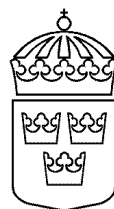

Riksdagens protokoll 1996/97:47

Tisdagen den 17 december

Kl. 9.00 – 21.07

Protokoll
1996/97:47

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 11 december.

2 § Meddelande om fördröjt svar på interpellation

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellation 1996/97:85

Till riksdagen

Interpellation 1996/97:85 av Ragnhild Pohanka om socialbidrag till invandrare.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 21 januari 1997.

Skälet till dröjsmålet är att jag inte kunnat finna en debattdag som passar både interpellanten och mig.

Stockholm den 11 december 1996

Leif Blomberg

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motioner

1996/97:A21-A24 till arbetsmarknadsutskottet

4 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1996/97:SfU1, SfU2 och SfU6

Socialutskottets betänkande 1996/97:SoU1

5 § Beslut rörande utskottebetänkanden som slutdebatterats den 16 december

JoU1 Statsbudgeten för budgetåret 1997 (Utgiftsområde 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar)

Mom. 5 (administrationen av EG:s jordbruksstöd)

1. utskottet

2. res. 1 (m, v)

3. res. 2 (c)

Förberedande votering:

94 för res. 1

36 för res. 2

181 avstod

38 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

185 för utskottet

91 för res. 1

37 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 147 s, 22 fp, 16 mp

För res. 1: 71 m, 20 v

Avstod: 23 c, 14 kd

Frånvarande: 14 s, 9 m, 4 c, 4 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Mom. 15 (de regionala stöden till jordbruket)

1. utskottet

2. res. 4 (m, fp, v)

Votering:

170 för utskottet

144 för res. 4

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 147 s, 23 c

För res. 4: 71 m, 23 fp, 20 v, 16 mp, 14 kd

Frånvarande: 14 s, 9 m, 4 c, 3 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Mom. 16 (nivåerna för LFA-stödet)

1. utskottet

2. res. 5 (v, mp)

Votering:

278 för utskottet

36 för res. 5

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 147 s, 71 m, 23 c, 23 fp, 14 kd

För res. 5: 20 v, 16 mp

Frånvarande: 14 s, 9 m, 4 c, 3 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Ulla Löfgren (m) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Prot. 1996/97:47

17 december

Mom. 17 (vissa stödområden)

Yrkanden:

1. utskottet

2. utskottets hemställan med den ändring som föranleddes av bifall till mot. Jo248 (kd)

Votering:

286 för utskottet

15 för mot.

13 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 147 s, 71 m, 23 c, 22 fp, 20 v, 3 mp

För mot.: 1 fp, 14 kd

Avstod: 13 mp

Frånvarande: 14 s, 9 m, 4 c, 3 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Mom. 20 (utvärdering m.m.)

Yrkanden:

1. utskottet

2. utskottets hemställan med den ändring som föranleddes av bifall till mot. Jo239 yrk. 7 och 11 (kd)

Votering:

235 för utskottet

14 för mot.

65 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 7 m, 23 c, 23 fp, 20 v, 16 mp

För mot.: 14 kd

Avstod: 1 s, 64 m

Frånvarande: 14 s, 9 m, 4 c, 3 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Mom. 22 (anläggning av våtmarker)

1. utskottet

2. res. 8 (m, fp)

Votering:

219 för utskottet

94 för res. 8

1 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 23 c, 19 v, 16 mp, 14 kd
För res. 8: 71 m, 23 fp
Avstod: 1 v
Frånvarande: 14 s, 9 m, 4 c, 3 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Mom. 23 (ett särskilt fjällmiljöprogram)

1. utskottet
2. res. 9 (v, mp)

Votering:

278 för utskottet

36 för res. 9

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 147 s, 71 m, 23 c, 23 fp, 14 kd

För res. 9: 20 v, 16 mp

Frånvarande: 14 s, 9 m, 4 c, 3 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Mom. 32 (en sammanhållen rovdjurspolitik)

Utskottets hemställan med godkännande av

1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 13 (mp)

Kammaren biföll utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering med acklamation.

Mom. 35 (bestrålning av kryddor)

1. utskottet
2. res. 15 (mp, c)

Votering:

275 för utskottet

38 för res. 15

1 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 147 s, 71 m, 2 c, 22 fp, 19 v, 14 kd

För res. 15: 21 c, 1 fp, 16 mp

Avstod: 1 v

Frånvarande: 14 s, 9 m, 4 c, 3 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Mom. 45 (forskning om genmanipulerade livsmedel)

1. utskottet
2. res. 18 (v, mp)

Votering:

276 för utskottet

37 för res. 18

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 70 m, 23 c, 22 fp, 14 kd
För res. 18: 1 fp, 20 v, 16 mp
Frånvarande: 14 s, 10 m, 4 c, 3 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Prot. 1996/97:47
17 december

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU1 Budgetpropositionen för år 1997, utgiftsområde 22 Kommunikationer

Mom. 1 (anslag inom utgiftsområde 22 Kommunikationer)

1. utskottet
2. res. 1 (v)
3. res. 2 (mp)
Förberedande votering:
22 för res. 1
16 för res. 2
276 avstod
35 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

175 för utskottet
20 för res. 1
119 avstod
35 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 147 s, 2 m, 23 c, 3 fp
För res. 1: 20 v
Avstod: 69 m, 20 fp, 16 mp, 14 kd
Frånvarande: 14 s, 9 m, 4 c, 3 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Mom. 8 (Dennisöverenskommelsens genomförande)

1. utskottet
2. res. 5 (c, v, mp)
Votering:
246 för utskottet
61 för res. 5
6 avstod
36 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 71 m, 21 fp, 8 kd
För res. 5: 23 c, 2 fp, 20 v, 16 mp
Avstod: 6 kd
Frånvarande: 15 s, 9 m, 4 c, 3 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Mom. 10 (vägtullar)

1. utskottet

2. res. 6 (c, v, mp)

Votering:

228 för utskottet

59 för res. 6

27 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 147 s, 71 m, 10 kd

För res. 6: 23 c, 20 v, 16 mp

Avstod: 23 fp, 4 kd

Frånvarande: 14 s, 9 m, 4 c, 3 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Mom. 27 och 28 (sjöfartspolitikens långsiktiga inriktning och avveckling av rederistödet på sikt)

1. utskottet

2. res. 11 i motsvarande del (m, fp)

Votering:

220 för utskottet

93 för res. 11

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 147 s, 22 c, 1 fp, 20 v, 16 mp, 14 kd

För res. 11: 71 m, 22 fp

Frånvarande: 14 s, 9 m, 5 c, 3 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Mom. 33 (nytt system för sjöfartsavgifter)

1. utskottet

2. res. 15 (m, c, fp, mp)

Votering:

178 för utskottet

134 för res. 15

1 avstod

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 146 s, 20 v, 12 kd

För res. 15: 71 m, 23 c, 22 fp, 16 mp, 2 kd

Avstod: 1 s

Frånvarande: 14 s, 9 m, 4 c, 4 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Mom. 42 (trafikrestriktioner)

1. utskottet

2. res. 20 (mp)

Votering:
295 för utskottet
16 för res. 20
1 avstod
37 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 69 m, 22 c, 23 fp, 20 v, 14 kd
För res. 20: 16 mp
Avstod: 1 c
Frånvarande: 14 s, 11 m, 4 c, 3 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Prot. 1996/97:47
17 december

Mom. 46 (upphandling av olönsam trafik)
1. utskottet
2. res. 22 (c)
Votering:
243 för utskottet
24 för res. 22
47 avstod
35 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 146 s, 57 m, 22 fp, 1 v, 16 mp, 1 kd
För res. 22: 23 c, 1 kd
Avstod: 1 s, 14 m, 1 fp, 19 v, 12 kd
Frånvarande: 14 s, 9 m, 4 c, 3 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Mom. 55 (anpassning av svenska flygplatser till Schengenavtalets krav)
1. utskottet
2. res. 26 (v, mp)
Votering:
277 för utskottet
37 för res. 26
35 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 71 m, 22 c, 23 fp, 14 kd
För res. 26: 1 c, 20 v, 16 mp
Frånvarande: 14 s, 9 m, 4 c, 3 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Mom. 67 (kostnadsram för upphandling av persontrafik)
1. utskottet
2. res. 30 (c)
Votering:
200 för utskottet
23 för res. 30
91 avstod
35 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 14 m, 23 fp, 2 v, 14 kd
För res. 30: 23 c
Avstod: 57 m, 18 v, 16 mp
Frånvarande: 14 s, 9 m, 4 c, 3 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

UU5 Svenskt deltagande i fredsstyrka efter IFOR i Bosnien-Hercegovina

1. utskottets hemställan
2. utskottets hemställan med den ändring som föranleddes av bifall till res. 1 och 2 (fp)

Votering:

290 för utskottet
23 för res. 1 och 2
1 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 147 s, 71 m, 23 c, 20 v, 15 mp, 14 kd
För res. 1 och 2: 23 fp
Avstod: 1 mp
Frånvarande: 14 s, 9 m, 4 c, 3 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

UU1 Statsbudgeten för budgetåret 1997. Utgiftsområde 5 (Utrikesförvaltning och internationell samverkan)

Mom. 3 (Sveriges representation i Kinshasa m.m.)

1. utskottet
2. res. 1 (fp, v, mp, kd)

Votering:

183 för utskottet
74 för res. 1
57 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 147 s, 13 m, 23 c
För res. 1: 1 m, 23 fp, 20 v, 16 mp, 14 kd
Avstod: 57 m
Frånvarande: 14 s, 9 m, 4 c, 3 fp, 2 v, 2 mp, 1 kd

Mom. 6 (anslagen under utgiftsområde 5 Utrikesförvaltning och internationell samverkan)

1. utskottet
2. res. 2 (v, mp)

Votering:
200 för utskottet
38 för res. 2
77 avstod
34 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 147 s, 5 m, 22 c, 23 fp, 3 kd
För res. 2: 1 c, 20 v, 17 mp
Avstod: 66 m, 11 kd
Frånvarande: 14 s, 9 m, 4 c, 3 fp, 2 v, 1 mp, 1 kd

Prot. 1996/97:47
17 december

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

6 § Ändring i sekretesslagen

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1996/97:KU7
Ändring i sekretesslagen

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Kammaren biföll utskottets hemställan.

7 § Utgiftsområde 7 – Internationellt bistånd

Internationellt bistånd

Föredrogs
Utrikesutskottets betänkande 1996/97:UU2
Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd (prop. 1996/97:1 delvis)

Anf. 1 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Varje kväll går en femtedel av jordens befolkning till sängs hungrande. Det handlar om drygt en miljard människor som lever under absolut fattigdom. Det är fattigdomen som förenar u-länderna världen över, och det är fattigdomen som skall utrotas. Det är fattigdomens utrotande som är det stora och viktiga målet för biståndspolitiken i alla dess många former.

Det finns anledning att känna en betydande optimism när det gäller möjligheterna att utrota fattigdomen. Man kan konstatera att vi i u-världen har haft något som närmast får betraktas som en revolution när det gäller demokrati och marknadsekonomi.

I Stillahavsasien har åtskilliga länder kunnat visa att man på 20–30 år, dvs. en generation, kan gå från absolut fattigdom till relativt välstånd. I Latinamerika finns det bara en enda diktator kvar. Man har fått demokrati

och fria val i stora delar av den u-värld som tidigare dominerades av diktatorer och enpartisystem.

I själva verket lever 68 % av u-världens befolkning i länder som befinner sig i relativt snabb ekonomisk tillväxt. Bara 17 % bor i länder som fortfarande blir fattigare och fattigare. I det fallet handlar det framför allt om Afrika söder om Sahara.

Om man ser på situationen i världen i dag bor 14 % av u-världens befolkning grovt räknat i södra Afrika. Biståndet där ligger på drygt 35 dollar per invånare. Här har man också en mycket stark befolkningstillväxt med tal på över sex barn per familj.

Går man till Stillahavsasien bor där 40 % av u-världens befolkning, och biståndet ligger på ca 5 dollar per invånare. Utvecklingen är starkt positiv. Det finns stora förhoppningar om en mycket positiv utveckling i den delen av världen.

I Sydasiien med 30 % av befolkningen och 5 dollar i bistånd kan man konstatera att det finns en tillväxt. Man kan inte vara lika säker på att den håller sig stabil, men man kan i alla fall räkna med en positiv utveckling framöver.

I Latinamerika bor 10 % av u-världens befolkning. Biståndet ligger på drygt 11 dollar per invånare. Latinamerika har på senare tid gått från att vara ett bombhot mot hela den internationella ekonomin till att bli en magnet för internationellt kapital av stora mått.

I Nordafrika, arabvärlden och Iran kan man konstatera att det inte händer särskilt mycket. Där bor 6 % av u-världens befolkning. Biståndet är högt, 40 dollar per invånare. Det finns stora naturresurser, men möjligheterna att ta vara på förutsättningarna är i stor omfattning begränsade på grund av det politiska systemet.

När man diskuterar vad man skall göra för att hjälpa länderna att utrota sin fattigdom, tror jag det är viktigt att man drar erfarenhet från de länder som lyckats med dessa insatser. Man börjar nu få litet erfarenhet av hur man kan göra, vilket gör att det blir allt viktigare att uppnå effektivitet i det bistånd som vi bidrar med i fattigdomsutrotningen.

Det är viktigt att man har mål som är mätbara. Man skall kunna mäta vad man gör för att veta att man gör någonting vettigt. Man kan mäta hur många flickor som får en basal utbildning och hur många hushåll som får rent vatten. Det är den typen av mål som gör att man vet vad man sysslar med i den biståndsverksamhet man bedriver.

Att ha mål som bygger på att man bara skall mäta hur många procent av BNI som man lyckas göra av med leder inte till ett effektivt bistånd. Det är inget fel att ha en rejält hög nivå, men att vara nöjd med att man uppfyllt sina mål i och med att pengarna är avsända visar inte tillräcklig effektivitet i hanteringen av en verksamhet, vare sig det gäller bistånd, försvar eller sjukvård.

På sikt skall naturligtvis biståndet avvecklas, därför att fattigdomen skall utrotas. Också i det sammanhanget är procentmålet hämmande. I FN talar man nu allt mer om att biståndet skall vara oljan i motorn och inte bensinen i tanken – alltså gärna en hög nivå men också ett effektivt bistånd.

Därför är vi så skeptiska till stat-till-stat-biståndet. Vi tror att det är oerhört viktigt att inte bidra till korrupta regimer eller regimer som i sig själva utgör det största hotet mot en positiv utveckling i det land de styr.

Det viktigaste man kan göra för att hjälpa u-länderna ur deras fattigdom är frihandel. Det är visserligen inte biståndspolitik, men det är den viktigaste insats vi kan göra. För dessa länder är handeln tio gånger större än biståndet och spelar naturligtvis oerhört stor roll.

Orsaken till att länderna befinner sig i den misär de gör är i väldigt många fall att kommunismen har förhindrat dem att delta i världshandeln, att man som i Latinamerika har stängt sina gränser för fri handel av rädsla för den stora partnern i norr eller att man som i Indien har försökt skapa en egenproduktion och försökt klara sig på egen hand. Denna brist på deltagande i den internationella ekonomin är i själva verket den största orsaken till att många av dessa länder befinner sig i en ekonomiskt bryd-sam situation.

En av de saker som är särskilt viktiga för oss att hantera i dag är de handelshinder som inte minst LO i Sverige håller på att försöka sätta upp. Man försöker förhindra import till Sverige av varor med hänsyn till vad man kallar miljöskäl eller arbetsmiljöskäl.

Det är alldeles riktigt att fattiga länder behöver hjälp att förbättra både sin miljö och sin arbetsmiljö. Vi kan med biståndet bidra till en annan situation än den som förekommer i en del länder. Men användandet av detta som ett handelshinder för att stärka svenska varor i konkurrensen med varor från u-länderna är något som det är alldeles oerhört viktigt att vi med styrka motsätter oss. Våra insatser vid WTO är alltså en av de viktigaste insatser vi kan göra för att utrota fattigdomen i världen.

Vi anser att det humanitära biståndet måste ges särskild prioritet, och självfallet är katastrofbiståndet viktigt. Men precis som i alla andra sammanhang måste man också avväga när man skall gå in och när man skall gå ur. Ett katastrofbistånd skall verkligen ersätta den skörd som fallit bort och det utsäde som behövs till nästa skörd. Men det skall inte fortsätta sedan år efter år och slå ut den lokala produktionen i det aktuella landet. Då gör man ont värre.

Det är också angeläget att satsa på den basala utbildningen, på skolan, inte minst för flickorna. En god utbildning av flickorna ger inte bara en dubbelt så stor resurs för produktionen i landet, utan den bidrar också med stor kraft till att få ned befolkningstillväxten. Välutbildade flickor skaffar inte så stora familjer som de som saknar utbildning. Detta är den enskilda insats som ger bäst resultat när det gäller att få en lösning på befolkningsfrågan.

Basal hälsovård, inte minst även här för kvinnorna är en annan kraftfullt prioriterad insats. Eftersom dessa insatser inte kostar mer än ca 5 % av BNI i ett u-land, finns det egentligen ingen ursäkt för länder med bistånd på 10 % av BNI att inte ha tillgodosett dessa basala funktioner.

När man går in i dessa länder är det viktigt att man agerar via frivilligorganisationer hellre än via stat-till-stat-bistånd. Frivilligorganisationer, de enskilda organisationerna eller *NGO's* för att använda den vanligaste beteckningen, har ett inneboende engagemang som är viktigt att utnyttja. De är duktiga, erfarna på kunskapsöverföring och ofta väl etablerade i de länder där de agerar. De har ofta en lång och god tradition av arbete där.

I det humanitära biståndet är det väldigt viktigt att hålla på fasta principer. Vi skall arbeta för att bidra till en hållbar utveckling. Vi skall arbeta för att bidra till jämställdheten. Vi skall arbeta konfliktförebyggande och fredsbevarande.

En av de allra viktigaste faktorerna för att en positiv utveckling skall komma till stånd i ett land är att man har respekt för de mänskliga rättigheterna. Detta kommer Inger Koch att utveckla ytterligare längre fram i debatten. Men frågorna om mänskliga rättigheter, demokrati, yttrandefrihet och pressfrihet är så otroligt väsentliga att det är viktigt att det svenska biståndet för det första värnar om en positiv utveckling i de länderna i alla överläggningar man har och för det andra bygger upp de institutioner som behövs för denna verksamhet.

Vi behöver också bidra till att bygga upp ett rättssamhälle, därför att rättssamhället är grunden för att ekonomin i ett land skall kunna fungera på ett tillfredsställande sätt och också för att de mänskliga rättigheterna skall kunna upprätthållas.

Marknadsekonomin har nu definitivt segrat världen över, och dess institutioner behöver byggas upp i många länder. Kunskapsöverföring på detta område är en väldigt viktig uppgift för oss. Det handlar om banker och börsinstitutioner, men det gäller också att hjälpa till att bygga upp jordbruk och småföretag, att bidra till jordreformer, att skapa möjligheter även för kvinnor att skaffa mark och få lån för att starta småföretag. I många länder är småföretag den enda möjligheten för kvinnorna att bidra till sin egen försörjning.

I många länder är det också viktigt att bidra till att bygga upp infrastrukturen. Vägar är en viktig insats. Kraftverk, som vi ofta bidragit till, är däremot någonting som enligt min uppfattning skall finansieras på kommersiella grunder.

Infrastrukturinsatser som innebär att man omedelbart får ekonomiska vinster tillbaka skall finansieras på kommersiella grunder och bära sig själva.

Stat-till-stat-biståndet är det bistånd som vi är mest skeptiska till. Det har i många länder bidragit till att det har vuxit fram en korruption som har varit betydande och skadlig och hämmande för landet och dess utveckling. Det är viktigt att inte med bistånd skapa möjligheter för en regim som är hämmande för landets egen utveckling att sitta kvar. Det är ofta bättre med en statsbankrutt, en ny regim och en möjlighet att satsa på en vettig utveckling för landet.

Här kommer jag in på frågan om skuldsanering. En skuldsanering är en väldigt viktig insats för att hjälpa ett svårt skuldsatt land ur en kritisk situation. Men samtidigt innebär en skuldsanering att man skapar möjligheter för en regim av tveksam kaliber att ta upp nya lån. Man skapar ett låneutrymme. Det är det som gör att det i många fall kan vara en fördel att först gå in och bidra med ränte- och amorteringsfrihet. Man tar bort kostnaderna för lånet medan man avvaktar och ser om man får den positiva utveckling i landet som man strävar efter.

När det gäller det multilaterala biståndet är det väldigt viktigt att mycket av detta bistånd går genom Bretton Woods-institutionerna via Världsbanken och IMF. Orsaken till det är att de krav man ställer på biståndsländer – bytet av bistånd mot utveckling – ger de incitament som många gånger behöver komma fram. Den utvärdering som Världsbanken gör är nog den värdefullaste utvärdering av utveckling i dessa länder vi ser.

När det gäller östbiståndet kommer Göran Lennmarker senare att gå in i detaljer om det.

Det är viktigt att biståndet kvalitetssäkras. Det finns goda metoder för kvalitetssäkring. De bör tillämpas även på biståndet, och de bör tillämpas av ett fristående institut.

När det gäller organisationen tror vi att det är en fördel att UD åter tar huvudansvaret för biståndet. UD skall ha relationerna till världen helt inom sitt revir oavsett om det handlar om bistånd, handel eller politiska relationer. Ambassaderna är väldigt viktiga när det gäller att kontrollera biståndet. Jag tror att man alltmer skall gå över från att ha egenproducerat bistånd till att handla upp biståndet från enskilda organisationer och företag och utvärdera och följa vad som görs. Det är viktigt att i första hand satsa på Afrika. Afrika är det område där fattigdomen ökar.

Målet för vårt bistånd måste vara att utrota fattigdomen. Vi behöver anslå de medel som behövs och använda de vägar som fungerar. Där är stat-till-stat-biståndet det som skall minskas medan vi skall öka biståndet via enskilda organisationer. Det är resultaten av biståndet som räknas.

Anf. 2 HELENA NILSSON (c):

Herr talman! Jag vill inledningsvis påpeka att vi den 22 november ägnade oss åt att diskutera biståndsramens storlek. Deltagarna i dagens debatt är i stort sett desamma som då. Samma dag fattade riksdagen beslut om budgetramarna, där biståndsramen ingår. I beslutet knyts biståndsramen åter till bruttonationalinkomsten. Biståndsramen skall uppgå till minst 0,7 % av BNI. För 1997 innebär detta 11 miljarder 946 miljoner kronor, att jämföra med anslaget innevarande år på 13 miljarder 360 miljoner kronor.

Som vi då konstaterade innebär denna besparing att enprocentsmålet blir än mer avlägset. Jag vill återigen beklaga detta. Jag förklarade i debatten varför Centerpartiet har ställt upp på denna besparing, nämligen av statsfinansiella orsaker. Ett tydligt mål måste vara att återupprätta enprocentsmålet så snart som möjligt.

Den 22 november diskuterade vi omfattningen, och i dag skall vi debattera innehållet i biståndet. Jag vill markera att Centerpartiet anser att utskottet i allt väsentligt har funnit en tillfredsställande balans mellan olika biståndsformer för 1997. På litet längre sikt bör inriktningen förändras. Jag återkommer längre fram till detta. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr talman! Den ekonomiskt rika delen av världen har möjligheter att förbättra levnadsstandarden och livsvillkoren för människorna i jordens fattigaste länder. Sverige är i jämförelse med de flesta andra länder ett oerhört rikt och välmående land. Det internationella utvecklingssamarbetet hör till vårt lands viktigaste och mest konkreta utrikespolitiska verksamheter. Det är ett gemensamt ansvar att angripa i grunden gemensamma problem, som annars hotar jordens överlevnad.

Världsfattigdomen är ett sådant grundproblem. En stor del av befolkningen står utan möjligheter att göra en rimligt produktiv arbetsinsats. Det är ett oerhört slöseri med mänskliga resurser. Fattigdomen och orättvisorna är en grogrund för etniska och sociala motsättningar samt andra politiska spänningar som kan hota freden. En fredlig värld kräver en rättvis värld!

Krig och konflikter är ett annat problem som angår hela världen. De medför, förutom direkt mänskligt lidande, en resurs- och miljöförstörelse

Prot. 1996/97:47
17 december

Internationellt bistånd

som gör fattigdomen djupare. Konflikterna berör hela världen genom spridningseffekter i form av flyktingströmmar, terrorism och ytterst risken för utvidgade och mer omfattande konflikter.

Den globala förstörelsen av miljö och naturresurser är det tredje problemet. Det har sina rötter i två samtidiga och motsatta fenomen. Det ena är västvärldens överkonsumtion, det andra är den utbredda misären i tredje världen. Det är inte möjligt att lösa de miljöproblem som finns i tredje världen enbart med de ekonomiska och kunskapsmässiga resurser som finns där. Lika litet kan övriga fattigdomsrelaterade problem lösas utan ett internationellt samarbete. Det är därför en självklarhet att Sverige tar på sig sin del av ansvaret också för de globala problemens lösning. Det gäller både i de bilaterala kontakter vi har och genom vårt uppträdande i internationella fora som FN och EU.

Regeringen presenterar i propositionen sin avsikt att stärka fattigdomsinriktningen och långsiktigheten. Dessutom skall biståndet i högre grad gå till att stödja samhällsomvandlingar mot fred, demokrati och hållbar ekonomisk utveckling. I nio punkter aviseras åtgärder. Jag anser att regeringens lista på dessa nio punkter innebär en nödvändig prioritering av våra biståndsansträngningar. Men jag vill peka på några gamla försummelser som lever vidare.

Centerpartiet har länge kritiserat den dominerande roll landprogrammen har för biståndsanslagens uppbyggnad. Det har lett till att den biståndspolitiska debatten och de biståndspolitiska prioriteringarna alltför mycket har handlat om vilka länder vi skall hjälpa, och allt för litet om vilka globala problem vi vill medverka till att lösa. Centerpartiet har i konsekvens med detta förordat en mera ämnesinriktad uppdelning av anslagen. Den tidigare fyrtiuregeringen tog ett par steg i den riktningen, men det ledde inte till någon konsekvent omläggning.

Landsbygdens utveckling måste ställas i centrum för bekämpandet av fattigdomen. Ungefär tre fjärdedelar av jordens befolkning bor på landsbygden. Det är där som större delen av världens ekonomiska misär, miljöproblem och sociala problem finns. Det är också här som maten produceras, den mat som skall föda en växande befolkning på landet och i staden. Större vikt måste därför läggas vid det bistånd som stöttar ett miljömässigt hållbart jordbruk. Tyvärr har svensk biståndspolitik inte alltid startat utifrån denna utgångspunkt.

För landsbygdsutvecklingen är det nödvändigt att också framhålla den nyckelroll som kvinnorna på landsbygden spelar som ekonomiska aktörer – som bönder, handlare, hantverkare och ansvariga för familjeekonomin. Det är viktigt att beakta kvinnornas roll då stödinsatserna utformas. Även efter att jämställdhet införts som ett sjätte mål för allt svenskt bistånd finns det ett stort behov för särskilda projekt som just syftar till att förbättra kvinnornas situation. Det är värt att notera att endast 1 % av SIDA:s medel används till direkta insatser för ökad jämställdhet. Frågor om kvinnors utbildning, hälso- och mödravård och reproduktiva hälsa löses bäst inom ramen för ett bredare utvecklingsprogram.

Regeringens markeringar om vikten av uthållig tillväxt och den satsning på vattenfrågan som genomförs är bra. Vi får dock inte glömma bort livsmedelsfrågan i stort, dvs. inte bara när det gäller landsbygden. Under 70- och 80-talet ökade livsmedelsproduktionen snabbare än efterfrågan till skillnad från den oroande utvecklingen under 60-talet. Nu har kur-

vorna åter vänt, och efterfrågan på livsmedel ökar snabbare än produktionen. Skälen till detta är flera:

1. Hittillsvarande produktionsökningar beror främst på de hybridsäddslag som upptäcktes i slutet på 60-talet, den s.k. gröna revolutionen. Några nya tekniksprång har inte skett. I stället har nackdelarna med de s.k. mirakelgrödorna blivit tydliga i form av ett stort behov av handelsgödsel, vatten och bekämpningsmedel.
2. Den ekonomiska utvecklingen i första hand i Ostasien leder till en efterfrågeökning i betydligt snabbare takt än vad folkökningen motiverar. Enligt Worldwatch Institute kan en övergång till köttdiet i Kina inom några år skapa ett importbehov av spannmål som ligger i samma storleksordning som hela den nuvarande världshandeln med spannmål.
3. Jordens tillgängliga åkerarealer minskar. En orsak till detta är den snabba urbaniseringen, som årligen lägger stora områden av jordens bördigaste åkermark under asfalt och betong. Detta sker främst i Ostasien. Till detta kommer den ständiga jordförstörelsen genom bl.a. ökenutbredningen, jord som sköljs bort i bergstrakter samt översvämningar i lågländerna på grund av skogsskövlingar.

Herr talman! Världsbanken har kommit att inta en ledande roll som utvecklingsorganisation och policyskapare. FN-systemets övriga organ har trängts undan i konkurrensen med Världsbanken. Bl.a. beror detta på de resurser Världsbanken kan ställa till u-ländernas förfogande. Till följd av utlandsskulder och de hårda villkor som ställs av Världsbanken och IMF uppstår social och politisk oro som sätter de nya demokratierna på hårda prov. Världsbanken har tagit till sig en stor del av den kritik som riktats mot gruppen under åren och inlett en utveckling mot mer av socialt och ekologiskt hänsynstagande och även mot jämställdhet mellan män och kvinnor. Det är viktigt att Sverige fortsätter att spela en pådrivande roll i den utvecklingen, eftersom mycket återstår att göra.

Herr talman! EU-medlemskapet har skapat en ny arena för den svenska biståndspolitiken. EU har en av världens största biståndsbudgetar. Enligt Maastrichtavtalet finns en ambition att åstadkomma en samordning av alla medlemsländers bistånd, vilket omfattar mer än hälften av allt offentligt bistånd i världen. Möjligheten att påverka detta biståndsflyde är nästan viktigare än hur vi utformar vårt eget bistånd.

Regeringens ambitioner angående EU:s biståndspolitik är bra, men enligt vår uppfattning något allmänt hållna. En betydligt mer handfast och konkret strategi bör eftersträvas. Därför är det bra att riksdagen genom utrikesutskottet under våren kommer att närmare granska strategin för EU:s biståndspolitik.

Det är alldeles nödvändigt att vi samlar ihop våra ansträngningar inom olika politiska fält så att det svenska agerandet inte spretar åt olika håll. Initiativet som kom i samband med den förra budgeten om en sammanhållen Afrikapolitik är därför lovvärt. Komplexa frågor kan självfallet inte reduceras och krympas så att de passar in i en enkel ram. Vi bör därför åstadkomma en större samstämmighet mellan våra bistånds- och handelsinsatser.

Statsminister Göran Persson orsakade turbulens vid besöket i Kina, i allt väsentligt på grund av klumpiga och klandervärda formuleringar i ett tal utan manus. Frågan fick dock sin alldeles särskilda laddning av det

spänningsfält som finns mellan alternativen samarbete med eller isolering av en förtryckarregim. Särskilt grannlaga blir avvägningen när det rör sig om länder som inte respekterar mänskliga rättigheter och som samtidigt är såväl biståndsmottagare som växande handelspartner. Många sådana länder finns i Ost- och Sydostasien. Enligt Centerpartiets mening bör Sverige utarbeta en Asienstrategi med brett fokus utifrån ekonomisk-politiska, säkerhetspolitiska och biståndspolitiska utgångspunkter och utifrån tillståndet för de mänskliga rättigheterna.

Över hälften av världens befolkning bor i Asien. Många grupper i världsdelen länder har fått uppleva högst påtagliga ekonomiska förbättringar. Ändå lever minst en fjärdedel av befolkningen allttjämt i djup fattigdom. En majoritet av världens fattiga lever fortfarande i Ost- och Sydostasien. Den tredje vågens demokratiutveckling har inte alls haft samma genomslag i Asien.

Jag har i ett särskilt yttrande tillsammans med kollegerna från Miljöpartiet, Folkpartiet och Vänsterpartiet tagit upp läget på Östtimor. De mänskliga rättigheterna kränks systematiskt, och vi har i vår flerpartimotion krävt att regeringen vidtar åtgärder till skydd för befolkningen på Östtimor. Ytterligare svenska insatser måste också prövas.

Till flera länder i Sydostasien skickar vi bistånd med ena handen och säljer krigsmateriel med den andra. Fallet Indien är självklart det mest iögonfallande då summorna är störst. Budgetåret 1994/95 uppgick biståndet till nästan 557 miljoner kronor och vår krigsmaterielexport till 117 miljoner kronor. Men med flera andra länder är det på samma sätt. Den svenska exporten till Indonesien har satts i blyxtbelysning av nobelpristagaren Ramos Horta. De grava kränkningarna av mänskliga rättigheter på Östtimor och vår samtidiga export av krigsmateriel understryker behovet av en sammanhållen strategi.

På flera håll i den här regionen finns konflikthärdar som vid en eskalering påverkar säkerheten också för oss i Europa. Sveriges och EU:s handelsutbyte ökar med flera av dessa länder. Därför anser Centerpartiet att Sverige bör analysera våra aktiviteter visavi Asien i en sammanhållen strategi. Med detta som bakgrund och i likhet med initiativet om en sammanhållen Afrikapolitik vill jag avslutningsvis fråga biståndsministern: Kan regeringen tänka sig att ta initiativ till en svensk strategi för Asien?

Anf. 3 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Jag har noga lyssnat på de föregående talarna, som så värtaligt har lagt ut texten kring svensk biståndspolitik. Jag kan skriva under på det mesta som har sagts.

Bertil Persson talade sig varm för frihandel, demokrati, frivilliga organisationer, hållbar utveckling, jämställdhet, mänskliga rättigheter – vilket vi kommer att få höra mer om – marknadsekonomi osv. Det är bra alltsammans. Jag studsade dock till litet grand när Bertil Persson sade: Dessutom gärna en rejäl nivå. Men sedan fick han det att låta som om effektiviteten riskerar att bli mindre bra om vi har en rejäl nivå. Det måste man vara observant på.

Bertil Persson avslutade med att säga: Vi behöver anslå de medel som behövs. Det är klart; med det globala perspektiv vi står inför är det inget dåligt uttalande. De medel som behövs är ju egentligen oändliga i det perspektivet.

Till dagens betänkande finns en enda reservation, och den rör just detta med nivån, dvs. pengarna. Det handlar om det enprocentsmål som vi så många gånger har diskuterat och som vi kommer in på även i dag. Vi kommer sedan i vår att ha en debatt då vi skall diskutera innehållet i biståndspolitiken. Utskottet har nu inte gått in på en hel del av de frågorna, eftersom vi kommer att ha en bistandsdebatt under vårsessionen där vi kommer att komma in på idéer om hur vi skall effektivisera och vad vi skall satsa på. Jag kommer inte att uppehålla mig så mycket vid den delen i dag, utan jag kommer att fundera litet mera kring biståndsviljan i det svenska samhället.

Jag fick ett brev för ett halvår sedan, och jag tänkte ta ett citat ur det brevet. Det står så här: "Sverige var länge ett föregångsland när det gäller internationell solidaritet. Tidigare än andra tycktes vi se vikten av rättvis global utveckling. Både i våra bilaterala relationer och inom ramen för världssamfundet uppfattades Sverige som vägvisare. Den djupa känsla för alla människors lika värde och värdighet, som utgjort en förutsättning för vår egen utveckling mot en välfärdsstat var förpliktigande också för vår roll i världen. Som svenskar kunde vi känna stolthet över vårt land.

Under senare år har denna bild förändrats. Vår roll som förebild har förlorat mycket av sin lyskraft. En orsak till denna förändring är Sveriges under senare år steg för steg minskade bidrag till bistånd och internationell utveckling. Minskningen har gällt såväl FN som Sida och enskilda organisationer. Att under bara några års tid minska det internationella ansvarstagandet med nästan en tredjedel och samtidigt hävda att det tidigare så angelägna enprocentsmålet står kvar, skapar en trovärdighetskris."

Så står det att läsa i det här brevet. Det kom från Svenska Missionsrådet. Och det är så sant som det är sagt: Trovärdigheten i enprocentsmålet är i högsta grad ifrågasatt i dag. Samtidigt visar opinionsundersökningar att allt fler blir negativa till biståndet. Detta är oroande.

På ett decennium har andelen svenskar som vill minska eller slopa det statliga biståndet i runda tal fördubblats, och uppgår i dag till 42 %. Biståndsviljan har kraftigt försvagats.

Hade jag haft tillgång till en overheadapparat nu skulle jag ha visat er två kurvor här på väggen. Nu har jag dem bara på ett A4-papper, och ni ser väl inte från era bänkar, men jag skall försöka förklara. Den här röda kurvan, den övre, visar hur många som anser att biståndet är lagom eller bör öka. Den andelen har minskat från 72 % för tolv år sedan till 43 % i dag. Andelen människor som anser att biståndet bör minskas eller slopas helt har ökat från 27 % till 42 %.

Ser man till långsiktiga trender kan det tyckas som att det är den minskade biståndsviljan som berett marken för politiska beslut att sänka biståndet. Men vid en närmare analys träder en annan bild fram. Nedgången i andelen bistandspositiva sker framför allt i tre dramatiska steg. Den första stora nedgången sammanfaller i tiden med att muren mellan öst och väst revs 1989. Plötsligt riktades våra blickar bort från tredje världen och riktades i stället mot Europa. Detta fick effekt på dessa kurvor. Den andra nedgången inträffade 1992. Mätningen är gjord månaden efter att den dåvarande regeringen beslutat minska biståndet med 1,5 miljarder kronor. Den tredje stora nedgången kom i år. Också den mätningen är gjord efter ett beslut om att skära i biståndet och att göra ett

avsteg från enprocentsmålet och lägga fram en biståndsbudget som motsvarar 0,7 % av BNI. Det är tre klara hack i opinionen i Sverige.

Naturligtvis är det vanskligt att slå fast orsaksförhållanden, inte minst vad avser något så svårsmått som opinioner. Men vi kan inte bortse från de här samvariationerna i tiden mellan politiska beslut och svenska folkets syn på bistånd. När landets regering skär i biståndet mer än i andra verksamheter ger den också en tydlig signal om att biståndet inte är så viktigt.

Annat var det förr. Det är litet tråkigt att behöva säga det, för det låter litet negativt, men det var det. Detta framhöll jag vid den biståndsdebatt som vi hade här i kammaren den 22 november i samband med att vi antog budgetramarna. Ni som var närvarande då minns att jag citerade en biståndsdebatt som hölls för 20 år sedan i riksdagen. Eftersom statsrådet Pierre Schori inte var närvarande ämnar jag läsa upp några små citat från denna biståndsdebatt för att peka på vilken skillnad det är på den mot hur det är i dag.

Statsrådets partikamrat, Arne Geijer, sade så här: "Låt mig till att börja med säga att vi nu under många år har haft en intensiv debatt i Sveriges riksdag om den svenska u-hjälpen. Vi har så småningom uppnått enprocentsmålet, vilket innebär att 1 % av bruttonationalprodukten anvisas för hjälpen till andra länder. Samtidigt som detta har skett kan vi emellertid konstatera att klyftan mellan rika och fattiga länder förstorats i förhållande till vad som var förhållandet för några år sedan." Förhållandet är ju det samma i dag; klyftan växer i världen. Det var min anmärkning. Han fortsätter: "Att den svenska insatsen överskridit 1 % av bruttonationalprodukten hoppas jag emellertid i Sveriges riksdag framstår som mycket tillfredsställande. Det är glädjande att vi har nått dithän, och jag hoppas att vi också skall kunna vidmakthålla denna enprocentiga andel av vår bruttonationalprodukt."

Jag skall väl också, för att vara rättvis mot Moderaterna och Bertil Persson och andra här, citera även vad Allan Hernelius sade. "Knappast har vi anledning att blygas över våra insatser totalt sett. Först av alla nådde vi, som påpekats, det av FN uppställda målet. Vi marscherar nu vidare och når en procent av 1976 års bruttonationalprodukt. Och det skall inte stanna härvid", sade Allan Hernelius. Han sade att vi skulle göra mer: "Stark åstundan härtill finns i alla partier. Å andra sidan finns också en annan opinion, vars motstånd det gäller att övervinna. Information och upplysning kan bidra härtill."

Nu är det ju tre partier som inte har skrivit på den här reservationen i dagens betänkande, och Centerpartiet är det tredje. Det är alltså de tre största partierna i Sveriges riksdag som ser till att denna nedskärning sker. Det borde vara en tankeställare vad detta kan betyda för det som jag har varit inne på, nämligen opinionsbildningen i det svenska samhället när det gäller bistånd.

År 1976 var det Torsten Bengtson som var talesman för Centerpartiet, och han sade så här: "Det var Indien som i Förenta nationerna lade fram förslag om 1 %. Centerpartiet tog upp förslaget i en motion i riksdagen. Folkpartiet anslöt sig till förslaget året efter. För socialdemokraterna tog det många år innan man accepterade förslaget om enprocentsmålet. Sedan har det varit ett oavbrutet tillbakahållande från socialdemokraterna, och vi har måst motionera varje år. Det har alltså varit en mödosam väg till detta mål."

Men man nådde målet. Misstaget man gjorde var att man började tumma på målet. Sedan har man successivt sänkt biståndet. Den signalen har naturligtvis varit tydlig ut i det svenska samhället. Politikerna menar väl någonting med de förändringar de gör. Den signalen har alltså uppfattats.

Jag har sagt det tidigare, och jag säger det om igen: Utan ett globalt perspektiv blir enprocentsdiskussionen obegriplig. Varför skulle en viss del av den svenska budgeten vara reserverad för något speciellt, som man inte skulle få röra?

Tanken bakom det, som männen framförde på den tiden, var att det skulle vara en solidaritetshandling och att biståndet skulle vara en fredad sektor som skulle kunna fungera oberoende av konjunktursvängningar och bekymmer i den svenska ekonomin. Hur skulle man kunna föra ett sådant resonemang? Man kan ju förstå att en finansminister inte gillar detta resonemang.

Orättvisorna i världen är så enorma. Vi tillhör rikemansklubben i Sverige, trots att vi har ekonomiska bekymmer och obalanser. Om vi höjer blicken ut över världen ser vi att vi tillhör rikemansklubben globalt sett. Det förs in via våra TV-apparater och via massmedier och tidningar varje dag. Tanken var därför, och är fortfarande för dem som slåss för enprocentsmålet, att man skulle ha en fredad sektor som skulle kunna användas för vettig planering.

Därför finns det heller inget motsatsförhållande mellan storleken på biståndet och effektiviteten i biståndet. De kan mycket väl gå hand i hand, och gör så också. Det har gjorts många misstag under årens lopp när det gäller bistånd, men vi blir bättre och bättre på det. Vi blir bättre och bättre på att föra ut idéer och tankar. Allt det som har tagits upp tidigare i dag av de föregående talarna arbetar man med, och man vinner framsteg. Men det behövs naturligtvis resurser.

Även om man inte kan gå så långt som Bertil Persson och säga att vi skall anslå de medel som behövs kan man åtminstone acceptera tanken att det enprocentiga biståndet är heligt och inte vika från den.

Vad jag har velat framföra är budskapet att det är viktigt vad politikerna gör och vad politikerna säger. Det är ingen nyhet i denna församling. På denna punkt har vi misslyckats.

Jag vill slutligen ställa en fråga till statsrådet Pierre Schori. Delar statsrådet min uppfattning att signalerna i det svenska biståndet också negativt har påverkat biståndsviljan i Sverige?

Anf. 4 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Det är alltid stimulerande att höra Karl-Göran Biörsmark prata om bistånd med det engagemang som han känner. Det engagemanget känner vi alla för biståndet. Jag är dock något tveksam när han talar om en fredad sektor. Så fredad att man inte skall kunna ställa effektivitetskrav får den inte bli.

När jag säger att man skall anslå de medel som behövs för de vägar som fungerar menar jag naturligtvis att man skall dra nytta av erfarenheterna av fattigdomsutrotning från de länder som har lyckats med denna uppgift – som har lyckats med dessa insatser. På den vägen skall vi hjälpa u-länderna att själva utrota sin fattigdom.

Det är inte fråga om att försörja u-länderna. Det är fråga om att bidra med oljan i motorn, inte bensinen i tanken. Är vi överens om det tror jag att vi kan hitta många konstruktiva lösningar framöver.

Anf. 5 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Jag vill först yrka bifall till reservationen. Jag fick påpekat att jag glömde det i hastigheten där framme.

Vi har diskuterat detta förut, Bertil Persson. Det låter, åtminstone när Bertil Persson talar, som om det finns ett motsatsförhållande mellan att anslå de ytterligare miljarder som behövs för att nå upp till enprocentsmålet och effektivitet. I och med att vi skulle anslå pengarna skulle effektiviteten helt plötsligt bli sämre. Jag ser inte det sambandet. Jag tror inte att det finns.

Det är litet försåtligt, för det låter som om det blir bra bara vi sänker biståndet. Om vi sänker biståndet blir det effektivt. Jag tror att det är fel utgångspunkt. Det som skall uträttas – t.ex. vägar som skall byggas, utbildning som skall anordnas och demokratiseminarier som skall hållas – är oändligt. Det finns hur mycket som helst att göra. Uppgiften är enorm. Därför går det mycket bra att få biståndets storlek och effektiviteten att gå hand i hand. Det finns inget motsatsförhållande.

Det talas om hjälp till självhjälp. När man läser de gamla protokollen ser man att detta var en bärande tanke. Det är precis så det skall vara. Det har ingenting med storleken att göra.

Anf. 6 HELENA NILSSON (c) replik:

Herr talman! I Karl-Göran Biörsmarks anförande görs kopplingen att Centerpartiet tillsammans med Socialdemokraterna och Moderaterna urholkar biståndsviljan eftersom vi minskar biståndet. Jag skulle vilja ha en exercis gällande det vi gör. Vad är det egentligen Folkpartiet gör? Anser K-G Biörsmark att Folkpartiet ökar biståndet i och med den reservation som ställs, och därmed stärker biståndsviljan?

Anf. 7 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Svaret på den frågan är ja. I förhållande till vad majoriteten bestående av Socialdemokraterna, Moderaterna och Centerpartiet gör höjer vi biståndet med 1,2 miljarder kronor. Detta innebär inte 1 %. Det är det som är så försåtligt och svårt. Om man sänker biståndet är det enormt svårt att komma tillbaka. Vi har heller inte klarat målet. Inget parti i Sveriges riksdag har klarat att lägga på så mycket på budgeten att biståndet kommer upp till 1 % 1997. Inget parti har gjort det.

Anf. 8 HELENA NILSSON (c) replik:

Herr talman! Folkpartiets budget innebär att man anslår, om jag har räknat rätt, 13 miljarder 146 miljoner för 1997. Det är en avsevärd minskning jämfört med vad Folkpartiet föreslog för 1996. Alltså är Folkpartiet också med och minskar biståndet. Jag tycker att det krävs litet hederlighet när vi debatterar. Vi är faktiskt med om att minska biståndet allihopa, men Folkpartiet minskar litet mindre. När man kopplar detta till biståndsviljan har allmänheten kanske litet svårt att se nyanserna.

Anf. 9 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Jag är den första att erkänna att det var ett misstag att sänka biståndet med 1,5 miljarder, som den förra regeringen gjorde. Jag erkände det från talarstolen i mitt inledningsanförande. Det är ingenting att hymla om. Folkpartiet var med, men signalen var lika felaktig då som den är nu. Jag kritiserade det då lika väl som jag gör det nu.

Alla finns med i byken på ett eller annat sätt. Ja, kanske inte alla – det finns några partier som inte har suttit i regeringsställning och inte har kommit med på denna del.

Att från de stora partierna ge tydliga signaler om en strategi för hur vi skall komma tillbaka till enprocentsmålet är viktigt. Det talas om det i reservationen i dagens betänkande. Det är det vi vill göra. Vi slår på ytterligare 1,2 miljarder i budgeten för att visa att vi måste gå tillbaka.

Anf. 10 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! För precis en vecka sedan hade jag i Cali i Colombia möjlighet att tala med ärkebiskopen i Cali, Isaias Duarte. Han berättade bl.a. att en liten del av svenska biståndspengar på ett väldigt bra sätt kan användas för att stävja våldet i Colombia, till utbildning i freds- och konfliktforskning, för att få befolkningen delaktig i olika åtgärder, i syfte att få bukt med just våldet och på olika sätt främja fredliga lösningar i ett land som härjats av våld sedan decennier.

Det är ett exempel på hur det svenska biståndet med väldigt små medel kan användas oerhört effektivt och direkt riktas dit där vi tycker att det är som mest angeläget, nämligen för att stärka mänskliga rättigheter.

I augusti hade utskottet möjlighet att på plats i södra Afrika ta del av olika biståndsinsatser som kommit väl till pass, t.ex. utbildning, hälsovård och insatser för att stärka rättssamhället i bl.a. Tanzania, Swaziland, Moçambique och Sydafrika.

Vi kan fortsätta och visa en rad olika exempel på att biståndet är både effektivt och just når de fattigaste.

Den debatt vi i dag har om biståndet känns däremot inte alls lika upplyftande som när man tänker på de konkreta biståndsinsatser som görs. Den här debatten är ännu en i raden där vi diskuterar sänkning av bistånd, ännu en i raden där vi är tvingade att konstatera den nedrustning som har skett av biståndet.

Jag måste tillstå att debatten i dag känns särskilt märklig, utifrån den nya budgetteknik som riksdagen har lagt sig till med. Den innebär att vi i november, som Helena Nilsson var inne på, hade en debatt om var taket skall ligga, att vi i dag skall ha en diskussion om hur vi fördelar mellan posterna och att vi i vår kommer att ha ytterligare en debatt om hur vi ser på de olika biståndsmålen och områdena. För min del anser jag att det här är ett märkligt sätt att dela upp diskussionen på.

Jag kan förstå att Pierre Schori tyckte att det var lämpligt att inte vara här i november, när vi diskuterade sänkningen av anslaget och lade fast taket, och att det är roligare att vara här i riksdagen i dag, när vi diskuterar fördelningen mellan länder, när vi redan har tagit det destruktiva beslutet att lägga ramen så pass lågt som vi har gjort.

Jag hävdar alltså att vi borde ha ett sammanhållet grepp om biståndet och diskutera dessa frågor vid ett och samma tillfälle. Det blir också väldigt konstigt när vi senare kommer att diskutera olika länder, vilket

ingen hittills har gjort. I dag fastlägger vi egentligen formellt ramen även land för land och fördelningen mellan olika internationella organ. När vi har behandlat detta i riksdagen och i utskottet har det i stort sett varit omöjligt att påverka och aktivt ta bestämd ställning till att det ena eller det andra landet skulle ha mer pengar. Jag menar alltså att riksdagens roll att aktivt påverka biståndet har allvarligt försämrats.

Karl-Göran Biörsmark tog upp den bristande biståndsviljan. Alla har väl kunnat konstatera den radikala försämring som har skett. I den senaste mätning som har gjorts visar det sig att 42 % av befolkningen vill minska eller helt slopa biståndet och att bara 2 % fler, dvs. 44 %, vill öka biståndet eller anser att det är lagom. Det är en klar försämring, och det kan man se under en följd av år.

Det diskuterades vilket ansvar partierna har och vilket ansvar regering och myndigheter har. Jag kan tillstå att vi i samtliga partier har ett ansvar och att vi inte tillräckligt har fört ut de här frågorna bland allmänheten, bland våra väljare, för att visa hur viktigt det är med bistånd och att det inte står i motsatsställning till att vi höjer levnadsnivån och försöker bevara välbståndet i Sverige. Vi har uppenbarligen inte lyckats med det, och ansvaret ligger hos oss.

Jag tycker dock inte att detta är en tillräcklig förklaring. Jag måste bestämt hävda att det är regeringen – den tidigare borgerliga och framför allt den nuvarande socialdemokratiska regeringen – som bär det tyngsta ansvaret. Jag har svårt att se att Pierre Schori kan komma undan sitt ansvar här. Det är ju regeringen som ger signalerna.

Ni i regeringen har gett signalen till svenska folket att biståndet inte är så viktigt, att enprocentsmålet kan vi tala om i en långsiktig strategi och som ett övergripande mål men att vi inte konkret behöver hålla oss till detta.

Jag undrar hur Pierre Schori kan försvara detta. Vad tänker ni göra från regeringens sida för att ändra inställningen hos den svenska befolkningen? Vilka kampanjer eller turnéer skall Pierre Schori ge sig ut på för att förklara hur användbart det svenska biståndet är? Jag har inte hört något om det.

Jag vill också hävda att regeringen inte aktivt ser till att föra ut biståndsfrågorna, som man skulle kunna göra genom att t.ex. använda sig av partierna. Ett konkret exempel är att mitt parti, Vänsterpartiet, var villigt att med all kraft och energi som vi kan uppbåda bidra till detta genom att medverka i SIDA:s styrelse. Vi var utlovade detta av regeringen, men av olika skäl, som inte förefaller rimliga, nekades vi detta. Det är alltså ett aktivt sätt att visa att partierna, som är positiva och som skulle kunna spela en viktig roll, förvägras denna roll. Jag tycker att Pierre Schori personligen har ett mycket stort ansvar och att han har misslyckats på den punkten.

Jag kan därmed gå in på vilken del av biståndet det är fråga om och hur vi lägger upp strategin. När vi har sagt att enprocentsmålet inte håller i praktiken utan bara är ett avlägset mål, som vi i dag inte kan se klart hur det skall förverkligas, kan jag konstatera att det står i bjärt kontrast mot de behov som finns ute i världen. Olika studier visar hur skillnaden mellan fattiga och rika länder ökar. Den fattigaste delen i världen har sänkt sina tillgångar från 2,3 till 1,4 % av tillgångarna, dvs. den fattigaste femtedelen av världens befolkning, medan de rikaste har ökat sina tillgångar.

Vi vet också att dessa skillnader finns inom länderna, och det gör att bistånd direkt stat till stat inte alltid är det lämpligaste, utan att det bör gå just via enskilda organisationer.

Om vi då ser till den strategi som regeringen har lagt upp för bistånd, dvs. den del som nu finns kvar, delar Vänsterpartiet i stort sett den strategin. Fattigdomsbekämpningen måste komma först och framför allt inriktningen på Afrika.

Att reformera FN och Världsbanken till mer demokratiska instrument, att komma ifrån de oerhört storskaliga lösningarna inom Världsbanken, är någonting som vi till fullo kan stödja.

Det globala samarbetet för miljö och hållbar utveckling är också oerhört angeläget. Jag vill där särskilt understryka insatserna i Öst- och Centraleuropa, där vi från Vänsterpartiets sida vill lägga mer pengar än vad regeringen anslår.

För jämställdheten, konfliktförebyggande insatser och strategin för EU:s utvecklingssamarbete, hur vi där måste konkret påverka, precis som Helena Nilsson var inne på, är det väldigt stora summor som går från Sverige. Vi måste på ett ännu mer kraftfullt sätt delta i utformningen av de sammanlagda resurserna för att få dem så bra som möjligt.

Jag skulle också vilja hävda att det fattas en del i den här strategin som inte tillräckligt lyfts fram. Där har vi satsningen på barnperspektivet, att se till att olika beslut granskas med utgångspunkt från hur de gynnar just barn i världen. Det är också handikappområdet, stöd till människor med funktionshinder, som naturligtvis sker indirekt i många former, men där vi saknar det direkta stödet t.ex. till SHIA och andra organisationer som gör ett mycket förtjänstfullt arbete men dit bara 1 % av SIDA:s budget går.

Vi kan då se på vad Vänsterpartiet vill satsa på. Först och främst har vi lagt oss på totalt 1,8 miljarder över regeringens budget. Det har vi fördelat med ungefär 500 miljoner kronor till det multilaterala biståndet, dvs. framför allt FN-organisationerna. Vi tycker att Unicef och UNHCR, som arbetar med flyktingar, hör till de organisationer som gör de absolut viktigaste insatserna och som vi därför vill ge bidrag till. Där vill vi ha en ökning i stället för en sänkning.

På det bilaterala området vill vi satsa 500 miljoner mer, och där finns det flera länder som vi särskilt vill lyfta fram. Vi har pekat på behoven i Laos och Vietnam. Laos är ett av världens fattigaste länder, drabbat av översvämningar. Men där finns en vilja till förändring. Det finns problem och det finns stora brister i demokratin, men Sverige skulle kunna bidra till uppbyggnaden.

Vi har situationen i Guinea-Bissau, som länge har varit mottagare av svenskt bistånd, och där vi kanske har satsat för mycket under vissa tider. Men nu hyser man stor oro för att biståndet totalt skall avslutas inom en nära framtid. Det vore mycket olyckligt, eftersom Guinea-Bissau fortfarande är ett av världens fattigaste länder.

Vi har Östtimor, som Helena Nilsson också var inne på, och jag är oerhört förvånad över att man från regeringens sida inte har varit villig att satsa mer än man har gjort. Det var mycket stora problem t.o.m. med den lilla summa, 10 miljoner, som har anslagits. Jag har mycket svårt att förstå det.

Prot. 1996/97:47
17 december

internationellt bistånd

I det tacktal som biskop Belo höll när han fick fredspriset i Oslo förra veckan framförde han just: Jag kan inte glömma bidraget från vänner inom andra religioner som med klokhet och en verksamhet utan fruktan har gjort det möjligt för den katolska kyrkan i Östtimor att tillerkännas Nobels fredspris 1996.

Han fick priset tillsammans med Ramos Horta. Biskop Belo lyfte fram just behovet av fortsatta insatser och stöd. Förhoppningsvis blir det stärkt efter Nobelpriset. Men regeringen har uppenbart inte satsat särskilt mycket.

Jag skulle också vilja peka på hur konstigt budgeten fungerar, t.ex. när det gäller ett land som Guatemala. Vi hade faktiskt gemensamt glädjen att vara med när undertecknandet av fredsöverenskommelsen gjordes i Stockholm den 7 december, och regeringen har också sagt att man vill satsa. Vi från Vänsterpartiet vill ha Guatemala till programland med en ökad ram på 60 miljoner. Det har vi inte fått. Däremot är vi överens i utskottet om att satsa på Guatemala. Samtidigt kan jag läsa i tidningarna att det nu är klart att ramen för Guatemala kommer att höjas från 50 till 80 miljoner.

Då undrar jag: Vad spelar det för roll att vi granskar de här siffrorna, miljonerna, land för land i utskottet här i riksdagen, när regeringen uppenbart ändå fördelar och gör som den vill? Även om det i det här fallet är ett mycket gynnsamt beslut, tycker jag att gången är mycket konstig.

Jag vill också vad gäller SIDA:s bistånd peka just på de enskilda organisationerna, på hur oerhört väsentligt katastrofbiståndet är. Jag tror att man kan nå mycket genom att satsa på de enskilda organisationerna.

Men för Vänsterpartiets del är det väsentliga i dag att peka på att en plan för att återställa enprocentsmålet är oerhört väsentlig, och därför vill jag yrka bifall till den reservation som vi har tillsammans med Folkpartiet, Miljöpartiet och Kristdemokraterna. Den plan som vi kräver måste gå att förverkliga. Från Vänsterpartiets sida anser vi att målet bör kunna uppnås inom tre år. Det är regeringen som har ansvar för att se till att en sådan plan tas fram och genomförs.

Anf. 11 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp):

Herr talman! I regeringens budget sänks biståndsnivån till 0,7 % av BNI. Enprocentsmålet ligger fast och skall uppnås så snart de statsfinansiella förutsättningarna föreligger, sägs det i texten. Men man har inte satt någon bestämd tidpunkt för det målet.

Miljöpartiet menar att målsättningen måste vara att stegvis höja biståndet varje år för att åter uppnå enprocentsmålet. I vårt budgetförslag ligger vi 1 430 000 000 över regeringens nivå. Av de pengarna föreslår vi 1 miljard till miljöinsatser i utvecklingsländerna. Vi har gjort det ett par gånger nu. Vi menar att miljöfrågorna griper in i så oerhört många delar av samhället och pengarna kommer många delar av samhället till godo.

Även folkrörelser och enskilda organisationer, som har stor erfarenhet av biståndsarbete, menar vi skall få del av dessa pengar. Med tanke på hur nedskärningarna drabbar biståndet på många sätt, skall miljöstödet också kunna delas ut till projekt och för insatser som har anknytning till eller berör miljön i olika avseenden, som t.ex. stöd till kvinnor, ekologiskt jordbruk, energiprojekt, utbildning, undervisning och stöd till lokalt

näringsliv. Därmed berör vi också överlevnadsfrågorna, livsmedelsförsörjningen.

Vi ger också 300 miljoner fördelat till Internationella familjeplaneringsfederationen, FN:s utvecklingsprogram, för finansiering av FN-systemets tekniska bistånd, till FN:s barnfond, till FN:s befolkningsfond och till FN:s miljöprogram samt till bistånd genom folkrörelseorganisationer. Det blir sammanlagt 300 miljoner.

Vi menar i Miljöpartiet att biståndet är ett viktigt säkerhetspolitiskt instrument och att ett av de största hoten mot global stabilitet och fred är att fattigdomen brer ut sig i de redan fattiga länderna och att klyftan mellan rika och fattiga ökar, att befolkningsantalet ökar samtidigt som natur och miljö förstörs och naturresurserna krymper. Det primära är alltså kampen mot fattigdomen och mot den svält som blir resultatet av detta. Det är därför logiskt att minska försvarsutgifterna för att i stället höja anslagen till bistånd och utvecklingssamarbete. Vi har i vårt budgetförslag minskat på utgiftsområde 6, totalförsvar, med 2,4 miljarder kronor till förmån för utgiftsområde 20, miljö, och utgiftsområde 7, som är internationellt bistånd.

Författaren och journalisten Lasse Berg har skrivit en artikel med titeln Förräderiet mot Afrika, som jag läste någon gång i somras. Jag tar med den här därför att jag tycker att han har en speciell vinkling av kontinuiteten i biståndet. Han påpekar även hur många länder som måste dra ned sitt bistånd. Han kräver – det är en ganska arg artikel – att enprocentsmålet skall återupprättas. Han säger så här:

Kapitalströmmar, bistånd, handel och exportpriser sjunker. Endast skuldvolymen, de tunga återbetalningarna och fattigdomen ökar i Afrika. I södra Afrika kan man se en hoppfull åtstramning av det svenska biståndet. Byarnas kvinnor får lära sig läsa och skriva. Demokratistöd gör fattiga väljare medvetna om sina grundläggande rättigheter. Småföretagare får lån till nya verksamheter. Ja, det låter nästan som en entusiastisk handbok för fältarbetare. Men så kommer hans kritik: Sverige har i 30 år arbetat på att skapa sig ett gott rykte som man nu lättvindigt spolar bort. Det är som en bonde som sliter och släpar för att anlägga en åker, sår, gödslar och rensar – men sedan plöjer ned alltihop för att spara pengar på skördearbetet. Sveriges nya egoism kallar han det. Och Lasse Berg menar att det svenska exemplet gör det lättare för andra biståndsgivare att gå vidare och glömma denna kontinent, dvs. Sveriges nya egoism smittar.

Miljöpartiet menar att det i allt utvecklingssamarbete är viktigt att förhindra att samarbetslandet gör om våra fel. Bland de förslag som Miljöpartiet ger i motionen om internationellt utvecklingssamarbete är det svårt att prioritera något. Man tycker att allt är lika väsentligt.

Jag påpekar igen att man måste se till att samarbetslandet inte upprepar felen som västvärlden har gjort.

Östersjön har gett oss erfarenheter i Europa. Vi vet hur övergödning från jordbruket drabbar den marina miljön. Vi vet att avlopp från städer och industrier måste renas, och vi vet att döda havsområden hotar fiskebestånd och hindrar produktion. Regler, kvoter och överenskommelser länder emellan måste till om utfiskning hotar.

I Agenda 21 anges att mer än två tredjedelar av jordens befolkning bor i kustområden och får sin mat från havet. Bistånd till skydd för marin

miljö och kustnära områden är en relativt ny angelägenhet. Jordbruk och skogsbruk har sedan gammalt varit med i biståndsprogrammet.

Det andra som jag tycker är viktigt – med tanke på erfarenheter från vårt eget land – är att miljöundervisningen startar i utvecklingsländerna. Det är svårt att ändra ett samhälle i miljövänlig riktning när det behövs akut om man inte lagt en kunskapsgrund och lokalbefolkningen på gräsrotsnivå är motiverad till förändringarna. Det är speciellt viktigt att det blir ett ämne med kunskapsredovisningsplikt, ett examensämne på t.ex. lärarhögskolor, handelsskolor, vårdskolor, militära utbildningsenheter, polis-skolor m.m.

Det tredje som jag vill ta upp är utveckling, eller tillväxt. Det är något av en paradox att de primära hoten mot de livsuppehållande systemen på jorden består med slösaktig konsumtion och resursanvändning å ena sidan och fattigdom och misär å den andra. Med stigande köpkraft stiger mängden avfall och sopor långt bortom naturens förmåga att ta hand om och absorbera avfallet. På motsvarande sätt leder fattigdomen hos allt större grupper till överutnyttjande av naturresurserna.

Människorna utsätter skogar, markområden och kustzoner för allt större slitage i kampen för att överleva. Vi vet att 20 % av världens befolkning förbrukar 80 % av världens resurser. Globalt sett utgör klyftan mellan nord och syd den största kontrasten. T.ex. konsumerar ett tyskt barn 20 gånger så mycket av jordens resurser som ett afrikanskt barn. Den nuvarande utvecklingen är inte hållbar vare sig i nord eller i syd.

När man talar om ett lands utveckling eller tillväxt, och det gör man ofta som någonting väldigt positivt och säger att tillväxten är si eller så många procent, handlar det om två begrepp som egentligen inte alls behöver ha något med varandra att göra. Det är seriöst och viktigt att ställa två kritiska frågor: Hur ser fördelningen av de nya resurserna ut? Får alla invånare del av kakan, eller berör det nya välståndet bara en liten utvald skara av landets befolkning? Den andra frågan gäller tillväxtens kvalitet: Är det bra eller dålig kvalitet?

I UNDEP:s Human Development Report står det en del om just tillväxt för livskvalitetens skull. Det är ett frågetecken efter rubriken. Målet är mänsklig utveckling, och den ekonomiska tillväxten är bara ett medel, står det. Syftet med tillväxten bör vara att berika människors liv, vilket den alldeles för ofta inte gör. De senaste årtiondena visar alltför tydligt att det inte finns någon automatisk koppling mellan tillväxt och mänsklig utveckling. Under en stor del av de senaste 15 åren har tillväxten uteblivit i ungefär 100 länder med nästan en tredjedel av världens befolkning. Kopplingen mellan tillväxt och mänsklig utveckling saknas i de många länderna med ensidig utveckling, med antingen en god tillväxt men ringa mänsklig utveckling eller en god mänsklig utveckling men ringa eller ingen tillväxt.

I rapporten dras slutsatsen att ytterligare ekonomisk tillväxt i allmänhet inte kommer att behövas mindre när vi går in i 2000-talet, men större uppmärksamhet måste ägnas åt tillväxtens struktur och kvalitet så att vi skall försäkra oss om att den inriktas på att främja människors livskvalitet, minska fattigdomen, skydda miljön och trygga en bärkraftig utveckling. Sambandet mellan miljö, fattigdom och livsmedelsförsörjning som är beroende av miljön är väldigt nära.

Jag skulle vilja ställa en fråga här i dag som jag hade tänkt ställa i går till utrikesministern. Det är en fråga som litet grand går in både på Pierre Schoris ämnesområde och på utrikesministerns. Låt oss utgå från att miljön är viktig, som vi gör i Miljöpartiet, att den påverkar och går in i det mesta av det som är livsuppehållande i vårt liv. Då tänker jag speciellt på vatten, som börjar bli en bristvara i världen. Jag tror att det är 20 länder som över huvud taget inte har tillräckligt med vatten. Det är en bristvara för jordbruket. Det stoppar den livsmedelsproduktion som vi behöver för vår ökande befolkning på jorden. I det sammanhanget blir det också en säkerhetspolitisk risk. Det finns en rad riskprognoser. Bl.a. har Världsbanken givit ut en där man säger att miljön under 2000-talet kommer att bli den största orsaken till väpnade konflikter. Eftersom säkerhetsrådet sysslar med säkerhetspolitiska frågor, vore det inte dags att ta upp just miljön som en fast dagordningspunkt i säkerhetsrådet? Jan Eliasson har talat om tre olika prioriteringar som Sverige gör. Kunde man inte lägga till miljön som den fjärde?

Jag vill avsluta med att säga att jag hoppas att skammens gräns kommer att försvinna och att Sveriges nya egoism kommer att glömmas i världen.

Jag skulle vilja läsa ur en dikt av Marina Tsvetajeva. Hon skriver:

”Jag har två fiender på vår jord –
som siamesbarnen sammanväxta:
de svultnas svält och de mättas
mättnad!”

Jag antar att hon med mättnad menar övermättnad. Det är de begreppen som vi måste tackla.

Anf. 12 INGRID NÄSLUND (kd):

Herr talman! Som vi har hört tidigare i dag har vi ganska så nyss haft biståndet på vår agenda i plenisalen. I dag handlar det närmast om hur vi skulle ha fördelat anslaget om våra anslagsäskanden hade gått igenom. Det måste vi ändå få tillfälle att nämna. En viktig fråga återkommer dock som vi också hade uppe förra gången, och det är vad man skall göra för att återkomma till det enprocentsmål som riksdagen beslutade om och var överens om.

Jag skall bara börja med att säga några korta ord om motiveringarna till ett generöst bistånd. I princip säger sig alla vara överens om att vi skall ha ett generöst bistånd. Men som vi också har hört här tidigare är behoven oändliga, och jag skulle vilja börja med att återge vad Pierre Schori sade i en tidigare debatt, där han just talar om de oändliga behoven.

Det globala samarbetet kommer att behöva underbyggas med alltmer resurser, sade Pierre Schori i april 1992 i riksdagen. Den situation som vi har haft under lång tid, att resurser t.o.m. gått från världens fattigare länder till de rikare, är fullständigt ohållbar. När 80-talet inleddes gick 50 miljarder dollar per år till u-länderna. Nu flödar 50 miljarder dollar ut ur u-världen varje år. Nu behövs betydligt mer resurser.

Därefter räknas de olika behov upp som vi också är överens om – internationellt miljösamarbete, återuppbyggnad av krigshärjade områden, nöden bland världens flyktingar och behoven bland världens allra fattigaste, som inte har minskat.

Jag fortsätter att återge vad Pierre Schori sade: Tvärtom har behoven och också möjligheterna att göra insatser bara ökat.

Meningen med enprocentsnivån är att vi skall kunna uppehålla en god biståndsvilja även när resurserna tryter i det svenska samhället. Så har i alla fall jag uppfattat det.

När allting går bra och vi har gott om medel är det inte svårt att satsa på det som ligger oss allra varmast om hjärtat. Men det är när det blir kärvt som det blir betydligt svårare. Det är då som man måste prioritera mycket hårt.

Vid ett ytligt betraktande skulle man kunna få uppfattningen att alla riksdagens partier i stort sett är överens om det internationella biståndet och också om nivån. Men ingenting kan vara mer felaktigt. Att det bara finns en enda reservation beror på att Socialdemokraterna och Centern i riksdagen i november fattade beslut om betänkandet 1996/97:FiU1 i enlighet med regeringens förslag.

Kristdemokraternas förslag till en helt annan biståndsnivå än den som regeringen står för avslogs redan då. Det betyder att vi i ett särskilt yttrande i detta betänkande har fått välja att klargöra hur vi kristdemokrater vill att biståndsnivån skall se ut på olika områden. Det särskilda yttrandet bygger på vår biståndsmotion med anledning av budgetpropositionen.

De stora skillnaderna i nivån på snart sagt varje område framgår tydligt om man studerar tabellerna 1–7 i bilagan till detta betänkande.

Jag vill påstå att majoritetens grundinställning till biståndet påtagligt skiljer sig från vår. Den måste på något sätt ha förändrats. Regeringen och Centerpartiet tycker att det är rimligt att låta världens fattiga betala vår budgetsanering. Detta går aldrig att resonera bort. Inget annat område har fått kännas vid så stora nedskärningar under de två senaste åren – dvs efter regeringsskiftet – som biståndet. Detta är neddragningar som drabbar världens absolut fattigaste.

Sedan Pierre Schori tog över bistandsministerposten efter Alf Svensson blir den totala neddragningen på biståndet ca 30 %, om han får hållas t.o.m. 1999. Den socialdemokratiska regeringen gav generösa vallöften om att man snabbare än den borgerliga skulle återkomma till enprocentsnivån om den fick nytt förtroende. Trots detta har den socialdemokratiska regeringen först med hjälp av Moderaterna och sedan i samarbete med Centern utsatt biståndet för en exempellös åderlåtning i det svenska biståndets historia.

Nedskärningarna inleddes i den första kompletteringspropositionen 1995, då Socialdemokraterna drog in en miljard från den förra regeringens biståndsbudget för 1994/95. Därefter fortsatte Socialdemokraterna nedmonteringen av biståndet med 1996 års frysning av biståndsnivån, då tillsammans med Moderaterna.

Frysningen innebar att en nominell nivå på 13 360 miljarder lades fast för flera år framåt. Eftersom man samtidigt räknade med tillväxt i ekonomin, innebar detta att man medvetet urholkade enprocentsmålet. Enprocentsmålet antogs som en målsättning av en enig riksdag i en långtidsplan 1968 och har sedan dess varit en målsättning som de flesta partier har varit eniga om, även om man inte mer än ett par gånger har nått upp till denna nivå under den tid som har förflutit sedan dess. En procent av bruttonationalprodukten skulle gå till bistånd. Senare ändrades detta till att gälla BNI i stället för BNP.

Vid två tillfällen har det utbetalda biståndet nått upp över denna nivå – 1982 då biståndet nådde 1,02 % och rekordåret 1992 då nivån blev hela 1,03 %. Det är värt att notera att vid båda dessa tillfällen leddes Sverige av icke-socialistiska regeringar!

Jag förnekar inte på något sätt den nedskärning som sedan följde i och med krisuppgörelsen. Men, för att citera en av de nuvarande regeringsmedlemmarna, Jörgen Andersson, då var det de stora som bestämde. Jörgen Andersson sade inte så, utan han sade i en debatt här i riksdagen i förra veckan att det är de stora som bestämmer.

När Moderaterna hamnade ihop med Socialdemokraterna, som trädde till vid krisuppgörelsen, lyckades vi inte stå emot. Därför genomfördes denna stora nedskärning. Men lägg märke till att redan året därpå lyckades biståndsminister Alf Svensson att med riksdagens hjälp höja biståndet med 400 miljoner kronor, vilket naturligtvis bara vara en del av den nedskärning som hade gjorts. Men det visar ändå att han redan då insåg att skulle man komma upp till enprocentsmålet, så var man tvungen att börja omedelbart. Detta var en prestation så nära krisuppgörelsen och då nedskärningar gjordes på så många områden.

När frysningen av biståndsnivån föreslogs av Socialdemokraterna och sedan antogs med Moderaternas stöd, kom den s.k. enprocentskampanjen, som fick stöd av ett fyrtiotal enskilda organisationer och fyra riksdagspartier, däribland Kristdemokraterna. Dessa organisationer ville omedelbart ha bort frysningen och varnade för att enprocentsmålet annars var i fara. Det var kanske symptomatiskt att Centerpartiet som parti inte var med och stödde kampanjen. Enskilda riksdagsmän från alla partier var med och stödde kampanjen. De har ju tillfälle att i dag visa om de fortfarande är lojala med enprocentsmålet genom att ge sitt bifall till reservation 1, som jag yrkar bifall till.

Nu är det Centerpartiet som tillsammans med Socialdemokraterna är på väg att passera denna "skammens gräns", som statsrådet Pierre Schori själv har kallat den, nämligen 0,7 % av BNI. Detta är en biståndsnivå som FN i över tjugo år har rekommenderat som en lämplig lägsta nivå för i-länderna att avsätta för biståndsändamål. Eftersom FN:s rekommendation är uttryckt i procent av BNP och Sverige knyter nivån till BNI, kan man konstatera att biståndet förlorar ytterligare 500 miljoner. Sverige har med andra ord redan passerat skammens gräns när vi kommer fram till 1999 och kanske redan nu. Enprocentskampanjen insåg mycket klart vad som höll på att hända men förväntade sig kanske ändå inte att regeringsunderlaget, Socialdemokraterna och Centern, inte ens skulle nöja sig med frysningen utan redan inför besluten om 1997 års budget skulle ta tjuren vid hornen och föreslå att biståndsramen skulle beräknas till 0,7 % av BNI och inte längre 1 %.

Jag kan inte tolka detta på annat sätt än att man i princip har tagit avstånd från enprocentsnivån, även om man gång på gång som ett mantra upprepar motsatsen. Det kommer att bli svårt, mycket svårt, att komma upp till nivån en procent av BNI igen. Det är därför det är så viktigt, enligt Kristdemokraternas mening, att redan nu fastlägga en plan för återgången till enprocentsnivån, om man menar allvar med att ha kvar denna målsättning. Annars kommer vi ohjälpligt att avlägsna oss mer och mer från den ju bättre Sveriges ekonomi blir.

I vår förra debatt om biståndet tog jag upp hur viktigt det är att bevara den biståndsvilja som många svenskar har. Vi har redan hört berättas om den i dag. Jag varnade för att regeringens vårdslösa hantering av biståndet kan komma att urholka inte bara biståndet utan också biståndsviljan. Regering och riksdag har här ett mycket stort ansvar, inte bara som förslagsställare och beslutsfattare utan också som opinionsbildare. Detta gäller både det internationella samfundet och det svenska folket. Vi har redan upplevt att Sveriges dåliga exempel utomlands tas till intäkt för ett lägre bistånd. Kan de så kan vi, resonerar man.

Pierre Schori och regeringen har inte nog beaktat ledarskapets betydelse. När den förra regeringen tog över 1991, var det i SCB:s årliga undersökning 63 % av det svenska folket som ansåg att biståndet borde ligga på minst den nivå det gjorde, dvs på ca 1 % av BNI. Denna siffra steg till 65 %, men vi hörde också att det var fler som ville sänka biståndet, så det är inte en helt entydig bild vi kan se. Förra året var det fortfarande 60 % som tyckte att nivån var bra eller kunde höjas. Nu har siffran förfärande nog sjunkit till 44 %, och 42 % av svenska folket tycker, som vi hörde, t.o.m. att man skulle kunna slopa biståndet helt eller sänka det kraftigt. Det är förfärande!

Det är en häpnadsväckande försämring av attityderna till bistånd. Det visar vilket stort ansvar vi har också som opinionsbildare. Socialdemokraterna, Centern och Moderaterna kan inte komma ifrån ansvaret att ha spolerat den starka biståndsvilja som det har tagit generationer av frivilligt engagemang att bygga upp. Dessa partier har visat att den förbehållslösa solidariteten inte längre är en självklarhet. Det har tyvärr gått hem hos en stor del av svenskarna. Det är ett fruktansvärt ansvar denna regeringen har tagit på sig. Vi vägrar att befatta oss med detta beslut. Vi avvisar detta sätt att tänka.

Enprocentsmålet innebar att vi bestämde oss för att en viss procent av vår BNI skulle gå till bistånd. Vi slog fast att vi, oberoende av konjunkturrens växlingar, har ett globalt och solidariskt ansvar för de sämst lottade i vår värld. Detta skulle gälla i såväl goda tider som onda. Det är en princip som regeringen nu genom sitt sätt att resonera på har frångått. Nu säger man i stället att alla måste vara med och betala om vi skall ta oss ur krisen, och att även biståndet då måste få kännas vid nedskärningar. Att tala om att ge en viss procent av det man har eller tjänar är en mycket gammal princip som många av oss är uppfödda med. Det är något som vi finner helt naturligt.

Ingen skall inbilla sig att svenska folkets biståndsvilja har kommit av sig självt. Den bygger på gamla goda traditioner. Men inställningen kan snabbt förändras. Det ser vi allt tydligare. Därför är det viktigt att redan i dag slå fast att återgången till enprocentsmålet måste påbörjas nu. För att uppnå det målet så snart som möjligt har vi kristdemokrater redan för 1997 föreslagit 1 968 miljarder mer än vad regeringen gjort i budgetpropositionen. För år 1998 har vi föreslagit 2 241 miljarder mer än regeringen och för 1999 ytterligare 3 186 miljarder mer än regeringsunderlaget fattat beslut om. Dessutom tycker vi att den reserv som har byggts upp, ca 3,5 miljarder kronor, skall användas. 500 miljoner kronor skall användas 1997 respektive 1998, och 1 miljard kronor under 1999. Behoven är nämligen mycket stora i olika delar av vår värld. Man behöver bara tänka

på den oerhörda flyktingkatastrofen i Centralafrika. Där kommer man att behöva mycket hjälp.

Så kärv är vägen tillbaka till enprocentsnivån. Egentligen är den ännu kärvare, eftersom regeringen redan avvisat vårt förslag för 1997. Det visar att vi inte kommer tillbaka till enprocentsnivån bara genom att tala och skriva vackert om den, utan endast om vi är villiga att fatta verklighetsförankrade beslut om ytterligare medel till biståndsanslaget.

Vi kristdemokrater har i vår budget varit väl så kärva som regeringen om man ser till helheten, men vi har visat att det går att uppehålla en hög biståndsnivå och ändå göra betydligt färre besparingar på utsatta grupper i Sverige. Det är tyvärr viljan som fattas hos regeringsmajoriteten. Pierre Schori har inte förmått stå emot trycket från mindre biståndsvänliga falanger inom partiet. Därför har biståndet rasat på ett skandalöst sätt.

Jag kommer delvis att utnyttja min replikrätt för att gå in på de områden där vi hade velat ha högre anslag. Det fördelar sig dock, kan jag säga, ganska jämnt över alla områden.

Anf. 13 HELENA NILSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har en kort fråga till Ingrid Näslund. Alldeles i slutet av anförandet berörde Ingrid Näslund Kristdemokraternas totala budget. Det hade ändå, tror jag, varit angeläget för debatten om Kristdemokraterna preciserat på vilka områden man har gjort besparingar för att kunna finansiera sitt högre belopp när det gäller biståndet.

Anf. 14 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Herr talman! Jag kan inte gå igenom alla detaljer, men jag kan nämna en stor post. Det gäller matmomsen. Vi har inte ansett att den frågan är lika angelägen som Centern, som säkert har drivit igenom detta gentemot regeringen. Där får vi in många miljarder. Vi har också gjort en hel del andra effektiviseringar. Det finns väl redogjort i vår budget.

Anf. 15 NILS T SVENSSON (s):

Herr talman! Vår omvärld har förändrats mycket snabbt under de senaste tio åren, så snabbt att förutsättningarna för utvecklingssamarbetet i många avseenden helt förändrats. Den viktigaste förändringen är naturligtvis demokratins genombrott och återkomst i en rad länder från det forna Sovjetunionen, i Sydafrika och i Latinamerika. Också de ekonomiska förändringarna har gått mycket snabbt, även om vi kanske inte märkt det från dag till annan.

Globaliseringen av världsekonomin är, på gott och ont, en viktig drivande faktor bakom de förändringar som lett till spektakulära ökningar av export, investeringar och inkomster i de s.k. mirakelekonomierna i Asien. Den har också lett till liberalisering av kapitalrörelser, till stora svängningar i valutakurserna och till ökat regionalt samarbete i stora delar av världen.

Utvecklingen i en rad länder har varit imponerande, och den har i grunden förändrat förutsättningarna för miljoner människor. Barnadödligheten minskar, livslängden ökar, läskunnigheten och levnadsstandarden stiger. Men skillnaderna mellan länder och regioner är betydande, och de ökar. Avståndet mellan de rikaste länderna och de fattigaste har

fördubblats på 30 år. Många länder i Asien och Latinamerika har snabb tillväxt och en minskad andel fattiga medan utvecklingen i de mest skuldtyngda länderna i Afrika har varit negativ. Den ekonomiska tillbakagången har, i kombination med ökande skuldbörda, lett till ett ökat biståndsberoende och till fördjupade svårigheter hos många av Sveriges afrikanska samarbetsländer.

Därtill kommer att befolkningsökningen i Afrika söder om Sahara är betydligt högre än i andra världsdelar. Livsmedelssäkerheten i Afrika försämras, och på 2000-talet kommer flera afrikanska länder att hamna i akuta krissituationer, kanske inte till följd av att livsmedel saknas, utan till följd av att deras invånare är fattiga och arbetslösa och helt enkelt inte har råd att köpa mat. Klyftorna *inom* många länder ökar, även i samhällen med ekonomisk tillväxt. Fattigdomen fördjupas hos stora grupper. De urbana miljöproblemen växer. En gemensam säkerhet kan inte nås med militära medel utan kräver drägliga levnadsvillkor; mat, vatten, bostad, arbete och rättssäkerhet.

I många länder pågår fortfarande omställningar till demokratiska samhällssystem med uppbyggnad av en ny statsapparat, av en pluralistisk opinionsbildning etc. I södra Afrika har 30 år av konflikter och krig ersatts av fredlig utveckling, förändring och demokrati. I andra länder slits nationer söner av svåra inbördes konflikter med katastrofer som följd. Både inom FN och hos bilaterala givare har tyngdpunkten skiftat från långsiktigt utvecklingsbistånd till kortsiktiga humanitära insatser. Även detta har hänt under 1990-talet.

Situationen i Central- och Östeuropa bidrar också till den komplicerade och föränderliga helhetsbilden med ömtåliga demokratier och stark tillväxt i kombination med ökande sociala klyftor och långt gången miljöförstöring. Vårt stöd bör ses som ett grannlandssamarbete där vi också direkt och på kort sikt hjälper oss själva genom insatser som kan bidra till en säkerhetsgemenskap och till en bättre miljö i vår närmaste omvärld.

Denna utveckling ställer biståndet inför nya utmaningar och fordrar nya angreppssätt. Samordningen mellan olika internationella och nationella biståndsorgan måste öka. Nya former för samverkan måste etableras. Erfarenheterna från Somalia och Rwanda pekar entydigt på att givarna måste samordna sina insatser mycket bättre än hittills. I och med Sveriges inträde i EU, får vi också möjlighet att vara med och utforma Västeuropas uppträdande både i u-länder och i östländer. Genom att vi nu får en roll i FN:s säkerhetsråd, tillkommer ytterligare en möjlighet att påverka komplexa situationer.

Förändringarna ställer alltså krav på alla som arbetar med bistånd att göra helhetsbedömningar av ekonomi, politik och kultur. Insatser som spänner över flera sektorer blir alltmer nödvändiga. Omorganisationen av biståndsorganen och av UD bidrar, förhoppningsvis, till att det blir möjligt; detta sagt som bakgrund till det betänkande som nu behandlas och som alltså gäller utgiftsområde 7 – anslag till internationellt bistånd.

Två verksamheter finansieras under detta utgiftsområde: internationellt samarbete och samarbete med Central- och Östeuropa.

Biståndsramen fastställs till 0,7 % av BNI. För 1997 betyder det anslag om nästan 12 miljarder kronor sammanlagt. Därav utgör 10 miljarder kronor direkt stöd till utvecklingsländerna och 795 miljoner kronor stöd till samarbetet med Central- och Östeuropa.

Vårt bilaterala bistånd genom SIDA uppgår till ca 7 miljarder kronor. Det går till långsiktigt utvecklingssamarbete, humanitärt samarbete inklusive katastrofhjälp, bistånd via enskilda organisationer, skuldlättnader osv. Biståndet genom FN uppgår till 1,6 miljarder kronor. Vi anslår 707 miljoner kronor till bistånd genom EU. Det medför att vi är med och påverkar EU:s biståndsverksamhet, där det handlar om i storleksordningen 4,7 miljarder dollar, omkring 32 miljarder kronor. Vidare bidrar vi med drygt 1 miljard kronor genom olika utvecklingsbanker.

Det här är många siffror, men jag vill redovisa dem. Vårt intryck är nämligen att det i debatten spelar en viss roll hur vi redovisar och resonerar om våra biståndsanslag via SIDA, FN, EU och Internationella utvecklingsbanken.

För de två kommande åren efter nästa budgetår bibehåller vi nivån 0,7 % av BNI. Det beräknas innebära ökningarna till 12,6 miljarder kronor för 1998 och till 13,2 miljarder kronor för 1999.

Vi har accepterat nedskärningarna i biståndet, därför att det är en del av ett nationellt och allomfattande program för att långsiktigt kunna rädda vår ekonomi och därmed, vilket inte minst är viktigt, vår handlingsfrihet. Utgångspunkten var att alla utgiftsposter skulle omfattas av saneringen, för annars hade det helt enkelt inte gått ihop. Detta är den enkla, men också svåra, sanningen, som ingen kan undgå.

Jag vill alltså understryka att nedskärningarna av biståndet *helt* motiveras av statsfinansiella skäl. Förhållandet är, som alla känner till, att alla utgiftsområden fått vidkännas avsevärda nedskärningar.

Konsekvenserna av dessa minskningar i biståndet är främst att utrymmet för framtida insatser kommer att minska – hur mycket eller hur litet beror på den ekonomiska utvecklingen. Den framtida utvecklingen beträffande den ekonomiska ramen för biståndet beror dels på hur mycket BNI ökar, dels på statsfinanserna.

Jag har tidigare, när vi diskuterat dessa frågor, sagt att man inte får tappa proportionerna. Samtidigt beklagar jag naturligtvis att vi tvingats till dessa neddragningar. Trots det är Sverige fortsatt världens fjärde främsta bidragsgivare. Man kan gott påstå att vi har ett högklassigt och internationellt uppskattat bistånd – ett bistånd som skapar utveckling, räddar liv och främjar fred och demokrati.

Många har uttryckt en rädsla för att nedskärningarna skall föra med sig att viktiga projekt krymper ned eller avbryts. Så blir inte fallet. Dels har saneringen av statsfinanserna redan lett till att vi nu får fler dollar för våra kronor och det är ju med dollar som projekten betalas, dels är det under en övergångsperiod möjligt att använda anslag som av olika skäl inte har betalats ut. Dessa reservationer uppgår till drygt 3 500 miljoner kronor inom det bilaterala biståndet. Anledningen till att det här inte har kunnat utbetalas har flera orsaker. Det finns oförutsedda faktorer och det är svårigheter med genomförandet av strukturanpassningsprogrammen. Ökade kvalitets- och effektivitetskrav leder till förseningar i genomförandet och därmed till eftersläpningar i utbetalningarna. Vi ställer också skärpta krav på redovisning och bekämpning av korruption.

För att i framtiden minska reservationerna krävs det en ökad flexibilitet. Förändringar som nu genomförs i anslagsstrukturen kommer att göra det lättare att planera för en högre verksamhetsnivå i enskilda programländer och att omfördela medlen mellan verksamheter, så att vi i fortsätt-

ningen, förhoppningsvis, inte samlar på oss så stora reservationer som under senare år har varit fallet.

Biståndet i världen växer, tyvärr, inte. Tvärtom minskar det stadigt. OECD-ländernas totala biståndsvolym har från 1990 till 1995 sjunkit från 0,33 % till 0,27 % av BNI. Detta leder till att vi står inför nya utmaningar, som kräver ett nytt tänkande och handlande. I utskottets betänkande redovisas, refererat från propositionen, den inriktning som regeringen ser vad gäller Sveriges framtida insatser på biståndsområdet. Jag tror att biståndsministern strax kommer att utveckla detta.

Sett till fördelningen av biståndspengarna under 1997 kan man notera några saker: Det särskilda anslaget för demokrati och mänskliga rättigheter, anslagen till enskilda organisationer och anslagen till miljön skyddas. Dessa områden är en fredad zon. Bidragsnivån avseende FN-systemet bibehålls. Neddragningen av biståndet läggs ut så att planerad verksamhet kan fullföljas. Fördelningen mellan multilateralt och bilateralt bistånd bibehålls, likaså i huvudsak fördelningen mellan olika världsdelar.

Det humanitära biståndet, som är stort, knyts starkare till det långsiktiga utvecklingssamarbetet. Trots att anslaget till betalningsbalansstödet minskar, finns det ett utrymme om ca 1 miljard kronor för stöd till skuldlettning och ekonomisk återhämtning.

Jag nämnde tidigare att Sverige fortsatt är världens fjärde främsta biståndsgivare. Vi har redan sett exempel på hur ett bättre ekonomiskt läge för Sverige också gagnar biståndet. Det visade sig ju i slutskedet av budgetarbetet att den nya BNI-prognosen var sådan att biståndet kunde räknas upp med 76,2 miljoner kronor, och det är inte oväsentligt.

Ett förhållande som har mycket stor betydelse för värdet av vårt biståndet är att nästan hela biståndsbudgeten används utomlands. Detta innebär att den svenska kronans växelkurs har mycket stor betydelse för biståndets reella storlek. Här har jag en intressant och mycket viktig siffra. Under budgetåret 1992/93 uppgick biståndsramen till 1 % av BNI. Med växelkursen från 1993, i dollar, motsvarar detta 1,741 miljarder dollar. Står sig dagens växelkurs kommer biståndsramen för 1997 att uppgå till 1,752 miljarder dollar, alltså 11 miljoner dollar mer nästa år jämfört med då vi senaste låg på enprocentsnivån. Detta visar med all tydlighet vad sunda statsfinanser betyder också för värdet av vårt bistånd.

Det finns en reservation i betänkandet, vilket framförts tidigare i debatten. Som en kommentar till den reservationen vill jag framhålla att vi ser biståndet som ett oundgängligt instrument för att främja global säkerhet och solidaritet. Det ligger i vårt intresse att det internationella utvecklingssamarbetet förstärks. Under en period sänker vi biståndsnivån till 0,7 % av BNI i syfte att sanera statsfinanserna, men vi kommer även framöver att vara en stor och kvantitativt sett ledande biståndsgivare. Ambitionen är att Sverige åter skall uppnå enprocentsmålet för biståndsramen när de statsfinansiella förutsättningarna föreligger. Detta uttrycker också utskottsmajoriteten. Samtidigt framhålls det att det inte är möjligt att på förhand säga när detta låter sig göras.

Utskottsmajoriteten uttalar således sitt stöd för strävan att förbättra statsfinanserna. Vi kan med tillfredsställelse konstatera att ökningen av BNI redan för nästa år kommer att medföra en ökning av biståndsramen med 76 miljoner kronor. Till detta kommer den stärkta kronkursen, som

ju ytterligare förbättrar situationen. Sammantaget innebär detta en väsentligt ökad biståndseffekt.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 16 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till Nils T Svensson om landramar och fördelning mellan länder. Som jag ser det är det väsentligt att riksdagen kan ge uttryck för uppfattningar om hur pengarna skall fördelas mellan olika länder och om i vilken mån det skall finnas landramar eller inte.

Jag blev litet överraskad över att majoriteten inte insåg hur väsentligt detta skulle vara i fallet Guatemala. Det är ett land som har en fredsöverenskommelse som slutligt undertecknas i Guatemala City den 29 december. Därefter kan man verkligen satsa på och starta en utveckling. Då undrar jag: Vore det inte en lämplig åtgärd att för Guatemala ha en landram och ha Guatemala som programland?

Vi har inte haft möjlighet att gå in på olika länder. Det finns olika uppgifter om hur mycket pengar som egentligen kan gå till Östtimor och Guatemala. Det finns ytterligare länder – t.ex. Laos – som flera av oss vill prioritera. Men det är inte bara det att majoriteten inte har haft samma uppfattning, utan man har inte ens gått in på och behandlat dessa enskilda yrkanden. Hur ser Nils T Svensson som företrädare för majoriteten på detta? Är inte det en svaghet? Borde inte riksdagen uttrycka åsikter i den riktningen till regeringen?

Anf. 17 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Eva Zetterberg sade i sitt huvudanförande att hon önskade ett sammanhållet grepp när det gäller biståndsdebatten och inte en uppsplittrad debatt på det sätt som nu sker. Först hade vi en debatt i samband med yttrandet till finansutskottet. Nu har vi en debatt om innehållet i ramen. I februari–mars skall vi ha en ny biståndspolitisk debatt som skall handla om innehållet i biståndet.

Jag tycker att det ligger mycket i de synpunkter som Eva Zetterberg för fram. Vi får i utskottet resonera igenom hur vi i fortsättningen skall ha uppläggningsen av biståndsbetänkandet och den efterföljande debatten. Det här ger onekligen en splittrad bild som också tar sig uttryck i att man kanske får denna oklarhet om fördelningen mellan länder.

Vi i utskottet har inspirerats mycket positivt av Eva Zetterberg när det gäller ett utökat samarbete med det Guatemala. Jag förmodar att biståndsministern litet senare har någon kommentar på den punkten.

Anf. 18 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Tack för de instämmande orden, Nils T Svensson.

Jag ville bara beskriva min förvirring. Vi från Vänsterpartiet har krävt att Guatemala skulle få 60 miljoner kronor för nästa år – det vore en rimlig satsning. Utskottet har inte behandlat det kravet, men man har sagt att det råder tveksamhet och att regeringen kommer att satsa mycket på stat-till-stat-samarbete.

I ett nummer av tidningen Broderskap står det att läsa att man under 1997 planerar att öka hjälpen från 50 miljoner kronor till 80 miljoner kronor. I budgetbetänkandet anges beloppet till 40 miljoner kronor för

1996. Detta är ett dåligt sätt att beskriva hur vi satsar på olika länder. Guatemala är bara ett exempel. Jag inser att man tar från andra anslag och inte bara från det berörda landanslaget. Detta visar att riksdagen inte kan ange exakt hur fördelningen skall vara. Jag anser att riksdagen skall ha en möjlighet att påverka och uttala att man vill satsa mer pengar på länder som Guatemala och Östtimor. På det här sättet får riksdagen inte den möjligheten. Detta borde uttryckas tydligt så att riksdagen kan ha det som utgångspunkt vid planeringen under 1997. Självfallet är jag positivt inställd till att Guatemala skulle få ytterligare medel. Det handlar inte om det utan om hur vi fattar beslut i riksdagen.

Anf. 19 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Detta är första gången som vi tillämpar den nya budgetordningen. Sedan får vi dra slutsatser av de erfarenheter som har vunnits så att vi kan hitta en ordning som vi alla är tillfreds med. Det är ju inte bara Eva Zetterberg som har framfört kritik utan det är det också andra som har gjort. Vi får sätta oss ned i utskottet och analysera situationen.

Det är ingen risk att Guatemala kommer vid sidan om i våra diskussioner i utskottet. Eva Zetterberg ser med förtjänst till att vi ständigt tar upp Guatemala för behandling.

Anf. 20 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Det var ett mycket intressant anförande som Nils T Svensson höll. Jag fäste mig alldeles särskilt vid några synpunkter som har relevans just till frågan om utbetalningsmål kontra effektivitetsmål. Nils T Svensson påstod att ett högre utbetalningsmål blir en lägre summa än ett lägre utbetalningsmål när detta omräknades i dollar – som ju är den valuta som biståndsmottagaren räknar i. Detta visar ju på svagheten med utbetalningsmålen.

En annan synpunkt var det som Nils T Svensson sade om reservationerna. Där har man inte ens klarat utbetalningsmålet. Man kan knappast kalla det för effektivitet i biståndet när man håller på att bygga upp stora reservationer som inte kommer till någon användning.

Det är viktigt att fundera igenom frågan om effektivitet kontra utbetalningsresonemang. Men min fråga gäller det som Nils T Svensson tog upp om biståndsberoende. Jag vill fråga: På vilken nivå anser Nils T Svensson att ett biståndsberoende uppstår? När blir ett land mer beroende av biståndsgivarnas intentioner än den egna befolkningens uppfattning? Är det när biståndet uppgår till 10 %, 40 % eller vilken nivå är rimlig för att man inte skall locka in biståndslandet i ett biståndsberoende?

Anf. 21 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Mitt exempel sammanhänger helt enkelt med att de flesta biståndspengar betalas ut i dollar, och då är det ju inte ointressant vilken kurs som den svenska kronan har.

Reservationer uppstår med nödvändighet i en sådan här verksamhet. Det har vi lärt oss genom åren. Vi har i utskottet många gånger diskuterat detta med reservationer och storleken på dem. Samtidigt har vi insett att omständigheterna är sådana att det uppstår reservationer. Det nya landramssystemet skall förhoppningsvis innebära att man kan undvika så

stora reservationer som vi hittills har samlat på oss. I det här läget var det bra att det fanns reservationer, eftersom de har bidragit till att vi nu inte behöver avbryta programmen som en följd av neddragningen.

Bertil Persson tog upp detta med biståndsberoende och efterlyste ett procenttal. Det finns sannolikt inget sådant att ange. Däremot är det viktigt att man får till stånd nya samarbetsstrukturer med dessa länder. Tanzania är ett sådant exempel. De nordiska länderna har gemensamt förhandlat fram en ny struktur och ett samarbetsavtal med Tanzania som säkert kommer att innebära en stor förändring av tanzaniernas egna insatser i biståndet. Den utvecklingen kan man se med tillfredsställelse på.

Anf. 22 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tror att det vore bra om Nils T Svensson funderade vidare i de tankegångar som han just framförde. Det leder nog till att han så småningom kommer att närma sig de moderata ståndpunkterna när det gäller effektiviteten i biståndet.

Det är en sak som jag skulle vilja ha litet mera preciserad. Vi har nu kommit i en situation där det har skett väldigt stora förändringar i u-världen. Det leder också till stora förändringar av u-ländernas behov, vilket i sin tur leder till att man måste ha en mycket stor flexibilitet i det bistånd som Sverige ställer upp med.

Då är min fråga: Är det rimligt att två tredjedelar av biståndet kanaliseras genom den nya mammuten SIDA? Är det inte bättre att man försöker få en mer flexibel organisation genom att föra över mer av biståndet från verksamhet i egen regi till exempelvis enskilda organisationer eller – när det gäller biståndet till den ändå ganska skakiga demokratin som vi hoppas så mycket av – till stiftelseformer? Då får vi ett bistånd som vi kan hantera mycket mer flexibelt än med en stort uppbyggt, samlad statlig organisation.

Anf. 23 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Det är nog ingen risk att jag intar moderaternas ståndpunkt i biståndsfrågorna. När Bertil Persson talar om bistånd kan man ibland tro att moderaterna företräder enorma volymer på anslagen. I själva verket ligger moderaterna långt under det som 0,7 % av BNI innebär, men det undviker Bertil Persson alltid att föra fram.

Visst skall vi ha effektivitet i biståndet. Det är så nödvändigt att det inte behöver kommenteras. Jag hoppas att vi skall få en högre grad av flexibilitet genom den nya anslagsstrukturen, som gör det möjligt att flytta över anslag mellan olika regioner, länder och kanske ämnesområden, just för att undvika att man samlar på sig.

Låt oss inte glömma att där biståndet arbetar är det också svårast att arbeta. Det handlar om länder som har svåra förhållanden och som kanske inte har det så lätt att ta emot och genomföra de program och strukturförändringar som avses och som är förutsättningar för det ekonomiska stödet. Därav kommer dessa reservationer.

Bertil Perssons resonemang om SIDA som en mammut tror jag inte på. Vi har nyligen gjort en förändring och fått ett nytt SIDA, sammanlagt av alla de andra biståndsmyndigheterna. Mitt intryck är nog att detta nya SIDA har fått en mycket bra start och arbetat mycket effektivt. Så jag tror

inte på resonemanget om att bryta upp den nya biståndsorganisationen och ge sig ut på något slags gungfly av upphandling och stiftelser, och jag tror inte på några av de andra våldsamma och smått märkliga tankar som Bertil Persson förde fram.

Anf. 24 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Som jag sade tidigare har vi avsatt ytterligare pengar, och hur vi vill använda dem framgår av det särskilda yttrandet nr 2. Jag kommer inte att gå inte på det så mycket, men för att ge en indikation vill jag bara passa på att nämna att vi har ytterligare medel för demokratiutveckling, för förbättrande av kvinnans ställning, för miljöinsatser och för enskilda organisationer.

Jag hade en liten fundering kring vad Nils T Svensson sade här. Man använder biståndet som någon sorts dragspel i konjunkturpolitiken. Vid dåliga tider skall man kunna dra in på biståndet, och när det blir bättre skall man kunna öka det. Detta var ju inte riktigt tanken från början, och därför har jag en fråga: Anser Nils T Svensson att de som en gång beslutade om enprocentsmålet i riksdagen hade fel?

Anf. 25 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Nej, det är inte meningen att biståndsanslagen skall vara något slags dragspel. Ambitionen är självfallet att komma tillbaka till enprocentsmålet så snabbt som möjligt. Det uttrycks ju av regeringen och av utskottsmajoriteten, vilket K-G Biörsmark känner till.

Vi behöver inte uppehålla oss vid den, men jag hoppas att alla är medvetna om bakgrunden till att vi tvingas in i den här situationen. I reservationen finns en formulering av Folkpartiet, men jag förmodar att det inte är K-G Biörsmark personligen som har skrivit den med tanke på hans lidelsefulla engagemang i dessa frågor. I reservationen läser man om ”den svenska regeringens oförmåga att få Sveriges ekonomi i balans”. Finns det någonting man kan känna sig förvånad över så är det just en sådan formulering. Alla måste ju vara medvetna om anledningen till att vi hamnat i den här situationen för Sveriges ekonomi.

Men nu är vi på väg att komma ur detta problem och kan se hur BNI-uppräkningsmedföret ytterligare pengar och hur oerhört mycket den förbättrade kronkursen betyder, eftersom vi huvudsakligen fördelar allt inom biståndspolitikerna via dollar.

Anf. 26 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Jag blir inte riktigt klok på resonemanget. Jag har en känsla av att Nils T Svensson försöker göra det omöjliga, nämligen att säga både-och, både att biståndsanslaget inte skall vara ett dragspel och att vi ändå tvingas till det på grund av omständigheterna. Det är bara att titta på vad som har hänt. Historiskt sett har man sänkt biståndet när ekonomin har kärvat och försökt höja det när ekonomin blir bättre. Då blir det ett dragspel i konjunkturpolitiken.

Att jag är litet envis på den här punkten beror på att det inte var tanken, vilket jag har sagt flera gånger. Så jag återkommer till frågan: Anser Nils T Svensson att det var fel tänkt från början av dem som drev igenom detta? Det var många engagerade socialdemokrater, inklusive statsmi-

nister Olof Palme och andra. Vi hade statsråd som t.o.m. avgick på grund av att man inte tog några steg i den riktningen. Det var en nerv och intensitet i debatten som vi inte ser i dag. Min fråga återstår: Tänkte de fel?

Prot. 1996/97:47
17 december

internationellt bistånd

Anf. 27 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Nej, de tänkte naturligtvis inte fel. Vi stod ju fast vid vad de tänkte fram, nämligen att enprocentsmålet skall fortleva. Det är klart att biståndet har blivit ett dragspel så till vida att vi har tvingats in i denna ekonomiska situationen. K-G Biörsmark redovisade tydligt hur detta har utvecklats sig genom åren, och han idkade självkritik när den borgerliga regeringen gjorde så kraftiga neddragningar, dels genom en direkt neddragning, dels genom den försämrade kronkursen som faktiskt betydde mycket mer i pengar räknat än vad själva neddragningen gjorde.

Vi har hamnat i detta läge, men som jag uppfattar det har väl alla en strävan att vi så snabbt som möjligt skall komma ur detta. Det uttrycks ju som ett bestämt mål ifrån utskottets sida att vi skall återgå till enprocentsmålet så fort det statsfinansiella läget tillåter. Vi kan naturligtvis hoppas att det skall ske så snabbt som möjligt. Vi har ju onekligen nått en bit på väg det senaste året.

Anf. 28 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Herr talman! Först vill jag säga att det är rent nys att påstå att saneringen av statsfinanserna skulle ha varit omöjlig om vi inte hade gjort denna nedskärning av biståndet. Det ligger inte till på det sättet. När man lägger fram en hel budget som omfattar en massa miljarder har man möjlighet att göra prioriteringar.

Från kristdemokraternas sida har vi inte någon annan åsikt om det faktum att budgeten behövde saneras. Därför har vi lagt fram en något kärvare budget än vad Socialdemokraterna tillsammans med Centern har gjort. Men vi har ändå kunnat prioritera biståndet. Inte heller vi är uppe på 1 %, men vi har anvisat vägen dit.

Vi tror inte att vi lyckas på tre år, som Vänstern har föreslagit. Räkna på det, Eva Zetterberg, och se hur många miljarder mer ni behöver lägga!

Anf. 29 TREDJE VICE TALMANNEN:

Repliken gäller Nils T Svensson.

Anf. 30 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Herr talman! Vi är nöjda med att man inte sänker anslagen till de enskilda organisationerna, men vi vill höja från 820 till 1 000 miljoner till de enskilda organisationerna.

För övrigt vill vi satsa mer på det multilaterala biståndet. Vi tror t.ex. när det gäller katastrofbistånd att det är väldigt lämpligt att använda FN:s organisationer i ännu större utsträckning.

Jag vill också påpeka att det har insmugit sig ett fel när det gäller en organisation i tabell 4, VMU, där det ser ut som att vi inte vill ge den någon finansiering, men vi ligger faktiskt på 20 miljoner som alla andra. Men det får väl ändras så småningom så att det blir rätt också i betänkan-

För övrigt vill vi satsa mer på katastrofbistånd och miljöbistånd, som vi tycker är viktigt. Jag återkommer till detta när vi sedan talar vidare om biståndet fram i vår. Då skall vi gå in på innehållet, och jag kommer då att tala om varför vi satsar mer på det ena och det andra.

Anf. 31 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Ingrid Näslund brukar ofta återvända och tala om budgetåret 1992/93, då vi hade en biståndsram på 1 % av BNI. Jag vill gärna upprepa den uträkningen, eftersom jag tycker att den är intressant och väldigt belysande. Växelkursen i dollar var sådan att ramen år 1993 motsvarade 1 miljard 741 miljoner dollar. Med dagens växelkurs, om den står sig för nästa år 1997, innebär det att vi får 1 miljard 752 miljoner dollar. Det betyder alltså att vi har 11 miljoner dollar mer än då vi senast låg på enprocentsnivån.

Det är inte ointressant. Många gånger viftar man bort detta i debatten och ser inte sambanden klart. Eftersom vi betalar ut nästan hela biståndsbudgeten i dollar har det oerhört stor betydelse. Den sammanställning som jag gjorde visar verkligen vad det betyder.

Vissa delar av biståndet vill vi skydda, som Ingrid Näslund säger. Det gäller bl.a biståndet till de enskilda organisationerna. Det är ett uttryck för den uppskattning vi känner för deras arbete. De är oerhört värdefulla i biståndssammanhang. Det vill vi gärna uppmuntra. Därför har vi ambitionen att inte låta dem drabbas av någon nedskärning i sitt arbete.

Anf. 32 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Herr talman! Jag är mycket glad över att Socialdemokraterna nu har kommit till den insikten att de enskilda organisationerna är viktiga. Under den förra regeringsperioden fanns det faktiskt ledande socialdemokrater som kallade det för "plåsterbistånd" och "utdelande av presenter". Men det är bra att ni nu har gått ifrån det sättet att se på det.

När det gäller att den svenska kronan är värd mera har vi inte någon annan åsikt än att det betyder oerhört mycket att budgeten till en del nu har sanerats. Som jag sade lägger vi fram en något kärvare budget. Det verkar som vi är ännu mer övertygade om att detta är helt nödvändigt. Det kan inte Nils T Svensson anföra som något skäl mot min syn på biståndet.

Vad som inträffade 1992 kan inte bara bero på vad som hade hänt sedan 1991. Det tror jag inte att Nils T Svensson kan få någon människa i hela Sverige att tro på.

Anf. 33 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Ingrid Näslund säger att vi socialdemokrater har kommit till insikt om de enskilda organisationernas betydelse. Jag har ändå varit med i utskottet i rätt många år. Jag kan inte erinra mig att vi vid något tillfälle inte uppskattat deras värdefulla insatser i biståndsarbetet.

Vi har träffat dem i varje år vid flera tillfällen och lyssnat på deras synpunkter, och successivt har anslagen till dem höjts. För fem sex år sedan var situationen den att höjningarna var väldigt kraftiga. Då uttryckte man från deras sida vi den tidpunkten att man kunde vara litet mer jämn i sitt ökade biståndsanslag till dem.

Jag har nog intrycket av att vi i utskottet umgås med de enskilda organisationerna på ett bra sätt. Det är klart att de alltid önskar att få mer och har ambitioner till större insatser. Men jag har nog intrycket av att det för närvarande finns en hygglig balans.

Återigen till enprocentsmålen. Ingrid Näslund vet att vi alla står bakom detta i utskottet. På den punkten skiljer vi oss inte åt. Det är kd som föreslår det största anslaget, och det är en del av dess totala budget. Samtidigt kan man konstatera att man inte når upp till 1 %, som Inger Näslund också påpekar. Ibland kanske det inte alltid framgår i debatten. Man framställer det på ett sätt som skall ge intryck av att man har nått upp till enprocentsmålet, vilket ju inte är fallet, och Ingrid Näslund erkänner själv att det förhåller sig så.

Anf. 34 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Vad vi diskuterar är en värld i nöd. Vi diskuterar globala överlevnadsfrågor. Vi diskuterar medmänsklighet.

Jag kan inte låta bli, trots att jag känner de flestas brinnande engagemang i dessa frågor i denna kammare, att slå av ett intryck att efterlysa mindre av veklagan och mer av visioner, mindre tal om kvantitet och mer om kvalitet, mindre av självplågeri och mer av solidaritet över vad Sverige känner och gör, och mindre av partipolitiskt malande och mer av passionerad medmänsklighet.

Jag vet att vi alla oroas av samma saker och i stort sett vill uppnå samma resultat. Många har varit inne på statistiken om biståndsviljan. Det är oroväckande att den minskar. Men det är kanske inte oväntat i dessa tider av nedskärningar och arbetslöshet. Det handlar också om hur man frågar och vilka svar man får.

Det finns annan statistik som visar att den viktigaste frågan för en majoritet av svenskar är att satsa på kommande generationer, att värna freden och miljön. Det är just det som biståndet handlar om. Biståndet är ett effektivt medel för fred, utveckling och demokrati i samklang med naturen. Vi vet att fattigdomen, förtrycket och orättvisorna är en fiende till freden. Där föds vrede, desperation och våld. Därför blir just fattigdomsbekämpning, som vi har talat om här tidigare, ett viktigt led i att kämpa för fred.

Miljöförstöring är naturligtvis också ett globalt hot mot hela mänskligheten som kräver ökat internationellt samarbete. Jag skall strax i mina repliker återkomma till de frågor jag fått. Vi vill och vi måste lämna över, så gott vi kan, en trygg värld till våra barn och deras efterkommande. Där är biståndet en klok framtidsinvestering. Här har vi alla en angelägen pedagogisk uppgift i samhället.

Herr talman! Det finns en stor risk att världen kommer att uppdelas i något slags global apartheid. Så uttrycker sig mer eller mindre UNDP i sin senaste rapport. Man beskriver där framväxten av en ny elit i världen, en urbaniserad, välinformerad elit som har samlat på sig oerhörd makt och oerhörda rikedomar. Samtidigt lever mer än hälften av mänskligheten på mindre än 3 dollar om dagen. Det är där man ser risken av apartheid.

Man kan då fråga sig: Vad nyttar vårt bistånd till? Kan vi verkligen hoppas på en värld utan fattigdom, förtryck och orättvisor?

Jag tror att vi utifrån svenska erfarenheter ändå kan säga: Jo, biståndet gör nytta! Det räddar liv, det bidrar till utveckling, det förhindrar konflik-

ter och det bidrar till demokrati. Vi vet också att många utvecklingsländer som vi har följt, och andra också, har gjort stora framsteg under de senaste decennierna. Medellivslängden har ökat med en tredjedel i utvecklingsländerna sedan 1960. Antalet barn som har börjat i skolan har ökat kraftigt, liksom inkomsten per capita. Barnadödligheten har minskat med hälften. Vi vet också att man i nästan tre fjärdedelar av jordens stater nu lever under relativt demokratiska och pluralistiska regimer.

Det här är naturligtvis i första hand ett resultat av egna insatser från befolkningen i utvecklingsländerna. Men biståndet har spelat en roll – en viktig roll.

Ändå har någonting gått snett, mycket snett, i processen. Klyftan mellan fattiga och rika har fortsatt att öka ändå. I UNDP-rapporten nämns en grotesk uppgift: Tar man 358 av världens rikaste människor visar det sig att de har lika mycket ekonomiska tillgångar som hälften av jordens befolkning.

Globaliseringen, som Bertil Persson och Nils T Svensson var inne på, har öppnat gränser och skapat nya förutsättningar för utveckling – ja! Men samtidigt måste vi ha klart för oss att denna globalisering inte drivs av medmänsklighet eller solidaritet. Dess främsta kännetecken är kapitalets internationalisering och jakten över gränserna efter optimal avkastning. Den tar inga sociala hänsyn.

Den leder till snabb tillväxt – ja! För vissa länder, ett femtontal, har utvecklingen varit explosionsartad snabb. Men andra länder – mer än 100 länder, dvs. mer än sammanlagt en tredjedel av världens befolkning – har blivit fattigare under de senaste 15 åren.

Det här är en oacceptabel utveckling – etiskt, moraliskt, politiskt, men också säkerhetspolitiskt som Bodil Francke Ohlsson var inne på. Om samhället – det gäller både det globala samhället och det lokala samhället – splittras mellan rika och fattiga, mellan förtryckta och förtryckare, uppstår konflikterna, kriserna och urladdningen. Vi har sett det i apartheidens Sydafrika och i kommunismens Sovjetunionen.

Därför måste vår politik vara att bekämpa orättvisor och ofrihet varhelst de förekommer. Solidariteten är inte till bara för de svaga, utan den är till för oss alla.

Den vetenskapen har gjort det nödvändigt att formulera ett nytt och vidgat säkerhetsbegrepp, där man tar in nya hot som den internationella brottsligheten, miljöhoten, terrorismen, fattigdomen och befolkningstrycket. Vi ser ju hur miljonstädernas getton av arbetslösa och fattiga är pyrande krutdurkar i samhällena, och det gäller inte bara i utvecklingsländerna. Västvärldens resursslöseri och miljöförstöring, både i nord och i syd, är andra allvarliga faror som också sätter framtida generationers existens på spel.

Det är uppenbart att säkerhetspolitiken inte längre enbart handlar om staters säkerhet, utan i allra högsta grad om individens säkerhet. Här kommer biståndet in som en viktig del i det vidgade säkerhetsbegreppet.

Herr talman! De senaste veckorna och månaderna har vår uppmärksamhet självklart riktats mot den humanitära katastrofen i Centralafrika. Krisen är dock varken oförutsägbar eller oförklarlig. Den har många och djupa rötter: kolonialismens politik att söndra och härska, befolkningstrycket som leder till en desperat kamp och en makt om jord samt inte

minst vanstyre och diktatur. Folkmorden 1994 var kulmen på ett förlopp som borde ha angripits långt tidigare.

För att lösa konflikter och stoppa krig måste diplomati, konfliktförebyggande insatser, fredsbevarande insatser och humanitärt bistånd gå hand i hand med de direkta biståndsinsatserna.

I Centralafrika skulle det behövas en Daytonliknande process, där man just sammanför alla insatser i en integrerad handlingsplan. Det har vi inte haft; det har varit alltför mycket vattentäta skott. Det är en viktig sak att diskutera i internationella sammanhang. Den frågan tog vi upp för ett par veckor sedan i EU inom biståndsministerrådet. Jag drev frågan och fick stöd från kommissionen, och det blir nu en sådan handlingsplan. Vi har sett samma utveckling i Bosnien, där man verkligen har sammanfogat de här olika planerna. Just därför efterlyste jag en Daytonprocess för Centralafrika.

Inte minst behöver vi från svensk sida – det vill jag säga som ett indirekt svar på vad Eva Zetterberg tog upp – tänka på barnens situation i Bosnien. Vi försöker nu göra särskilda insatser för att ta till vara deras intressen.

Mycket av EU:s bistånd, och också mer av det svenska, kommer nu att inriktas på att stödja den frivilliga återvandringen efter återuppbyggnaden. Det kommer att bli mer och mer av den varan, och det tror jag är oerhört viktigt nu när man ser att det trots allt är något slags ljus i tunneln i Bosnien-Hercegovina.

Det svenska biståndet kommer att inriktas på boendeprojekt, telekommunikationer, psykosocialt stöd samt stöd till demokrati och främjande av mänskliga rättigheter.

Herr talman! Vi har nu drygt 30 års erfarenheter av utvecklingssamarbete. Ser man tillbaka visar det sig att det arbetet har genomgått tre olika faser.

Under 1960- och 1970-talen dominerade projekttänkandet. Man skulle bygga en skola eller en fabrik, och så skulle man snabbt åstadkomma utveckling. Det gjordes mycket bra under den tiden. Men det var ändå en förenklad syn på utveckling, vill jag säga.

Sedan kom 1980-talet med strukturanpassning. Den byggde på ett bredare angreppssätt, men det var naturligtvis också smärtsamt på många sätt. Ändå kan man konstatera att det efter strukturanpassningsprogrammen är få av biståndsländerna som har lyckats bryta biståndsberoendet och skapa en hållbar tillväxt.

Nu är vi inne, menar jag, i en tredje fas av utvecklingssamarbetet där den politiska miljön får en avgörande betydelse. Alla är nu för marknads ekonomi. Men samtidigt gäller det att se till att den får en sådan utformning att vinsterna inte hamnar hos en liten del av befolkningen, hos en elit. Det innebär bara orättvisor och ojämlikheter, som i sin tur återigen föder konflikter.

Under 1980- och 1990-talens kriser föreskrev givarna alltför ofta i detalj vad mottagarlandet skulle göra. Ofta satte man också in egna konsulter för att göra det.

Så bygger vi inte upp en långsiktigt hållbar utveckling. Med demokratiska samarbetsländer är det också en oacceptabel nedlåtenhet, skulle jag vilja säga.

Förankringen i utvecklingsländerna tar tid. Att mobilisera interna resurser är inte heller lätt, men det måste till. Vi skall också komma ihåg att de länder där biståndet fungerar bäst och som utvecklas snabbast är länder som inte har medgörliga regeringar, utan som tar eget ansvar och står upp för sin egen process.

Med detta menar jag att vi nu skall inrikta oss på att låta vårt samarbete mer utgå från ett partnerskap, där vi kan föra en mer konsekvent politik från de s.k. givarländerna.

Det är naturligtvis inte bra – det är helt fel – om vi ger katastrofbistånd med ena handen och säljer vapen till en konfliktregion med den andra handen. På samma sätt kan man inte främja en utveckling genom bistånd om man samtidigt lägger olika handelshinder i vägen för utvecklingen.

Därför måste utvecklingssamarbetet bygga mer på ett jämbördigt partnerskap. Vi är inte där ännu, men vi ligger långt framme. I propositionen har ni sett vad vi har tänkt göra, och utskottet har också tagit ställning till detta.

Samsynen om utvecklingens villkor är större än någonsin internationellt. Det har vi sett i de olika FN-konferenserna. Men det finns ändå alla dessa gränsöverskridande hot, som jag har beskrivit, som kräver mycket mer samordning. Det har vi nu inom EU och FN. Genom att Sverige nu sitter i FN:s säkerhetsråd får vi ökade möjligheter att föra en kraftfullare politik internationellt. Jag skall be att få återkomma till detta i mina repliker.

Anf. 35 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag delar inte riktigt statsrådets oro för globaliseringens effekter på u-ländernas ekonomi. De u-länder som har satsat på att bygga upp marknadsekonomin institutioner och de som har byggt upp ett rättssamhälle där avtal gäller och där de spelregler som marknadsekonomin aktörer är vana vid fungerar, har ju i själva verket blivit magneter för internationellt kapital. Det finns många exempel på detta. Jag tror trots allt att den allra viktigaste insatsen vi kan göra är att inom VHO och andra organisationer kraftfullt verka för frihandeln. Inom EU kan vi kraftfullt verka för att våra marknader öppnas för u-ländernas produkter.

Med tanke på vad statsrådet sade vill jag ställa en direkt fråga. Är statsrådet beredd att motverka de handelshinder som Sverige nu försöker bygga upp genom att försöka stoppa import från u-länder, med hänvisning till att de har sämre miljö eller en arbetsmiljö som inte är fullgod, och i stället bidra till att hjälpa till att lösa de problemen via biståndet? Då kan vi få en fri import från u-länderna till vårt land framöver.

Anf. 36 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Jag skulle vilja säga till Bertil Persson att globaliseringen är något slags jetmotor i utvecklingen i världen just nu. Men faktum kvarstår. De väldiga kapitalflöden som mobiliseras och omsätts på detta sätt går de fattiga förbi, både de fattiga länderna och de fattiga människorna i de fattiga länderna och i de rika länderna. Det är så. Därför måste vi i vårt bistånd inrikta oss på strategiska insatser, bl.a. skuldlättna-

der – det är oerhört viktigt – och att ta bort hinder för utveckling i vår handelspolitik och i annan politik.

Skuldtjänsten 1980–1992 har beräknats till 420 miljarder dollar. Det är lika mycket som sex Marshallplaner, som alltså går från syd till nord. Jag tror att om man bara målar globaliseringen och frihandeln i rosenfärger kommer vi att missa solidariteten och utvecklingsmöjligheterna i tredje världen. Vi kommer att få tendenser till en global apartheid. Den måste vi förebygga på alla sätt.

Anf. 37 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag delar uppfattningen att skuldtjänsten är ett stort problem. Jag tycker dock att det är någonting som man faktiskt får fundera en hel del över. När det kommer en ny regim som leder sitt land till framsteg inom demokrati, mänskliga rättigheter och ekonomi finns det ett klart incitament att befria det landet från besvärande skuldtjänster från en gammal korrupt regim. Det är svårare när man inte är övertygad om regimens inneboende förmåga att leda sitt land på rätt väg. Där tror jag att det finns anledning att överväga åtgärder som amorteringsfrihet och räntefrihet under en period när man förvissar sig om att landet är på rätt väg.

Nu är vi på väg in i ett kunskapssamhälle. Vi vet att många u-länder fortfarande har en analfabetism, där många unga flickor inte ens får en basal skolutbildning trots att det flyter betydande biståndsmedel till länderna. Nu är vi på väg in i vad som globalt håller på att bli ett kunskapssamhälle, och dessa länder halkar efter. Jag vill ställa en fråga: Är statsrådet beredd att ställa större krav på att unga flickor inte längre skall få gå in i analfabetism i de länder där vi bedriver bistånd?

Anf. 38 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Jag vet inte om Bertil Persson är medveten om att han slår in öppna dörrar. Det här tillhör de prioriterade målen för den svenska biståndspolitik. Det handlar om att bygga upp kunskap och att satsa inte minst på unga kvinnors utvecklings- och utbildningsmöjligheter. Ett av våra mål framöver måste vara att rikta in biståndet så att det bidrar till att påverka maktfördelningen i samarbetsländerna. Då tänker jag bl.a. på maktfördelningen mellan män och kvinnor. Satsningen på framför allt unga kvinnor är oerhört viktig. Därför har vi det sjätte biståndsmålet. Det kommer vi nu att genomföra konsekvent, precis som miljömålet, där vi gör miljökonsekvensutredningar i alla projekt. Det är i högsta grad en öppen dörr som Bertil Persson slår in.

Jag kan också säga att vi under våren 1997 kommer att överlämna en skrivelse till riksdagen om fattigdomsbekämpningen och de mål som vi ser och den strategi som vi skall ha där. Till hösten kommer det en annan skrivelse om hur vi bättre skall stödja mänskliga rättigheter och demokrati.

Anf. 39 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Statsrådet Pierre Schori talade mycket väl och vackert, i vissa delar nästan poetiskt, om biståndet. Samtidigt menade också statsrådet att biståndet är en klok investering. Jag delar helt den uppfattningen. Det är en framtidsinvestering.

Det har kanske framtonat, i alla fall enligt statsrådet, litet pessimistiska tongångar, och vi klädde oss litet i säck och aska här. Men jag hoppas att det inte skall vara intrycket. Jag tror på biståndet. Det är därför som jag också menar att vissa signaler från Sverige är litet olyckliga. Men det går säkert att rätta till.

Det finns en formulering som säger: Tänk globalt, handla lokalt. Jag tycker att statsrådet just har angett att vi skall tänka globalt. Men jag var litet kritisk mot den andra delen, att handla lokalt. Jag ställde en fråga. Jag fick inte något klart svar på den. Jag skall upprepa frågan en gång till.

De signaler som nu har kommit från regeringen och från en majoritet här i riksdagen i olika omgångar när man har sänkt biståndet, ser jag som en signal också till dem som finns i mottagarleden i u-länderna att de rika inte har råd. Statsrådet talade om apartheid i sammanhanget. Detta är också en sorts apartheid. Det är lätt att vi blir hemmablinda här i Sverige och tycka att vi inte har råd. Min fråga är: Tror statsrådet att den här signalen har påverkat biståndsviljan i Sverige?

Anf. 40 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Jag svarar gärna Karl-Göran Biörsmark, och jag hade tänkt göra det. Jag vill även svara andra som har varit inne på enprocentsmålet.

Det är klart att jag beklagar nedskärningen, precis som jag beklagar nedskärningarna på de andra områdena i budgeten – socialförsäkringar och annat. Nils T Svensson har redovisat skälen till att vi tvingades göra detta men också att vi står fast vid att återgå till enprocentsmålet när ekonomin så tillåter.

Volymen är viktig, inte minst symboliskt, men ännu viktigare är vad vi gör och hur vi gör det. Därför måste vi ha en klar strategi med den inriktning som vi har angivit i budgetpropositionen.

Jag skulle också vilja säga att det är alldeles för lättvindigt att säga att på Arne Geijers tid upprätthöll vi enprocentsmålet. På Arne Geijers tid hade vi god tillväxt och ordning på finanserna. När den socialdemokratiska regeringen tillträdde 1994 var det en tredubblad arbetslöshet, en fördubblad statsskuld och ett sexdubblat underskott. Sådant måste man också ta hänsyn till. Vad vi gör här hemma är det som avgör vad vi kan göra ute i världen.

För att svara mer konkret på Karl-Göran Biörsmarks fråga tror jag inte att denna temporära nedgång i volymen spelar någon större roll som signal till svenska folket om vad vi tycker eller inte tycker om biståndet. Man vet att Sverige internationellt sett ligger i topp när det gäller bistånd. Man vet att biståndet gör nytta.

Jämför detta med den signal som sändes ut när räntan låg på 500 % och folk satt som gastkramade i osäkerhet om sin framtid! Vad sände det ut för signaler om solidaritet i världen, och hur påverkar sådant biståndsviljan?

Anf. 41 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Jag delar inte statsrådets uppfattning att det inte är en klar signal när man handlar såsom man har gjort i omgångar när det gäller

biståndet. Jag menar att det finns ett samband, och jag tycker också att man kan se det i de här uppgifterna.

Statsrådet sade att vi tvingades till detta. Då kan man fråga sig: Av vem? Kanske svaret då blir: Av ekonomiska skäl. Då vill jag ställa följande fråga till statsrådet.

Tanken med enprocentsmålet var ju att det skulle vara en fredad sektor i budgetsammanhang. Tänkte de fel som genomdrev det här? Gäller det bara i en tillväxtsituation? Så var inte tanken från början. Tanken var att det skulle finnas där som en stadig plattform, just för att peka på att vi inte skall leva i en apartheidvärld. Vi skall inte leva i en i- och u-värld. Vi skall inte leva i en värld där vissa skor sig och blir rikare och rikare medan andra blir fattigare och fattigare, utan här skall det finnas en stadig plattform. Var det fel tänkt av dem?

Anf. 42 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Det var inte fel tänkt där, och det var lika litet fel tänkt hos Karl-Göran Biörsmark och hos mig själv. Det var i goda tider man satte upp detta mål, med god tillväxt och låg arbetslöshet. Vi har behållit målet väldigt länge. Det vi ställdes inför 1994 var faktiskt frågan om välfärdssamhällets överlevnad och därmed också den internationella solidaritetens möjligheter. Det var en hästkur som Sverige fick gå igenom.

Nu ser vi att vi börjar få ordning på ekonomin i stora termer, och det kommer att rädda välfärdssamhället. Det gör också att vi kan behålla den fasta grunden för den internationella solidariteten.

Sådana här jämförelser går inte att göra. Enprocentsmålet ligger fast för oss. Det finns inget fel på nerv, engagemang och solidaritet nu heller.

Anf. 43 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Pierre Schori klagar på att vi från de andra partierna inte har några visioner. Jag vill bestämt hävda, både för Vänsterpartiets och för alla övriga partiers del, att vi har visioner om en värld i frihet, en värld utan förtryck och utsugning där alla barn kan växa upp och få ett bra liv.

Men när Pierre Schori sedan går vidare och säger att vi inte har någon passionerad medmänsklighet och att det är det som det krävs mer av, tycker jag att det klingar rätt ihåligt. En hel del av oss minns nog den debatt som fördes här i kammaren för två veckor sedan om flyktingpolitik, där vi var många som ansåg att det är Pierre Schori som faktiskt inte står för denna medmänsklighet. Jag vill också säga att en passionerad medmänsklighet – det här är stora ord att använda för flera av oss, men Pierre Schori är ju en mästare i att uttrycka sig – som inte åtföljs av konkret handling kanske inte är så mycket värd.

Det svek som Pierre Schori personligen har medverkat till när regeringen har sänkt biståndsanslaget tycker jag inte alls kommer till uttryck här. Pierre Schori säger till Karl-Göran Biörsmark att han beklagar sänkningen. Men det egna ansvaret då? Vad har Pierre Schori som minister gjort för att se till att anslaget inte sänks? Hur har Pierre Schori som statsråd agerat? Däri bottnar den klagan som kommer från mig och från

alla andra som kräver en återgång till enprocentsmålet. Där finns vår kritik, och den är oerhört skarp. Där kommer domen att bli hård.

Jag vill också fråga Pierre Schori om det han tar upp om mer ömsesidighet och delat ansvar. Det har vi sett exempel på i fallet Tanzania, där det har varit ett slags partnerskap. Jag tycker dock att de tankarna inte har kommit särskilt långt. Det är faktiskt mer än ett år sedan vi stod och debatterade detta. Jag menar nu inte bara ett kontrakt med landet självt, som i fallet Tanzania, utan också att vi tar till vara de kunskaper och erfarenheter som finns i länderna i fråga. Hur drivs detta vidare, Pierre Schori?

Anf. 44 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Eva Zetterberg var själv i sitt inledningsanförande inne på hur man med små medel kan uppnå mycket, som i fallet Colombia. Jag menar att det nu är så mycket viktigare att diskutera strategier, att se var vi vill sätta in våra medel – som inte är begränsade; vi kan göra mycket.

Sveriges ställning i världen är oerhört stark. Se bara på resultatet av omröstningen i säkerhetsrådet, som visade just att man hyste tilltro till den svenska socialdemokratin och Sveriges starka internationalism. Det är ovedersägligt för dem som träffar andra länders regeringar.

När det sedan gäller vilka strategier vi skall ha finns de angivna i budgetpropositionen. Jag kan bara nämna dem rubrikmässigt.

Det första är att vi skall lägga ökad vikt vid fattigdomsbekämpning. Det kommer en skrivelse till riksdagen.

Det andra är att vi skall försöka påverka maktfördelningen.

Det tredje är att bryta beroendekulturen.

Det fjärde är att satsa mer på konfliktförebyggande, inte minst nu när vi sitter i säkerhetsrådet.

Det femte är att vi skall ha en ny strategi för EU:s utvecklingssamarbete. En sådan har presenterats, och utrikesutskottet skall fortsätta diskutera den.

Det sjätte är att vi vill vara med och reformera FN.

Där är visionerna, där är strategierna, och dem kommer vi att sätta in all vår kraft på.

Anf. 45 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Det faktum att man med små resurser kan åstadkomma mycket kan inte bortförklara det faktum att man med ännu större resurser naturligtvis kan åstadkomma mer. Det är vad det handlar om.

Jag tycker att det är märkligt att Pierre Schori inte kan tillstå sitt eget ansvar på det här fältet. Flera av oss andra har tagit på oss att vi som partier inte tillräckligt mycket har gått ut i Sverige och förankrat biståndsviljan, som vi nu har svart på vitt på att den har sjunkit, och vi har också velat ha högre anslag. Det här tycker jag är väldigt märkligt.

Den strategi som Pierre Schori redovisar, och som vi har läst oss till, tror jag att i stort sett alla står bakom. Fattigdomsbekämpningen är oerhört väsentlig, likaså maktförskjutningen, dvs. att få en bättre maktfördelning i världen. När det sedan gäller konfliktinsatserna borde just rollen i FN:s säkerhetsråd ha förpliktigt oss till större insatser, till att visa att vi nu kommer att kunna göra betydligt mer och även är villiga att göra det – inte bara att betala för att komma in i säkerhetsrådet. Det här tycker jag

visar på ännu en brist i regeringens strategi. Det här borde ha kopplats ihop.

Jag efterlyser också konkreta insatser i flera länder som vi har nämnt tidigare: Östtimor, Laos, Guinea-Bissau, Guatemala osv. Hur kommer regeringen att agera? Det behövs oerhört mycket. Och då räcker det inte med att säga att Sverige fortfarande hör till dem som ger mest. Vi har förutsättningar och borde kunna ställa upp på ett helt annat sätt och visa vad internationell solidaritet betyder i praktiken – inte bara i vackra ord.

Anf. 46 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! De som stirrar sig blinda på siffror borde väl ändå betänka, förutom de strategier och visioner som jag talat om, att vi hade väldiga reservationer i flermiljardklassen som inte kunde utnyttjas som planerat just på grund av underutvecklingens problem. Nu kan vi klara alla våra åtaganden, som Nils T Svensson sade, genom att vi använder reservationerna. Vi skär inte ned på någonting i verksamheten, trots den nominella nedskärningen till 0,7 %, på grund av reservationerna. Säger inte det Eva Zetterberg och andra någonting om att man har ackumulerat, från år till år, väldiga reservationer och att det inte bara nödvändigtvis har att göra med volymen utan vad man gör och hur man gör det? Det är där jag efterlyser att vi för en debatt snarare än att man stirrar sig blind på dessa siffror.

Anf. 47 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Herr talman! Jag skall be att få ta upp det allra sista som Pierre Schori anförde, nämligen de reservationer som har funnits. Jag tror att det delvis har berott på att man har varit alltför låst till landramar som har betalats ut med kontinuitet i femårsplaner. Ibland har länderna inte kunnat tillgodogöra sig detta, och så har reservationer byggts upp. Jag förstår att det också finns andra skäl till det.

Därför välkomnar jag signalerna om att man nu följer upp det som den förra regeringen under biståndsminister Alf Svensson kom fram till när det gällde ökad effektivisering men också långsiktiga strategier tillsammans med en ökad flexibilitet, så att man skulle kunna överföra medel från ett land till ett annat men också från en region till en annan. Jag är glad över att man nu fortsätter på det spåret.

Jag vill också ta upp en konkret fråga som Pierre Schori berörde i sitt anförande. Det gäller situationen i Central- och Västafrika. När det gäller dessa länder vet vi att många flyktingar nu har kommit tillbaka till Rwanda, främst från Zaire, men nu börjar de också välla in från Tanzania. Man räknade med att det fanns 1,2 miljoner flyktingar i Zaire, och nu har ungefär 600 000 kommit tillbaka därifrån. Det är ju ingen som är säker på de här siffrorna, men man måste ändå räkna med att många är kvar.

Vi har velat ha en styrka där, men om det nu inte blir så, skulle Pierre Schori då vilja medverka till att man ändå får någon typ av undersökningskommission som kan gå in i regnskogen och i djungeln och ta reda på hur många som finns där och var dessa människor finns? Jag kan inte sova gott på natten över julen om dessa människor fortfarande befinner sig i livsfara.

Prot. 1996/97:47
17 december

internationellt bistånd

Anf. 48 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! När det gäller Zaire och Centralafrika är det inte brist på pengar och humanitära insatser som är problemet. Ett av problemen är just att veta var flyktingarna finns, och ett annat är att skapa de politiska förutsättningarna för en hållbar lösning.

Om man bara skulle ägna sig åt matbombningar, eftersom man inte kan landa på ett område, förhindrar man ju inte själva flyktingskapets orsak eller att flyktingarna kanske går över gränsen och sedan går tillbaka igen.

När jag var i USA i förra veckan, bl.a. i Pentagon, dominerades statssekreterarens rum av en väldig tavla, inte av Golfen, inte av Bosnien och inte av f.d. Sovjetunionen utan av Zaire. Huvuduppgiften är nu att försöka stå för logistiken för att få in humanitära insatser. Inom EU har vi haft trojkan där nere tillsammans med kommissionären Emma Bonino på en *fact finding mission* för att kunna utröna hur man gör de bästa insatserna.

Det pågår alltså ett mycket omfattande och stort arbete, och det finns mycket stora resurser, men huvudproblemet är de politiska förutsättningar som måste lösas. Det kommer nu en konferens, FN:s och OAU:s konferens i februari, där vi måste inrikta oss på att få ett Daytonliknande koncept för att äntligen få en varaktig lösning på den här typen av jättelika tragedier. Även om ingen av oss kan sova lugnt när vi ser bilderna från detta område skall Ingrid Näslund och andra veta att det pågår ett mycket stort arbete internationellt sett, och där spelar också Sverige en stor roll.

Anf. 49 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Herr talman! Jag är väl medveten om vad som pågår där nere. Jag läser de uppgifter som kommer där nedifrån på min dator varenda dag, och jag är helt överens med Pierre Schori om att det här fordras en politisk lösning.

Det har funnits varningssignaler länge. När det gäller Rwanda har man efteråt i en rapport skrivit att man skulle ha gått in mycket tidigare, men nu har man upprepat samma misstag när det gäller Zaire, skulle jag vilja säga. Det är bra om man nu har kommit på andra tankar och är på väg att få fram en lösning.

Men detta hindrar inte att de människor – kanske 200 000, 400 000 eller 600 000, om de siffror man har fått från början stämmer – som finns inne i skogarna, som behöver mat och kanske inte har vatten, och bland vilka epidemier nu kan börja härja, faktiskt inte kan vänta på några Daytonkonferenser. De behöver undsättning nu.

Om det nu sker en *fact finding mission* så är jag glad, men den måste gå rätt in i djungeln. Det måste finnas människor som har modet att göra detta. Där kanske militära övervakare åtminstone behövs, men det behövs också kraftfulla förhandlingar med Désiré Kabila, som jag tror har mycket att säga till om i det här sammanhanget. Han vill naturligtvis inte att någon skall gå in i Zaire. Han säger att dessa flyktingar inte finns, men det örat bör inte världssamfundet lyssna på.

Jag skulle vilja att Pierre Schori och Sverige gör allt vad vi kan för att se till att dessa människor undsätts nu. Sedan är jag absolut med på dessa politiska lösningar som är nödvändiga.

Anf. 50 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Om Ingrid Näslund tittar litet mer på sin dator kommer hon att se att allt detta som hon efterlyser faktiskt är på gång. Det finns ingen brist på livsmedel, mediciner och sådana insatser, och man kan nå de allra flesta människor nu, inte minst genom att man genom flygövervakning och satellitbilder fått ordning på hur bilden ser ut. Det som Ingrid Näslund med engagemang talar om här är, skulle jag vilja säga, på det hela taget så långt mänsklig förmåga medger det tillgodosett.

Vad jag efterlyser är att vi samtidigt som vi gör detta måste ha ett mer långsiktigt och sammanhållet perspektiv. Annars får vi nya sådana här konflikter. Jag kan tala om att dessa perspektiv inte fanns med i bilden för bara ett par veckor sedan. Sverige har fört in detta och fått stöd från kommissionen, och det kommer att bli ett sådant perspektiv nu. I det avseendet kan vi mötas och till och med krama om varandra, om Ingrid Näslund skulle så vilja.

Anf. 51 HELENA NILSSON (c) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja bara kort upprepa den fråga som jag ställde till statsrådet i mitt anförande, om regeringen kan tänka sig att ta ett initiativ till en svensk strategi i Asien. Jag förklarade något i mitt anförande varför jag ställer denna fråga. Jag ställde den nämligen därför att jag tyckte att det var väldigt positivt att regeringen lade fram en strategi för Afrika i förra budgetpropositionen, men också därför att vi nu ser att vi har en ökande krigsmaterielexport till Asien, att vi har bistånd till denna region, att vi väldigt ofta diskuterar de mänskliga rättigheterna i de här olika länderna och att vi också ser att handeln mellan Sverige och de här länderna ökar.

Anf. 52 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Jag instämmer med Helena Nilsson. Jag tänkte spara det bästa till sist.

Under 1997 kommer Utrikesdepartementet att inleda en genomlysning av utvecklingen i Asien och dess konsekvenser för Sveriges förbindelser med Asien. Detta kallas numera för Asienstrategin. I detta kommer alla områden att belysas, t.ex. Östtimor, handelsrelationerna med Indonesien, Kina och den ekonomiska utvecklingen i Sydostasien, mänskliga rättigheter och utvecklingsfrågor. Det kommer att ske, och vi kan under hand informera riksdagen och utrikesutskottet om den processen.

När det sedan gäller Östtimor och Kina, som också Helena Nilsson tog upp, kan jag tala om att vår ambition är att fortsätta att öka biståndet till förmån för befolkningen i Östtimor. Det har inte varit lätt. När jag tillträdde jobbade Kent Härstedt under lång tid enbart med denna fråga för att hitta kanaler för att få in biståndet på ett bra sätt till befolkningen i Östtimor. Vi lyckade genom Caritas och Internationella Röda korset. Samtidigt har vi givit stöd på 4 miljoner till en indonesisk rättsorganisation. Den svenska Östtimorkommittén, som inte enbart hyllar regeringens politik, har också fått stöd för att kunna driva sin verksamhet.

Prot. 1996/97:47

17 december

internationellt bistånd

Anf. 53 HELENA NILSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret. Det var tur att jag var den sista frågeställaren, så att vi kunde spara detta svar till sist. Jag var kanske litet otålig. Jag trodde att frågan kom upp i denna budgetproposition, men jag välkomnar dessa initiativ. Vi kan diskutera frågorna i utskottet och i kammaren under 1997. Jag tycker att detta ämnesområde är angeläget.

Jag tycker också att det var bra att jag fick svar på frågan om Östtimor och de ökade bistånd som regeringen aviserar. Jag vill bara förtydliga min fråga ytterligare en gång: Ingår stöd till organisationer för mänskliga rättigheter i det bistånd som aviseras från statsrådet när det gäller östra Timor?

Anf. 54 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Jag nämnde Indonesian Legal Aid Foundation. Det är den viktigaste och den mest seriösa enskilda organisationen för rättshjälp, MR-utbildning och när det allmänt gäller frågor om mänskliga rättigheter. De får ett stort stöd av Sverige, och de kommer att fortsätta att få det. De bedriver också verksamhet på Östtimor.

Jag vill till Bodil Francke Ohlsson, som ställde en konkret fråga, och med tanke på Helena Nilssons dokumenterade intresse när det gäller miljöinsatser, säga att det s.k. UNGA-mötet kommer i juni i FN i New York. Det är ett toppmöte med generalförsamlingen för att utvärdera arbetet med Agenda 21. Sverige kommer att vara närvarande. Vi arbetar tillsammans med de nordiska länderna och EU för att få en bra agenda där.

Dessutom har vi i budgeten avsatt särskilda medel för miljöinsatser och miljöstrategier – 130 miljoner för det multilaterala samarbetet och 205 för det bilaterala. I det bilaterala samarbetet – i landsstrategierna – finns det fem områden som vi särskilt pekar på. Det är vattenhanteringen, jord- och skogsbruk inklusive markvården, den marina miljön, den urbana miljön och energiförsörjningen. Dessutom skall det göras miljökonsekvensanalyser på samtliga biståndsprojekt.

Anf. 55 INGER KOCH (m):

Herr talman! Jag tänker koncentrera mig på tre områden inom biståndet, där vi moderater prioriterar annorlunda än utskottsmajoriteten. Det första gäller den allvarliga flyktingsituation som världen i dag upplever. Människor flyr från förföljelse eller på grund av väpnade konflikter, inbördeskrig, miljökatastrofer eller ekonomiska eller sociala problem. Enligt UNHCR, FN:s flyktingkommissariat, uppgår antalet flyktingar i dag till fler än 26 miljoner. Under de senaste fem åren har antalet flyktingar i världen fördubblats. Till detta kommer det växande antalet interna flyktingar.

Vi har under de närmaste dagarna i massmedierna kunnat följa det lidande som de rwandiska flyktingarna utsätts för, och vi har nyss diskuterat det här i kammaren. Afghanistan utgör fortfarande världens största enskilda flyktingområde, med betydande flyktinggrupper i Pakistan och Iran som inte kunnat återvända. Landet har sedan 1992 varit utsatt för fraktionsstrider och interna strider. Den senaste tidens stridigheter mellan

talibanmilisen och den tidigare regeringens styrkor har bidragit till att ytterligare öka det redan tidigare stora antalet internflyktingar.

Vi moderater anser att det snabbt växande antalet flyktingar i världen innebär en stor ökning av UNHCR:s arbetsuppgifter. Vi har därför i vårt budgetalternativ föreslagit ett avsevärt högre anslag till FN:s flyktingkommissariat än regeringen och utskottets majoritet. Detta redovisas i tabell 4 i utskottets betänkande.

Det andra område vi vill prioritera är den biståndsverksamhet som bedrivs av enskilda organisationer. Det personliga engagemanget och de egna arbetsinsatserna gör att ett sådant bistånd har en betydligt större effektivitet än många andra biståndsformer. Genom de frivilliga organisationerna når vi direkt ut till de behövande befolkningarna utan att gå omvägen över statsapparaten.

Särskilt stor betydelse har dessa organisationer i de länder som styrs av korrupta regeringar, där ett stat-till-stat-bistånd riskerar att gå till presidentens eller regeringens egna behov, i stället för t.ex. hjälp till den fattiga befolkningens utbildning eller till medicinska kliniker. Det finns tyvärr många exempel på att så har skett. Kenya är ett exempel på detta. Tanzania är ett annat. Vi föreslår därför en successiv övergång från stat-till-stat-bistånd till ett bistånd via enskilda organisationer. Bertil Persson har tidigare poängterat detta.

De enskilda organisationernas stora betydelse när det gäller att snabbt få fram hjälp och vara på plats när katastrofer har inträffat är väl känd. Jag tänker då inte bara på de stora välkända organisationerna som Röda korset, Rädda Barnen och kyrkornas olika hjälporganisationer, utan också på de mindre och inte så kända organisationerna som t.ex. Läkare utan gränser. De gör stora insatser i flyktingläger runt om i världen. En annan sådan organisation är Svenska Afghanistankommittén. Den har bl.a. genom sitt stöd till skolor i Afghanistan bidragit till att skolgången har kunnat upprätthållas i delar av ett land drabbat av konflikter och strider och utan fungerande centralmakt.

Vi föreslår därför ett betydligt högre anslagsbelopp till de enskilda organisationerna än regeringen och utskottets majoritet, vilket också framgår av tabell 5 i utskottsbetänkandet.

Det tredje område som vi moderater fäster särskilt stor vikt vid är respekten för mänskliga rättigheter och våra biståndsländers vilja och förmåga när det gäller agerande för demokrati och respekten för mänskliga rättigheter. Det borde vara självklart att Sverige genom bistånd till staten inte skall hjälpa länder där det förekommer fysisk eller psykisk tortyr, misshandel eller förödmjukelser av medborgarna för deras politiska eller religiösa övertygelses skull eller för att de tillhör en kulturell eller etnisk minoritet.

Vi anser att Sverige har ett direkt ansvar för att i programländerna systematiskt bidra till främjandet av demokrati och mänskliga rättigheter. Vi anser också att Sveriges agerande hittills har varit för svagt. Bistånd har utbetalats utan några direkta krav på att utvecklingen skall gå mot demokrati med ökad respekt för mänskliga rättigheter. Regeringar som i decennier förtryckt sitt folk har kunnat räkna med svenskt bistånd.

Sverige måste betydligt mera aktivt föra en dialog med mottagarländerna och driva på utvecklingen. Vi har också flera gånger framhållit att regeringen årligen i samband med budgetförslaget måste ge riksdagen en

utförlig rapport när det gäller mänskliga rättigheter och demokrati i mottagarländerna. Tyvärr har regeringen inte uppfyllt dessa förväntningar. Den redovisning som skett till riksdagen är mycket bristfällig och har snarast försämrats jämfört med hur det var för ett par år sedan. Vi moderater anser därför att det finns anledning att rikta anmärkning mot regeringens bristande intresse i detta avseende.

Till sist, herr talman, skulle jag vilja ställa en fråga till biståndsministern. Nu har biståndsmministern gått, men jag ställer ändå min fråga. Kanske kan någon från oppositionen eller biståndsministerns eget parti svara på min fråga.

Min fråga gäller hur biståndsmministern och regeringen ser på programlandet Zambia. Nuvarande biståndsavtal går ut 1997 och skall omförhandlas. Detta avtal bygger på en utveckling mot ökad demokrati och transparens. Verkligheten är tyvärr den motsatta. Den nya grundlagen begränsade på ett odemokratiskt sätt oppositionens möjligheter att kandidera i valet i höstas. De valobservatörer som inför valet klagade på bristfällig väljarregistrering, omfattande röstköp och partisk nyhetsbevakning sitter nu i fängelse.

Eftersom statsrådet inte är här för att svara på hur regeringen har reagerat och på vilka effekter dessa tendenser mot ett totalitärt land kommer att få för det nya biståndsavtalet, hoppas jag att någon av statsrådets partikamrater kan ge mig ett svar.

Anf. 56 NILS T SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Det var många viktiga aspekter som Inger Koch tog upp i sitt anförande. Jag har ett intryck av att vi återkommer till de frågorna under våren, när vi mer skall gå in på de substantiella delarna av biståndet.

När det gäller Zambia, som Inger Koch speciellt tog upp, skrev vi om detta i det betänkande som vi nu behandlar. Inger Koch känner nog också till det. Där står det: "Utskottet finner emellertid här skäl att uttala oro över demokratiutvecklingen i Zambia och uppmanar regeringen att beakta detta i det fortsatta utvecklingssamarbetet."

Det är en anvisning som vi naturligtvis hoppas att regeringen tar till sig, så att man verkligen följer utvecklingen där. På den punkten tycker jag att vi har markerat en ganska bestämd uppfattning.

Anf. 57 INGER KOCH (m) replik:

Herr talman! Jag tackar Nils T Svensson för svaret. Jag kan förstå att det inte är så lätt att svara på regeringens vägnar, då regeringen inte har gjort någonting. Regeringen har inte reagerat på det som har hänt. I ett land som under många år har varit mottagarland för svenskt bistånd händer någonting flagrant och begås ett allvarligt brott mot demokratin och mot en demokratiutveckling, och regeringen är helt tyst.

Jag beklagar återigen att biståndsmministern inte är här och kan tala om hur regeringen hade tänkt reagera, men vi får återkomma till det vid ett senare tillfälle.

Herr talman! Jag skall begränsa mig till att kommentera den del av biståndspolitiken som handlar om samarbetet med de nya demokratierna i Central- och Östeuropa.

Egentligen leder det tanken fel att beskriva samarbetet med dessa länder som bistånd av samma slag som vi sedan länge ger till olika länder i tredje världen. Länderna i det gamla Östeuropa är, kanske med något undantag, inte u-länder i den mening som vi normalt använder det ordet, utan vanliga europeiska länder, som har drabbats av en totalitär politisk ideologis konsekvenser.

Vårt samarbete med dessa länder syftar till att underlätta det politiska och ekonomiska systemskifte som är nödvändigt för att ett normalt samhällsliv, ekonomiskt liv och annat skall kunna återskapas.

Under de år som vi från svensk sida har bedrivit sådant här samarbete har man av och till nödgats konstatera att insikten om vad detta systemskifte innebär och om att det verkligen är ofrånkomligt har sviktat. Också här i kammaren har det förekommit inlägg på temat att de länder som tydligast gått in för att snabbt avveckla det kommunistiska systemet har gjort misstag och att det riktiga hade varit att stanna vid mera begränsade förändringar i det gamla systemet.

Nu har vi, fem sex år efter kommunismens och sovjetväldets fall, fått ett ganska gott underlag för att bedöma vilken av de här två analyserna som var den riktiga. Det är ett antal länder i det gamla Östeuropa som alldeles tydligt har kommit igenom det allra värsta, även om problemen givetvis alltså är betydande. Alltfler tecken, ibland större och ibland mer begränsade, visar att levnadsförhållandena har börjat förbättras, att demokratin förefaller vara stabil och att ekonomin börjar fungera.

Polen är ett av de mest uppenbara exemplen, med Europas snabbaste tillväxt. Tjeckien är ett annat exempel, även om det finns vissa frågetecken för privatiseringens former i det landet. Ungern är ännu ett exempel, och även Slovenien, Estland och Lettland bör nämnas.

Det man kan konstatera allra tydligast är att de länder som inte har försökt reformera över huvud taget har stått bokstavligen stilla eller t.o.m. gått bakåt. Det allra mest uppenbara exemplet är givetvis Vitryssland, och man kan också nämna Serbien i sammanhanget – det beror inte alls bara på kriget att det ser ut som det gör där.

Ett av exemplen däremellan är Rumänien, som har försökt undvika besvärligheter genom att ösa ut allt mindre värda pengar ur statskassan, utan att reformera ekonomin och utan att någon förbättrad välfärd, jämfört med de länder som har vågat reformera, har kunnat iakttas. Det gäller också Ryssland, med punktvisa, inkonsekventa men dock här och var tydliga förbättringar. Det stora greppet har inte tagits såsom borde ha skett.

Kommunismens primitiva storskalighet och kommandoprinciper kan inte generera ekonomisk tillväxt, och därför kan inte heller några stabila mellanformer mellan kommunismens privilegiesystem och kommandoekonomi och en normal demokratisk marknadsekonomi fungera. Detta är inte samma sak som att staten i en marknadsekonomi inte har någon roll att spela, utan det är en åsikt som är fullt förenlig med att man baserar ekonomin på normala marknadsförhållanden.

Jakub Swiecicki, som tidigare har varit representant för Solidaritet i Sverige, har i en skrift för Utrikespolitiska institutet pedagogiskt visat varför något alternativ till ett snabbt systemskifte aldrig existerade.

För det första: Det gamla ekonomiska systemet förutsatte politisk diktatur, och det kunde alltså inte bestå sedan fria val och flerpartisystem införts. Enda möjligheten att avskaffa kommandoekonomin stegvis skulle vara att göra som i Kina, med bevarad diktatur. Ingen har på allvar förespråkade det för Östeuropas del.

För det andra: Det som producerades i det gamla systemet var sådant som makthavarna prioriterade, inte sådant som medborgarna efterfrågade. Det låg i systemets natur. Stridsvagnar är ett bra exempel, men det finns också annat. När de gamla makthavarna försvann kunde denna produktion, som inte hade någon egentlig efterfrågan hos vanligt folk, inte fortsätta.

För det tredje: En långsam omstöpning av ekonomin hade med all sannolikhet skapat alldeles för stora möjligheter för den gamla nomenklaturen att behålla kontrollen över företagen i nya former och blockera uppkomsten av konkurrenser. Det ekonomiska egenintresset brukar, som det heter, inte ljuga, och i fallet Östeuropa är det alldeles uppenbart att det skulle ha varit på det sättet.

En mycket stor del av produktionen var vidare rent militär. Den hade inte gärna kunnat fortsätta sedan det militära imperiet hade avvecklat sig självt. Den usla planeringen i planekonomin och de ständiga bristerna ledde till hamstring av alla sorters varor. Det var ett beteende som det var nödvändigt att bryta, för att man skulle kunna få i gång ekonomin över huvud taget.

Det kanske mest påfallande i många fall var att värdet av stora delar av produktionen i det gamla systemet var lägre än marknadsvärdet på de råvaror och den energi som användes för att framställa produkterna. Det var alltså ett exempel på direkt, medveten resursförstöring. Att avbryta det här skulle ju på ytan se ut som ett fall i produktionen, men skulle i verkligheten innebära ett positivt bidrag till BNP:s utveckling. Just det har vi också kunnat konstatera t.ex. i Polen.

Det finns ytterligare ett antal exempel på argument av den här typen, som mycket tydligt visar varför något alternativ till ett mycket snabbt systembyte inte existerade. Det här har ibland kallats, litet nedlåtande, för chockterapi. Man borde ha klart för sig att alternativet var chock utan terapi. Det är precis det man har upplevt i t.ex. Rumänien, med en ekonomisk utveckling som har gått åt andra hållet, där det har blivit sämre efterhand utan att några reformer har genomförts. Valutgången senast i det landet visar mycket tydligt att det nu finns ett folkligt mandat för att slå in på den väg mot reformer som grannländerna i Centraleuropa har följt sedan fem sex år tillbaka.

Protesterna i Serbien handlar inte bara om stulna kommunalval, utan de har också sin bakgrund i den katastrofala situationen för landets ekonomi. Där finns en uppenbar parallell till exempelvis Rumänien.

Det svenska samarbetet med de här länderna kommer nu gradvis in i ett nytt skede. När vi talar om länder som Estland, Polen, Lettland, Ungern osv. handlar det inte längre om samarbete för att lägga fast de nödvändiga, grundläggande byggstenarna till ett samhällssystem som präglas av demokrati, rättssäkerhet och marknadsekonomi. Nu handlar

det mera om att genom olika former av samarbete, efterhand på alltmer likvärdiga villkor, skapa en situation där den gamla klyftan mellan öst och väst inte längre har någon praktisk betydelse. Det handlar då från det svenska perspektivet om EU, om säkerhetspolitik, naturligtvis om NATO och inte minst om Östersjön.

Det handlar också – det är viktigt att säga, och det är det sista jag vill ta upp – till väldigt stor del om hur det kommer att gå i Ryssland. Vi har från Folkpartiets sida inte föreslagit några ytterligare pengar i år utöver dem som regeringen har anslagit när det gäller östsamarbetet. Men inom ramen för de medel som kommer att gälla menar vi att det är oerhört angeläget att på de sätt som är möjliga prioritera samarbete med Ryssland, för att bygga upp demokratins grundstrukturer i det landet.

Det som står på spel i Ryssland är så stort att det, om det lyckas, på ett avgörande och nödvändigt sätt kan bidra till framgång för hela reformarbetet i det gamla kommuniststyrda Europa. Om det misslyckas kan det få konsekvenser som kommer att påverka oss alla, kanske på ett dramatiskt sätt. Därför bör regeringen inom den ram som förmodligen kommer att anslås här, enligt vår mening, prioritera samarbete för att bygga upp demokratins strukturer i Ryssland framför en del annat, i den mån man kommer till valsituationer.

Anf. 59 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Jag instämmer med Pierre Schori, som nyligen sade att han var för att jobba för kommande generationer, miljö, fred och demokrati. Det var just därför jag valde Miljöpartiet. De första punkterna i vårt program 1981 handlade just om hur vi möter den tredje världen. Och det är därför jag står här i dag och vill tala om Östtimors sak, eller rättare sagt Indonesiens.

Jag står nämligen här med ett brev från en organisation som heter Renetil. Det är studenterna från Indonesien som har träffats i Portugal och bildat en motståndsrörelse. Den heter The National Resistance of Timorese Students. I februari träffade jag de här ungdomarna, ca 100 stycken, i Lissabon. De jobbar ihop med studenterna på Oportouniversitetet. Här vill jag tala om att det inte bara är katoliker som jobbar ihop med oss i väst, utan man var tillsammans från hela Indonesien. Det var katoliker, muslimer, hinduer, buddister. Alla jobbade för samma sak, för demokratin i Indonesien.

Maria de Lurdes Bessa, som har skrivit brevet, vädjar till oss att vi skall bistå 40 barn i Östtimor, vars föräldrar har försvunnit. Man vet inte vart de har tagit vägen. Barnen är 4–10 år gamla. Vad de begär är ungefär 11 000 kr i månaden, 280 kr per barn i månaden. Det är ett bistånd som man vet skulle vara kostnadseffektivt. Det skulle vara humanitärt, och det skulle definitivt skapa fred. De som håller i de här pengarna är katolska kyrkan. De distribuerar dem till de familjer som tar hand om barnen. Många av de här familjerna är mycket fattiga. Hon vädjar till oss att ge pengar till de här barnen. Vi i Miljöpartiet har gett en omgång, 15 000 kr, som vi ger från våra löner. Vi har nämligen instiftat en solidaritetsfond. Jag utmanar fler partier att ställa upp på detta. Det kostar väldigt litet men är mycket effektivt.

Det obegripliga är ju att regeringen inte kan gå in med större medel. Jag vet att Caritas har fått litet pengar till en yrkesskola, och jag känner till det ekologiska projektet. Men det duger inte. Det räcker inte.

I fredags träffade jag fredspristagarna biskop Belo och José Ramos Horta. Då talade Horta just om vad han hade tagit upp i talet i Norge. Det handlade om hans fredsplan, eller rättare sagt den fredsplan som Xanana Gusmão från början talade om. Xanana Gusmão sitter i fängelse sedan 1992. Är det för att han försöker lösa de problem som finns i Indonesien, för att han har lagt fram en fredsplan? Den går ut på tre steg. Man drar bort ockupationsmakten, alltså det militära från Östtimor. Sedan försöker man införa en lokal styrelse som vi kan kalla regionparlament. Det tredje steget är att de skall få rösta om självständighet. Är det för mycket begärt?

José Ramos Horta tycker egentligen att det är Xanana Gusmão som skall ha fredspriset och inte han själv. Nu tycker jag att både biskop Belo och Horta har visat ett väldigt mod, att över huvud taget våga sätta sig i opposition mot president Suharto. Han nämner också att de flesta intellektuella sitter i fängelse. Han talar om att den mest betydelsefulla författaren sitter i fängelse. Förutom Gusmão sitter också Muchtar Pakpahan där. Muchtar är en fredskämpe. Han jobbar inom den fackliga rörelsen. Jag träffade också honom i Portugal. Han är Indonesiens Lech Walesa. Han jobbar för fred, för att bygga upp demokratin. Han är inte en person som försöker skapa oro, utan stilla den oro som finns där. Och den är stor, speciellt bland ungdomarna. De tänker inte finna sig i det här längre. De är less. Deras föräldrar har lidit nog. Men de står upp för saken. De vill ha fred och demokrati i Indonesien.

Vi har skrivit en fyrpartimotion där vi säger att biståndet åtminstone kunde vara 10 miljoner kronor. Det här är ett gammalt yrkande som vi upprepar. Tänk er 10 miljoner kronor till organisationer för mänskliga rättigheter i Indonesien, till demokratiorganisationer, till katolska kyrkan eller vad det vara månde, bara de jobbar för freden och inte skapar ofred! Det skulle ge enormt stor utdelning.

Muchtar Pakpahan, som började bygga upp detta – han ordnade studiecirklar, han ville alltså lära hur man skall organisera sig och jobba demokratiskt – hotas i dag, enligt TT-telegram från den 12 december, av dödsstraff. Denna fantastiskt fredliga man råkade närvara i samband med våldsamma kravaller i Jakarta i juli, när 5 människor dödades och 124 skadades. Över 20 människor saknas fortfarande. Han var där. Därför sitter han i fängelse.

Jag vill säga än en gång att vi har världens chans nu när blickarna är riktade mot Östtimor, mot Indonesien, att göra någonting i Sverige, att gå före. Norge har visat ett enormt mod som har gett fredspriset till biskop Belo och till José Ramos Horta. Jag önskar att vi i Sverige också kunde bistå både konkret och psykiskt för att lösa Östtimorproblemet.

Anf. 60 GÖRAN LENNMARKER (m):

Fru talman! Jag tänkte liksom Håkan Holmberg något kommentera den del av utgiftsområdet som handlar om bistånd till Central- och Östeuropa. Jag vill också säga att efter fem sex års erfarenhet ser man ganska tydligt vilken väg som är den bästa för länderna från de forna kommunistdiktaturerna att välja för att snabbast möjligt återhämta sin växtkraft,

att komma i fatt Västeuropa och bli ett civiliserat land, som man så ofta formulerar det i Ryssland.

Det finns några lärdomar som man kan dra av de här fem sex åren. Jag tänkte uppehålla mig vid några saker som vi kanske hade svårt att förutse när vi inledde samarbetet med de här länderna. Det ena är hur svårt det är att etablera en rättsstat. Det är nog svårare än vi föreställde oss i början av den här perioden, 1989–1991. Orsaken är helt enkelt att de här länderna under kommunistdiktaturen inte var några rättsstater. Egentligen var de gangsterstater; gänget var kommunistpartiet. Den lag som fanns gällde ju inte. I alla fall gällde den inte när det kom order från en partisekreterare att saken skulle bedömas på ett annat sätt i en domstol. Domstolarna tog direkta politiska order.

Vi ser hur svårt det är att etablera rättsstaten. I många länder finns det gamla mönstret kvar, att man sätter sig över lag, att man inte ser lagen som en allvarlig sak. Den gällde aldrig förr – den gällde aldrig för överheten. Vi har därför betydande problem med rättsstaten på åtskilliga håll, vilket i sin tur leder till korruption och svårigheter för inte minst de många småföretagare som försöker starta och växa sig stora med sin verksamhet och som får svårt att klara sig i en miljö där man har svårt att hävda sin rätt.

En mer positiv sida är miljön. Vi minns alla hur miljön var väldigt nedkörd i Central- och Östeuropa. I vissa avseenden har det där gått fortare än vad vi då kunde beräkna. Väldigt mycket av miljöförstörande verksamhet har lagts ned. Marknadskrafterna har minskat enormt mycket med det som spyddes ut i luften och vatten. Det är oerhört positivt att så har skett. Också resurssnålheten har kommit in. Man brukade tidigare säga att det tog fyra gånger mer energi för att nå ett mått välstånd i öst än i väst. Det här håller snabbt på att rättas till, dvs. att åtgången av råvaror, både energiråvaror och andra, minskar dramatiskt. Det är en stor fördel.

Det som nu parallellt med rättsstaten står i fokus är de sociala trygghetssystemen. Det är någonting som jag tror att vi har anledning att fundera mycket kring. Det är ett område man minst har reformerat. Länderna har kvar sina gamla socialistiska system. Lenin trodde ju att välfärden skulle organiseras som på det gamla godsets eller brukets tid, dvs. att man helt och hållet knöt välfärden till arbetsplatserna. Det har lett till att man, i takt med att man nu får en mer modern ekonomi, har förfärligt svårt att hantera välfärdsfrågorna. Man satsar våldsamma summor på välfärden, men man gör det på alldeles fel sätt. Man gör det i form av subventioner till verksamhet som normalt ofta inte har något som helst ekonomiskt berättigande men vars enda uppgift är att distribuera någon form av lön och förmåner till dem som är sysselsatta där.

Vad det egentligen handlar om är det som vi i Västeuropa upplevde i slutet av 1800-talet med de Bismarckska socialförsäkringssystemen. Den strid som då stod mellan kapitalism och socialism om välfärden behöver på något sätt upprepas i Östeuropa, där man behöver gå över till de kapitalistiska välfärdssystemen så att välfärden inriktas på individen i stället för på arbetsplatsen – det är valfrihet och konkurrens. Man har en mycket större träffsäkerhet på det sättet i de sociala satsningarna. Över hälften av Rysslands innevarande budget är egentligen välfärdssatsningar, men med en otroligt låg effektivitet därför att den i allt väsentligt handlar om subventioner till värdelösa företag.

Slutligen vill jag något kommentera själva inriktningen av biståndet. Geografiskt tror jag att det nu är angeläget att få i gång biståndet till nordvästra Ryssland, de oblast i Ryssland som vi sedan länge har utpekat som särskilda mottagare av svenskt bistånd. Det andra är att hålla i och fortsätta med suveränitets- och säkerhetsbiståndet till Baltikum, hjälpa till med uppbyggnaden av rättsstaten – det finns inga delade meningar i den delen – och fortsätta på miljösidan både vad gäller kärnsäkerheten och vad gäller vattenreningen.

Vi är mycket kritiska till regeringens Östersjömiljard. Vi tror att den har fel inriktning, då den inriktar sig mer på att man skall ge näringslivsstöd. Näringslivet skall inte ha något stöd. Problemet i Östeuropa och Centraleuropa var när näringslivet förut fick stöd och subventionerades. Nu skall man leva på marknaden, och nu skall inte skattebetalaren i väst betala näringslivet i öst. Det vore dessutom mycket bättre att integrera denna Östersjömiljard i det reguljära stödet, inte ha en särskild fickpeng från statsministern eller Statsrådsberedningen utan verkligen ha en integrerad syn på hela stödet.

Dessutom behövs fortfarande ett visst demokratistöd. Jag tänker på utvecklingen i Vitryssland, som är mycket oroande, och det vi ser i Serbien. Fortfarande är det angeläget att på olika sätt stödja de demokratiska krafterna i de länder som gudskelov är relativt få men där demokratin dock är hotad.

Anf. 61 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Fru talman! Göran Lennmarker har beskrivit väl problematiken i Öst- och Centraleuropa. Jag tror att vi är överens över partigränserna om hur viktigt det är med insatser där. Med tanke på att Moderaterna lägger så stor vikt vid biståndet till öst är jag litet överraskad över att de inte kunnat uppbåda mer resurser till detta, som de anser vara så angeläget. Från Vänsterpartiets sida har vi ökat på vår budget med 400 miljoner ytterligare till Öst- och Centraleuropa. Vi anser att miljöinsatser i framför allt S:t Petersburgsområdet vore något väldigt väsentligt.

Det andra viktiga, som Göran Lennmarker var inne på, är demokratistödet, som ju går via partierna. Jag måste tillstå att vi var skeptiska till detta, men i dag kan vi se att det sannolikt kan ha en väldigt positiv funktion att delta i demokratiuppbyggnaden via kontakter med partier i Öst- och Centraleuropa.

Jag undrar vad Moderaterna gör. Varför vill ni inte driva på mer för att öka insatserna i Öst- och Centraleuropa?

Anf. 62 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Fru talman! Svaret på den frågan är mycket enkelt. Vi är inte så säkra på att det är mer volymer som behövs. Stödet till Öst- och Centraleuropa är stöd övergångsvis för att möjliggöra ett systemskifte och för att underlätta detta systemskifte. De komponenter av stödet som vi nu bedömer som viktiga – jag nämnde uppbyggandet av rättsstaten och demokratistödet – är inte så våldsamt kostnadskrävande i miljoner kronor räknat. Det är mera en kunskapsöverföring, som är nog så svår att genomföra och som man inte kan köpa sig till genom att lassa in flera miljoner.

Vi bedömer också att vi med den ram som finns, inklusive Östersjömiljarden, kan tillgodose de angelägna önskemålen beträffande kärnsäkerhet och miljöstödet. Vi menar dessutom – så var det under den borgerliga regeringstiden – att man kan lägga en del av de svenska miljöpengarna på andra sidan Östersjön, också av mer egoistiska skäl. Det kan vara ett klokt sätt att rena vår egen vattenmiljö.

Egentligen är svaret till Eva Zetterberg att det inte alltid är mera pengar som behövs för att ge ett effektivt stöd. Det svåra ibland är att avväga det och lägga in insatserna så att man får det resultat man vill nå. Där är kunskapsöverföringen det centrala.

Från Polen kan jag berätta att man där ofta säger att det kanske nu är dags att avbryta stödet. Det tar mer resurser att administrera en rad västliga organisationers och regeringars stöd än att själv koncentrera sig på att utveckla landet.

Jag tror att det kan vara en klok politik ibland att vara återhållsam.

Anf. 63 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Fru talman! Vad gäller stöd till näringslivet delar jag helt Göran Lennmarkers uppfattning. Näringslivet kan klara sig självt. Där behövs inte i första hand bistånd från svensk sida. Likaså delar jag hans uppfattning vad gäller rättsstaten och demokratiinsatser. Vår egen erfarenhet som parti har visat att det tar tid, att det är svårt att hitta rätt kanaler för att organisera det bistånd vi kan ge via partierna.

Däremot vad gäller miljön ser jag att det finns enorma behov. Göran Lennmarker nämnde kärnkraftssäkerheten. Det finns också problem med trafikplanering, hamnsystem och avloppssystem på en rad håll i framför allt Ryssland, som Göran Lennmarker själv nämnde. Därför har vi bedömt att det vore oerhört väsentligt att kunna satsa i just S:t Petersburgsområdet, och det finns sådana konkreta förslag på miljöområdet.

Jag beklagar att Moderaterna inte i praktisk handling vill följa upp sitt stöd till Öst- och Centraleuropa.

Anf. 64 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Fru talman! Det var väldigt vad Eva Zetterberg fick till det där på slutet!

Beträffande miljöstödet har det identifierats s.k. *hot spots*, som det heter på det tekniska språket, nämligen särskilt besvärliga föroreningskällor runt Östersjön – detta enligt HELCOM.

Bekymret är att mycket av de pengar som finns avsatta för detta från åtskilliga håll – från svenskt håll, från nordisk sida, via Europeiska investeringsbanken, Världsbanken och EU – inte utnyttjas därför att projekten inte är framkomna så långt att man kan sätta spaden i jorden.

Det är det största bekymret. Man kan inte rena med pengar, så att säga. Projektet måste genomföras. Det finns nu mycket pengar avsatta och reserverade i internationella sammanhang för detta stöd som inte kommer till skott, därför att det på mottagarsidan likväl måste ske en rad arbeten. Vi upplever på många områden att det finns pengar men att man inte är framme så väl att man kan utnyttja dem. Jag tror att det i dagens läge vore direkt meningslöst att satsa mer pengar på just detta.

Detta med att näringslivet inte skall ha pengar är oerhört viktigt. Det är inte bara fråga om att näringslivet inte behöver pengar utan också om att få till stånd ett systemtänkande, att näringslivet inte skall vara beroende av statssubventioner. Det skall fungera på marknadens villkor. Det viktiga är att bygga en effektiv och begränsad statsmakt som fungerar och hävdar rättsstaten.

När det gäller den sociala tryggheten handlar det om att lägga om systemen. Om man t.ex. i Ryssland kunde flytta över alla de förfärligt stora företagssubventionerna till kolchoser och bankrutta företag och i stället ta en mindre del av dessa för en omläggning till ett individuellt socialförsäkringssystem, skulle man komma till rätta med de sociala problemen, som är mycket omfattande och på åtskilliga håll förfärliga. Men detta är en systemförändringsfråga. Det handlar om att gå över från det system som Eva Zetterberg förespråkar till det system som jag förespråkar. Jag kan förstå om det tar emot, men ni är välkomna på den vägen.

Anf. 65 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Aldrig tidigare har Sveriges samarbete med staterna kring Östersjön varit så omfattande och så djupt som nu.

Jag var i Washington i förra veckan, där jag kunde ta del av den amerikanska administrationens stora intresse för Östersjösamarbetet. Dessutom finns det ett stort intresse från EU. Vi har från svensk sida lyckats kanalisera betydande resurser från EU till Östersjöområdet.

Regeringens arbete framöver kommer att koncentreras på sex punkter.

För det första kommer vi att öka satsningarna för att bistå framför allt de baltiska länderna i deras ambitioner att bli EU-medlemmar.

För det andra intensifierar vi samarbetet med Ryssland, framför allt med S:t Petersburgsregionen, som Eva Zetterberg efterlyste, och andra delar av den nordvästra delen. Ryssland är nu Sveriges största samarbetsland i regionen, om man bortser från insatsen i Ignalina.

För det tredje kommer det demokratifrämjande stödet att få ökad tyngd genom rättsstatens uppbyggnad, vänortssamarbetet och inte minst kultursamarbetet. Vi räknar med att rättsinstitutet vid sidan av handelshögskolan i Riga förhoppningsvis skall kunna anta studenter till sommaren.

För det fjärde blir det ett ökat stöd till de sociala sektorerna, som Göran Lennmarker var inne på, inte minst för att stödja framväxten av rättvisa och finansiellt hållbara socialförsäkringssystem. Jämställdheten kommer också att få särskilt stöd. Vi ser ju hur demokratin i Öst- och Centraleuropa i mångt och mycket har ett manligt ansikte.

För det femte handlar det om miljöinsatser. Sedan 1990 har Sverige satsat 1 miljard kronor på olika miljöinsatser kring Östersjön.

För det sjätte kommer det säkerhetsfrämjande samarbetet att fortsätta. Bl.a. kommer utbildningen av baltiska officerare i Sverige att fortsätta.

Slutligen, fru talman, avser regeringen att fatta två beslut nu på torsdag. Det ena beslutet innebär att de rådgivande insatserna till ekonomi- och finansministeriet i Ryssland, som har pågått under flera år, kommer att fortsätta. Det andra beslutet innebär ett omfattande demokratistöd genom UNDP till länderna i Centralasien.

Anf. 66 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag uppskattar den redogörelse för inriktningen på det svenska östsamarbetet som statsrådet gav.

Jag vill bara ta upp en aspekt på detta, som jag egentligen borde ha tagit upp i mitt anförande. Det gäller demokratistödet till Ryssland. Detta är litet grand fråga om självkritik, för jag tror att vi även inom mitt parti kanske har varit litet väl låsta vid det som vi kallar för nordvästra Ryssland, alltså den del av Ryssland som ligger närmast Östersjön. Ifall det övergripande målet är att stärka demokratins grundstrukturer i Ryssland – sett till de enorma värden som står på spel, dvs. om man lyckas eller misslyckas med detta – bör man kanske ha en viss öppenhet för att i de fall där det är särskilt motiverat utvidga det svenska samarbetet till reformregioner också i andra delar av Ryssland. Dessa är ju litet grand utspridda över landet.

Insatser som etablerar en starkare demokratisk struktur i områden som Nizjnij Novgorod och Jekaterinburg skulle från svenskt perspektiv kunna vara väl så viktiga som insatser i S:t Petersburgsregionen.

Därför vill jag fråga statsrådet om han är beredd att behandla frågan om koncentrationen till nordvästra Ryssland litet mer flexibelt och i vissa fall ge demokratin högre prioritet än den geografiska avgränsningen.

Anf. 67 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Det finns inga begränsningar därvidlag, utan detta går mycket väl att tillgodose. Jag kan själv hålla med om att den demokratiska och ekonomiska utvecklingen går snabbast framåt ute i regionerna och att denna process skall understödjas, inte minst genom vänortssamarbete, regionalt samarbete och trepartssamarbete, Cross-boarder cooperation, för vilket vi nu också kan räkna med att få fram mera pengar.

Detta är mycket lätt att tillgodose. Det finns redan möjligheter för detta. Icke minst vänortssamarbetet är viktigt härvidlag.

Anf. 68 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag uppskattar den attityd som Pierre Schori här ger uttryck för.

Bakgrunden till att jag ställde just denna fråga är de erfarenheter som jag och flera andra ledamöter av kammaren och utrikesutskottet gjorde under hösten, då vi hade möjlighet att delta i den talmansresa till Ryssland som då ägde rum. Vi kom då till bl.a. Nizjnij Novgorod, där det var uppenbart att den mycket reforminriktade regionala ledningen inte riktigt kände att deras region stod särskilt högt på listan över tänkbara samsarbetsområden från svensk sida. Om vi då har denna övergripande inriktning på vårt samarbete med Ryssland, får inte samarbetet fixeras till de områden som ligger oss allra närmast geografiskt.

Anf. 69 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag kan nämna att inte minst Örebro län har ett omfattande samarbete med Novgorod. Det är sådant samarbete som vi stöder.

Anf. 70 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Fru talman! Statsrådets inlägg om prioriteringarna är väl korrekt. Jag har inga djupare invändningar mot detta. Men det som bekymrar mig något är det faktum att statsministern har försetts med 1 miljard att användas för Östersjösamarbetet. Det innebär ju att det delvis är fråga om andra prioriteringar än de som framgår här. Framför allt läggs där stor vikt vid näringslivssubventionerna, om jag har förstått det hela rätt.

Jag minns att när Pierre Schori under den förra regeringsperioden satt i näringsutskottet var det ett centralt tema att man skulle försöka hålla ihop Central- och Östeuropabiståndet, så att prioriteringarna kunde göras samlat och i ett sammanhang, vilket man normalt gör när det gäller statsbudgeten över lag. Det gör det så obegripligt att man nu har valt att lägga betydande delar av biståndsmedlen till Central- och Östeuropa i en särskild fond, som skall beslutas i särskild ordning. De blir då inte föremål för kammarens regelbundna årliga prövningar. Det vore väl ändå klokt, biståndsministern, att upplösa fonden och föra in medlen till de reguljära samarbetspengarna.

Anf. 71 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag skall betänka detta förslag.

Jag undrar bara hur man kan säga nej till en extra miljard kronor, om man är vän av utveckling och demokrati i Östersjöområdet. Märk väl att det är en extra miljard utöver de 4 miljarder som riksdagen tidigare har beslutat om, som löper fram till 1998. Varför skall man säga nej till detta?

Syftet är naturligtvis också att engagera det svenska näringslivet och det internationella näringslivet i Östersjöområdet, där man har varit väldigt timid hittills. Det är därför som statsministern har skapat sitt råd i vilket näringslivsrepresentanter ingår, också amerikanska sådana.

Världsbanken är nu inkopplad i olika planeringsprojekt av stor betydelse för Kaliningrad, S:t Petersburgsområdet osv. Det tycker jag att Göran Lennmarker skall bejaka. Jag tycker inte att han skall vara så näringsfientlig.

Anf. 72 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Fru talman! Några extra pengar är det ju inte fråga om. Dessa pengar tas, som alla andra, från de svenska skattebetalarna. Det är dessutom, om vi jämför med volymen förra budgetåret, en neddragning även om man räknar in de 200 miljoner kronorna. Men låt oss bortse från det här kammersmässiga perspektivet. Det är ju ändå alldeles givet att det samlade statliga stödet för Central- och Östeuropabistånd skall behandlas i ett sammanhang.

Näringslivet skall inte ha stöd för att engagera sig. De skall ha goda villkor. De behöver investeringstrygghet etc. Det handlar inte om att subventionera en näringslivsmedverkan. I Kaliningrad, där man verkligen har behov av utländska investeringar, är det största bekymret att man inte kan köpa sin fastighet. Man kan inte göra långsiktiga investeringar, för dumans röd-bruna majoritet vägrar att tillåta privatisering av mark. Då blir det inga stora och långsiktiga investeringar – där lika litet som i öv-

Anf. 73 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag kan konstatera att regeringen har mer vidsynta planer och ambitioner än Moderaterna. Vi vill engagera näringslivet. Vi vill samtidigt naturligtvis arbeta för rättsstatens utveckling och för allt annat som jag har redovisat här. Vi vill på ett kraftfullare sätt få med näringslivet i detta. Vi vill också ha med EU, Världsbanken och USA. Vad det är för fel med det, vet jag inte. Varför har Göran Lennmarker slagit av på ambitionerna när det gäller Baltikum? Är det inte intressant längre?

Anf. 74 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Fru talman! Jag välkomnar de prioriteringar regeringen gör i samarbetet med länderna österut. Jag skulle bara vilja lyfta fram *en* liten komplettering. Det nämndes också sociala insatser, och då skulle jag särskilt vilja lyfta fram barnperspektivet. Jag var i Litauen, i Vilnius, för ett tag sedan, och där talade man faktiskt om 10 000 gatubarn, eller barn som i alla fall inte gick i skolan och inte fick någon utbildning.

Det tycker jag låter mycket skrämmande, inte minst med tanke på den kommande demokratiutvecklingen. Vi vet att utbildning faktiskt är mycket av grunden för demokratin. Jag skulle gärna se att vi åtminstone var med och stimulerade på något sätt så att dessa barn kom in i utbildning och fick den hjälp de behöver. Vi vet att det också är stora problem i Ryssland och i andra länder. Där finns det många barn som inte har några hem och som inte heller får utbildning.

Anf. 75 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Det är just därför regeringen satsar extra på den sociala dimensionen i östsamarbetet, något som ofta förbises i samarbetet med Central- och Östeuropa. Man ser nu för första gången hur systemskiftet producerar Cadillacar på gatan, ja, men också tiggande barn – förutom ekonomisk utveckling. De tiggande barnen finns ju nu i större mängd än tidigare. Där måste vi göra extra insatser.

Under min andra hatt kan jag ju ta upp detta med de som satt fängslade i Olainelägrät. Det är viktigt att hjälpa till så att man får en modern och medmänsklig flyktinglagstiftning i de baltiska länderna. Det återstår mycket att göra.

Samtidigt som vi har en kraftfull ekonomisk liberalisering, som vi bejakar och stöder, finns det också en social brutalisering som vi måste motverka.

Anf. 76 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Den här debatten är nog så intressant. Man bara beklagar att man inte varit inne i den tidigare. Jag hade gärna velat diskutera den där miljarden med statsrådet med tanke på de många hundra miljoner som har försvunnit på vägen mellan vattenverket i S:t Petersburg, Vodakanal, och miljöorganet Lenkom Ekologiya. Jag hoppas bara att de svenska pengarna inte försvinner ned i samma svarta hål.

Fru talman! Mer än andra områden präglas dessvärre diskussionen om u-hjälpen i Sverige av tyckande snarare än av vetande. Myterna är många, och det är väl egentligen inte svårt att förstå den avtagande biståndsvilja som här har påpekats. För att få tingen rätt är raka besked och ärlighet viktigast. Det måste klart sägas ut vad som har varit bra och vad som inte har varit bra och som därför måste ändras omgående. Man skall inte invänta Riksdagens revisorers och Riksrevisionsverkets utlåtande. Sådant skapar misstro hos allmänheten.

Fru talman! För att rätt förstå situationen i de olika biståndsmottagarländer där Sverige aktivt verkar, och för att se vad denna hjälp leder till, är det en ovärderlig hjälp att kunna göra besök på platsen – inte som en del i en offentlig delegation som skjutsas runt till de ställen som den regim man besöker vill visa upp, utan efter egna önskemål vid individuella resor. Många av myterna och överdrifterna i den svenska debatten kan då få sina förklaringar.

Dessvärre blir också en del av påståendena besannade, och biståndstjänstemännens generade kommentarer kring misstagen ger en särskild belysning åt problemen. Ofta är det uppenbart att bristerna snarare ligger i Sverige än på plats i det aktuella länderna.

Det värsta är att ett antal länder genom mer omhändertagande än stöd gått från kolonialmaktsberoende till biståndsgivarberoende. Givarländerna har bidragit till att skapa en mentalitet präglad av att man låter bli att ta egna initiativ. Sverige är i detta avseende inte det minst skyldiga landet.

Vid ett besök på sensommaren i ett land som nyligen kastat av sig trekvarts sekels förtryckarregim, hörde jag vid flera tillfällen när biståndsbehovet kom på tal följande: *We don't want to become another Tanzania*. Jag tyckte mer att detta lät lustigt än tänkte på dess innebörd. Men ett par veckor efter hemkomsten kunde jag ta del av den kritik som riktades mot Sverige från ett internationellt organ för att vi i missriktad hjälpsamhet bidragit till att just hålla kvar Tanzania i ett hjälpberoende. Initiativförmågan motverkas i stället för att det blir en hjälp till självhjälp.

Det framstod som klart för mig att detta var en effekt av svenskt hjälparbete som t.o.m. andra presumtiva stödmottagare kände till och inte ville skulle upprepas. Det gamla talesättet om björntjänster kom i mina tankar.

Biståndet är viktigt. Det får inte komma i vanrykte. Allt det som de facto har åstadkommit genom åren får inte förstöras genom fortsatta missgrepp som negativt påverkar debatten och opinionen i Sverige. Det är därför all låsning till procentsatser och gamla principer måste bort. Det är effektiviteten i vårt stöd som måste vara avgörande.

Alltför länge har vi låtit stat-till-stat-bidragen stå för en stor del av vår u-hjälp. Därigenom har vi ofta stött korrupta regimer snarare än det behövande folket. Svenska folkets hjälp till behövande bröder och systrar i fjärran länder kan inte ges utan rimliga krav på motprestationer vad avser mänskliga rättigheter, demokrati och rättsväsende. Att hjälpa till med uppbyggande av institutioner inom de områden vi kallar för folkrörelse- och föreningssfären är bland det viktigaste för att befrämja demokratin. Inte minst kan vi få fart på utvecklingen genom att hjälpa till med att utarbeta ett lagsystem som gör en verklig marknadsekonomi möjlig.

Vi har i alltför många länder som *pro forma* kastat av sig planekonomin tunga ok – både här i Europa och annorstädes – sett hur bristen på lagreglering eller kvardröjandet av den socialistiska ekonomins lagar sätter käppar i hjulen och drar dåligt anseende över marknadsekonomin och demokratin när inte förbättringarna infinner så snabbt som folk väntat sig.

På dessa områden skulle vi kunna göra stora insatser. Över huvud taget är det på de områden som bygger upp den egna styrkan hos ett folk som vi måste inrikta oss. Den grundläggande utbildningen, inte minst av flickor, och hälso- och sjukvården på basnivån är det viktigaste. Under en övergångstid hör en rejäl satsning på att utrota fattigdomen i de armaste länderna också till det viktigaste. Där är Afrika, som tidigare nämnts här i dag, ett prioriterat område.

För ett sådant hjälparbete är frivilligorganen effektivast, både i det mottagande området och bland dem som från Sverige distribuerar hjälpen. Det är alltså ytterligare en grund för att stödja utvecklingen av föreningslivet i dessa länder.

Fru talman! Den säkraste faktorn för ekonomisk utveckling i ett land är ett blomstrande näringsliv baserat på många enskilda initiativ, på frihandel och på en för detta nödvändig infrastruktur. Detta måste utvecklas. Det är där vi ofta finner flaskhalsarna. Initialt bör mycket av stödet kunna inriktas på det området – men inte som gåvor, utan som garantier. Mycket av det som är nödvändigt för dessa länder kan utvecklas på kommersiella grunder. Det är också så de lär sig att i fortsättningen hantera utvecklingen av egen kraft.

Fru talman! Jag ser fram emot en förändring av det svenska biståndet. Låt oss lämna sifferexercisen kring procenttal. Låt oss hålla fram de goda exemplen som föredömen för andra. Låt effektiviteten vara vägledande. Låt oss överge stat-till-stat-stödet och i stället låta det bli ett folk-till-folk-stöd. Låt oss satsa rejält på basal utbildning. Det är ju det som avgör framtiden i dessa länder och som ger kommande generationer där en chans. Det är med kunskaper som de både rätt kan utnyttja sina resurser och skaffa sig insikter om miljöns betydelse. Det är med kunskaper man kan bekämpa korrupta regimer. Låt oss hjälpa de här länderna med basal hälso- och sjukvård. Låt oss ta ett större steg mot utrotande av misären i de fattigaste länderna och öka vår beredskap till katastrofbistånd.

Sverige har en stor uppgift att fylla på detta område. Inte minst för det folkliga stödets skull hos oss själva är det viktigt att sådana förändringar görs att ännu mera påtagliga effekter kan uppvisas. Låt oss göra de förbättringarna av vår politik på detta område!

Anf. 77 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Vi välkomnar Lennart Fridén i debatten. Mycket av det han säger är redan politik, men det finns också sådant som jag går emot.

Sverige ger inte bistånd till korrupta regimer. Bistånd ses inte längre som en nådegåva utan är en akt av medmänsklighet. Det handlar också om det upplysta egenintresset.

30 % av det bilaterala biståndet går just genom enskilda organisationer. De enskilda organisationernas verksamhet är oerhört viktig. Sveriges anseende som biståndsbidragare är fortsatt mycket högt inom EU, i FN och i FN:s alla olika organ.

Slutligen något om statens kris. Visst är Afrikas kris mycket statens kris. Vad vi måste göra är att bidra till det civila samhället genom samarbete mellan enskilda organisationer, på gräsrotsnivå och uppåt. Samtidigt måste vi stödja effektiva, moderna och okorrumpade administrationer, så att de kan växa fram parallellt. Det ena skall inte utesluta det andra.

Fru talman! Biståndets syfte är att avskaffa sig självt. Vi räknar med – och hoppas på – att vi, när vi går in i nästa årtusende, är på väg mot en situation där bistånd i traditionell mening övergår i reellt internationellt samarbete.

Anf. 78 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Pierre Schori och jag har nog litet olika toleranströskel och litet olika syn på nivån vad gäller korruption för att vi skall kunna tala om vilka regimer som är korrupta eller inte. I och för sig skulle jag kunna peka på ett antal sådana, men den här debatten i den svenska riksdagen förs ju inte för att vi skall belysa andra regimer på det sättet. Visst finns det regimer som kan ifrågasättas i både det ena och det andra avseendet, bl.a. när det gäller demokrati. Det gäller också ren korruption. Det vågar jag faktiskt hävda.

Jag är tacksam för att statsrådet säger att vi frammot år 2000 skall börja se en avveckling av vårt bistånd genom att det skall ha avskaffat sig självt. Det kan vi faktiskt skynda på genom att göra de ytterligare förbättringar och förändringar som bl.a. framgått av de moderata yrkandena i diskussionen.

Anf. 79 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Fru talman! För protokollets skull vill jag klarlägga att den ort, Novgorod, som Pierre Schori nämnde är en relativt liten stad nära S:t Petersburg som säkert har ett givande vänortssamarbete med Örebro. Jag talade om Nizjnij Novgorod-regionen. Nizjnij Novgorod är en miljonstad en bit öster om Moskva och en av Rysslands ledande industristäder. Staden är mera känd under namnet Gorkij, som den hette under Sovjeteran. Nu har det ursprungliga namnet återtagits.

I Nizjnij Novgorod finns det en mycket reforminriktad regional ledning, vars chef, guvernör Boris Nemtsov, nämns som framtida president. Vad som sker i den regionen är strategiskt naturligtvis av oerhört stor betydelse för Rysslands framtida möjlighet att etablera en demokratisk rättsstat och en normal marknadsekonomi. Det var reflexioner kring det som föranledde min fråga till Pierre Schori.

Anf. 80 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag kan bara än en gång instämma med Håkan Holmberg. Även för mig är orten bekant, inte minst genom Javlinskijs belysning av det hela. Även beträffande detta stora reformområde är det mycket möjligt med svenskt samarbete.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (biståndsramar och enprocentsmålet)

1. utskottet

2. res. (fp, v, mp, kd)

Votering

175 för utskottet

74 för res.

66 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 148 s, 4 m, 23 c

För res.: 2 m, 22 fp, 19 v, 17 mp, 14 kd

Avstod: 1 s, 64 m, 1 c

Frånvarande: 12 s, 10 m, 3 c, 4 fp, 3 v, 1 mp, 1 kd

Hans Hjortzberg-Nordlund (m) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 13.55 att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då statsminister Göran Persson skulle lämna information om EU:s toppmöte i Dublin.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

8 § Information från regeringen om EU:s toppmöte i Dublin

*Information
från regeringen*

Anf. 81 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Den 13 och 14 december hölls det ordinarie mötet i Europeiska rådet i Dublin. Där behandlades fem huvudämnen: EMU, alltså den ekonomiska och monetära unionen, EU:s regeringskonferens, tillväxt och sysselsättning, kamp mot narkotika och organiserad brottslighet samt EU:s utvidgning.

Först skall jag säga något om EMU. Dublinmötet fattade substantiella beslut på tre huvudområden: stabilitetspakten, som handlar om budgetdisciplin i EMU:s tredje steg, den nya växelkursmekanismen ERM 2 samt eurons legala status.

Låt mig ge en kort sammanfattning av besluten om stabilitetspakten, eller som den numera heter: stabilitets- och tillväxtpakten.

Huvudfrågan gäller hur man definierar begreppet "djup ekonomisk tillbakagång", dvs. vad som krävs för att ett land skall tillåtas öka sitt budgetunderskott till något mer än 3 % utan att drabbas av sanktioner. Dessutom handlade debatten om huruvida det skall vara strikt automatik i utdömandet av böter mot länder som bryter mot denna regel eller om det skall finnas ett element av politisk prövning, där hänsyn till andra faktorer kan tas.

Den kompromiss som så småningom uppnåddes innebär i korthet följande.

Om ett land får mer än 3 % underskott i budgeten inleds ett formellt förfarande, där landet i fråga ges möjlighet att förklara sin situation. Om landet inte vidtar åtgärder utfärdas efter ca ett år sanktioner i form av en deposition. Denna deposition omvandlas efter två år till böter, om underskottet inte har korrigerats.

Mötet beslutade vidare att den nuvarande växelkursmekanismen ersätts av ERM 2 den 1 januari 1999. Eurons legala status fastställdes i form av två rådsförordningar som klargör viktiga frågor om hur löpande kontrakt skall hanteras vid övergången till euro samt hur skulder skall omräknas.

Tidtabellen för EMU:s tredje etapp håller. Den monetära unionen kommer den 1 januari 1999 att vara en realitet för Europas medborgare. För en stor del av dem kommer det att betyda att de får en gemensam valuta, även om de får vänta några år på de gemensamma sedlarna.

Fru talman! I och med besluten i Dublin finns nu alla viktiga element på plats för starten av EMU:s tredje etapp. Frågan är då: Hur skall man värdera de uppnådda resultaten?

I stabilitets- och tillväxtpakten finns – som den nu har utformats – en säkerhet för valutaunionens övriga medlemmar, så att ett enskilt medlemsland inte kan låta sitt underskott skena i väg och låta de övriga betala i form av en försvagad gemensam valuta. Det finns också ett intervall för rimligt politiskt hänsynstagande om ett enskilt land skulle drabbas av speciella förhållanden, där det blir nödvändigt att tillfälligt låta budgetunderskottet öka. Under speciella regler kan då böter undvikas.

Denna lösning skall nu värderas. Bedömningen görs av regeringarna, de folkvalda församlingarna, medborgarna och marknaderna i hela Europa. Alla berörs. Det uppnådda är en kompromiss. Bara om alla parter kan leva med den kompromissen kommer EMU:s tredje etapp att bli stabil.

Vi har fått ytterligare ett element för vår svenska EMU-debatt, och det är viktigt. Stabilitets- och tillväxtpakten kommer att gälla för Sverige, även om vi inte går med i tredje etappen av EMU. Den viktiga skillnaden är att vi – om vi står utanför – inte kan ådömas böter.

Diskussionen måste nu föras vidare. Sveriges riksdag bestämmer om vi skall gå med i tredje etappen av EMU eller ej. Beslutet skall fattas under hösten 1997.

Jag går nu över till att tala om regeringskonferensen, dvs. arbetet med att förändra EU:s grundfördrag.

Det irländska ordförandeskapets förslag till fördragstext antogs av Europeiska unionen som underlag för de fortsatta förhandlingarna i regeringskonferensen. Det är mycket positivt. Som bekant avseglar detta

dokument mycket väl de svenska prioriteringarna i förhandlingarna. Sakfrågorna har fått en säkrad plats i det nya fördraget.

Avsikten var inte att stats- och regeringscheferna skulle förhandla om innehållet i det irländska förslaget. Så skedde inte heller. Snarare gav toppmötet ett tillfälle att ge allmänna politiska riktlinjer inför det fortsatta arbetet i regeringskonferensen.

Vid mötet uttalade jag mitt gillande av utkastet men tillade att det särskilt på två områden måste förbättras. Det gäller, som ledamöterna väl vet, områdena öppenhet och miljö. På båda områdena har vissa framsteg skett, men de är inte tillräckliga.

I fråga om öppenheten är det en framgång att det i fördragsutkastet slås fast att det är en medborgerlig rättighet att ta del av unionens dokument. Rådet ges också i uppgift att tillsammans med EU-parlamentet utforma riktlinjer för institutionernas sekretessregler. Det är ett stort steg framåt, om än långt från den svenska ambitionsnivån. Med tanke på den mycket stora spännvidd som rådde mellan medlemsländerna i denna fråga är resultatet så här långt gott. Vi kommer att driva även denna fråga vidare under konferensen.

Även på miljöområdet tas ytterligare några viktiga steg framåt. På två områden behövs ytterligare förbättringar: Vi vill ha tydliga miljömål inskrivna i fördraget för särskilda sektorer som jordbruk och trafik. Dessutom vill vi fortsätta att arbeta för rätten för länder att införa nya regler på inre marknadsområdet, den s.k. miljögarantin.

Med tanke på den på förhand påstådda oenigheten om den irländska rapporten, är det slående att stats- och regeringscheferna relativt lätt ändå kunde enas om att det irländska utkastet skulle bli underlag för de fortsatta förhandlingarna. Utkastet beskrevs i slutsatserna som en god bas i de fortsatta förhandlingarna.

Nu går vi vidare. Vårens förhandlingar, som leds av holländarna och som blir regeringskonferensens slutfas, kommer att handla om kampen mot internationell brottslighet, institutionella frågor och flexibilitet. Vi skall naturligtvis vara mycket aktiva också på dessa områden.

Sedan gällde det tillväxt och sysselsättning. Sysselsättningen fortsätter att vara unionens främsta prioritet. Under detta avsnitt på dagordningen diskuterades en rad rapporter från kommissionen. Europeiska rådet ställde sig bakom en särskild deklaration, Dublindeklarationen om sysselsättning, som på ett sammanfattande sätt tar upp de stora uppgifter som unionen står inför.

Deklarationen återspeglar i många stycken en nordisk syn på arbetsmarknadspolitik. Jag noterar med tillfredsställelse att Dublindeklarationen speciellt nämner behovet av att sårbara grupper – arbetslösa kvinnor, arbetslösa unga och långtidsarbetslösa – måste ges speciellt stöd.

Jag har under mötet framhållit ett antal punkter:

- Det föreslagna kapitlet om sysselsättning i regeringskonferensen är själva grunden för det fortsatta arbetet. Det är nu att märka att alla länder stöder detta, möjligen med något undantag. Låt mig speciellt nämna att Tysklands kansler Kohl under mötet sade att EU måste ta ett samlat ansvar för sysselsättningen och att ett särskilt kapitel i det kommande fördraget är önskvärt.
- Jag påpekade vidare vikten av att den inre marknaden fullföljs.

*Information
från regeringen*

- Den s.k. enhetsrapportens budskap om en bättre utbildning och kompetens skall understödjas.
- Jag anser att vi på unionsnivå måste sätta specifika mål för att t.ex. ungdomar skall beredas utbildning eller sysselsättning inom klart avgränsad tid.

Målsättningar som slås fast på unionsnivå har en samlande effekt på ansträngningarna i medlemsländerna.

Rapporten om samordning av ekonomisk politik och strukturpolitik – den s.k. Rasmussenrapporten – måste följas upp. I den finns fastslaget att EU är *en* ekonomisk enhet och att det finns en potential för gemensamma insatser.

De regionala initiativen är viktiga. Kommissionen har föreslagit territoriella pakter för sysselsättning, och själv skrev jag tillsammans med Danmarks statsminister Poul Nyrup Rasmussen under en avsiktsförklaring om ett gemensamt arbete i Öresundsregionen. Jag uppmanade mina kolleger att arbeta vidare på den formen av gränsöverskridande regionalt samarbete.

De gamla sätten att bekämpa arbetslösheten räcker inte. Europa söker nu nya lösningar. Det finns en stor öppenhet för detta bland medlemsländerna.

Så till frågan om kampen mot narkotika och organiserad brottslighet. Europeiska rådet manifesterade en bred vilja att fördjupa samarbetet inom EU för att bekämpa den farsot som narkotikan utgör. Åtgärder skall vidtas på bred front. Det handlar om krafttag mot nya syntetiska droger, ett fördjupat samarbete mellan polis och tull, utvecklat samarbete med USA, Latinamerika, Ryssland, osv.

För svensk del är det också viktigt att Europeiska rådet slår fast att de narkotikaåtgärder som vidtas på EU-nivå inte på något sätt kan hindra något medlemsland att bibehålla eller införa strängare regler.

Vid Dublinmötet rådde stor enighet om att kampen mot den internationella organiserade brottsligheten måste intensifieras. Europeiska rådet enades om att inrätta en högnivågrupp för att utarbeta förslag till konkreta förändringar som krävs för att underlätta kampen mot den internationella brottsligheten. En handlingsplan skall vara klar redan i månadsskiftet mars–april 1997.

Detta arbetssätt, att utifrån praktiska behov analysera vilka åtgärder som krävs, ligger helt i linje med svenska önskemål. Vi går från ord till handling. Det är också det sätt på vilket vi arbetar mot organiserad brottslighet inom ramen för Östersjösamarbetet, vilket på mycket kort tid börjat ge resultat.

I kampen mot den internationella organiserade brottsligheten kan Europol spela en viktig roll. Därför ansåg mötet att Europol inte bara, som i dag, skall ha analyserande utan också bör få operativa funktioner.

Europol skall exempelvis kunna förmedla kontakter mellan olika polismyndigheter, informera nationella polismyndigheter om brottslighet som Europol fått kännedom om, bistå nationella polismyndigheter i metodutvecklingsarbetet samt kunna dela med sig av sin kunskap och sina erfarenheter till nationella myndigheter. Nyckelorden är alltså stöd och hjälp till nationella polismyndigheter.

Fru talman! Slutligen till frågan om utvidgningen. Sverige har under lång tid strävat efter att understödja kommissionens förberedelsearbete

inför de kommande utvidgningsförhandlingarna. Kommissionen har för avsikt att göra ytterligare ansträngningar för att förstärka hjälpen till ansökarländerna i perioden före själva medlemskapsförhandlingarna. Detta program kommer att presenteras några månader efter Amsterdam-mötet nästa sommar.

Vid det särskilda mötet med de numera elva ansökarländerna redogjorde dessa för sitt intensifierade förberedelsearbete inför de medlemskapsförhandlingar som förhoppningsvis skall ta sin början inom ett år.

Fru talman! Sammanfattningsvis: Dublinmötet innebar viktiga beslut för EMU-processen. Det irländska utkastet till nytt fördrag – som vi ansåg vara mycket positivt – har fått stöd av alla länder och är basen för de fortsatta förhandlingarna. Den samlade kampen mot Europas största problem, arbetslösheten, går vidare. En europeisk handlingsplan mot internationell organiserad brottslighet skall tas fram. Tidtabellen för utvidgningsprocessen bekräftades.

I alla dessa fem för Europa viktiga frågor har Sverige kunnat ge konkreta bidrag. Återigen har det bekräftats att det är bättre att sitta vid bordet och delta än att sitta utanför och påverkas utan att själv kunna påverka. Detta är den viktiga slutsatsen av Dublinmötet. Det betyder också att arbetet kontinuerligt fortgår.

Anf. 82 GÖRAN LENNMARKER (m):

Fru talman! Jag tackar statsministern för redogörelsen. Låt mig först säga att det viktigaste målet är att se till att EU tidigt kan öppna sig för nya medlemmar, de nya demokratierna i Central- och Östeuropa. Det är oroande om regeringskonferensen drar ut på tiden så att målet att de första länderna skall kunna komma med redan år 2000 förskjuts.

Det var därför bra att man kunde enas om det irländska underlaget. Nu hänger mycket på om man sedan kan slutföra detta under våren. Framför allt saknas en hel del när det gäller beslutsmekanismer i det irländska underlaget. Jag undrar om statsministern tror att det kommer att vara möjligt att avsluta detta före sommaren.

Det var också bra att man gav en skjuts för samarbetet när det gäller bekämpning av narkotika och organiserad brottslighet.

Det kanske viktigaste var ändå beslutet om en stabilitets- och tillväxtpakt. Visserligen kan man ha olika uppfattning om enskilda detaljer. Men det innebär ändå att man därmed lägger en viktig del i arbetet med att skapa en gemensam och stabil valuta. Det är inte bara fråga om en gemensam valuta utan en stabil valuta. För att det skall fungera måste man vara säker på att medlemsländerna verkligen uthålligt sköter sina statsfinanser.

Stabilitetspakten kommer därför att vara betydelsefull. I den mening- en tror jag att det t.o.m. var ett historiskt beslut för att kunna skapa en gemensam valuta som har högre kvalitet än kanske huvuddelen av medlemsländernas egna valutor. Det innebär samtidigt att skälen för tidigt svenskt medlemskap i den gemensamma valutan har ökat. Vi har ytterligare fått en garanti för att det blir en attraktiv valuta, t.o.m. bättre än den svenska kronan.

Vad drar statsministern för slutsats vad gäller det svenska deltagandet i stabilitetspakten?

Anf. 83 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Först till frågan om utvidgningen. Jag tror att vi kan hålla tidtabellen för utvidgningen förhandlingstekniskt. Det är inte där skon klämmer. Det handlar snarast om viljan och den politiska kraften i Europa. Det handlar om hur många som vid sidan av Sverige tycker att det är viktigt att vi tar den historiska chans som en utvidgning av EU med de gamla öst- och centraleuropeiska länderna innebär.

Det är elva nya stater som klappar på och vill in. Med ett sådant EU på andra sidan sekelskiftet har vi ett nytt Europa, som ger väldigt mycket av nya möjligheter. Jag ser ingen större och viktigare uppgift för EU än att klara utvidgningen. Det är en historisk mission som knyter an till EU:s äkta och ursprungliga syfte, nämligen att förebygga och undvika krig i Europa.

Att få samma dialog mellan Västeuropa och Östeuropa i framtiden, samma täta kontakter och samma förtroendefulla samarbete som i dag finns mellan de gamla antagonisterna Frankrike och Tyskland och ett Europa som utvecklas på så sätt är en historiskt bjudande uppgift, och den skall vi naturligtvis efter vår förmåga driva på så kraftfullt vi kan. Sedan får vi se var vi hamnar. Men det är inte förhandlingstekniken som tryter.

Jag skall också säga något om stabilitetsfrågan. Vi får se hur pass stadig stabilitetspakten är. Det återstår att värdera. Det finns fortfarande starka politiska inslag, och det finns ytterligare förhandlingsmoment. Vad jag fäste mig vid och tycker är intressant i Dublinbeslutet – och som är en signal som jag i och för sig inte har några svårigheter med – är att det inte längre heter stabilitetspakt, utan stabilitets- och tillväxtpakt.

Man antyder därigenom att man också har ett ytterligare mål för pakten, inte enbart att åstadkomma stabilitet för att värna ett penningvärde utan också att understödja tillväxt och utveckling. Det är någonting som var omöjligt att säga i den nyliberalt dominerade Europadebatten så sent som för två år sedan. Nu döper man det till stabilitets- och tillväxtpakt.

För Sveriges del är det för tidigt att ha en uppfattning om detta är svaret på de frågor vi har. Jag hör till dem som menar att särskilt frågan om monetär union är mycket större än enbart frågan om stabilitetspakten. Det är ett viktigt inslag, men det räcker inte för att ge oss underlag för att ta ställning. Vi behöver veta mer.

Anf. 84 GÖRAN LENNMARKER (m):

Fru talman! Det är viktigt för Sverige att vid EU-toppmöten, minister-rådsmöten och andra tillfällen ständigt hålla utvidgningsperspektivet i centrum. Jag kan förstå att det i toppmötesdeklarationer ibland hamnar litet undanskymt, att man fokuserar på litet olika ämnen. Det ligger väl i sakens natur att så sker. Jag får glädja mig åt att statsministern ändå tror att det perspektivet inte har fallit ur fokus.

Jag är dock litet orolig, skall jag säga, vad gäller regeringskonferensen, därför att en hel del av de svåra stötestenarna inte riktigt har tacklats i förhandlingarna. Jag är väldigt orolig – inte bara för att det finns oenighet, utan för att det finns en del arbete kvar att göra.

När det gäller stabilitetspakten tycker jag likväl att det finns två mycket centrala ingredienser som nu ligger på plats. Dels skulle Sverige kunna få en uthållig, stabil valuta, dels får vi en mekanism som kan hjälpa

oss att hålla balans i våra offentliga finanser. Det är två mycket tunga argument för att Sverige snarast bör gå med i den gemensamma valutaunionen.

Prot. 1996/97:47
17 december

*information
från regeringen*

Anf. 85 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Om det är för att vårda vår budgetdisciplin som vi skall söka inträde i en gemensam europeisk valutaunion tror jag att Göran Lennmarker totalt har missförstått projektet. Nu har vi i Sverige återigen grepp om våra offentliga finanser. Det klarar vi utan att söka medlemskap i EMU. Det handlar inte om det.

Frågan är om detta är ett projekt som fördjupar Europasamarbetet, som ytterligare integrerar och som på så sätt höjer kvaliteten i Europasamarbetet utan att man träder nationalstatens suveränitet för nära. Det är ju den konflikten det handlar om. Det är det vi sliter med.

De som nonchalerar den frågan och som tror att det enbart handlar om budgetdisciplin och teknikaliteter tror jag faktiskt så småningom kommer att hinna i fatt av verkligheten. Går det att i det långa loppet balansera en mycket stark europeisk centralbank med hjälp av en stabilitetspakt? Det är frågan.

Anf. 86 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Jag vill också instämma i tacket till statsministern för att han lämnar informationen här i kammaren.

Min fråga gäller förhållandet i tredje pelaren och just det som statsministern tog upp här, kampen mot den internationella brottsligheten. Jag tänker på narkotika, vapensmuggling och, inte minst, människosmuggling.

Kommissionär Anita Gradin vill ju ta krafttag på det är området, och det glädjer många. Men för att kunna göra det är det viktigt, har jag och kristdemokraterna fått klart för oss, att på det här området komma fram till majoritetsbeslut i tredje pelaren, just för att inte de minst ambitiösa skall slå an ett tempo och för att vi skall få ordentlig effektivitet.

Vi vill från vår sida gärna stödja Anita Gradin i detta arbete. Jag vill nu fråga statsministern:

Har toppmötet möjligen lett fram till att regeringen är beredd att överväga majoritetsbeslut också på det här området, när det gäller kampen mot den internationella brottsligheten? Kan Sverige stödja en sådan inriktning?

Anf. 87 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Den saken har inte diskuterats i Dublin. Det finns naturligtvis en tveksamhet från svensk sida i fråga om att åstadkomma mer av överstatlighet som i det långa loppet leder fram till en annan typ av union.

Det är en målkonflikt. Samtidigt vill ju alla det som Holger Gustafsson pekar på – trycka till knarkhandlarna och bekämpa den organiserade brottsligheten. Den något så när framgångsrika kompromiss som vi hittade i Dublin var att skärpa Europols befogenheter i sammanhanget, att ge mer av stöd och hjälp till de nationella polisorganisationerna.

Det räcker troligen inte. Frågan kommer att leva vidare. Här finns en äkta målkonflikt, och det finns ingen anledning att dölja den. Självklart

står alla bakom kampen mot den organiserade brottsligheten och narkotikahandeln. Frågan är hur långt det skall drivas i form av gemensamma insatser under tredje pelaren. Det är en mycket svår målkonflikt.

Anf. 88 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Slutligen vill jag fråga: Ser statsministern någon möjlighet att just det här området som vi talar om flyttas över till första pelaren och att målkonflikten på det sättet löses?

Anf. 89 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det törs jag inte på rak arm spekulera i. Det kanske vore önskvärt, det är möjligt. Men då infinner sig säkert en hel del andra frågeställningar som genast skall lösas.

Den ilska vi känner beror på att när vi samarbetar stater emellan – starter som är suveräna – har vi ändå vår egen lagstiftning, våra egna domstolar och våra egna polismyndigheter. Dessa skall samarbeta. Men vi kan inte samarbeta mer än genom samordning och samverkan. Vi kan inte ta ytterligare ett kliv och åstadkomma något gemensamt europeiskt. Då skall man också ha gemensam europeisk lagstiftning, då kommer säkert krav på en europeisk lagstiftande församling, och så byter hela frågan karaktär. Jag tror inte att det handlar om under vilken pelare det hela ligger; problemet kvarstår ändå.

Nu får vi se hur långt det här räcker. Våra medborgare i Europa vill att vi skall göra mer åt detta. Samtidigt ser vi att konflikten finns, med överstatligheten som växer fram. Den vill våra medborgare heller inte ha, det är jag ganska säker på.

Vi får kämpa på, Holger Gustafsson och jag, och försöka hitta en mer listig lösning på det här. Men just nu kom vi inte längre än så här vid Dublinmötet.

Anf. 90 JOHAN LÖNNROTH (v):

Fru talman! Statsministern har tidigare sagt att kan man strama ihop, så kan man expandera ihop. Jag tror att han sade det i talet i början av oktober. Jag tror också att Göran Persson vid något tillfälle nämnde att vi nu skulle satsa på Keynes på Europeanivå.

Men jag uppfattar stabilitetspakten närmast som motsatsen till Keynes. De keynesianska principerna gick ut på att man skulle hjälpa varandra och låna varandra pengar vid tillfälliga underskott. Nu skall man i stället bestraffa varandra vid större budgetunderskott.

Min fråga är: Vad finns det av Keynes i stabilitetspakten?

Jag har också en annan fråga. Statsministern säger att sysselsättningen nu ges högsta prioritet, och man ställer sig bakom den nordiska arbetsmarknadspolitiken. När t.ex. Helmut Kohl säger att han ställer sig bakom den här frågan skulle jag vilja veta:

Vad är det som skiljer Helmut Kohl i den konkreta politiken jämfört med t.ex. Göran Lennmarkers eller Moderaternas syn på hur man skall lösa arbetslöshetsfrågan?

Anf. 91 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Den sista frågan får väl Göran Lennmarker själv svara på. Det tycker jag inte att jag skall behöva utveckla.

Det intressanta är att diskutera i vilken riktning Europa går. När jag började att komma i kontakt med den här diskussionen, vid mitt första toppmöte, sade man nej till alla förslag om sådant som kunde vara arbetsmarknadspolitiska åtgärder av något slag – satsning på långtidsarbetslösa, olika typer av infrastrukturprojekt och sådant.

Successivt har den attityden förbytts. När vi började tala om ett kapitel i fördraget om sysselsättningen ansågs det vara en fullständigt orealistisk tanke. I dag är det bara något medlemsland som är motståndare. När man började att tala om stabilitetspakten hade det utomordentligt starka monetära förtecken. I dag har man dessutom smugit in ordet tillväxtpakt i rubriken.

Min bedömning är att den nyliberala eran håller på att komma till ett slut. Också konservativa och kristdemokratiska regeringar i Europa har sett att den politiken inte fungerar. Man behöver ha någonting annat för att klara av att pressa tillbaka arbetslösheten.

Jag har gjort bedömningen att jag inte blir överraskad om vi om några år kommer att se försök i Europa att exempelvis satsa på massiva infrastrukturinvesteringar, massiva utbildningssatsningar och massiva insatser för att förbättra miljön som ett sätt att koordinerat pressa tillbaka arbetslösheten. Det kommer att vara någonting som teoretiskt sett skulle kunna fungera i Europa och som mycket väl skulle kunna fungera också vid sidan av stabilitetspakten.

Stabilitets- och tillväxtpakten isolerad är ingen dröm för en keynesian, det kan jag hålla med om. Men insatt i ett större sammanhang, i det vi nu ser av politikskifte i Europa, tror jag att det går åt det hållet. Det vet vi ju inte, men det är min bedömning.

Anf. 92 JOHAN LÖNNROTH (v):

Fru talman! Jag skulle väldigt gärna vilja dela statsministerns optimism om att nyliberalismen är på utgång och att det skall komma fram en ny tid då vi kanske återigen skall kunna återupprätta en del av det keynesianska tänkandet. Men när jag mer konkret ser på vad det egentligen är regeringarna i Tyskland, Frankrike osv. säger i den konkreta politiken är det faktiskt fråga om att öka lönespännvidden, att försvaga arbetsrätten, att åstadkomma skattesänkning och att i stort sett fullfölja samma typ av program. Inte ens moderaterna i Sverige står ju för den riktigt extrema 80-talsnyliberalismen. De säger ungefär samma sak som Helmut Kohl. Jag tycker faktiskt att statsministern ägnar sig åt något av ett önsketänkande när han tror att det finns någon fundamental skillnad mellan t.ex. Helmut Kohl och de svenska moderaterna.

Anf. 93 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det sista skall kanske inte vi avgöra. Min poäng är att den som följer rapporteringen från Europa i dag ser ju att det stenhårda nyliberala systemskiftet saknar politisk legitimitet. Projekten går ju in i vägen så att säga. De länder som förut berömde sig av att ha mycket välskötta statsfinanser och som aldrig skulle komma i konflikt med t.ex.

kriteriet om ett underskott på 3 % sitter ju i dag med väldiga problem att nå just det kriteriet. De kan inte föra den politik som de förut trodde att de skulle kunna föra för att ta ned utgiftssidan. Det nyliberala tänkandet som ansats för att hantera underskottsproblemen i Europa har ju tömt sin kraft. Det är lätt att se på nästan varje TV-sändning.

Nu märker vi faktiskt en uppslutning från medborgarna i Europa omkring välfärdsstaterna. Man vill ha kvar sina förmåner i välfärdssystemen. Det är inte bara i Sverige det är så. Man är säkert också beredda att betala skatt för det. Det kommer att gå att kombinera detta med en ansvarsfull ekonomisk politik. Min förutsägelse är att vi får se ett skifte i politiken i Europa bort från det nyliberala och över till en mer klassisk välfärdspolitisk hållning, eftersom den är bäst också för jobben.

Anf. 94 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa två frågor, en om EMU och en om IGC eller regeringskonferensen.

Statsministern har ju själv sagt att EMU är en fråga som är större än EU, dvs. den fråga vi röstade om i folkomröstningen. Det är mycket som talar för att det är så. Nu har vi fått besked om att länderna själva anser att det måste till en stabilitetspakt som innebär att man måste ha någon form av gemensam finansmakt för att klara av den gemensamma valutan. Mycket talar väl för att man också måste ha en gemensam skattepolitik i sinom tid för att kunna klara av det här.

En annan del är att det sannolikt kommer att krävas kraftigt ökade resurser till Bryssel i och med att vi får ökade regionala skillnader. Min fråga om EMU blir då: När får det svenska folket ta ställning till den här viktiga frågan? Före valet 1994 och före folkomröstningen 1994 sade Socialdemokraterna att den här frågan skulle skjutas på till senare. Men blir det i riksdagsvalet 1998 eller blir det i en direkt folkomröstning som svenska folket får chansen att ta ställning i den här frågan?

Den andra frågan handlar om IGC eller regeringskonferensen. Där kommer det med all sannolikhet att bli fråga om kraftigt utökade befogenheter för den europeiska unionen och en betydande överstatlighet, t.ex. inom utrikespolitiken men också inom det som kristdemokraterna talade om tidigare, nämligen inom den tredje pelaren, och sannolikt också på flera områden. Då får vi ett annat EU än det vi folkomröstade om 1994. När får svenska folket ta ställning till det nya EU som kommer med den nya grundlag som ni förhandlar om nu? Blir det genom att frågan förskjuts till riksdagsvalet 1998, eller blir det i en direkt folkomröstning?

Anf. 95 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Låt mig först säga något om EMU-beslutet. Det är rätt som Peter Eriksson säger. I folkomröstningen sade vi att vi kommer att ta ställning till detta senare. Det skall vi göra. Vi har ju sagt tydligt att det skall ske i höst, 1997, i Sveriges riksdag. Socialdemokratin förbereder sig genom en omfattande folkbildningskampanj där våra medlemmar just nu sitter i studiecirklar, går på möten, skriver debattartiklar och försöker att tränga in i frågan och bilda sig. Varje stort beslut skall ha en sådan fas. Vi skall lära av EU-beslutet och den ångest som följde med det beslutet. Vi skall lära av det och se till så att det här beslutet fattas på ett sådant sätt

att människor inte känner att de är, om inte litet förda åt sidan, så åtminstone inte litet efter i beslutsfattandet. Det är viktigt för oss.

Vi socialdemokrater tar ställning på vår kongress i höst. Sedan går frågan till riksdagen för ett ställningstagande här. Sedan är det riksdagen som förfogar över besluten om folkomröstning eller inte. Jag har inte upplevt att det finns en majoritet i riksdagen för att folkomrösta ens med de speciella regler för majoriteter som finns i den här frågan. Det verkar som om det finns en beredskap för att ta ställning i Sveriges riksdag under hösten 1997 omkring ett svenskt deltagande i EMU. Vi har vår förberedelseprocess. Jag hoppas att andra partier hanterar detta på samma noggranna sätt.

Jag kan ge frågaren rätt i att det finns all anledning att ge frågan om EMU rätt proportioner. En mycket stark europeisk centralbank, som saknar den balans som centralbankerna har i varje land i en självständig finanspolitik, kan mycket väl komma att upplevas som något demokratiskt ohållbart och skapa en väldigt konstig attityd och en väldigt konstig opinion kring Europafrågan i många av Europas länder.

Med vår demokratiska tradition är EMU-frågan mycket större än bara en diskussion om monetär politik, räntesättning och valutor. Det är också en fråga om vilken typ av union som växer fram. Det har jag pekat på hela tiden. Går det att undvika ett gemensamt europeiskt beslutsfattande om finanspolitiken – ja eller nej? Om svaret är ja kan vi säkert leva med en monetär union. Men om detta leder fram till ett gemensamt europeiskt beslutsfattande om finanspolitiken växer en federation fram i Europa, och den tror jag inte att svenska folket vill ha. Det är detta det handlar om. Det måste vi diskutera öppet och ingående utan prestige, så att vi är kapabla att fatta ett beslut i höst när vi kommer dit.

Anf. 96 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Jag är glad att statsministern och jag i någon mån har en liknande bild av EMU-projektet och dess stora betydelse. Men det som förvånar mig och som jag tycker är oroande i de här frågorna är att statsministern inser att beslutet om EMU är så avgörande att det kan vara det stora steget för att skapa en federation, en stormakt, i Västeuropa, men svenska folket skall aldrig få ta ställning till den avgörande frågan i vår tid. Det säger statsministern nu, och det tycker jag är mycket oroväckande. Tror inte statsministern att detta leder till att politik och demokrati blir ännu mer försvagade i människors ögon? Det spelar kanske ingen roll i många människors ögon om vi har demokrati, när de ändå aldrig får ta ställning till de riktigt stora och avgörande frågorna.

Anf. 97 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Nu tycker jag att Peter Eriksson underskattar Sveriges riksdag. De 349 ledamöter som sitter här skall möta väljarna i en valrörelse strax efter ett sådant här beslut.

Jag är alldeles säker på att de kommer att ha en uppfattning när det här beslutet fattas som är väl förankrad i folkdjupet.

Folkomröstningar har inte alltid av folket uppfattats som de tyngsta inslagen i folkstyret. Ser vi på resultaten av folkomröstningar om t.ex. EU har de ju inte direkt varit ett sätt att skiljas från frågan och gå vidare.

Oftare har de resulterat i att länder delats och opinioner klyvts i för och emot, vilket sedan har levt kvar och försvagat efteråt.

Jag tror att Sveriges riksdag är kapabel att fatta det här beslutet. Sveriges riksdag har för mig aldrig framstått som någonting annat än ett högt demokratiskt uttryck. Jag vill varna för den typen av oförsiktig beskrivning från Peter Erikssons sida.

Anf. 98 WIDAR ANDERSSON (s):

Fru talman! Konflikten mellan de gamla nationalstaterna, som på ett eller annat sätt som jag ser det befinner sig i historiens utförsbacke, och det framväxande europeiska vad-det-nu-är-för-någonting innehåller tillräckligt med motsättningar för att ha tilltalat de gamla grekiska dramaförfattarna.

Men varje drama behöver aktörer för att föras framåt, och varje stort drama behöver också en stark folklig och medborgarlig anknytning. Därför tror jag att Dublinmötets uttalande om narkotika och organiserad brottslighet kan vara någonting som får EU att ta stora steg framåt när det gäller att kunna göra medborgarnytta. I de opinions- och värderingsundersökningar som staplats på varandra under hela 80- och 90-talet kan vi se att det är den yttre och inre miljön som människor vill att politikerna skall samarbeta mer kring. Med inre miljö menar jag då t.ex. narkotikan, osäkerheten och otryggheten.

Detta resonemang utmynnar i två frågor, syftande på Sverige som aktör i detta klassiska drama.

För det första: Kan statsministern nu säga något om huruvida detta kan bli ett prioriterat område för Sverige? Vi har ju en lång och framgångsrik erfarenhet av en restriktiv narkotikapolitik och skulle kunna ta ett ledande ansvar för det här arbetet. Finns det några sådana funderingar i regeringen?

För det andra: Finns det – för att anknyta till Holger Gustafssons fråga – någon möjlighet att regeringen skulle kunna justera sin väldigt negativa inställning till mer av bindande samarbete i de här frågorna?

Anf. 99 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag tror att jag svarade på den sista frågan när jag samtalande med Holger Gustafsson. Jag sade att konflikten är synlig, att den finns där, och jag sade också att vi känner var trycket ligger. Det beskriver ju även Widar Andersson. Det här antyder i vilken riktning jag tror att det hela kommer att gå. Men hur långt man kan gå i den riktningen utan att passera den balanspunkt då man också driver fram andra överstatliga lösningar i Europa och får den debatt som Peter Eriksson varnar för är just den fråga som målkonflikten består i. Peter Eriksson är säkert också en engagerad bekämpare av narkotikans utbredning, men han vill inte ha ett överstatligt Europa. Det är så frontställningen ser ut.

Jag tror att det glider mot mer av samarbete i den här frågan, men säkert inte så långt att karaktären på unionen blir märkbart förändrad. Det finns utrymme för mer samarbete utan att man behöver hamna i en debatt om överstatlighet. Men någonstans finns punkten. Var den ligger vet vi kanske inte förrän vi har passerat den.

Sedan kan jag också säga till Widar Andersson att Sverige har all anledning att försöka spela en pådrivande roll. Vi har en god historia i det här sammanhanget. Nu har vi också fått bekräftat i Dublinslutsatserna att vi får behålla en strängare lagstiftning, och det känns bra. Här utövar också de övriga medlemsländerna ett ganska starkt politiskt tryck på våra holländska kolleger, som ju är de som har en annan syn i narkotikafrågan än Europa i övrigt.

Vi kan spela en ledande roll – ja.

Anf. 100 WIDAR ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag har all respekt för min gode vän Peter Erikssons inställning till narkotikapolitiken – där finns det inget som skiljer oss åt. Men när det gäller den klassiska konflikten mellan nationalstaterna och det europeiska, som statsministern uppehåller sig vid, tror jag att den processen måste drivas på olika sätt och utifrån olika aktörer.

Med all respekt för statsministerns behov av att hålla alla bollar i luften kan jag som enskild riksdagsledamot nöja mig med en boll i luften. Därför säger jag att narkotikafrågan nog vore en bra fråga för en ordentlig match med Peter Eriksson och hans gäng.

Anf. 101 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! För att gå Widar Andersson till mötes på något sätt vill jag säga att det nog är i den frågan det i så fall finns folkligt stöd för en sådan positionsförskjutning. Det är beträffande vad det sedan får för konstitutionella följdiskussioner som jag sätter frågetecknet. Men det råder inget tvivel om att Widar Andersson har rätt. Människor är upprörda över att brottsligheten rör sig om inte fritt så åtminstone lätt – för lätt – över gränserna. Människor är upprörda över knarkets utbredning.

Det vi gör nu i fråga om samarbete mellan staterna i Östersjöregionen är ett exempel på en ganska obyråkratisk metod att försöka samordna brottsbekämpande politik. Vi får se om det går. Den högnivågrupp som nu tillsätts efter Dublin är skapad efter direkt förebild av vårt samarbete i Östersjön.

Men jag ger Widar Andersson rätt. Det är den här frågan som har ett folkligt stöd för att gå över nationsgränserna. Det är jag också klar över.

Anf. 102 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Jag har lyssnat med intresse på statsministerns redogörelse och på diskussionen, bl.a. vad det har gällt frågan om narkotikabekämpningen och frågan om den gemensamma valutan.

Vad det gäller narkotikabekämpningen *tror* jag att det som sägs i dag från talarstolen är glädjande. Det är litet svårt att reda ut det. Regeringen och riksdagsmajoriteten, där ju socialdemokraterna spelar en betydande roll, har ju inte varit speciellt pådrivande på samarbetsområdet. Man har i den målkonflikt som statsministern målar upp – i ställningstagandet, i propositionen och här i kammaren – snarare avvisat att vara pådrivande. Men om det nu kommer andra signaler är vi från Folkpartiets sida bara glada.

Det andra jag tänkte ta upp är frågan om Sverige och den gemensamma valutan. Om jag har uppfattat statsministerns redogörelse rätt har

han bl.a. i dag sagt att alla viktiga element nu finns på plats. Han har också sagt att diskussionen måste föras vidare. Avser statsministern att delta i denna offentliga diskussion?

Anf. 103 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Om Bo Könberg lyssnar noga och bortser från det partipolitiskt sarkastiska finner han säkert ingen som gör så många inlägg offentligt om den monetära unionen som statsministern. Jag har haft viljan att föra in någonting i den debatten som kompletterar ekonomernas exercis. Det är inte bara en fråga om att nå vissa procenttal. Det är inte bara en fråga om att nå vissa konvergenskriterier.

Det kan handla om att när man väl går in i den monetära unionen kommer kraven på att samordna finanspolitiken att växa sig allt starkare, därför att detta krävs för att balansera den stora, starka centralbanken. En samordnad europeisk finanspolitik resulterar i samordnade europeiska skatter, och att hantera den typ av välfärdsmodell som vi skandinaver har med samordnade europeiska skatteuttag tror jag blir utomordentligt svårt.

Här handlar det om någonting större: om vår rätt och vår möjlighet att själva bestämma vilken typ av välfärdssamhälle vi skall ha – såvida det inte är så att stabilitetspakten är den lilla, enkla konstruktion som löser problemet med den stora, starka centralbanken och dess dominans över penningpolitiken.

Här uttrycker jag mig öppet, resonerande och sökande. Svenska folket är faktiskt väldigt misstänksamt mot alla som propagerar i EU-frågan och pekar med hela handen. Alla partier är ju delade i opinionen, från höger till vänster. Vänsterut är de kanske något så när homogena, men då handlar det nästan rakt igenom om motståndare.

Det är klart: En högerväljare som anar att nationalstatens framtid kanske är i fara är inte så imponerad av de nyliberala monetärernas argumentation. En vänsterväljare och en socialdemokrat som anar att välfärdsmodellen är hotad är kanske inte så imponerad av budgetdisciplinens riddare i det här sammanhanget.

Vi måste vidga debatten om EMU till att handla om detta. Vi måste föra ett sådant samtal med svenska folket. Det är vår skyldighet. Och vi kan aldrig börja kommendera svenska folket genom att, som någon har sagt, stå och peka med hela handen. Då får vi i den här situationen ett bakslag som kommer att resultera i att hela diskussionen låser sig.

Var beslutet hamnar så småningom, ja, det återstår att se. Skulle riksdagen ta ställning i dag blir det nej, det är jag övertygad om. Skulle svenska folket ta ställning i dag blir det nej, det är jag övertygad om. Var opinionen ligger om knappt ett år, det återstår att se, men tills dess skall vi samtala med varandra, peka på problem och möjligheter och väga för och emot på ett sant folkbildande sätt. Annars missar vi ett historiskt tillfälle.

Anf. 104 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Jag tror att statsministern har missuppfattat mig om han tror att jag med min fråga har önskat en situation där någon, exempelvis han, skulle kommendera svenska folket i den här frågan. Det som låg bakom min fråga kan jag avslöja var en förhoppning om ett aktivt delta-

gande från statsministerns sida efter det att han har vägt för- och nackdelar. Det är klart att det i denna fråga, liksom i nästan alla andra frågor, finns för- och nackdelar, och detta är förvisso en stor fråga. Det var som sagt mera fråga om att jag hade hoppats att statsministern i dag skulle vara beredd att för kammaren avslöja hur hans vägning av för- och nackdelar fallit ut och att han sedan kunde delta i debatten.

Prot. 1996/97:47
17 december

*information
från regeringen*

Anf. 105 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag tror att Bo Könberg får vänta på den saken till en bit in på våren. Då kommer socialdemokratin att i sin interna process vara så långt framme att jag skall börja att för partiets räkning summera beslutet.

Det passar också utomordentligt väl in i den beslutsprocess som ligger framför riksdagen. Jag önskar att samtliga partier går in i den processen. Alla partier har anledning att föra det här samtalet, inte bara statsministern och hans parti. Också ett liberalt parti med en klassisk förankring i ett folkbildningsideal borde här känna sin uppgift.

Anf. 106 HELENA NILSSON (c):

Fru talman! Först vill jag säga att jag delar statsministerns uppfattning att det finns mycket mer i övrigt att önska beträffande det irländska förslaget om miljön och om öppenhet som debatterades i Dublin. Det är alldeles utmärkt att statsministern lovat hålla fanan högt, inte minst när det gäller kraven på miljögaranti och på miljömål för jordbruket.

Min fråga handlar om östutvidgningen. Jag går tillbaka till den – den har varit uppe tidigare. Vi har kunnat höra signaler från Bryssel och från kommissionen om att en östutvidgning inte blir av om man inte gör stora förändringar i beslutsfattandet, alltså de institutionella frågorna.

Min fråga är då: Diskuterades det i Dublin på toppmötet?

Anf. 107 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Nej, det diskuterades inte. Frågorna om institutionerna, som vi säger, var inte uppe. De finns med i slutförhandlingen under holländskt ordförandeskap.

Men det är klart att detta är en diskussion som vi inte kommer förbi. Med 26 länder vid bordet och krav på enhällighet i beslut blir beslutsprocessen fruktansvärt omständlig. I arbetet med hur man skall lösa den konflikt som finns mellan utvidgningen, som vi vill ha, och effektiviteten kommer vi säkert fram till slutsatsen att vi behöver ändra på sättet att fatta beslut. Vi behöver ha nya typer av institutioner.

De svenska positionerna i denna fråga kan jag inte leverera här i riksdagen. Det går inte, därför att det blir så småningom ett förhandlingsarbete, och där skall vi ta hem så mycket som möjligt. Vi vill bevara ett så stort svenskt inflytande som möjligt i EU och ändå kombinera det med sådana förändringar att det går att utvidga och få in nya länder utan att man tappar effektiviteten i unionen. Detta är återigen en sådan här målkonfliktsfråga som EU är så fyllt av och som vi försöker att hantera, i Sverige och i andra länder, genom att successivt förhandla och trycka oss framåt. Det här blir en rysare, och förhandlingarna blir mycket tuffa, det är jag ganska säker på.

Anf. 108 HELENA NILSSON (c):

Fru talman! Jag tycker personligen att det är olyckligt att man ställer upp sådana här villkor i debatten. Egentligen hade det varit logiskt att göra utvidgningen för att sedan se om det blir problem i beslutsfattandet när vi får se hur stor utvidgningen blir och om det blir problem med beslutsfattandet.

Men jag noterade också att statsministern i ett tidigare svar sade att det är den politiska viljan som avgör. Jag sätter mitt hopp till att östutvidgningen faktiskt är den politiska viljan och att man samlar så stort stöd som möjligt för att få till den. Jag behöver inte argumentera för varför jag tycker att det är viktigt med östutvidgningen. Jag tror att statsministern har samma uppfattning i den frågan.

Anf. 109 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det har jag naturligtvis, och för Sveriges del ser jag ingen viktigare fråga. Tänk er att vi kan ha en situation framför oss då vi har ytterligare fyra medlemsländer i EU kring Östersjön och då dessutom Ryssland alltmer integreras i samarbetsavtal med EU. Det är ett nytt Europa som växer fram.

Vad det här kommer att innebära för nästa generation tror jag inte att vi kan överskatta – om det sköts rätt och om EU behåller sin kraft, om EU behåller sin förmåga att fatta beslut och om EU inte blir en förlamad organisation. Det är just den frågan man avser att hantera när man diskuterar hur man fattar beslut i en grupp av 26 länder som förut har präglats av enhällighet i beslutsfattandet. Går det att övergå till ett annat beslutsfattande, och hur ser det i så fall ut? Det är viktigt för utvidgningen att den frågan löses. Exakt hur vet jag inte i dag, men under våren blir det en av de saker vi får ägna mycket tid och kraft åt. Jag delar Helena Nilssons allmänna bedömning av hela utvidgningsfrågan.

Anf. 110 MATS ODELL (kd):

Fru talman! Min fråga till statsministern knyter också an till den folkliga legitimiteten i hela Europaprojektet. Vi kristdemokrater delar statsministerns uppfattning att vi inte i denna kammare kan driva igenom EMU-projektet mot en stark folklig majoritet. Det vore att sätta sista spiken i kistan för hela Europaprojektet.

Men vårt andra argument för att vara emot en svensk EMU-anslutning är att även om vi skulle klara konvergenskriterierna finns det sådana strukturella problem i den svenska ekonomin att ett svenskt deltagande, där vi lämnar över så mycket suveränitet på penningpolitikens område till den nya centralbanken, skulle skada den svenska ekonomin långsiktigt och i praktiken fortsätta höja arbetslösheten.

Då är jag inne på min fråga som är av resonerande karaktär: Delar statsministern den uppfattningen att det finns element vid sidan av konvergenskriterierna som är viktiga att komma till rätta med? Skall vi i så fall bäst lösa dem genom att gå med i EMU och därmed få en tvångströja, som en del menar, eller är detta någonting som bör göras innan vi går med?

Anf. 111 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det är en fråga som det finns anledning att reflektera över. Först och främst har många av de länder som anses som självskrivna i första gruppen i EMU betydligt värre strukturella bekymmer i sin ekonomi än vad Sverige har. Det är också en av de saker vi får vänja oss vid nu: Sverige har så god ordning i sina offentliga finanser och så hög produktivitet och effektivitet i näringslivet att vi tillhör de bäst fungerande ekonomierna i Europa. Vi trodde inte för några år sedan, varken Mats Odell eller jag, att det skulle bli på det sättet.

Men visst finns det en del problem kvar, och då infinner sig det gamla normspöket. Är politikerna i Sverige så slappa och beslutsapparaten så dålig att man inte klarar av att hantera sådana bekymmer, utan behöver ha en norm som lägger fast inom vilken ram man skall hålla sig, och bör man alltså därför gå med i EMU?

Jag tror inte alls på det synsättet. Jag tror att vi är fullt kapabla att hantera våra egna ekonomiska bekymmer. Det har vi visat de senaste åren. Att man får en norm att hålla sig till är inget motiv för att gå in. Jag tror inte att de strukturella bekymren i svensk ekonomi är så stora att de diskvalificerar oss för ett medlemskap – inte om man jämför med andra som nu anser sig vara självskrivna som medlemmar i den monetära unionen. Det är faktiskt också så att de strukturella diskussionerna om det som är grundläggande förutsättningar i ekonomin alltid kommer att föras, oavsett om man är medlem i EMU eller inte.

Jag tror inte att det resonemang som Odell för är ett motiv för att stanna utanför eller gå in. Jag tror att det resonemanget lever sitt eget liv, oavsett vilket beslut man fattar. Jag vänder mig mot den lösning som bär normpolitikens drag, dvs. att man skall sätta på oss något slags disciplinerande ram som vi skall hålla oss inom.

Det finns inga bra minnen från den tid på 80- och 90-talet då vi levde efter de reglerna i svensk ekonomisk politik. Det var trista år. Det var dåliga år. Det har varit bättre de senaste åren när vi själva har tagit tag i problemen och rätt ut våra bekymmer. Det kan vi också i framtiden.

Anf. 112 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Jag kan hålla med statsministern om att retoriken när det gäller arbetslösheten i Europa har ändrats de sista fem sex åren, men den nyliberala och monetaristiska praktiken fortsätter än så länge, i varje fall. Centralbankens oberoende är en väldigt central tanke, utan att det finns några som helst bevis på att det är mer framgångsrikt än andra typer av centralbanksförhållanden. Den hårda prioriteringen av inflationsmålen och hårt hållna statsfinanser är också typiskt för den politiken.

Delorsrapporten 1993 hade som ett av sina mål att arbetslösheten skulle halveras fram till år 2000. Man fick stöd av EU-parlamentet för det. Jag uppfattade att statsministern sade att han skulle ta upp frågan om halvering av arbetslösheten på ett visst antal år inför resan. Skedde det? Hur reagerade i så fall de andra vännerna nere i EU?

Anf. 113 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det skedde. Dessutom skedde det som jag talade om på EU-nämnden. Jag skulle utöver den typen av konkretisering av mål för

Prot. 1996/97:47

17 december

*information
från regeringen*

arbetslöshetsbekämpningen också lägga till att vi skall ha som mål att ingen ung människa i Europa skall gå utan utbildning eller arbete mer än hundra dagar. Det är det vi har sagt i Sverige.

Hur togs det emot? Det har förts in i resonemanget. Vi får se. Det finns inte i slutsatserna. Det finns inte med i dokumenten från Dublin. Det räknade jag inte heller med. Frågan är aktualiserad, och vi trycker på. Det är inte alls förvånande om det snart dyker upp i någon skrift från kommissionen. Vi ser att skriftproduktionen från EU-kommissionen alltmer bär drag av den nordiska och svenska arbetsmarknadspolitiken. Jag skulle tro att vi har goda förutsättningar att få in den typen av resonemang, men det blev ingen formell reaktion vid bordet i Dublin.

Anf. 114 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Först vill jag tacka statsministern för den öppna inställningen till EMU. Med det resonemang som statsministern för tycker jag att det verkar rätt tydligt att vi kommer att säga nej till medlemskap i tredje fasen nästa höst.

Det jag vill ta upp nu är det nordiska samarbetet. Internationellt ser man gärna Norden som en enhet. I Världsbanken och Valutafonden, t.ex., har vi gemensam nordisk direktör. När man reser utomlands och träffar på någon från Norden känner man att man träffar på en landsman, nära nog.

Såvitt jag förstår av ett öppet brev jag har fått från en del EU-parlamentariker har det inte skett någon samordning av det nordiska arbetet inför regeringskonferensen och de olika rådsmötena. Jag vill fråga statsministern om det inte skulle vara mycket bättre att vi tre nordiska stater som är med höll ihop. Då skulle vi bli jämbördiga när det gäller styrkeförhållanden i röstetal och representation i kommission och parlament med ett större land. Om vi kunde hålla ihop och samordna våra krav borde de ha mycket större möjligheter att få genomslag.

Anf. 115 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Först om EMU: Det är klart att jag har hållit emot den litet glättade bilden från höger i diskussionen i dag. Då gäller det att skärpa argumentationen från den kanten. Jag skulle naturligtvis också kunna föra in en del goda argument för EMU, men debattsituationen har inte sett sådan ut i kammaren i dag. Det återstår att ta ställning i frågan.

Det nordiska samarbetet är viktigt. Jag tror att det blir allt viktigare. Internationaliseringen fortgår. Vi har en gemensam kulturell bakgrund – historiskt gemensamma erfarenheter. Samhällsbyggena påminner om varandra, och de politiska strukturerna är likartade. Vi har väldigt mycket gemensamt. När man kommer utomlands kommer man paradoxalt nog också närmare varandra. Man är hemma i Norden. Man har sin förankring i Norden.

Det tar sig i dessa sammanhang praktiskt uttryck i att vi alltid när vi träffas på toppmötena har en ordentlig sittning med de nordiska statsministrarna på morgonen innan vi börjar överläggningarna. Då går vi igenom dagens diskussion och kommer överens om vem som skall göra vad och att vi skall stötta varandra i vissa frågor. Sedan har vi löpande under

överläggningarna utbyte av synpunkter och backar upp varandra vid förhandlingarna. Det är ett mycket nära samarbete.

Den fråga vi har ägnat mest tid i dag, EMU-frågan, ser väldigt olika ut i de nordiska länderna. Danskarna har sitt förbehåll. Vi i Sverige har vår diskussion och vår förhandlingshistoria. Finnarna har en mer positiv attityd och tycks driva frågan hårdare på den kanten. Finnarna är positiva, vi är avvaktande och danskarna är av tradition på något sätt motståndare. Så ser den nordiska bilden ut. Det vore kanske klokt att möta varandra mer i EMU-frågan också i Norden, men jag vill inte medverka till att Norden blir ett block i EU. Vi vill inte att andra länder i EU skall uppträda som ett block. Vi vill inte att exempelvis Spanien och Portugal eller Frankrike, Italien och Spanien uppträder gemensamt med en stark röststyrka. Vi vill att det skall vara 15 stater runt bordet, var och en lika viktig som någon annan. Börjar blockbildningen kring bordet reduceras staternas betydelse snabbt. Det tycker vi inte är något särskilt lockande perspektiv. Men det är klart att vi har vår kulturella och politiska identitet gemensamt, och den tycker jag känns som en styrka.

Anf. 116 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Det gäller Europol. I sin information sade statsministern att man hade beslutat att Europol skall ha en operativ funktion, och därefter sade han att det gällde information, samarbete och stöd och hjälp till nationella polisorganisationer. Min fråga gäller ordet "operativ". Jag anser att det kan ges en mycket vidare innebörd. Kan det vara så att "operativ funktion" också betyder att det skall kunna genomföras gemensamma operationer och att dessa skall kunna utföras över gränserna om man är överens? Var det detta som man beslutade vid mötet i Dublin?

Anf. 117 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Svaret är nej. Det var det inte. Den debatten är inte bara aktuell i Sverige. Den finns i Storbritannien, och den finns i Danmark. Där är man väldigt rädd för att polissamarbetet utvecklas till något slags gemensam europeisk poliskår. Det handlar om stöd och hjälp till nationella polismyndigheter.

Vi får naturligtvis vara klara över att det finns en annan opinion som också uttrycks. Det är den som Widar Andersson, Holger Gustafsson och några andra har givit uttryck för i dag. Den gäller att vi skall vara oerhört effektiva och framgångsrika i kampen mot narkotikahandlarna, i kampen mot den organiserade brottsligheten och i kampen mot människohandeln – det som alla faktiskt tycker är vidriga inslag i vår s.k. civilisation.

Om det sker bättre och effektivare om poliserna får samarbeta över gränserna, operativt i den här meningen, så okej då. Men någonstans går man för långt också där och passerar en punkt där man får en annan diskussion i stället – vi har varit inne på den några gånger i dag. Det är frågan om var den balanspunkten ligger. Nu drivs detta mot mera samarbete.

I Dublin handlade det alltså om hjälp och stöd till nationella polismyndigheter. Vi gick inte längre än så.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 118 KARIN FALKMER (m):

Fru talman! Sedan valet har socialdemokraterna bedrivit en företagarfientlig politik, en politik som lett till massarbetslöshet som riskerar att bli bestående.

Många försämringar som drabbat landets småföretag har genomdrivits med Centerns hjälp. Ett parti som vill framstå som småföretagarens vän har medverkat i raserandet av ett gott näringsklimat.

De här två parhästarna skriver nu i näringsutskottets betänkande att näringspolitikens främsta syfte är att halvera arbetslösheten, att nyföretagande och tillväxt i befintliga företag skall främjas och att det är viktigt att förbättra villkoren för företagande, entreprenörskap och innovationer.

Men det här stämmer inte med den verklighet och de villkor som möter en företagare i Sverige i dag. Det stämmer inte heller med den verklighet som möter enskilda människor som hamnat i arbetslöshet. Vackra ord i ett betänkande kan kanske lura en del, men det är de faktiska besluten som räknas.

Nu är det inget nytt i att socialdemokrater talar väl om företag. Jag har hemma i Bergslagen genom åren upplevt hur socialdemokratiska potentater kommit på besök och framhållit småföretagens betydelse för jobb och sysselsättning i en krisdrabbad region. Sedan har de rest tillbaka till Stockholm och medverkat till företagarfientliga beslut.

Det är mer än två år som har gått sedan socialdemokraterna vann valet, efter en valrörelse där svenska folket lockades och lurades tro på falska förespeglningar om bibehållna förmåner och minskad arbetslöshet. Sedan dess har många människor i vårt land blivit djupt besvikna. Regeringens oförmåga att komma till rätta med arbetslösheten och politikens misslyckande står klart för alla i dag.

Jag ställer mig frågan vad dessa herrar som bort känna ett huvudansvar för goda villkor för företagande och jobb och ett bra näringsklimat i vårt land, dvs. näringsministrarna – vi har gubevars haft mer än en sådan sedan valet – har sysslat med under de drygt två åren sedan valet.

Den borgerliga regeringens arbete för att återskapa Sverige som en företag- och tillväxtnation raserades i en bärsärkagång mot allt vad borgarna företagit sig. Medan socialdemokraternas välkända negativa syn på företagare snabbt åter blev ledstjärnan för politiken, hördes det inte ett ljud av protest från Näringsdepartementet.

På område efter område har ni genomdrivit förslag som varit illa genomtänkta och rent av slarviga. Ni har först struntat i alla varningssignaler från näringsliv, företag och andra för att sedan, när det håller på att barka åt skogen, tvingats till att backa och retirera något. Tilltron till regeringspolitiken har eroderats i samma takt som regeringens brist på ledarskap blivit alltmer uppenbar.

Ett tydligt exempel på bristande förmåga hos regeringen och anmärkningsvärd nonchalans gentemot riksdagen är regeringens hantering av maringeologin. Jag tänker inte närmare fördjupa mig i sakfrågan, utan nöjer mig med att slå fast den kritik som samtliga partier i olika hög grad riktar mot regeringen i denna fråga. Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

När det nu efter mycket om och men ändras något i de rigida regler som stänger ute människor från arbetsmarknaden diskrimineras småföretag. Den nya anställningsformen med tolv månadersanställning tillåts bara för företag med kollektivavtal. Varför denna diskriminering av andra företag? Birgitta Johansson och Kjell Ericsson! Förklara varför! Är inte alla jobb viktiga för er?

För svenska folket framstår regeringspolitiken som alltmer virrig och obeslutsam. Nu, efter alla genomförda företagarfientliga förändringar, ser vi att det socialdemokratiska partiet skall börja diskutera huruvida man skall förändra sin näringspolitik och bli mer företagervänlig. Först i september skall man bestämma sig.

Det förändringsarbete som den borgerliga regeringen inledde och som resulterade i att det hösten 1994 tillkom 1 000 nya jobb i veckan, vändes till en företagarfientlig politik som lett till förlorade jobb och otrygghet för många människor.

Alla företagare, alla arbetslösa och alla andra som tycker att det där med jobb i riktiga företag är viktigt tvingas nu se hur förspilda år, med ständigt stigande arbetslöshet, rinner förbi till ackompanjemang av fagra ord likt dem i utskottets betänkande. Och nu skall ett splittrat parti ägna sig åt navelskåderi och diskussioner!

Fru talman! För Moderata samlingspartiet är kampen mot den totala arbetslösheten utgångspunkten för våra förslag, och vi anser att det är bråttom att genomföra förändringar som befrämjar tillväxt och tillkomst av arbeten i det privata näringslivet. Till skillnad från regeringen angriper vi orsakerna till arbetslöshetsfällan – de höga skatterna, de rigida arbetsrättslagarna och de hämmande reglerna, som kväver företagsamhet, tillväxt och arbete.

Det är en lång rad av anpassningar till dagens omvandlingssituation som måste ske för att vårt land skall komma upp ur den vågdal som Socialdemokraterna har fört oss ned i.

Det finns bara en verksam strategi för minskning av arbetslösheten, och det är att skapa förutsättningar för tillväxt, ett starkt växande, konkurrenskraftigt svenskt näringsliv och fler riktiga arbeten.

Sverige måste bli ett land där företagare och företagande sätts i centrum. Viktigast av allt är att attityderna till företagare och entreprenörskap förbättras. Det måste skapas en tillförlit inför framtiden hos dem som överväger att bedriva företagsverksamhet. Tillförlitliga, konkurrenskraftiga regelsystem och tydliga budskap att det är viktigt och hedervärt att starta, driva och äga företag, att anställa och att tjäna pengar, är grundbulvar i skapandet av det goda näringsklimat som vårt land så innerligt väl behöver.

Till sist har jag en fråga till Birgitta Johansson: Hur skall någon kunna tro på de vackra ord ni skriver i betänkandet eller de vackra ord ni säger, när det är så illa ställt att ni i ert parti först måste ha en genomgripande intern diskussion innan nuvarande småföretagarfientliga politik kan förändras?

Anf. 119 KJELL ERICSSON (c):

Fru talman! I sedvanlig ordning har näringsutskottet sin debatt strax före jul. Det som skiljer sig litet från tidigare debatter är att vi nu har kommit in i det nya budgetsystemet, där budgetramarna redan är låsta. Det vi nu har att diskutera är de övergripande målen för näringspolitiken, men också hur olika utgiftsområden skall fyllas med verksamhet.

En förutsättning för ett bra företagsklimat är att vi har en fungerande ekonomi. Sverige har under de senaste sex åren haft en mycket bekymmersam ekonomisk situation. Olika åtgärder har vidtagits för att komma till rätta med problemen och få statens finanser i balans. Även om problem återstår är ekonomin ändå på bättringsvägen. Sämre är det med arbetslösheten; den är fortfarande alltför hög. Här måste det till många åtgärder, inte minst på det näringspolitiska området.

I den sysselsättningsproposition som antogs i somras togs ett antal steg för ett bättre näringsklimat, t.ex. sänkning av arbetsgivaravgifterna och en lindring av dubbelbeskattningen för små och medelstora företag.

Det beslutades även om tre olika miljardprogram, varav ett småföretagarprogram som var indelat i fyra olika huvudpunkter:

- Företag skall växa med kunskap
- Enklare att starta och driva företag
- En ny regional näringspolitik
- Fler exportföretag

I detta program ingår 500 miljoner för olika småföretagsprojekt ute i länen, samma typ av anslag som Börje Hörnlund införde när han var arbetsmarknadsminister. De här satsningarna på småföretagsutveckling, produktutveckling och marknadsföring har gett många nya riktiga jobb till ett relativt lågt pris ute i regionerna. Det är bra att det tillförts ytterligare resurser för detta ändamål.

Utbildning och kompetensutveckling är andra delar som det har satsats mycket på, inte minst på de små och medelstora högskolorna. Även förändringen av arbetsrätten är steg i rätt riktning. Därtill har det tillsatts en förenklingsdelegation för att se över byråkratiskt krångel och för att förenkla administrativa rutiner.

För att ta upp några av de delar som finns i detta betänkande vill jag nämna teknisk forskning och utveckling. De är av grundläggande betydelse när det gäller förnyelse, tillväxt och ökad produktivitet i näringslivet. Teknikutveckling och produktförnyelse är strategiska faktorer för de svenska företagens konkurrenskraft.

Jag har många gånger tidigare betonat Sveriges unika position när det gäller tillgångar på råvaror inom skog, livsmedel och mineraler. Förädlingsgraden har börjat att öka, men det finns fortfarande mycket att göra. Jag satt i år ordförande på trämarknaden i Karlstad, ett forum där sågverksägare och andra i trävarubranschen från hela Sverige var samlade. Där framfördes det ett mycket kraftigt önskemål om ytterligare forskning för fler användningsområden för vår svenska skogsråvara. Det finns alltså många områden där trä kan brukas i framtiden.

I propositionen har regeringen angivit att besparingen för teknisk forskning och utveckling kan kompenseras från forskningsstiftelserna. Men risken är att det blir problem innan nya resurser tillförs området. Därför är det viktigt att regeringen ser till att verksamheten vid NUTEK inte paralyseras under övergångsperioden.

Vad gäller forskningsstiftelsernas verksamhet bör den också vara förenlig med den gällande inriktningen att medel i större utsträckning än för närvarande nyttjas för tillämpad forskning. Jag vill dock betona att det måste bygga på frivilliga överenskommelser. Det får inte vara någon konfiskation av stiftelsernas medel. Vi måste också satsa mer på att ta till vara och utveckla olika uppfinningar och innovationer för att få fram nya produkter och därmed nya arbetstillfällen.

Sverige är en del i en internationell ekonomi. Därför är exporten en viktig del för tillväxt och sysselsättning i Sverige. Det är viktigt att framför allt småföretagen får en utökad service för att klara av en större export och för att komma in på nya marknader.

I Centerns partimotion påtalas behovet av ytterligare insatser från Exportrådets och Exportkreditnämndens sida för att främja exporten. Utskottet har delat dessa synpunkter och understryker också vikten av att exportinsatser i Östersjöområdet kan underlättas.

Ett annat område jag vill ta upp är satsningen på de lokala kooperativa utvecklingscentrumen. Det finns idag 21 LKU:n etablerade runt om i landet. Dessa har varit mycket effektiva, och en rad kooperativa småföretag har startats. I sysselsättningspropositionen angavs särskilt satsningen på LKU, och jag förutsätter att ytterligare resurser tillförs det här området av de s.k. landshövdingemedlen.

En fråga som vi har diskuterat mycket under årens lopp i utskottet är SGU och den maringeologiska verksamheten. Riksdagen har så sent som under förra budgeten talat om att detta är en viktig verksamhet. Trots det har inte frågan fått någon lösning. Dessutom har det i ett mycket sent skede kommit till utskottets kännedom att SGU:s ekonomi är synnerligen hårt ansträngd.

Med anledning av detta har utskottet gjort ett tillkännagivande till regeringen, att regeringen i vårpropositionen skall återkomma med en redovisning av verksamheten och den ekonomiska situationen inom SGU. Utgångspunkten skall vara att den maringeologiska verksamheten skall vara intakt, men också att övrig verksamhet skall bibehållas.

Jag vill även beröra reservation nr 6, som jag yrkar bifall till, fru talman. Det gäller standardiseringsarbetet, och det är ett mycket viktigt område. En sak som jag anser bör förändras är Konsumentrådet vid SIS, som bör vidgas så att även miljöfrågor omfattas.

Slutligen vill jag i korthet beröra några allmänna näringspolitiska tankegångar. Det gäller hur vi går vidare. Vi får vända på många olika stenar. Var finner vi nya produkter, nya marknader och därmed nya arbetstillfällen? Vi måste självfallet fortsätta arbetet med att skapa ett bra företagarklimat, med allt vad det innebär. Därför kommer det att krävas ytterligare förenklingar för företagarna, sänkningar av skatter och avgifter, bättre kapitalförsörjning, utbildning, forskning, utveckling, kompetensutveckling. Företagarnas sociala situation måste förbättras. Lönebildningsfrågorna kommer också att få stor betydelse framöver. Likaså måste den privata tjänstemarknaden inom service, vård och omsorg utvecklas vidare.

Jag läste i Dagens Industri om en succé för hemhjälp på försök i Kungälv. Det var ett arbetslöshetsprojekt i kommunal regi. Men det visar att det finns ett behov och att det lika gärna kunde drivas i privat regi.

I USA har man under de två senaste åren lyckats tillskapa 10 miljoner nya jobb i 2 miljoner nya företag. Och det är inte bara lågavlönade s.k. hamburgerjobb, utan där ryms hela skalan. Vi måste även här i vårt land ta vara på alla möjligheter om vi skall klara att bekämpa arbetslösheten. Tröskeln kan ibland vara för hög för att komma in på den svenska arbetsmarknaden. Det kan bero på löneläge, arbetsrätt, osv. Vi måste ta till vara alla möjligheter för att de arbetslösa skall komma in på arbetsmarknaden.

Anf. 120 Tredje vice talman CHRISTER EIREFELT (fp):

Fru talman! Om Kjell Ericsson skall åstadkomma allt det positiva för företagandet som han talade om, får han nog i första hand skaffa sig en annan plattform för att göra det än den Centerpartiet har just nu, är jag rädd för.

Det var i förra veckan som vi fick veta att socialdemokraterna har börjat fundera så smått på vilka drivkrafter som behöver stimuleras för att vi skall få nya jobb i privat näringsliv. En arbetsgrupp med näringsminister Anders Sundström i spetsen har fått ett sådant uppdrag inför den kommande kongressen. Det är naturligtvis vällovligt, Birgitta Johansson, men är det inte litet väl sent påtänkt?

Vi har nu haft en socialdemokratisk regering i över två år – två år med stigande arbetslöshet, två år med en politik som har försämrat möjligheterna för företagande och jobb, två förlorade år i kampen mot arbetslösheten.

Enligt Anders Sundströms rapport skall tydligen en utgångspunkt för socialdemokraternas framtida näringspolitik vara att småföretagaren skall betraktas som hjälte. Hon skall t.o.m., möjligen, tillåtas att tjäna pengar. I det diskussionsunderlag som går ut till Socialdemokraternas medlemmar frågar nämligen Anders Sundström om ett sådant synsätt kan accepteras av arbetarrörelsen.

Det vore onekligen intressant att veta vad näringsministern själv svarar på frågan. Och lika spännande skall det bli att om en stund få veta vilken åsikt Birgitta Johansson och socialdemokraterna i näringsutskottet har.

Har man äntligen insett att det inte blir några nya jobb med en politik som klämmer åt företagarna? Svaren är viktiga, därför att om de är jakande och man dessutom den här gången menar allvar, innebär det ett helt nytt s-koncept för företagande.

Jag säger ”om man menar allvar”, därför att vi har hört tongångarna förr, åtskilliga gånger, i statsministertal, i regeringsförklaringar, i propositioner, i finansplan, i debatter. Ständigt har socialdemokraterna upprepat att det krävs goda villkor för företagandet. Det är i den privata sektorn jobben måste komma. Reglerna måste förenklas. Så har man sagt, gång på gång, bara för att i samma andetag fatta beslut som leder i direkt motsatt riktning.

Det är inte konstigt, fru talman, att småföretagarna har slutat att bry sig om vad socialdemokraterna skriver och säger på det här området. Hittills har det nämligen inte gett särskilt mycket vägledning när det gäller vilka beslut som man har att förvänta sig.

Är det tänkt att det skall bli en annan tingens ordning nu, Birgitta Johansson? Är det tänkt att regeringen sent omsider skall börja utforma

politiken i någorlunda samklang med allt det vackra man säger och skriver? I så fall håller det verkligen på att hända något stort i den socialdemokratiska småföretagarpolitiken. Men hur var det han sade, Rellingen? Fan tro't.

Nej, det behövs konkreta åtgärder i rätt riktning för att vi skall våga tro att det verkligen är ett nytänkande på gång. Socialdemokraternas brist på förståelse för företagandets villkor har ju lett till en rad beslut som är direkt företagsfientliga. Och då tänker jag inte bara på återställarnas försämrade villkor för företagen och jobben, t.ex. arbetsrätten och dubbelbeskattningen. Den listan har man under hand plussat på med höjd marginalskatt, tidigare lagda momsinsbetalningar, förlängd arbetsgivarperiod för utbetalning av sjuklön m.m.

Folkpartiet har redovisat ett alternativ till regeringens politik, en politik där företagandet redan står i centrum, där företagaren redan är den viktigaste kuggen i kampen mot arbetslösheten – inte arbetsmarknadsministern, inte landshövdingarna och inte AMS-chefen.

Det är en politik som bygger på att det hos många människor finns idéer och drömmar som kan leda till nya företag och till att företag som redan finns växer, om betingelserna är de rätta. Det är en politik som underlättar en sådan utveckling i stället för att hindra den.

En av utgångspunkterna för Folkpartiets politik för företagande och jobb är alltså att vi i våra förslag tar hänsyn inte bara till företaget utan också till hur människorna bakom verksamheterna påverkas av de beslut som fattas av riksdag och regering.

För att morgondagens Sandvik, IKEA eller Ericsson skall växa fram – och för den delen också Andersson Livs, Petterssons Plåtslageri och Lundströms DATA – krävs att det finns enskilda människor som känner att det är mödan värt att ta ekonomiska risker, meningsfullt att jobba hårt för att förverkliga en idé och tjäna pengar.

Människor som skapar arbete åt andra och resurser till vård och utbildning skall också kunna få betalt själva. Det måste gå att tjäna pengar om man lyckas. Det måste löna sig att arbeta.

Naturligtvis handlar det inte bara om att tjäna pengar när någon bestämmer sig för att starta eller utveckla ett företag. Det kan vara så att man vill pröva en idé utan att hämmas av trögheten i det större företag där man är anställd. Det kan handla om att man vill slå vakt om den bygd där man bor genom att skapa arbetstillfällen. Det finns nog lika många skäl – och kombinationer av skäl – till att man bli sin egen som det finns företagare. Men de ekonomiska incitamenten måste också finnas.

Är en av drivkrafterna för företagaren att tjäna pengar – och är det i så fall acceptabelt? undrar alltså näringsministern. Det är en märklig fråga, som säger en hel del om utgångsläget för ett internt socialdemokratiskt reformarbete när det gäller synen på företagen.

Om näringsministern vill ha svar också från någon utanför rörelsen och få litet jämförelsematerial, kan han få det av mig. Ja, det är en viktig drivkraft, en av flera. Och det är inte bara acceptabelt att det går att tjäna pengar, det är en förutsättning för fler och växande företag, för fler jobb.

Det är bl.a. därför som Folkpartiets politik innehåller en rad för företag och företagare strategiska skattesänkningar.

Ett annat viktigt inslag i Folkpartiets näringspolitik är stabila spelregler. Om man skall våga investera, våga satsa både sig själv och sina be-

sparingar, måste man känna sig någorlunda säker på att de förutsättningar som inte handlar om affärsrisker – för sådana måste man alltid vara beredd att ta – inte skall kunna förändras praktiskt taget från en dag till en annan.

Ekonomisk utveckling, ett dynamiskt näringsliv och nya arbetstillfällen är inget som kan dirigeras fram genom politiska beslut. I stället krävs ett samhällsklimat som uppmuntrar innovatörer och entreprenörer, ett samhälle där det är meningsfullt att utbilda sig, där det lönar sig att satsa sin tid, sitt engagemang och kanske sitt sparkapital på en ny företagsidé.

De konkreta förslag som det här synsättet leder fram till redovisas i Folkpartiets särskilda yttrande och i våra motioner.

I reservation 1 finns därutöver en allvarlig och högst berättigad kritik mot regeringens sätt att hantera den maringeologiska verksamheten. Det är inte nog med att regeringen har struntat i tidigare riksdagsbeslut där man krävde att den här viktiga verksamheten skulle säkerställas. Näringsutskottet har som ansvarigt utskott inte heller fått information om den allvarliga ekonomiska situationen i stort som SGU befinner sig i.

Fru talman! Folkpartiets förslag till utgiftsram för område 24, som för övrigt var 63 miljoner lägre än Socialdemokraternas och Centerns, har avvisats av riksdagen. Vårt budgetförslag är en helhet, och därför har det inte varit meningsfullt för mig att fullfölja anslagsyrkandet.

Anf. 121 KJELL ERICSSON (c) replik:

Fru talman! Det finns många kloka saker i det som Christer Eirefelt sagt i sitt anförande. Jag vill bara kommentera detta med Centerns plattform litet. Han gjorde samma anspelning som Karin Falkmer om Centerns medverkan i olika saker.

Låt mig säga att de åtgärder som vidtogs för småföretagen av den borgerliga regeringen har jag ställt helt och fullt upp för och gör det fortfarande. Men vi måste komma ihåg historieskrivningen. De återställare som skedde hösten 1994 var inte Centern med på. Men de ledde i varje fall till ett ekonomiskt kaos under vintern och våren 1995, som gjorde att räntan steg och kronan sjönk. Många åtgärder var nödvändiga. I det läget ställde vi upp och tog ett ansvar. Företagen sade den gången: Ni måste sanera ekonomin. Det var prioritet nummer 1. Nu har vi varit med och gjort det. Sedan har vi försökt att återställa en del av återställarna. Vi har sänkt arbetsgivaravgifterna, vi fått tillbaka kvittningsrätten, en lindring av dubbelbeskattning för små och medelstora företag, en förbättring av arbetsrätten, en förenkling för småföretagen, alltså en rad åtgärder som förbättrar företagsklimatet. Det har Centern medverkat till.

Det är viktigt att vi kan ha stabila regler också i fortsättningen, så att man verkligen kan starta och driva företag, att man kan låta företag växa och utvecklas och att företagare kan tjäna pengar. Det är sådant som vi kommer att arbeta för även framöver. Men vi måste som sagt komma ihåg historieskrivningen. Man bör beskriva vad vi har gjort i det här sammanhanget.

Anf. 122 Tredje vice talman CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Fru talman! Stabila förutsättningar hade vi haft om vi hade kunnat behålla de många förbättringar som vi tillsammans genomförde. Även om jag ger Kjell Ericsson delvis rätt i att ni i Centern kanske haft en viss del i att det ser bättre ut i ekonomin just nu än det möjligen hade gjort utan Centrerns medverkan, är vår invändning att ni inte har lyckats att få till stånd att man har använt den förbättringen till att skapa fler jobb, att ge företagen bättre villkor. Det borde ha gett en sådan möjlighet. Det har det alltså inte gjort.

På några områden pekar Kjell Ericsson på att det ändå skett förbättringar – efter det att betydligt större försämringar har skett, efter det att arbetsgivaravgifterna först har höjts har man nu sänkt dem något. Det är sannerligen inte mycket på något av de områden som Kjell Ericsson nämnde som förbättringarna är särskilt mycket att yvas över.

Anf. 123 KJELL ERICSSON (c) replik:

Fru talman! Jag måste än en gång påminna om historien – återställarna stod inte vi bakom. Nu har vi försökt att rätta till så mycket som möjligt för att få ett bättre företagarklimat. Ur den synpunkten är kvittningsrätten viktig, en sänkning av arbetsgivaravgifterna är viktig, lindring av dubbelbeskattningen för små och medelstora företag är viktig, att man har tagit ett steg när det gäller arbetsrätten är viktigt, att man ser över regelverken och förenklar så mycket som möjligt för de små och medelstora företagen är viktigt. Det är sådant som ändå skapar bättre förutsättningar.

Sedan har vi de tre miljardprogrammen som vi beslutade om i somras, inklusive småföretagarprogrammet. Jag minns att Christer Eirefelt vid det tillfället ställde sig bakom programmen. Det har vidtagits åtgärder som kommer att ge sysselsättning. Allt har inte trätt i kraft än, men de kommer att träda i kraft undan för undan och kommer att ge sysselsättning. Men vi måste gå vidare, det räcker inte. Men det är en bra början. Det är bättre att ta ett steg än att inte ta något steg alls.

Anf. 124 LENNART BEIJER (v):

Fru talman! Varje diskussion om näringspolitiken i denna kammare visar med all önskvärd tydlighet de stora skillnaderna mellan partierna.

De borgerliga partierna vill inte ha någon statlig näringspolitik alls egentligen. De tar varje tillfälle att förklara att man i stället borde sänka a-kassan och därmed lönerna, minska företagsbeskattningen och de sociala avgifterna. Mycket viktigt är det också, enligt de borgerliga partierna, att försäkra de arbetsrättsliga reglerna. Moderaterna vill egentligen helt slopa arbetsrätten.

Dessa budskap sprids i alla sammanhang, i näringspolitiska diskussioner, i arbetsmarknadspolitiska diskussioner och var vi än diskuterar hur vi skall klara av att få ned arbetslösheten, trots att det knappast är bevisat att den svenska bolagsskatten eller arbetsrätten på något vis skulle hämma näringslivets utveckling.

Vi vet att den svenska företagsbeskattningen är låg vid en europeisk jämförelse. Faktum är att näringsutskottet också vet att en av de mest dynamiska regionerna i Europa, nämligen norra Italien, klarar både en expansiv näringslivsutveckling och en hög inkomst per capita, trots högre skatter och striktare arbetsrätt än vad vi har i vårt land.

Det skulle vara intressant att höra om Karin Falkmer verkligen ärligt kan säga att just de svenska företagsskatterna, de svenska arbetsrättsreglerna och de smidiga svenska fackföreningarna är de som hämmar det svenska näringslivet och som gör att arbetslösheten fortfarande är hög.

Fru talman! Vänsterpartiet anser att staten måste ta det övergripande ansvaret för näringspolitiken. Det är därför ingen överraskning att vi också vill använda Närings- och teknikutvecklingsverket, NUTEK, mycket offensivt. Normalt kan dock inte näringspolitiken skapa snabba sysselsättningsökningar. Just långsiktigheten motiverar dessutom att det behövs ett ordentligt statligt ansvar.

Ett typiskt exempel på långsiktighet är NUTEK-programmet såddfinansiering. Detta program har genom stöd från NUTEK getts möjlighet att utveckla kvalificerade tekniska idéer till nya produkter, system och tjänster och därmed varit framgångsrikt. Vänsterpartiet vill alltså kraftigt utöka detta NUTEK-program. Det finns flera delar i den näringspolitik som drivs genom NUTEK som borde få större möjligheter och där vi borde satsa mera för att uppnå snabba genomslag på ett antal områden.

För att under några år snabbt försöka att pressa ned arbetslösheten till mer normala nivåer behövs det andra åtgärder, enligt Vänsterpartiet. Detta har att göra med en fördelningspolitik som leder till ökad efterfrågan på hemmamarknaden. Det var intressant att höra diskussionen mellan Folkpartiet och Centern nyligen. De tror att man genom olika regeländringar och förändring av skatter skulle kunna få till stånd ett stort antal nya företagare. Det borde ju vara ganska givet att det i hög grad är efterfrågan på hemmamarknaden som styr detta. Klarar vi inte av att öka efterfrågan på hemmamarknad, lär det inte hjälpa med vare sig mina eller andras olika varianter för att göra det mer intressant att vara företagare.

Dessutom är det viktigt att låta den offentliga sektorn ta del av BNP-tillväxten. Under de senaste åren har inriktningen i allt högre grad varit att offentliga sektorn skall ha mindre och mindre del av den tillväxt som ändå sker. Jag tror att det är ganska viktigt att vi ändrar den inriktningen. Utöver att det skulle vara bra för vård och omsorg, vore det naturligtvis också en stimulans för mycket stora delar av den privata sektorn.

En fråga som har diskuterats mycket och som jag tror stämmer är att arbetsgivarinträdet är ett problem, framför allt för de små företagen. Det är alldeles självklart att exempelvis en företagare med mindre än fem anställda ser det som ganska chansartat att anställa nya medarbetare som han eller hon inte känner riktigt ordentligt. Risken för företagaren är ju ändå att det kan leda till en ganska stor merkostnad.

Det vore intressant att fråna meddebattörerna få höra om man, trots beslutet om 28-dagarsinträde, skulle kunna tänka sig att så snabbt som möjligt slopa arbetsgivarinträdet för företagare med mindre än fem anställda. Det tror jag skulle ha en mycket kraftig inverkan på de riktigt små företagen.

Självfallet är den påbörjade arbetstidsförkortningen en viktig åtgärd. Jag tycker att LO-förslaget, att se till att alla löntagarna skall få möjlighet till frivillig pension vid 60 år, är värt att utredas ytterligare.

Fru talman! Årets näringspolitiska betänkande innehåller ett antal punkter. Även om det har varit besvärligt att hantera budgetprocessen, vill jag nämna de lokala kooperativa utvecklingscentrumen i vår reservation 3. Jag tycker att det är synd att den inte har fått ett starkare stöd. Nu

får vi hoppas att dessa kooperativa utvecklingscentrum ändå kan utvecklas, för de har visat sig vara effektiva. Får vi sådana LKU i varje län, kan det spela en ganska betydande roll för möjligheten att skapa kooperativ och andra mindre företag.

Den maringeologiska verksamheten vid SGU har tydligen varit ett problem under många år. Som här har sagts fick vi löfte om att den maringeologiska verksamheten skulle klara sig och att de skulle bli finansierade fullt ut. Så har inte blivit fallet. Därför är det ett mycket enigt utskott, vill jag påstå, som nu ger regeringen uppgiften att klara ut situationen. Vi vill att verksamheten skall vara kvar på samma nivå och utgår från att regeringen återkommer i vårbudgeten med ett vettigt förslag till uppläggning för verksamheten.

Jag har också nöjet att få yrka bifall till ett par moderata motioner i betänkandet om Rymdstyrelsens och Rymdbolagets placering. Jag tycker liksom motionärerna att det vore naturligt att flytta bolagets verksamhet från Solna till Kiruna. Jag tror att det vore bra för verksamheten. Självfallet måste Rymdbolagets styrelse själv fatta ett sådant beslut. Men måhända skulle ett uttalande från riksdagen kunna vara en hjälp på vägen.

Fru talman! Jag skall ta upp en fråga senare under punkten handelspolitik. Men jag vill redan nu säga att frågan om trähusexport inte bara är en handelsfråga utan också och mycket mer en riktig näringspolitisk fråga. Här har vi chansen att genom beslut om att underlätta export av trähus, vilket vi i Sverige är ganska duktiga på, få ned arbetslösheten i stora delar av landet. Det är litet märkligt att det verkar så trögt att få till stånd dessa satsningar. Om vi inser att småhusexporten skulle kunna skapa mycket jobb inom en väldigt kort tid, vore det väl naturligt att på olika sätt agera för att verkligen underlätta för exporten. Men jag väntar med att utveckla denna fråga ytterligare till nästa punkt och yrkar bifall till reservationerna 3 och 9.

Anf. 125 KARIN FALKMER (m) replik:

Fru talman! Den politik som Vänsterpartiet står för är en politik som ingen småföretagare i detta land skulle lägga in i begreppet ett gott näringsklimat.

De stora bolagens beskattning är förmånlig. De mindre företagen är ju snarare diskriminerade. Jag inte bara *tror* att de här frågorna är viktiga för företagande och jobb – alltså skatter, arbetsrättsliga regler och regelsystem – utan jag *vet* det. Det vittnar oupphörligen de företagare vi träffar om.

Anf. 126 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Både Karin Falkmer och jag har ju varit på ett annat ställe i Europa. Vi kunde båda konstatera att det fungerade väldigt bra där. Arbetslösheten fanns inte och inkomsterna var godtagbara ur svensk synvinkel. Trots mycket höga skatter och hårda arbetsrättsliga regler, sker där en dynamisk utveckling. Även om man inte kan överflytta saker och ting från Italien till Sverige, så tycker jag ändå att detta borde få oss att tro och förstå att det kanske finns annat som är lika viktigt som sänkta skatter eller försämrad arbetsrätt.

Anf. 127 EVA GOËS (mp):

Fru talman! En obegränsad tillväxt är inte möjlig på en begränsad planet, har en vis man sagt. Jordens begränsade resurser sätter gränser för näringslivets expansionsmöjligheter. All mänsklig produktion har nämligen sitt pris, sina kostnader, i form av energi och råvaruförbrukning. Mycket av det som i dag kallas produktion är i själva verket konsumtion av naturresurser.

Statsministern har talat om ett ekologiskt hållbart samhälle. Vi i Miljöpartiet vill också ha ett ekologiskt hållbart näringsliv. Grundprincipen för det hållbara samhället är att det som är hållbart långsiktigt också blir lönsamt kortsiktigt. I dag är det ofta tvärtom. Därigenom stimuleras näringslivet att producera icke ekologiskt anpassade varor på ett icke hållbart sätt.

För att komma till rätta med detta krävs en grundläggande grön skatteväxling, dvs. sänkta skatter och avgifter på arbete och höjda skatter och avgifter på energi, råvaror och utsläpp. Den marknadsekonomi som i dag utvecklas är inte värd namnet, eftersom de externa kostnaderna för en verksamhet i allt större utsträckning betalas av det offentliga. Vinsterna privatiseras, kostnaderna socialiseras.

Genom ett väl fungerande näringsliv skall samhället försörjas med mat, kläder och andra varor och tjänster av hög kvalitet. Produktion och konsumtion skall ske på ett uthålligt sätt i samklang med natur och människor. För att det skall vara möjligt, måste samhället och vårt gemensamma regelverk utformas så att det skapas ett stort utrymme och att det lämnas plats för människors kreativitet och skaparvilja. Människors delaktighet och närhet i beslutsfattandet måste stärkas. Fantasi, flexibilitet och mångfald skall uppmuntras. I Miljöpartiets Sverige utvecklas företag och teknik i samspel mellan globala nätverk och lokala närsamhällen.

Vi lever i en tid som rymmer unika möjligheter likaväl som stora hot. Å ena sidan har vi centralisering, arbetslöshet, fattigdom och miljöproblem, å andra sidan har vi välfärd, frihet och gröna tekniska lösningar. För att ta vara på dessa möjligheter och möta hoten behöver samhället växa ut från en världsbild som inte är fokuserad på materiell konsumtion, utan som mer är inriktad på kulturell utveckling, självtillit och livskvalitet.

Politikens roll inom näringslivet är framför allt att skapa lagar och regler som underlättar mångfald och förändring samtidigt som gränser sätts för marknadens utrymme ur sociala och miljömässiga aspekter.

Vi förespråkar ett differentierat ägande bestående såväl av privata, kooperativa och kommunala företag som av statliga företag. Offentligt styrda företag ger av flera skäl ett väsentligt bidrag till näringslivet. Det gäller t.ex. situationer där det är viktigt att ha demokratisk kontroll över viktiga naturtillgångar, infrastruktur m.m. För framtiden vill vi framför allt stödja de små företagen i enskild och kooperativ ägo. Därför vill Miljöpartiet satsa 77 miljoner kronor mer än regeringen på småföretagsutveckling. Vi vill satsa 25 miljoner kronor ytterligare på utveckling av kooperativa företag. Det handlar både om LKU, utvecklingscentrum, och om Kooperation.

Det är viktigt att ge ett spritt ägande i ett decentraliserat näringsliv de bästa förutsättningar för en demokratisk samhällsutveckling. Vi ser att det är de små företagen som måste stärkas för att arbete och försörjning skall

tryggas. Små företag står för den idérikedom och livskraft som är nödvändig för förnyelse och utveckling av vårt näringsliv. Kooperativa idéer ger möjlighet till delaktighet och samarbete mellan människor på lika villkor. Det är något som saknas i det tyvärr ofta alltför ensidigt konkurrensinriktade, och många gånger fantasilösa, konservativa näringslivet. Kooperativa företag har därför stora förutsättningar att bli den vitamininjektion – och folkrörelse – som behövs i svenskt näringsliv.

I dag domineras det svenska näringslivet av ett litet antal mycket stora företag. I vissa fall är det både bra och nödvändigt, men i andra fall är det till skada för både konsumenter och samhället i stort. Miljöpartiet vill därför skärpa konkurrenslagstiftningen i Sverige, så att branscher med alltför stor koncentration tvingas till förändring. Vi har också föreslagit att man skall göra en satsning på forskning om konkurrens. 1 miljon kronor skall satsas för att se om man med särskilda åtgärder kan öka det lokala ägandet och sedan följa utvecklingen av det hela.

Miljöpartiet har i sin partimotion pekat på att man radikalt måste förenkla regler och minska skatter för nystartade företag. För att kunna starta, bygga upp, driva, miljöanpassa och på andra sätt utveckla företag behövs i första hand ett brinnande intresse från dem som vill starta. Alltför många exempel visar emellertid att företagsstarten är förenad med så knappa eller ojämnt fördelade inkomster att man inte ens klarar av att betala den kalkylmässigt beräknade preliminärskatten. På samma sätt uppstår problem med momsredovisning och momsinsbetalning. Det tar lång tid att bygga upp ett litet, ofta tjänsteinriktat, enmansföretag.

Jag vill i det sammanhanget instämma i Lennart Beijers fråga om man kan tänka sig andra regler för företag med mindre än fem anställda. Vi går på den linjen, precis som Vänstern.

Den ekonomiska otryggheten gör att man varken kan eller vågar. Korrespondens med myndigheter, deklarationer, tillståndsgivningar och andra administrativa åtgärder i det svenska regelsystemet upplevs av många som nystartare som en oöverstiglig barriär. En del bryr sig inte, och det leder ofta fel.

Miljöpartiet anser dels att man bör göra en översyn av regelsystemen i sig – och i möjligaste mån förenkla dem just för nystartare – dels att man genom ALMI bör kunna ge alla nystartare under de första åren en utökad gratis service när det gäller att fylla i blanketter, hjälp med deklarationer etc. Dessutom bör man som sagt var ge en skattereduktion det första året.

När det gäller glesbygdens förvaltning, anser vi att man måste observera skillnaden mellan att utveckla landsbygd och att utveckla tätorter. Tidigare har ofta glesbygdens utvecklingsproblem definierats som en brist på entreprenörskap och entreprenörer. Det har givit oss en glesbygdspolitik som bygger på att utifrån kommande entreprenörer skall stimuleras att etablera verksamhet och skapa försörjningsmöjligheter för den lokala befolkningen. Det innebär att man egentligen inte tilltror den lokala befolkningen förmågan att försörja sig själv. Landsbygden har i huvudsak uppfattats som leverantör av råvaror.

Det finns en risk att allt färre människor framdeles kommer att ha permanenta jobb att bygga sin försörjning på. Många, kanske rentav de flesta, kommer att få kortvariga projektanställningar och sedan i olika perioder vara ”o-anställda”. Rörligheten på arbetsmarknaden kommer att vara stor, även om denna rörlighet inte som tidigare kommer att vara

förenad med att människor flyttar runt i landet. En sådan utveckling som den vi nu ser växa fram på arbetsmarknaden kan paradoxalt nog gynna landsbygdens människor eftersom dessa redan har stor vana vid sådana arbets- och försörjningsförhållanden.

Uppgiften för stödet till glesbygden är inte främst att ge ekonomiskt stöd, tillföra eldsjälur utifrån eller skapa projekt. Den är snarare att synliggöra ortens ekonomiska tillgångar och möjliggöra en aktivering av dessa utan att ortens befolkning förlorar kontrollen över dem. Det är viktigare att ta reda på vad man har och vad man är bra på än att undersöka vad som fattas. Att exempelvis skapa processer för vidareförädling av glesbygdens råvaror bör vara en uppgift för näringspolitiken.

Som en konsekvens av det synsättet har Miljöpartiet under lång tid framhållit principen att ägande av jord- och skogsbruk skall vara förenat med en bo- och brukarplikt. Principen är att företag och naturresurser så långt möjligt bör ägas och brukas av de lokalt boende och engagerade människorna. Det innebär också att det i första hand bör vara de lokalt boende som får förköpsrätt då äganderätten skall överföras. Vi tycker att det skall finnas en lagstiftning på det området.

Fru talman! 800-miljonersprogrammet 1994/95 har enligt utvärderingar varit relativt framgångsrikt. Programmet har visat att det är möjligt att åstadkomma en hög sysselsättningseffekt vid korta tidsfrister. Vi i Miljöpartiet anser att en liknande satsning under kommande budgetår skulle kunna bli ännu effektivare, eftersom programmet kan baseras på vunna erfarenheter. Dessutom kan man satsa på en processororienterad utveckling. Jag vet att sådan försöksverksamhet har förekommit i Orsa. Det som händer i Svågadalen i Hälsingland är väl ungefär detsamma. Det är väldigt mycket kvinnorna som håller i handtaget.

Vi i Miljöpartiet tycker också att det skall finnas starta-vårat-bidrag och att det behövs riskkapital till kooperativa nystarter. När en grupp formas för att starta ett gemensamt ägt företag kan någon i gruppen ha rätt till starta-eget-bidrag, medan andra i gruppen har arbete och därmed ingen rätt till ett sådant stöd. Konsekvensen kan bli att gruppen får en sämre sammansättning kompetensmässigt. Det skulle undvikas om samtliga medlemmar fick rätt till stöd, och framför allt skulle det leda till fler etableringar. Vi i Miljöpartiet föreslår att regelsystemet ändras så att arbetsförmedlingen kan bevilja starta-vårat-bidrag vid kooperativa etableringar.

För de medarbetarägda och kooperativa företagen är det ofta svårare att erhålla riskkapital än det är för andra typer av företag. Vi föreslår därför att en särskilt anpassad stödform inrättas för att stimulera till nystart av kooperativa företag.

Fru talman! Vi i Miljöpartiet har fyra reservationer, men jag yrkar bifall bara till reservationerna 4 och 6. Vi har ju också reservation 2, men i det sammanhanget kan vi ansluta oss till Moderaternas, Kristdemokraternas och Folkpartiets gemensamma reservation. Det handlar alltså om verksamheten vid SGU och om den båt som vi vill skall flyta. Det är synd att den frågan inte lösts i år. Regeringen hade ju uppdraget att se till att det här skulle lösas långsiktigt. Vi reserverar oss därför. Vi har nämligen anslagit pengar till den här båten. För övrigt är det allvarligt att det är en sådan kris vid SGU. Vi hoppas att det hela löser sig och att vi får en bättre redovisning till våren.

Det fjärde området handlar om hela vår näringslivspolitik. Vi har stuvat om där och faktiskt dragit ned med 188 miljoner kronor på detta utgiftsområde för att i stället lägga dem på energiområdet. Vi satsar på småföretagsutveckling, miljöteknik, gröna jobb och åtgärder åt det hållet. Vidare gäller det konsumentpolitik. Vi vill satsa 2 miljoner kronor på konsumentmakt för att stärka denna. I samband med att vi blir mera globaliserade och internationaliserade är det också viktigt att ha en bra märkning. De som håller på med KRAV-märkning tycker vi skall få ersättning via statliga anslag.

Jag yrkar, som sagt, bifall till reservationerna 4 och 6.

Anf. 128 GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Alltmer av debattiden här i kammaren ägnas nu åt att diskutera den förödande höga arbetslösheten. Vad är rätta nivån för a-kassan? Hur länge skall man kunna uppbära arbetslöshetsunderstöd? Hur stora resurser skall ställas till AMS och Samhalls förfogande? Det här är några av de frågor som vi diskuterar väldigt ofta i denna kammare. Jag tror att det är viktigt att vi påminner oss om att arbetslöshetsdebatten är orsakad av en misslyckad närings-, skatte- och finanspolitik. Litet slarvigt uttryckt blir arbetsmarknadspolitiken en restpost efter det att bl.a. närings-, skatte- och finanspolitiken har fått verka. Det är i antalet arbetslösa som vi kan se betyget på regeringens politik.

Regeringen arbetar med att sanera statsfinanserna. Man gör det delvis med hjälp av besparingar som slår orimligt mot redan utsatta grupper. Man har höjt skatter, något som motverkar att nya jobb kommer till. Samtidigt återställer man många av de åtgärder som fyrtipartiregeringen vidtog i syfte att få bättre fart på företagen och företagandet.

I dagens läge förekommer också en diskussion om lagstadgad arbetsdelning eller arbetstidsförkortning som en lösning på arbetslöshetsproblemen. Jag anser att arbetslösheten *inte* är ödesbestämd. Arbetslösheten behöver inte ligga på den nivå som den i dag ligger på. I stor utsträckning beror detta på den politik som förs. Det är viktigt att koncentrera sig på det som ger jobb, inte på hur man fördelar arbetslösheten.

Vad behövs då? Ja, det behövs naturligtvis stabila spelregler. Den som planerar att starta ett företag och den som redan driver ett företag måste kunna överblicka framtiden så väl som möjligt. Marknadsförändringar inträffar hela tiden. Det gör att företagandet i sig blir en svår verksamhet. Ideliga politiskt betingade förändringar gör det nästintill omöjligt att vara företagare. Där kan vi politiker självklart bidra till ett bättre klimat.

I det sammanhanget vill jag passa på att vända mig till Lennart Beijer. Han sade i sitt huvudanförande att de borgerliga vill sänka a-kassan. Där kan jag tala åtminstone för Kristdemokraterna och möjligen också för Folkpartiet – kanske kan tredje vice talmannen nicka ifall han instämmer. Båda partierna verkar väl för 80 % a-kassa, alltså högre än dagens nivå.

Jag kan heller inte i detta sammanhang låta bli att ta upp frågan om arbetsgivarperioden i sjukförsäkringen. Att regeringen och Centern har fördubblat den tid under vilken arbetsgivarna har kostnadsansvaret för de anställdas sjukersättning är självfallet en åtgärd som *inte* underlättar företagandet. Det är heller inte en åtgärd som visar på en överdriven förståelse för de problem som framför allt de mindre företagen brottas med,

och det är definitivt inte en åtgärd som skapar förtroende för det politiska systemet. Ändra på det snarast, snälla Centern och Socialdemokraterna!

Vidare tror jag att det är viktigt att vi klargör statens roll när det gäller det ekonomiska livet och näringspolitiken. Det är vår uppfattning att statens roll är att besluta om och övervaka spelreglerna på marknaden. Staten skall inte driva företag inom verksamheter där det kan fungera lika bra med privata aktörer.

Ett område som jag också måste ta upp är tjänstesektorn, där framtidens stora arbetsmarknad sannolikt finns. Lär av TCO och Fastighetsanställdas förbund och titta exempelvis på Frankrike, Danmark, Holland och Belgien! Hur länge skall socialdemokraterna tveka på det området? Hur lång tid skall det behöva ta innan det som är en självklarhet i många andra länder åtminstone blir något som man vågar tänka inom socialdemokratin? Varför vägrar man ta till sig idéer som skulle kunna ge tiotusentals arbetstillfällen? Gör man så av ideologiska skäl? Är det bättre att gå arbetslös än att ha arbeten som man av olika skäl tycker rimligen inte borde finnas?

Ett annat område där det behövs lösningar är skatterna. De frågorna är det självklart svårt att hantera. Det gäller att hitta en rimlig balanspunkt. Vi behöver ta in pengar för att kunna värna angelägna verksamheter, men vi får självklart inte ha skatter som motverkar företag, företagande och nya arbetstillfällen. Exempelvis dubbelbeskattningen har sådana negativa effekter. Det borde vara en självklarhet att ändra så att alla företag har samma regler och man bara betalar skatt på avkastningen en gång.

Varför skall det vara enkelbeskattning på riskfritt sparande i bank – i den mån sparandet är riskfritt – medan det är fråga om dubbelbeskattning för sådana investeringar som vi vill se mer av? Vore det så att vi ville se mindre av investeringar i företagen skulle den politiken vara självklar och logisk. Men i det här fallet vill vi ju se *mer* av företagande. Varför skall då detta straffas ut?

Andra områden där det behöver ändras gäller kapitalbildningen, som delvis hänger samman med dubbelbeskattningen, och byråkratin. Där fordras det mer av förenklingar och avregleringar. Dessutom handlar det om arbetsrätten. Riksdagens beslut i torsdags bidrar ju inte nämnvärt till att göra det lättare för de små företagen och självfallet inte heller för de arbetslösa, som naturligtvis är de som har största behovet av förändringar.

Fru talman! Sammanfattningsvis vill jag säga att jag anser att regeringens politik inte duger för att klara det nödvändiga för att skapa nya och växande företag; om vi nu menar allvar med vårt tal om att vi radikalt vill minska arbetslösheten.

Vi kristdemokrater har i vårt budgetalternativ satsat i storleksordningen 15 miljarder kronor för tillväxt och företagande. Det handlar om en del sänkta skatter, om satsningar i tjänstesektorn, om slopad dubbelbeskattning och om nej till förlängd arbetsgivarperiod i sjukförsäkringen – sådana åtgärder som vi anser vara självklara om man vill få fram nya jobb.

I det betänkande som vi nu diskuterar behandlas anslaget för ett av de utgiftsområden som vi har hantera. Där har riksdagen i en tidigare beslutsomgång fastställt ramen och innehållet i denna. Vi kristdemokrater

kommer att avstå från att rösta, eftersom vårt förslag tidigare har röstats ned av riksdagen.

De reservationer som vi tillsammans med Folkpartiet och Moderaterna har fogat till betänkandet handlar om SGU och den maringeologiska verksamheten. Vi har reagerat på att regeringen inte har följt det beslut som riksdagen fattade vid budgetbehandlingen under våren 1995. Vi har också reagerat mot den nya information som utskottet har fått ta del av under beredningen av ärendet. Det handlar om innehållet i den nya informationen som i sig är alarmerande och också om formerna. Regeringen hade uppenbarligen inte för avsikt att under hösten informera riksdagen om det ekonomiska tillståndet i SGU, men man tvingades besvara utskottets frågor. Jag hade hoppats att man inom utskottet skulle ha tagit sig samman och säkerställt den maringeologiska verksamheten.

Den andra reservationen handlar om konkurrensforskning, vilken jag avstår från att yrka bifall till. Detta är också en reservation som vi har avgett gemensamt med Folkpartiet och Moderaterna. För den intresserade framgår vår syn på ramen och vad den bör innehålla av det särskilda yttrande som finns fogat till betänkandet. Men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 129 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Jag vill med en gång göra ett tillrättaläggande. Jag var naturligtvis onyanserad när jag beskyllde kristdemokraterna för att ytterligare vilja sänka nivån i arbetslöshetskassan.

Göran Hägglund tog också upp frågan om arbetsgivarinträdet. Jag vill ändå passa på att fråga om Göran Hägglund nu vore beredd att stödja ett förslag om att undanta små företag med mindre än fem anställda från arbetsgivarinträdet, även om man inte skulle lyckas att ta bort de 28 dagarna för andra företag. Är Göran Hägglund villig att ställa upp för de små företagen?

Anf. 130 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! Om det är så, Lennart Beijer, att vi kan anse att reglerna för när arbetsgivaren tar ansvar upp till 28 dagar är dåliga och att reglerna inte bör vara fullt så dåliga för de mindre företagen, då är det ingen bra politik. Vi skall ha rimliga regler för alla företag. Annars finns det risk för att vi skapar ett tak där det inte lönar sig eller är möjligt för företag att växa.

Jag tycker också att det är en fråga om människosyn, Lennart Beijer. En arbetsgivare – vare sig han är stor eller liten – kommer i fortsättningen att vara mycket noggrann inför en anställning med att ta reda på den arbetssökandes sjukdomshistoria. Detta kan leda till ett samhälle som blir hårdare, kallare och besvärligare och där den som är sjuk, svag eller har en sjukdomshistoria som är mindre uppmuntrande får det allt svårare att hävda sig också på arbetsmarknaden. Detta vill jag motverka, och det hoppas jag att också Lennart Beijer vill.

Anf. 131 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Göran Hägglund sade att 28 dagars arbetsgivarinträde kommer att leda till ytterligare noggranna undersökningar av vilken ar-

Prot. 1996/97:47
17 december

näringsliv

*allmän inriktning –
näringspolitik*

betskraft som man anställer. Jag instämmer helt och hållet i det. Nu kan det hända att problemet fanns redan när arbetsgivarinträdet var 14 dagar. Det förstärks kanske inte dubbelt när antalet dagar utökas till 28.

När vi nu talar om småföretag är det litet märkligt att om Göran Hägglund inte kan vinna hela segern så vill han inte gå med på att underlätta för de riktigt små företagen. Det är en förvånansvärd inställning.

Anf. 132 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker mig förespråka en politik som är rätt och riktig. Det vore märkligt om jag skulle överge den utan att befinna mig i en förhandlingsposition eller annat. Det vore självfallet bättre om det fanns regler som var generösare för de mindre företagen än dagens regler. Men jag ser inte detta enbart utifrån ett arbetsgivarperspektiv, om Lennart Beijer ursäktar. Här handlar det snarare om de arbetslösa samtidigt som det är en fråga om människosyn. Den här ordningen slår väldigt hårt mot de svagare på arbetsmarknaden.

Anf. 133 BIRGITTA JOHANSSON (s):

Fru talman! Näringsutskottets betänkande nr 1 handlar om anslag inom utgiftsområde 24. Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet i dess helhet.

Näringspolitik är mycket mer än vad som ryms inom den budget som vi i dag diskuterar. Viljan att driva en aktiv näringspolitik är vi alla överens om, men som politiska partier har vi inte alla gånger gemensamma förslag till hur vi skall driva näringspolitiken.

Vi socialdemokrater anser att en modern fungerande näringspolitik skall skapa förutsättningar för alla kreativa krafter som finns i Sverige. Det skall ske i olika steg, där det övergripande målet är att halvera den öppna arbetslösheten till år 2000 – detta genom att ge utrymme för småföretag att växa och utvecklas.

Ett första steg på denna väg är sunda statsfinanser, som ger lägre räntor. Resultatet hittills har gjort att de räntor som vi upplevde hösten 1994 i stort sett har halverats. Det betyder i klartext att om en företagare har lånat 10 miljoner kronor så motsvarar halveringen med den låga räntan lika mycket som lönen för två anställda.

Sverige skall konkurrera med kunskaper, inte med låglönearbete. Därför är det viktigt med satsningen på vuxenutbildningen och högskolan, som kommer att innebära att många fler känner sig beredda inför framtiden och framtidens nya arbete. Lika viktigt som att satsa på den anställda är att också satsa på företagaren. Alla måste vi se att framtiden inom näringslivet är ett långt lärande.

12 juli-beslutet innebär att utbildning och kompetenslyftet nu kan gå i gång. Självfallet ger det inte sysselsättning i morgon, men starten är betydelsefull.

Riksdagen satsade 1 miljard kronor på småföretagsutveckling, där de s.k. landshövdingepengarna är en stor del. Nu i dagarna skall dessa projekt presenteras, och jag är övertygad om att många lokala och regionala och framför allt spännande projekt kommer att ge sysselsättning i landets olika delar.

Ett område för att skapa lokal sysselsättning är kooperativa företag. Många motionärer har pekat på vikten av mer resurser till LKU än vad som har angivits i budgeten. Majoriteten i näringsutskottet anser denna verksamhet vara viktig och utgår därför ifrån att landshövdingepengarna också kan komma att användas till denna verksamhet. Allt som skapar sysselsättning måste ges samma möjlighet i ett inledande skede.

En lång rad små men betydelsefulla insatser har gjorts för att vässa de redskap som finns för att stötta småföretag i känsliga utvecklingsskeenden. Småföretagardelegationen är tillsatt och arbetar för att hitta metoder som kan underlätta för småföretagaren i hennes eller hans vardag. ALMI:s nyföretagarlån, kvinnolån och en rad andra verksamheter börjar nu ge tydliga resultat. ALMI utförde 70 000 uppdrag, hade en miljon telefonsamtal med företagare eller människor som funderar på att bli företagare. Vidare har ALMI bidragit till högriskprojekt i 2 000 företag, och det förväntas att bli dubbelt så många under 1997.

5 000 nyföretagarlån har indirekt lett till 20 000 nya jobb.

Fru talman! Jag skulle kunna räkna upp ännu fler positiva siffror. Men det viktigaste är att alla verktyg som påverkar företagen skall användas och disponeras så lokalt som möjligt. Det är i Tranås, i Köping, i Uddevalla och på alla andra ställen som man bäst vet hur näringslivet kan och skall utvecklas.

Varje dag startar fler än 100 nya företag en verksamhet i Sverige. Det tycker jag är fantastiskt. Skall man tro Svenska Arbetsgivareföreningens hemsida på Internet har Sverige i år fått drygt 50 000 nya företag.

Klart är att nyföretagandet i Sverige för tredje året i rad ligger väsentligt högre än det någonsin gjorde under högkonjunkturen i slutet på 1980-talet. Företagen förefaller överleva i hög grad. Antalet konkurser fortsätter att minska i jämförelse med 1993/94.

Det är ett gott betyg för Sverige att så många vill starta och driva företag. Nyföretagande och växande småföretag, kunskapsintensiva företag som investerar i Sverige, är också vad en modern näringspolitik handlar om.

Ibland används uttrycket ”Vi står på tröskeln till något nytt”. Ofta använder vi det i resonemang om övergången från det industriella samhället till kunskapssamhället. Ivar Lo-Johansson myntade uttrycket när han skrev sin bok *Tröskeln* för att beskriva omvandlingen av det svenska samhället från bondesamhälle till industrination.

Vi står på tröskeln till något nytt!

Lika litet som Ivar Lo-Johansson då kunde ana att Volvo eller ASEA skulle utvecklas till att bli internationella företag med många tiotusentals anställda vet vi vilka krav människor i morgondagens samhälle kommer att ställas inför. Men han anade då och vi vet i dag att den nya tiden kräver kunnande, kunskaper och jämlika möjligheter till utbildning för alla medborgare. Vi socialdemokrater vill att Sverige skall konkurrera med kunskaper, inte med låglönejobb.

Till näringsutskottets betänkande nr 1 finns reservationer från Vänsterpartiet och Miljöpartiet, som har en annan fördelning på de utgiftsramar som tidigare fastställts, och också en annan inriktning på hur näringspolitiken skall bedrivas.

En annan fråga som också har nämnts av samtliga talare i debatten är verksamheten inom SGU och då med särskild betoning på maringeolo-

gisk verksamhet. Under så gott som hela 90-talet har denna verksamhet varit föremål för debatt i samband med att utskottet har diskuterat budgeten. När vi nu ger regeringen ett uppdrag att i vårpropositionen återkomma med en redovisning av verksamheten och den ekonomiska situationen vid SGU menar vi att utgångspunkten måste vara att den maringeologiska verksamheten skall behållas intakt på nuvarande nivå, men också att övrig verksamhet hos SGU skall bibehållas.

Fru talman! Den viktigaste frågan för socialdemokratisk näringspolitik blir att genomlysna de problem och möjligheter som finns i de mindre företagen. Små och medelstora företag har inte samma förmåga och resurser att själva utveckla teknologi, investera i kunskap samt inhämta och bearbeta information. Att skaffa kapital för att driva och utveckla verksamheten är också mer besvärligt för den entreprenör som driver ett mindre företag. Olika företagsformer har också olika problem. Ett intressant utvecklingsbart område blir därför nykooperationen. Företagen behöver också EU och dess strukturfonder samt övrigt nätverksbyggande.

Vi står på tröskeln till något nytt. Låt oss alla se framtiden som en spännande utmaning.

Anf. 134 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman! Det var intressant, Birgitta Johansson. Jag börjar med att säga att vi tycker att det är viktigt att man är skapande och kreativ, att man skall satsa på lokalt ägande och lokal utveckling av företagsamhet och företagande.

Birgitta Johansson nämnde också att man skall halvera den öppna arbetslösheten till år 2000. I dag kan man se att industrin kommer att halta mer och mer, precis som jordbrukssektorn har gjort. Det blir färre och färre jobb. De har minskat ända sedan 60-talet. Som ett mantra upprepar man gång på gång att IT-samhället kommer att lösa det här och ge arbetstillfällen. Jag tror att också tjänstesektorn kommer att ge arbetstillfällen.

Det är då väldigt konstigt att man genom att dra in pengar till kommuner och landsting hotar just de traditionellt mjuka sektorerna som vård, omsorg och utbildning. Allt det här är ju viktigt för att näringspolitiken skall fungera och för att det skall bli ett fullödigt näringsliv. Man skall kunna bosätta sig långt uppe i Norrland och veta att arbetstillfällena är trygga och att man kan satsa ordentligt framåt på glesbygden.

Hur ser Birgitta Johansson på att man t.ex. inte har gått ned i arbetstid, som vi tycker att man skall göra? Hur skall man kunna halvera arbetslösheten och satsa på en kreativ miljö?

Anf. 135 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Eva Goës tar upp flera intressanta frågor som jag också berörde i mitt inlägg. Jag blir litet besviken när Eva Goës säger att vi inte har satsat någonting på utbildning. Utbildningssatsningen är den största den socialdemokratiska regeringen har gjort, med 100 000 platser till vuxenutbildning och 30 000 platser till högskolan. Det kommer att bli utbildning över hela landet, och det tycker jag är väldigt positivt.

Sedan är vi ju alla medvetna om att vi har målet att halvera den öppna arbetslösheten till år 2000. Då betyder naturligtvis alla olika sektorer otroligt mycket. Jag vet att tjänstesektorn betyder mycket för den kom-

mande arbetsmarknaden. Det är kanske framför allt industrirelaterad tjänstesektor som då måste till, inte bara vård och omsorg.

Prot. 1996/97:47
17 december

Anf. 136 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman! Det stämmer att ni har satsat på högskoleutbildning och vuxenutbildning. Men jag vet att man i min hemkommun håller på att strypa verksamheten i gymnasieskolan. Det är rena upproret; folk demonstrerar utanför kommunfullmäktige m.m. Det fungerar inte. I och med att man från centralt håll har dragit åt tumskruvarna har det fått verkningar på lokal nivå. Det är viktigt att bygga nedifrån och upp och inte börja uppfifrån och gå ned.

När det gäller lokalt engagemang vill jag också ta upp LKU-centren. Det är många som i dag är besvikna över att vi inte kunnat skjuta till de pengar som behövdes – ungefär 11 miljoner – till de lokala kooperativa utvecklingscentren. Jag vet att många socialdemokratiska ledamöter är engagerade i den här frågan. Jag känner till vad som står om landshövdingenspengar osv., men varför kunde man inte skjuta till det här direkt så att man hade kunnat lösa frågan en gång för alla och bygga LKU i alla län i Sverige?

Anf. 137 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Precis som Eva Goës påpekar tycker även vi socialdemokrater att LKU och dess verksamhet är otroligt viktig. Men jag sade också i mitt inledningsanförande att vårt stora uppdrag under våra två år i regeringsansvarig ställning har varit att sanera statsbudgeten och statens finanser. Det har naturligtvis gjort att vi har vägt de olika anslagen mot varandra.

Jag har dock stor förhoppning om att det kommer in många bra projekt från de olika länen och landshövdingarna och att vi den vägen kan få i gång ytterligare verksamhet inom Kooperationen.

Anf. 138 KARIN FALKMER (m) replik:

Fru talman! Vi har efter snart två och ett halvt år med socialdemokratisk regering massarbetslöshet i landet. Vi behöver fler företag. Vi behöver företag som kan, vågar och vill växa. Socialdemokraterna och Birgitta Johansson pratar väl om företagen, men har genomfört ett otal regler, bestämmelser och beslut som har försämrat möjligheterna för företagen att anställa.

Vi lever i en ny tid, säger Birgitta Johansson, och det gör vi. Jag vill påstå att vi inte bara är på tröskeln utan mitt i denna tid. Och i denna tid passar inte de gamla socialdemokratiska lösningarna med höga skatter, som drar undan det som företagarna tjänar. Det passar inte med de krångliga arbetsrättsliga reglerna, och det passar inte med det regelsystem som krånglar till tillvaron för de nya företagen.

Vi är på tröskeln, säger Birgitta Johansson. Jag påstår att vi är mitt inne i en ny tid. Men ta då konsekvenserna och gör de förändringar i politiken som är nödvändiga, de förändringar som man kan finna om man läser yttrande nr 1 i näringsutskottets betänkande.

Anf. 139 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

näringsliv

*allmän inriktning –
näringspolitik*

Fru talman! Karin Falkmer har alltid varit väldigt tvärsäker på vad som behöver göras för att få i gång företagsamheten. Nu är det så att det bildas, precis som jag sade i mitt inledningsanförande, hundra nya företag varje dag. Det är färre företag som går i konkurs. Detta *trots*, enligt Karin Falkmer, en socialdemokratisk politik. Eller är det tack vare? Det vore intressant att få veta detta.

Karin Falkmer har alltid backat in i framtiden och gör så fortfarande, medan vi socialdemokrater ändå är på väg över tröskeln nu.

Anf. 140 KARIN FALKMER (m) replik:

Fru talman! Det är mest egenföretagare som inte vågar, kan eller vill anställa som startar verksamhet i Sverige i dag. Det vi behöver är företag som kan anställa, som vågar, kan och vill anställa. Men socialdemokraterna har andra lösningar. Man håller på med ett miljardprogram, och när man nu har sett att man inte klarar situationen på regeringsnivå lägger man hela problemkomplexet i de stackars landshövdingarnas knä och tror att de, genom att leta mer eller mindre seriösa projekt i sina län, skall kunna lösa arbetslöshetsproblemet.

Det är inte sådant vi behöver. Vi behöver riktiga företag, vi behöver släppa loss tjänstesektorn och vi behöver öppna för allt det nya som väl-
ler in över oss och som bromsas av gammal socialdemokratisk politik.

Anf. 141 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Karin Falkmer berömde sig i sitt inledningsanförande av hur stabilt och rejält det hade varit under den borgerliga perioden. Jag brukar inte vilja backa tillbaka hur långt som helst, därför att jag vill se framtiden, men jag vill ändå påminna Karin Falkmer om att när vi hade en näringsminister som hette Per Westerberg avsåg han sig fullständigt alla möjligheter att bedriva en näringspolitik. Jag vet inte om det är det vi skall ha tillbaka.

Karin Falkmer tror att allt blir bra om man sänker alla skatter och gör förändringar inom arbetsrätten så att människor blir otrygga och inte tjänar pengar så att de kan konsumera de varor som finns i Sverige. Det är en mycket märklig politik.

Anf. 142 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! Ur arbetsmarknadssynpunkt och ur näringspolitisk synvinkel är det inte alldeles enkelt att förklara varför en dubbel beskattning på företagande i jämförelse med enkel beskattning på riskfritt sparande skulle vara en klok åtgärd. Det är inte särskilt enkelt att förklara varför en förlängning, faktiskt en dubblering, av tiden för arbetsgivarnas ansvar för de anställda skulle vara någonting som underlättar för nya och växande företag. En arbetsrätt som är som den är och skatteklara som gör det nästintill omöjligt att starta företag inom tjänstesektorn är heller inte någonting som främjar nya och växande företag. Momsinbetalningsperioderna och krånglet för den som driver företag är inte heller sådana att de underlättar.

Det här är kanske litet som skiljer oss åt. Medan vi kristdemokrater ser det som angeläget att låta företagen få möjlighet att växa själva är socialdemokraterna ganska raska – om man nu får ta till bildspråk – att

rafsa undan matjorden och i stället tillföra någon form av dålig gödning för att företagen skall växa. Det är litet svårt att se landshövdingar, som i och för sig är hedervärda människor, t.ex. Wiggo Komstedt, Bo Holmberg och Björn Eriksson, som några formidabla tillväxtmotorer ute i landet. Men vi får väl se vad resultatet blir. Jag tror att det fordras mer av offensiva näringspolitiska insatser för att komma till rätta med den förskräckande arbetslösheten.

Prot. 1996/97:47
17 december

näringsliv

*allmän inriktning –
näringspolitik*

Anf. 143 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag håller med Göran Hägglund om att det behövs mer offensiva insatser. Därför tycker jag att det vore väldigt bra om vi kunde få litet offensiva insatser och förslag från även kristdemokraterna på det området. Såvitt jag har sett när jag har läst kristdemokraternas motioner handlar de väldigt mycket om tjänstesektorn, ROT-bidrag och olika skattesubventioner. Det är inte med skattesubventioner som vi skall skapa en tjänstesektor. En tjänstesektor måste, enligt mitt sätt att se det hela, skapas på sina egna meriter. Det kan göras genom att människor känner sig trygga i sin vardag.

Anf. 144 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! I dag har vi ungefär 13 % som inte känner sig särskilt trygga i sina anställningar, för de saknar jobb över huvud taget. Den socialdemokratiska politiken säger uppenbarligen att det är bättre att hålla fast vid högskattepolitiken och starka, höga, kraftiga skatteklirar än att människor erbjuds arbete.

Jag har några konkreta förslag som jag har dragit nu några gånger: Hur kan det anses vara rimligt att ha dubbelt så hög beskattning på företagande och investeringar i företag som på riskfritt sparande? Hur kan den nuvarande arbetsrätten anses vara någonting som gagnar de små företagen? Hur kan tjänstesektorn och dess starka skatteklirar sägas vara befrämjande för nya arbeten? Hur kan sjuklöneperioderna och det fördubblade ansvaret för arbetsgivarna sägas vara någonting som främjar detta?

Om detta är gamla förslag: Nåväl, låt oss säga det, men genomför dem, så tror jag att jobben kommer.

Anf. 145 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Göran Hägglund tar upp att socialdemokraterna står för en högskattepolitik. Jag är inte beredd att hålla med om det. Alla de bitar som har diskuterats kring dubbelbeskattningar, riskkapitalavdrag och allt vad det nu är är föremål för diskussion i andra utskott. Jag vill inte på det sättet skylla ifrån mig. Jag sade också i mitt inledningsanförande att näringspolitiken självklart handlar om mycket mer än vad vi har i vår egen budget. Både Göran Hägglund och alla andra här i kammaren vet att det kommer förslag som jag hoppas får de positiva effekter som vi alla här är överens om behöver komma.

Anf. 146 Tredje vice talman CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Fru talman! Jag fäste mig särskilt vid att Birgitta Johansson talade ganska mycket på temat att vi inte vet vilka morgondagens verksamheter är. Det är ju just det. Framför allt är det det att vi som politiker inte vet det. Landshövdingarna vet det inte heller, ALMI vet det inte, AMS-chefen vet det inte och näringsministern vet det inte. Det är därför så viktigt att vi får till stånd en annan småföretagarpolitik som gör att vi får mångfalden och att alla idéer får en chans att prövas. Det är ju det som inte kommer till stånd i dag, därför att det finns ingen tillförsikt och ingen tilltro till den socialdemokratiska politiken. Vi hade inte fått en rad sådana här okända förslag av typen förtida momsinsbetalning, arbetsgivarperiodens förlängning osv., om det hade funnits en sådan känslighet och en sådan vetskap om hur det fungerar i det enskilda lilla företaget.

Birgitta Johansson hade också en rad positiva siffror. Hon nämnde inte hur arbetslöshetssiffran ser ut, naturligtvis det bästa sättet att avläsa facit av en socialdemokratisk näringspolitik. Nyföretagandet är fortfarande i internationell jämförelse lågt. Det svåraste steget, vilket Karin Falkmer var inne på, är att gå från ingen anställd alls till en, och där går det väldigt trögt i dag. Vi har också vid en internationell jämförelse få mindre företag.

Birgitta Johansson talade väldigt mycket om landshövdingar och småföretagardelegationer och ALMI, i stället för om fabrikör Svensson, köpman Bengtsson och datakonsult Nilsson. Det är där våra synsätt skiljer sig åt.

Anf. 147 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det är möjligt att våra synsätt skiljer sig åt eftersom jag inte pratade om fabrikörerna Svensson och Lundström och handlare Andersson. Men jag träffar också precis samma människor. Jag har respekt för dem som är företagare. Jag har också respekt för att regeringen och riksdagen har lagt fast förslaget om landshövdingepengarna och att vi den vägen skapar möjligheter. Landshövdingarna har initiativet. De skall söka lösningar tillsammans med företagare, kommuner och andra intressegrupper ute i sina län. Det är regionalt och lokalt som man hittar de rätta lösningarna.

För övrigt anser jag att socialdemokraterna inte har satt upp några hinder för företagarnas verksamhet. Alla som vill och kan starta och driva företag har den möjligheten.

Jag vill egentligen inte heller skylla på att vi internationellt har haft en lågkonjunktur, men det går heller inte att förneka det. Den har gjort oss alla litet sårbara.

Anf. 148 Tredje vice talman CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Fru talman! Även om socialdemokraterna inte hade satt upp direkta hinder för företagandet – vi har gemensamt räknat upp ett antal sådana i debatten – räcker det inte. Det måste också finnas incitament för enskilda människor att förverkliga sin idé. Det är ett stort steg att ta. Man riskerar sina besparingar. Man får jobba väldigt hårt. Man får ta fighter åt både det ena och det andra hållet – med myndigheter och fackförening och med anställda – i ständiga försök att få ut sina idéer och förverkliga före-

taget. Det är de incitamenten som också behövs. Företagarna behöver känna att politikerna i riksdag och regering tycker att det de gör är bra. Det är därför de också måste kunna tjäna pengar. Vi måste ha ett skattesystem som t.ex. inte innehåller marginalskatter som motverkar företagandet. Där har Birgitta Johansson ett sådant hinder.

Företag etableras inte av sig själva. Det är inte företaget som etablerar sig, utan det är enskilda människor bakom det. Det är där vi måste få till stånd en annan politik, och det är tydligen det som man nu i Anders Sundströms programgrupp så smått skall börja fundera på. Vi kan bara hoppas att det ger resultat.

Jag minns att Ingvar Carlsson vid något tillfälle sade att socialdemokraterna tycker att det är bra med företag, men att man har svårare med företagarna. Det är där bekymret ligger.

Anf. 149 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag är beredd att ge Christer Eirefelt rätt i det påstående som han gjorde sist om hur vi tidigare har sett på företag och företagare. Det borde för den skull inte vara fel att vi omprövar och diskuterar vår verksamhet. De borgerliga partierna kan inte ha ensamrätt på kunskapen kring företagen och företagaren.

Hade vi tidigare inte haft de stora företagen hade vi heller inte haft de små företagen. Det är en utveckling som jag tycker är positiv. Vi drar åt samma håll när det gäller företagarna och företaget.

Flera, bl.a. Christer Eirefelt, har ställt mig frågan om det är fult att tjäna pengar. Jag tror att jag har sagt det i denna kammare tidigare. Jag anser inte att det är fult att tjäna pengar. Det är tillåtet för företag att tjäna pengar. Tjänar företagen pengar betalar de också rimliga skatter.

Anf. 150 KJELL ERICSSON (c) replik:

Fru talman! Birgitta Johansson uppehöll sig mycket runt arbetslösheten i sitt anförande. Hon betonade vikten av att halvera den. Jag instämmer i det. Det är viktigt att man får ned arbetslösheten så fort som möjligt och så mycket som möjligt. Det behöver vidtas olika åtgärder på olika områden, och man måste även söka nya vägar.

Ett område som vi har berört i debatten tidigare i dag är tjänstesektorn. Jag kan visa ett exempel som kommer från Dagens Industri i dag: "Succé för hemjälp på försök" i Kungälv. Det är förvisso i den kommunala sektorn man drivit detta projekt, men det visar att det finns en stor marknad inom den privata tjänstesektorn. Det pågår en utredning om detta från regeringens sida. TCO tycker att det är bra.

Jag vill fråga Biritta Johansson om hon är villig att medverka till att man kan utveckla den privata tjänstesektorn.

Anf. 151 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har sagt i tidigare repliker till andra ledamöter av näringsutskottet att jag tycker att tjänstesektorn är viktig. Den är viktig för samhället. Det är också viktigt att det blir avknoppningar från stora företag, där den industrirelaterade tjänstesektorn också finns med. Det skall inte bara vara inom offentlig sektor som vi får fram en tjänstesektor. Den skall kunna finnas på alla områden. Den ena får inte förta den andra.

Anf. 152 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Företagare driver inte primärt sin verksamhet för att uppfylla socialdemokraternas önskan om fler nya arbeten. De driver sin verksamhet för att försörja sig, bygga upp ett kapital, förverkliga en idé eller för att det är stimulerande. Vill socialdemokraterna och övriga politiker att företagen skall växa, är enda möjligheten att förbättra företagsklimatet så att det blir enkelt och naturligt att vilja och kunna växa. Vi har en lång rad förslag som möjliggör det i vår partimotion "Företagandets villkor".

Denna insikt är dock fjärran från att prägla regeringens politik. I teorin är företagen hjältar; i praktiken har de klämts åt med skattehöjningar och regleringar. Förståelsen för att arbete, risktagande och ägande måste få löna sig för att den svenska företagssektorn skall växa och ny välfärd skapas är mycket liten. Om det inte får löna sig att arbeta – om det inte får löna sig att sätta sin egen och familjens ekonomi på spel – är det inte underligt att alltför få är beredda att starta och driva företag.

Socialdemokraterna har sedan valet vidtagit den ena åtgärden efter den andra utan att inse eller ta reda på vilka effekterna blir för företagen och för företagarnas vardagsvillkor. Eftersom småföretagande handlar just om det – enskilda människors vilja att skapa och driva företag – är varje åtgärd som tynger och som känns onödig i arbetet skadlig för svensk ekonomi.

Regeringens utgångspunkt är, felaktigt menar jag, att det är politikens rätt och att det är rimligt att den skall disponera och fördela människors och företagens resurser, snarare än att säkerställa ett gott näringsklimat som gör det möjligt att skapa ny välfärd. Jag tror att vi måste börja här – i synen på politikens roll som den rättvisa resursfördelaren. Den måste ändras för att vi skall kunna öka det privata utrymmet i ekonomin och därmed förbättra grunden för företagandet.

Fru talman! Grunden för Sveriges ekonomiska problem är att vi allvarligt tappat i internationell konkurrenskraft. Bara under förra året föll Sverige från tolfte till fjortonde plats i fråga om konkurrenskraft, sett till ett antal undersökta länder. Ett land som Chile anses numera ha bättre konkurrenskraft än Sverige. Sverige har sedan 1970 rasat från tredje till sjuttonde plats i OECD-ländernas välfärdsliga, mätt som BNP per capita. Fram till 1970 var Sverige ett framgångsexempel. Så är det inte längre. Det var länge sedan det var så.

Efter 1970 har industriproduktionen och produktiviteten bara ökat med en fjärdedel av 60-talets tillväxttakt. Hade den ekonomiska tillväxten sedan 1970 hållit samma nivå i Sverige som i övriga OECD-länder skulle det ha inneburit 125 000 kr ytterligare att disponera för en svensk tvåbarnsfamilj.

Mellan 1950 och 1992 krympte det privata näringslivet med 200 000 medarbetare. Den offentliga sektorn växte samtidigt med 1,1 miljoner personer.

År 1970 arbetade 766 000 människor i offentlig sektor. 1994 var det 1 187 000 anställda. Det skedde alltså en ökning med 421 000 personer. Det privata näringslivet hade drygt 2,7 miljoner anställda 1970. Till år 1994 hade den siffran minskat med 480 000 personer.

I dessa siffror, fru talman, kan den svenska krisen sammanfattas. De står som ett misslyckandets monument över det socialdemokratiska högskattesamhället.

En effekt av de återkommande kostnadskriser som den socialdemokratiska modellen gett upphov till och den genvägslösning man valt i form av devalveringar är att Sverige har en alldeles för liten kunskapsintensiv sektor. Vi har färre i den sektorn än OECD-genomsnittet. Det är allvarligt, inte minst därför att man där inte i första hand är utsatt för priskonkurrens. Konkurrensmöjligheterna ligger i kvalificerat kunnande och i kvalitet, i tanken – något som borde passa Sverige.

Andelen av sysselsättningen i den kunskapsintensiva sektorn har legat relativt stilla sedan 80-talets början men ökar stegvis sin andel av industrins förädlingsvärde.

Devalveringarna har bidragit till att det industriella förädlingsvärdet är lägre i dag än om resurser fortsatt hade fått styras över till den kunskapsintensiva industrin. Det är värt att minnas, inte minst i den så infekterade EMU-debatten.

Devalveringarna ökade kortsiktigt den tunga industrins lönsamhet. Incitamenten att byta arbetsplats minskade när anställningstryggheten föreföll god. Detta ledde till att resursallokeringen i den svenska ekonomin snedvreds. Vi får betala priset för det i dag. Vi köpte genom devalveringen ett kortsiktigt skydd mot strukturomvandling till priset av fallande köpkraft.

Fru talman! Det finns inga genvägar till ett växande näringsliv. Lösningen ligger i att stärka näringsklimatet och Sveriges nationella konkurrenskraft.

Sverige, och vi alla, deltar i en internationell konkurrens om att skapa bästa tänkbara förutsättningar för företagande och jobb. Om förutsättningarna är bättre i andra länder eller andra delar av världen, är det dit jobben flyttas. Jag tror att väljarna kräver att vi politiker utgår från detta.

Ekonomin har internationaliserats via handel som växer, och vi har nya tillverkare och nya tillverkarländer.

Kunskapen har internationaliserats. Ett land som Korea, som för drygt 30 år sedan var fattigare än Sudan, har i dag dubbelt så många högskoleutbildade per 100 000 invånare som Sverige. Vi är inte ensamma om kvalificerat kunnande.

Konkurrensen tilltar från nya låglöneländer med industritillverkning men också från tidigare låglöneländer, som nu har stigande teknikhöjd i produktionen.

Teknikutvecklingen går snabbt, och många produkter har korta livslängder. Vi ser det i Sverige inte minst på Ericsson.

En strukturomvandling pågår, där nya branscher växer fram. Vi har ett par sådana exempel i Sverige, men vi har alltför dåliga förutsättningar för många framtidsbranscher för att det skall se riktigt bra ut för framtiden.

En positiv utveckling är att den enskilde medarbetarens kompetens blir allt viktigare för företagens utveckling och för möjligheten att tillverka svenska produkter med högt förädlingsvärde. Det gäller att satsa på sina medarbetare.

Fru talman! En konsekvens av ekonomins internationalisering är ökad konkurrens. En annan konsekvens är att de snabbväxande ekonomierna i Östeuropa och Östasien erbjuder nya marknader och exportmöjligheter för svenska företag och därmed för ökat välbefinnande för oss alla. Det handlar då om att bygga relationer till de snabbväxande ekonomierna, skapa vänorter i Östasien och Östeuropa, skapa utbytesprogram mellan svensk

näringsliv

*allmän inriktning –
näringspolitik*

och asiatisk universitetsutbildning, som ett led i marknadsbyggande. Här ligger vi långt efter t.ex. USA. Svenska politiker måste byta attityd, inte minst till Östasien.

Det finns i de snabbväxande asiatiska länderna en helt annan inställning än i Sverige. Man är i politiken helt fokuserad på konkurrenskraft. Här är vi fokuserade på fördelning. Man satsar enormt på utbildning i de här länderna. Man satsar på kunnskap och forskning. Man försöker bygga och investera i framtiden.

Sverige måste hitta tillbaka till de värden som lade grunden för vårt välstånd. Det är därför tråkigt att konstatera att den "aktiva näringspolitik" för arbete och företagande som utlovades av socialdemokraterna i allmänhet och Anders Sundström i synnerhet inför valet 1994 har visat sig vara en omskrivning för näringspolitisk stiltje, kombinerat med företagsfientliga skattehöjningar och återställare.

Det är i och för sig positivt att man nu, ett par år efter valet, sätter i gång ett samråd om företagandets villkor. Men det var sannerligen inte det som Sundström och Socialdemokraterna utlovade i valet 1994.

Precis på samma sätt var det när det gällde talet om att det nu skulle bli ordning på förvaltningen av de statliga företagen. Det var en omskrivning för totalstopp i privatiseringsprogrammet.

Fru talman! Jag tror att Sverige behöver en ny attityd till företag och företagande. Denna attityd efterlyser jag inte minst hos arbetarrörelsen, som fortfarande baserar sin politik och sin ideologi på ett 100 år gammalt antagande om evig motsättning mellan arbete och kapital.

Jag välkomnar en socialdemokratisk omsvängning, som Birgitta Johansson antydde, inte minst i inställningen till företagande och företagare. Vi moderater välkomnar konkurrens också i näringspolitiken.

Forskning

Forskning

Anf. 153 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Jag skall i mitt anförande något beröra forskningsfrågorna inom näringsutskottets ansvarsområden.

Skall vi i Sverige få ett växande näringsliv, vill vi ha ett kunskapsintensivt näringsliv, vill vi ha ett näringsliv som kan betala hyggliga löner, skall vi och vill vi ha en hög levnadsstandard här i Sverige, ja, då måste vi kontinuerligt investera i forskning och utveckling, för att få fram nya produkter och nya tjänster, som kan generera höga löner åt oss alla. Då måste vi satsa på verksamhet med högt kunskapsinnehåll, därför att det är det som gör att vi kan ta bra betalt för våra tjänster.

I Sverige läggs i dag stora resurser på universitet och högskolor som framför allt sysslar med grundforskning. Mycket stora resurser läggs också inom svenskt näringsliv, framför allt inom de riktigt stora företagen, inom forskning och utveckling. Där ligger stora delar av resurserna på framför allt utvecklingssidan.

Forskningsstiftelserna, som har debatterats flitigt under hösten här i kammaren, har gjort stora satsningar i områden för att knyta ihop forskning på högskolor och universitet med industrins behov av utveckling och forskning. Här har stiftelserna börjat fylla ett stort behov. Vi har, fru talman, behov av att få mer av forskningen industrirelaterad. Vi har be-

hov av att knyta ihop forskning och näringsliv på ett bättre sätt än vad vi har lyckats med tidigare här i Sverige.

Det är den industrirelaterade forskningen och utvecklingen i och via NUTEK som ligger inom näringsutskottets hank och stör. Det är insatser och forskningsprojekt som framför allt berör de mindre och medelstora företagen. Här är det bekymmersamt att se regeringens nonchalans inför forskningsprogram och utvecklingsprojekt.

Det verkar ha varit möjligheten att ta kontroll över forskningsstiftelsernas miljarder som har varit den viktigaste drivkraften för regeringen. Det har varit viktigare än att se till de tusentals forskarna och deras projekt och de hundratals inblandade företagen och deras projekt. Det har varit viktigare för regeringen med kontrollen än med en framgångsrik forskning och utveckling.

Under utskottets hantering av frågorna har regeringens tafflighet och oförmåga blivit alltmer uppenbar. I budgetpropositionen föreslog regeringen att man skulle dra in och minska anslaget till NUTEK med över 200 miljoner kronor – pengar som går till industrirelaterade forsknings- och utvecklingsprogram. De skulle ersättas med stiftelsemedel.

Vi moderater föreslog i stället att NUTEK skulle få 200 miljoner kronor mer än vad regeringen föreslagit, för att upprätthålla nivån på forskning och utveckling som hanteras via NUTEK.

Det allvarliga i regeringens förslag om indragningar är kanske att det visar på en oförmåga att förstå forskningsprojekt och forskningens villkor. Regeringen tycks tro att projekt och miljoner är utbytbara, oavsett i vilken form eller i vilken organisation de hanteras. Det tycks vara så att man tror att man kan avsluta forskningsprojekt helt abrupt och ändå ha forskare och företag kvar i verksamheten. Man har inte förstått att många av de forskningsprojekt som bedrivs via NUTEK bygger på långsiktiga relationer, där företagen också gör stora uppoffringar och insatser och där det är mycket viktigt med stabilitet och långsiktighet. Regeringens förslag har drabbat och kommer att allvarligt drabba den tekniska forskningen.

Det har under hanteringen i utskottet visat sig att anslagen till NUTEK minskar redan den 1 januari, medan regeringen hoppas och tycker sig ta över kontrollen över stiftelserna under vårterminen nästa år och kanske få genomslag i styret vid halvårsskiftet. Det visar sig alltså att under ett halvår skulle det saknas betydande resurser, det skulle uppstå ett svart hål i NUTEK:s verksamhet, vilket inte minst Birgit Ern gren redovisat i utskottet.

En tröst i bedrävelsen har ändå varit att majoriteten i utskottet varit beredd att lyssna, fundera och sända signaler om det förödande i regeringens politik. Vi har fått mycket sent i ärendets hantering signaler om de 80 miljoner kronor som nu kan hanteras för att hjälpligt skyla över missgreppen i regeringens handlande, även om det visar att majoriteten också ifrågasätter regeringens förmåga att hantera de här problemen.

När den allmänna inriktningen diskuterades vad gäller näringsutskottet sade utskottets ordförande litet triumferande att socialdemokratin i varje fall inte hade genomfört förslag som hindrar företagandet. Det är väl vackert så. Tänk om man hade haft en så blygsam ambition också vad gäller forskningen, att i varje fall inte hindra och försämra för forskningen. Tyvärr har inte så varit fallet.

Är inte regeringens hantering pinsam, Mats Lindberg?

näringsliv

forskning

Herr talman! Med detta instämmer jag i Karin Falkmers yrkande vad gäller detta betänkande.

Anf. 154 MATS LINDBERG (s):

Herr talman! I det betänkande som vi nu debatterar behandlas regeringens proposition 1996/97:1, och nu gäller det forskningsdelen.

Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna. Den tekniska forskningen och utvecklingen spelar en avgörande roll för landets utveckling. De bidrar i hög grad till landets välstånd. Därför är det också viktigt att landets totala resurser disponeras på ett så effektivt sätt som möjligt.

Anslaget för teknisk forskning och utveckling disponeras av NUTEK. Dess övergripande mål är att bidra till och stimulera näringslivets teknikutveckling och att skapa så gynnsamma förutsättningar som möjligt för företagen att utveckla en god industriinriktad forskning och utveckling. Det är också viktigt att det skapas förutsättningar som gör att ett svenskt näringsliv kan hålla minst lika god klass som våra viktigaste konkurrentländer.

Herr talman! Jag vill peka på fyra nya insatsområden som det fattats beslut om. De är de komplexa tekniska systemen, mindre företags kompetens- och teknikförsörjning, tjänsteproduktion och IT-användning samt människa, teknik och organisation. Detta gör jag därför att man skall få klart för sig att det trots vissa nedskärningar finns nya områden som man satsar på. Jag vill också peka på den förlängning med tre år som föreslås när det gäller träåvarubaserad industri. Den beräknas till 10 miljoner kronor per år. Det fordonstekniska programmet förlängs med fem år med en beräknad kostnad på 30 miljoner kronor per år. Inte minst satsningen på träåvarubaserad industri har mycket goda förutsättningar att kunna utvecklas i Sverige. Här finns förutsättningar att öka förädlingsgraden avsevärt. Detta skulle också ge goda förutsättningar för en ökad produktion i Sverige, och därmed också ny sysselsättning.

Herr talman! Jag skall kortfattat bemöta några av motionerna.

Moderaternas motion tar upp frågan om minskningarna i anslaget och därmed de effekter som detta får på konkurrensen, men också risken för att svenska företag förlägger sin forskning och utveckling till andra länder med gynnsammare forskarklimat.

Jag vill påskina att svensk forskning befinner sig i den absoluta frontlinjen. På tio år har de statliga forskningsanslagen inom teknikområdet ökat med 18 %, inom medicin med 12 % och inom naturvetenskap med 33 %. Detta är definitivt inte bara en kvantitet som bör imponera, det är också den kvalitet som svensk forskning har. Svensk forskning håller också en erkänt mycket hög standard i ett internationellt perspektiv. Detta visar inte minst en rad utvärderingar som t.ex. forskningsråd och andra gör av forskning inom olika områden. Sist, men inte minst, tar det sig uttryck i de forskningsresultat som framgångsrikt kan utnyttjas av våra företag och samhällslivet i övrigt.

När det sedan gäller frågan om medel till uppfinnare och det innovativa stödet till företag, som tas upp i motionen, kan jag bara konstatera att det inte blir några utökningar av detta stöd, men att pengar finns avsatta både hos NUTEK och ALMI för detta mycket viktiga område.

Folkpartiet och Miljöpartiet vill minska anslaget till teknisk forskning med 25 miljoner kronor respektive 90 miljoner kronor, Vänsterpartiet och Kristdemokraterna vill öka anslaget med 287 miljoner kronor och 200 miljoner kronor.

De olikheter som framkommer i motionerna ger en bra bild av de olika synsätt som partierna har i dessa frågor. Jag vill dock framhålla att mot bakgrund av nuvarande budgetläge, där inget område förskonats från besparingar, måste den tekniska forskningen också vara med i dessa besparingar.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis framhålla den stora betydelse som forskning och utveckling har för utvecklingen av svenskt näringsliv, och det är min förhoppning att vi gemensamt kan stärka dess insatser.

Jag avslutar med att än en gång yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 155 OLA KARLSSON (m):

Herr talman! Jag delar mycket av det Mats Lindberg beskriver vad gäller vikten av forskning och utveckling, framför allt teknisk forskning och utveckling. Det är mot den bakgrunden litet förvånande, tycker jag, att regeringen lägger fram förslag om att göra så pass stora neddragningar av resurserna till den tekniska forskningen och utvecklingen.

Det är förvisso så, och det skall vi vara mycket stolta över, att svensk forskning står mycket långt fram vad gäller kvalitet och kvantitet. Men väldigt mycket av den industrirelevanta forskningen sker också i de mycket stora företagen. Dessutom ligger mycket av forskningen på universitet och högskolor, där man har litet svårt att få forskningen industrirelaterad och lämplig att tillämpa inom näringslivet.

Här gör NUTEK mycket stora insatser för att framför allt främja forskningen och utvecklingen kopplat till de små och medelstora företagen, de som har svårt att klara det på egen hand. Därför tycker jag att det är förvånande med regeringens inställning.

Jag frågar än en gång: Varför drar man ned på forskningen så mycket som regeringen gör?

Anf. 156 MATS LINDBERG (s):

Herr talman! Ola Karlsson och jag verkar vara ganska överens om den betydelse som forskning och utveckling har för svenskt näringsliv. Ola Karlsson tar upp frågan om de små företagens möjligheter till forskning och utveckling. Det finns pengar för denna verksamhet. Jag har den bestämda uppfattningen att det inte är bristen på pengar som är problemet, utan framför allt måste samarbetet mellan universitet, högskolor och företag förstärkas. Där kan både jag och Ola Karlsson göra en mycket stor insats för att utöka det samarbetet.

Det går inte att komma ifrån att det var den moderatledda regeringen som bildade stiftelserna. Vad vi nu gör är att se till att samhället får ett inflytande över stiftelserna. Därigenom skall inte forskning och utveckling få mindre med pengar, utan det finns stora möjligheter att utöka resurserna för just forskning och utveckling.

Anf. 157 OLA KARLSSON (m):

Herr talman! Mats Lindberg säger att det inte är brist på pengar som är problemet. Lyssnade inte Mats Lindberg på Birgit Erngren när hon i utskottet berättade om problemen med att kunna finansiera ungefär 1 000 forskartjänster fr.o.m. den 1 januari nästa år om budgetpropositionen skulle gå igenom? Hon berättade om att ett stort antal projekt skulle tvingas att läggas ned, om regeringens politik på det här området skulle gå igenom. Det var och är brist på pengar till NUTEK som skulle vålla de problemen.

Mats Lindberg talar om inflytandet i stiftelserna. Det är en sak, men det är inte bara inflytandet det handlar om. Det handlar också om de totala resurserna till den tekniska forskningen. Här drar regeringen och Mats Lindberg ned på resurserna. Varför?

Anf. 158 MATS LINDBERG (s):

Herr talman! Jag deklarerade mycket klart i mitt inlägg att det är av yttersta vikt att de totala resurserna för forskning och utveckling kan handhas på ett sådant sätt att de används effektivt. Vi socialdemokrater och Moderaterna står väldigt långt ifrån varandra när det gäller de stiftelser som bildades. Vi anser faktiskt att det bör vara enligt en demokratisk process som dessa stiftelser styrs. Jag är helt övertygad om att när de nya styrelserna tillsätts kommer forskning och utveckling att ha minst lika mycket pengar som man haft inom området tidigare.

Jag har många gånger lyssnat på företrädare för NUTEK vad gäller bristen på pengar. I det här specifika fallet är det Moderaterna som satt oss i den situationen att stiftelserna inte har stött projekten på ett sådant sätt att forskning har kunnat bedrivas i den utsträckning som NUTEK har begärt.

(forts.)

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att återstående ärenden på dagens föredragningslista fick avgöras i ett sammanhang vid morgondagens arbetsplenum.

9 § (forts.) Näringsliv (forts. NU1)

Anf. 159 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Detta är första gången som näringsutskottet debatterar handelspolitik sedan Björn von Sydow blev handelsminister. Jag hälsar Björn von Sydow hjärtligt välkommen till kammaren. Det är min förhoppning att Björn von Sydow kommer att visa lika stort intresse när näringsutskottet kommer att behandla sitt betänkande om handelspolitiken senare i vår.

Innan jag går in på handelsfrågorna är det en närliggande fråga inom Näringsdepartementets revir som jag vill aktualisera nu när ministern finns på plats. Jag utgår från att regeringen är medveten om att investeringsklimatet i hög grad påverkas av omvärldens uppfattning om vårt land.

Ansvar för att förbättra omvärldens syn på Sverige ligger hos regeringen. Om investerare från olika länder kan övertygas om att vårt land är ett bra investeringsland kan det ge både tillväxt och nya jobb. Sedan drygt ett år arbetar ISA med uppgiften att främja investeringar i Sverige. Det är bra att det arbete som den borgerliga regeringen inledde på det här området fortsätter i denna nya skepnad.

Tack vare vårt medlemskap i EU har investeringarna från utlandet ökat. Det är bra, men det räcker inte. Och framför allt kan ISA omöjligt lyckas vända investeringsströmmen i den utsträckning Sverige behöver, om den svenska regeringen fortsätter att bedriva en politik som uppfattas som socialistisk i utlandet.

För mig var det en obehaglig upplevelse när jag fick klart för mig att andra länder betraktar Sverige som varande ett socialistiskt land. Att tvätta Sverige rent från sådana negativa föreställningar såg den borgerliga regeringen som en viktig uppgift.

Det som hänt sedan regeringsskiftet har dessvärre snarare förstärkt omvärldens syn på Sverige som socialistiskt än motsatsen. Jag tänker på alla skattehöjningar som underminerar det enskilda ägandet. Jag tänker på den rigida arbetsrätten, som skrämmar investerare. Jag tänker på AP-fondsförslaget, som innebär ägaröverföring från enskilda företagare till stora statliga fonder. Och jag tänker på en regeringsföreträdarens utfall mot en företagschef i ett av våra mest välrenommerade företag. Regeringens attityder till näringslivet spelar oerhört stor roll för omvärldsbilden av vårt land.

Denna bild lider fortfarande av den socialdemokratiska inställning till företagande och näringsliv som Olof Palme tydliggjorde vid Metallkongressen 1981, när han kallade deras företrädare för "illviljans kolportörer".

Ännu 1996 tycks illvilja mot näringslivet ligga mycket djupt i den socialdemokratiska föreställningsvärlden. Marita Ulvskogs utfall mot Astrachefen Håkan Mogren och vår statsministers uppbackning av detta angrepp är otäcka yttringar ur en socialistisk föreställningsvärld som dessvärre uppmärksammas utomlands.

Björn von Sydow: Är regeringen medveten om att omvärldens syn på vårt land påverkar våra möjligheter att få både svenska och utländska investeringar till vårt land? Delar ministern min uppfattning, att internationaliseringen gör att omvärldens uppfattning om Sverige är mer betydelsefull nu än tidigare och att det rent av är en nyckelfråga för vår framtida ekonomiska utveckling?

Vad gör Björn von Sydow och regeringen för att trovärdigt övertyga en mycket kritiskt betraktande omvärld om att Sverige inte är socialistiskt?

Så över till handelspolitiken. Det är ingen tvekan om att frihandel skapar välstånd och bidrar till en säkrare värld. När kommunismen föll och statssocialismen övergavs öppnades nya möjligheter att sprida frihandeln globalt. Övergång till marknadsekonomi och demokrati samt

tillgång till öppna och fria marknader medför välbefinnande och förbättrad levnadsstandard i de forna kommunistländerna.

För de minst utvecklade länderna finns inget effektivare sätt att främja utveckling och standardförbättring än att låta länderna få utnyttja frihandels möjligheter så mycket de bara kan.

Frihandeln är också avgörande viktig för Sverige. Alla tjänar på frihandel. Sverige har en mycket, mycket lång tradition som frihandels förespråkare i många olika sammanhang. Det var därför jag tyckte att Sveriges uppgift vid VHO-mötet skulle vara att entydigt ställa sig på frihandelsvänliga länders sida och att avvisa alla försök till att koppla frågan om arbetsvillkor till VHO:s handelsregelsystem.

Nu kan vi konstatera att utgången av denna infekterade fråga blev positiv ur frihandelssynpunkt. I Singaporemötets slutdeklaration slogs det fast att arbetsvillkor inte är en fråga som VHO skall arbeta med. Det är och förblir en fråga för FN:s arbetsorganisation ILO. Det är bara sekretariatet som skall fortsätta sitt nu gällande samarbete.

Tyvärr konstaterar jag att Sverige ställde in sig i samma led som nyprotektionisterna USA, Frankrike och Norge.

Jag har tidigare diskuterat denna fråga med Björn von Sydow, bl.a. i EU-nämnden och tror faktiskt inte att Björn von Sydow vill ha några nya handelshinder. Men att ändå öppna för sådana möjligheter genom att ställa sig på nyprotektionisternas sida och därmed misskreditera Sveriges frihandelsprofil, tycker jag var ett stort misstag.

Jag har en sista fråga till Björn von Sydow: Är det så svårt att stå emot när LO och TCO kommer med sina beställningar att omvärldens bild av Sverige som frihandelsland kan tillåtas bli befleckad?

Anf. 160 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! En viktig pelare i utrikeshandeln är det s.k. VHO-avtalet som nu snart har varit i kraft i två år. VHO bildar en ram för det sammanhållna handelsregelverket.

Vi kan konstatera att avtalet ur svensk synvinkel så här långt har varit tillfredsställande. Det har ju också rått en stor politisk enighet om avtalet. I avtalet ingår bl.a. nya frågor som tjänstehandel, immaterialrätt och investeringsfrågor samt även jordbruk och teko. VHO-avtalet är därför ett viktigt led i liberaliseringen av världshandeln och ger förutsättningar för välfärdsvinster, vilket innebär fördelar för både näringsliv och konsument i Sverige. Bl.a. får svenska konsumenter lägre priser på importerade varor och tjänster, och för industrin har det skapats nya marknader.

Även för u-ländernas del har VTO-avtalet varit positivt. De har getts särskilda övergångsregler och undantagsregler. Man förutsätter att i-länderna skall samarbeta med u-länderna för att underlätta deras anpassning till avtalen. På det viset finns det också en bred uppslutning till VHO-avtalet därifrån. Det som upplevs som särskilt positivt är att både jordbruks- och tekoområdet omfattas av avtalet. Därför tycker jag att VHO-avtalet lagt en bra grund för att ytterligare stärka handeln mellan olika länder, men självfallet finns det mycket mer att göra på världshandels område. Det visade också VHO:s möte i Singapore under den gångna veckan. På jordbruksområdet hände det inte så mycket där. Men av den information som jag har fått kan man uttrycka förnöjsamhet när det gäller den liberalisering som har skett av de informationstekniska

varorna. Det är även positivt att nya ämnen fördes upp på dagordningen, inte minst när det gäller investeringsregler och offentlig upphandling.

En fråga som jag skulle vara tacksam om handelsministern ville kommentera, är just kopplingen mellan sociala villkor och handelsregler. Även frågan om barnarbete har många gånger varit en brännande fråga. Vad hände med denna fråga under Singaporemötet?

Herr talman. Jag vill också beröra den europeiska unionen i denna debatt. Vi har snart varit medlemmar i två år. Genom medlemskapet har Sverige blivit delaktigt i en marknad som omfattar 370 miljoner invånare. Även om vi tycker att det finns mycken byråkrati runt vissa frågor har det handelspolitiska utbytet förbättrats.

Företagsfrågor och sysselsättningsfrågor är en stor angelägenhet för hela EU, inte minst småföretagsfrågorna som även de har stor betydelse för handeln. Arbetslösheten är hög i hela Europa. Därför är det viktigt med en politik för tillväxt inom samtliga länder. I kampen mot arbetslöshet är satsningen på de små och medelstora företagen en viktig faktor.

Vi har här i Sverige så sakteliga kommit i gång med arbeten i de olika strukturprogrammen – mål 2, 3, 4, 5a, 5b, 6, Intereg, Leader osv. Programmen har många bra målsättningar. Programmen har tagits fram i de olika områdena och är mycket ambitiösa. Men vad som är störande är all denna byråkrati runt programmen. Risken är att många goda projekt kvävs innan de kommer fram till verkställighet. Jag hoppas att man från regeringens sida arbetar för att minimera all denna byråkrati som finns runt olika EU-program.

Det är också ett samhällsintresse att hjälpa de små och medelstora företagen ut på exportmarknaden. Det är många gånger en svår barriär att bryta igenom när ett småföretag skall ge sig ut på exportmarknaden. Därför är det viktigt att företagen får tillgång till information och sakkunnig rådgivning om främmande marknader samt avsättningsmöjligheter. Exportrådet har här en mycket viktig roll att spela för att hjälpa svenska företag. Det är bra att man nu även har etablerat ett regionalt samarbete, där ALMI Företagspartner och även andra regionala aktörer deltar.

Det är viktigt att intensifiera arbetet och utöka handeln runt Östersjön. Det är många gånger svåra marknader att ge sig in på. Det som brukar vara en av de svåraste hindren är att klara av nödvändiga exportkrediter. De aktuella länderna har inte alla gånger den ekonomiska säkerhet som erfordras. För att få i gång en handel som på sikt kommer att gagna alla, måste vi finna möjligheter att ge aktuella småföretag exportkrediter i så stor omfattning som det är möjligt.

Ett aktuellt ämne är export av trähus till det forna Jugoslavien. Konsortier för svenska trähustillverkare har fått förfrågningar om mycket stora leveranser till Bosnien, som handelsministern känner till. Dessa leveranser skulle betyda mycket för branschen, som har det mycket bekymmersamt här på hemmamarknaden. För att kunna trygga kompetensen skulle det vara önskvärt med en ökad export på detta område. Men Bosnienprojektet har hitintills inte kunnat genomföras på grund av avsaknad av just exportkreditgarantier. Jag skulle vilja fråga handelsministern om det finns några möjligheter att finna lösningar i frågan.

Slutligen, herr talman, skulle jag vilja ta upp en närliggande handelsfråga, nämligen vår handel med Norge. Det är en fråga som jag har aktualiserat även vid tidigare tillfällen. Efter vårt medlemskap i EU fick vi en

yttergräns mot Norge. Detta har gjort att handeln mot vårt grannland har försvårats ganska påtagligt. Norge är ju dessutom en mycket stor handelspartner till Sverige. Men vid transport av olika varor över gränsen har vårt medlemskap inneburit ett betydande merarbete. Framför allt gäller det transporter av livsmedel men också transporter av levande djur över gränsen. Självfallet beror svårigheterna att passera gränsen på godsets art. Men om en transportör exempelvis har med sig gods från olika avsändare till olika mottagare av olika livsmedel, är livsmedelskontrollen och tullhanteringen mycket tidsödande och därmed också kostnadskrävande. Jag känner till exempel där det har tagit timtal för en långträdare att komma över gränsen.

Detta är både onödiga och dyra procedurer. Eftersom Norge är ett land som har lika stränga miljö- och hälsoskyddsbestämmelser som EU-länderna, borde man kunna finna lösningar så att denna omfattande klarening vid gränsen kunde slopas. Den nya datatekniken borde utan större svårigheter kunna utnyttjas för att ta in avgifter. Det bästa vore om man kunde träffa avtal om att Norge i vissa fall skulle kunna utgöra yttergräns. Då skulle vi slippa mycket av krånglet som uppstår vid gränsen för närvarande.

Herr talman! Jag började mitt anförande med att uttrycka min tillfredsställelse över VHO-avtalet och även över de framgångar som Singaporemötet har inneburit. Det är viktigt att vi kan fortsätta med att liberalisera och undanröja hinder för handel. Det kommer på sikt att främja allas vår välfärd.

Anf. 161 EVA FLYBORG (fp):

Herr talman! Det har sagts att den största seger som kan vinnas, är den i motståndarnas hjärtan. Om det är sant så kan Bertil Ohlin och andra stora liberala frihandelsförespråkare fröjda sig i den himmel de säkert befinner sig i. Aldrig förr har frihandelstanken haft så stora framgångar som under de senaste 50 åren – och inte minst nu under 90-talet.

Sällan har det intellektuella motståndet mot frihandeln och marknads ekonomin varit så svagt som nu. Alltfler inser att det välstånd som har kunnat byggas upp i västvärlden, och som nu också byggs upp i alltfler delar av världen, inte hade kunnat bli av om varje land behållit höga murar mot andra länders varor och tjänster.

Frihandelsförespråkarna hade nog också glatt sig mycket om de hade fått höra en företrädare för den moderna demokratiska socialismen som handelsministern sjunga frihandelns höga visa.

Drygt två seklers debatt av erfarenheter av såväl protektionism som frihandel har tydliggjort att vägen till välstånd går över marknadsekonomi i det egna landet och fri handel med andra länder. Samtidigt som vi glädder oss över framgångarna, får vi dock aldrig glömma bort att en sådan kamp som den om frihandeln aldrig är vunnen permanent. Det uttalade motståndet mot frihandeln som idé är visserligen svagt, men hotet kommer inte främst från de tydligt framförda tankarna om att skydda de rika länderna mot konkurrensen med de fattiga länderna, utan i stället från dem som i teorin ansluter sig till frihandeln, men i praktiken agerar tvärtom.

Om någon tror att dessa hot hör till det förflutna, är det bara att se på förekomsten av näringslivskarteller i Västeuropa eller på den ameri-

kanska fackföreningsrörelsens kamp mot bildandet av det nordamerikanska frihandelsområdet NAFTA häromåret. I vårt land har vi relativt fårika exempel på hur olika partier försökt, och länge lyckats, förhindra en friare handel med bl.a. mat och kläder.

För dem av oss som hyllar frihandel, både som teori och som praktik, gäller att kampen behöver föras överallt och alltid. Till denna grupp räknar jag också handelsministern. Jag har fått intrycket att han hyser en stark tilltro till frihandels goda effekter.

Den sociala agendan, med förbättringar av miljö och arbetsvillkor, blir ett allt viktigare område att diskutera framöver. Att många av utvecklingsländerna ännu inte har hunnit med att anpassa sin produktion till Uruguayrundans krav, får inte innebära att dessa krav inte uppfylls. Barnarbete är exempelvis något som till slut *måste* förkastas av alla i alla länder.

Vi får inte glömma att det inte är länge sedan vi i Sverige hade samma inställning till barn och barnarbete som utvecklingsländerna har i dag. Barn var då i mångt och mycket en försörjningsbörda när de var små och, förhoppningsvis, försörjare när de blev gamla nog att axla ansvaret för de åldrande föräldrarna. Barnkullar på 7–10 barn var därför inte alls ovanligt här i Sverige.

Vår väg till välstånd har möjliggjort en omprövning av barnens ställning och status. I dag är det otänkbart att vi skulle tillåta barnarbete i någon egentlig mening. Vår förhoppning är att utvecklingsländerna skall ha samma möjlighet att vandra denna välståndsväg. En ensidig bojkott av de länder där det förekommer barnarbete är därför helt fel metod. En allmän välståndsökning kan däremot ge dessa länder de ekonomiska förutsättningar som behövs för förändring.

Samtidigt måste det opinionbildande arbetet här hemma och internationellt fortsätta med ihållande styrka. I alla sammanhang måste människovärdet försvaras och ges stöd, men kampen måste föras med såväl hjärta som hjärna.

Herr talman! De europeiska gemenskapernas fortgående utvidgning sedan de bildades för ungefär 40 år sedan, har förstås varit av stor betydelse för förbättrade villkor för en friare handel. När vi liberaler så länge arbetade för ett svenskt medlemskap i det vi nu kallar EU, var det inte för att få delta i byggandet av en europeisk fästning med höga murar utåt, utan för att stärka Europas fred och frihet och för att arbeta för så små hinder som möjligt mot den övriga världen.

Efter det att Sverige, Finland och Österrike nu varit medlemmar i snart två år, går det redan, enligt min mening, att fastslå att EU har blivit mer frihandelsvänligt än tidigare. Det förefaller också uppenbart att det frihandelsvänliga Sverige kan göra mer nytta för en friare världshandel som en aktiv medlem i en gemenskap med 370 miljoner invånare än vi hade kunnat göra ensamma.

Den stora framgången för en friare handel på senare år är förstås den stora GATT-överenskommelsen med dess minskningar av tullarna. Det finns all anledning att hålla tummarna för att den nya världshandelsorganisationen VHO skall lyckas hålla frihandels fana högt under de kommande åren. Rapporterna från Singaporemötet tyder på att en hel del håller på att hända.

Senast kunde vi med glädje notera att IT-varor antagligen kommer att bli tullfria, kanske redan till den 1 mars nästa år. Ett IT-avtal skulle innebära att tariffer försvinner på en export som 1995 var värd hela 595 miljarder US-dollar. Det är den snabbast växande industrin i hela världshandeln. IT-produkter som för tio år sedan var totalt okända omsätter i dag mer pengar än världens samlade export av jordbruksprodukter. Om IT-avtalet blir verklighet, kommer det att betyda lägre priser för konsumenterna på bl.a. datorer i Sverige. Det kanske kan vara ett konsumenttips inför julhandeln.

Andelen kunskapsintensiv industri fortsätter att öka i Sverige. Arbetsintensiv produktion som t.ex. livsmedel, textil, sågverk m.m. har ungefär 30 % av den inhemska produktionen. Den kapitalintensiva industrin, t.ex. massa, papper, kemi och stål, står också för ungefär 30 %. Den kunskapsintensiva delen har nu snart nått upp till 40 % av den svenska industrins värde. Här finns bl.a. läkemedel, transport, data, instrument och teleproduktion. Förtagen i denna sektor säljer också mer av sin produktion på export och är dessutom fokuserade på de snabbaste områden inom världshandeln, t.ex. Asien.

Ericssons mobiltelefoner och Volvos bilar hör faktiskt till de produkter som drar in massor med skatteinkomster till Sverige och som ger oss möjligheten att ta ett socialt ansvar. Kanske är det heller inte någon slump att det här började ta fart efter det att skattereformen lagt grunden till en sund ekonomi också för företagen.

Alla analyser visar att det är efterfrågan på produkter med högt kunskapsinnehåll som växer och som kommer att växa även i framtiden. Den kunskapsintensiva industrin ställer stora krav på utbildning och exempelvis datakunskap i skolan. En satsning på utbildning och kompetensutveckling är därför avgörande för Sveriges utveckling i framtiden.

Med min egen konkreta erfarenhet av hur noggrant vi i Sverige förbereder t.ex. försvarsbesluten med femåriga intervaller, med all tillgänglig expertis inkallad, är min fråga till handelsministern: Varför gör vi inte på samma sätt med ett kompetensbeslut i Sverige? Jag efterlyser med ljus och lykta en nationell samling för ett kompetenslyft just för t.ex. utrikeshandelspolitiken på sikt.

Folkpartiet sade redan för många år sedan att det måste löna sig att arbeta. Nu är det dags att lägga till en rad till på den affischen: Det måste löna sig att arbeta och studera.

EU är inte det enda regionala handelsblocket. I andra världsdelar växer andra block upp, och det finns självfallet utrymme för en diskussion om huruvida tillskapandet av regionala block är till fördel eller till nackdel för en friare världshandel. Det kan hävdas att denna framväxt visserligen ökar frihandeln inom respektive block, men att handeln mellan länder i olika block riskerar att bromsas och att risken för handelskrig ökar. I tredje världen finns de som ser på det europeiska samarbetet och fruktar att Colbert skall vinna över Adam Smith. Trots denna berättigade oro finns det anledning att tro att den ökade frihandeln inom världens olika regioner skall kunna förenas med en friare världshandel.

Till sist, herr talman, vill jag säga att jag i inledningen gav en eloge till handelsministern för hans engagemang för frihandeln. Det gäller i första hand hans arbete inom EU för att stärka de frihandelsvänliga krafterna. Mycket återstår dock att göra – inte minst inom vår egen regering,

tyvärr. Handelsministerns kollega Anders Sundström pratade i en intervju häromdagen i Svenska Dagbladet om att förstatliga kablar för att förhindra frihandel med el. Detta torde, förutom att det är helt olämpligt, vara oförenligt med såväl EES och EU som andra internationella regler. Kan handelsministern kanske här i dag ta avstånd från detta uttalande och dementera att sådana här diskussioner förs inom regeringen?

Prot. 1996/97:47

17 december

näringsliv

handelspolitik

Anf. 162 LENNART BEIJER (v):

Herr talman! Först måste jag säga några ord till Karin Falkmer, som är orolig för att världen betraktar Sverige som socialistiskt. Med tanke på vad Karin Falkmer nog lägger in i ordet socialism blir jag orolig. Jag undrar om Karin Falkmer underblåser sådana stämningar eller om hon talar väl om Sverige när hon befinner sig utomlands.

För övrigt, herr talman, har jag bara en liten handelsfråga i samband med exempelvis VHO. Det gäller något så enkelt som exporten av trähus till norra Tyskland. Den småhusindustri som vi en gång hade var stor och producerade uppemot 30 000 enheter. Den betydde väldigt mycket för stora delar av landet. Under de senaste åren har den mer eller mindre slagits ut. I dag rör det sig kanske om export av ungefär 2 000 hus, men trots allt finns rätt många småfabriker kvar. Man försöker kämpa vidare.

Ett tag trodde vi att lösningen för branschen var export till norra Tyskland. Helt klart finns det en efterfrågan och helt klart kan man sälja, men nu drar man sig ur. Man har nämligen svårt att få betalt för sina hus. De här småföretagen kan naturligtvis inte ligga ute med kanske 10–20 hus. Man förlorar för mycket och drar sig därför ur.

En sak som ett antal gånger har diskuterats här i kammaren vill jag helt kort ta upp. Jag undrar alltså om Björn von Sydow kan ge något mera på vägen när det gäller att få Exportrådet och Exportkreditnämnden att engagera sig i frågan. Om vi kunde få till stånd en utveckling på detta område skulle det helt klart snabbt kunna pressa ned arbetslösheten i ett antal viktiga regioner i vårt land.

Anf. 163 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Handel har förekommit så länge människor kunnat kommunicera. Att handla varor har varit ett naturligt sätt att skaffa varor som man lokalt inte kan eller vill producera. Miljöpartiet de gröna anser att det positiva med handel är att knyta nya kontakter och att människor och kulturer möts, så att en förståelse för olikheter skapas. Handeln har ofta varit till fördel för båda parter, men mest för den rikare parten. Genom tiderna har de rika koloniserat och utnyttjat de fattiga som råvaruleverantörer mot låg ersättning. Tyvärr är förhållandena likartade än i dag. Dessutom ger de rika dolda subventioner till sina egna branscher, vilket ger dem ett övertag. Detta har skett inom jordbrukssektorn, speciellt på grund av EU. Likadant är det inom den svenska energiintensiva exportindustrin.

Friare handel mellan länder förutsätter att företagen i olika länder ges likartade förutsättningar vad gäller subventioner och stöd av olika slag. Uppenbara handelshinder som tullar, importavgifter och importkvoter skall bort.

Man kan titta historiskt på hur VHO växte fram. Tre institutioner bildades för att kontrollera världsekonomin: IMF, dvs. Internationella valutafonden, Världsbanken, dvs. IBDR, och GATT. GATT har nu övergått i VHO.

I samband med debatten inför VHO, som antogs i Genève den 1 januari 1995, tog European Greens i Europaparlamentet upp myter som figurerat och som har accepterats vid Uruguayrundorna runt GATT.

Det gäller myten om att GATT betyder frihandel. Som jag sade förut är det oftast de rika – USA och G 7-länderna i övrigt – som har satt upp dagordningen.

Det gäller myten om att GATT kan bli ”grönt” genom VHO:s tillämpningar. Så fort Marrakeshavtalet var ratificerat glömde man miljömålen. Reglerna handlade om *most favoured nation*, mest gynnad nation. Man kan fråga sig vad som hände med de här miljömålen. Man har diskuterat dem i Singapore, men kommer något konkret att ske? Och vad hänger med djurskyddet, som vi tog upp i samband med nämnda runda?

Det gäller myten om att VHO innehåller eller kommer att innehålla en social klausul. Hit hör naturligtvis bl.a. barnarbete och arbetsrätt. Frågan om en social klausul har varit uppe på tapeten och var nog en av de hetaste frågorna i Singapore.

Det gäller myten om att konsumenten kommer att få större valmöjligheter. Denna inställning förbiser en konstig formulering i GATT-avtalet: Konsumentländerna förbjuds att diskriminera producenter, vars priser är lägst till förmån för sådana producenter som kan visa upp bättre miljöhänsyn, bättre arbetsvillkor eller sociala villkor. Således kommer organiserade konsumentbojkotter att *förbjudas* på internationell nivå. Så sades det.

Det gäller myten om att alla har nytta av en mer konkurrerande handel. Den fria handelns expansion betyder ofta, som sagt, att den lokala produktionen ersätts av importerade varor. Jag har förut skojat och sagt att vi importerat majs till våra grisar för att sedan skicka vårt veteöverskott till de drabbade i Afrika. För övrigt anser jag att svinen är för många i Sverige. Det är bättre att odla sin egen mat i Afrika än att den sänds till norra Europa. Handeln slår alltså fel.

Det gäller myten om att den nya GATT-överenskommelsen ger fattiga länder fri tillgång till världsmarknaden. Det omvända är närmare sanningen: GATT ger världsmarknaden fri tillgång till de fattiga länderna. Uruguayrundan var inte bara avsedd att öppna dessa marknader. Avsikten var nämligen att ta ett steg till och få dem att acceptera att utländska intressenter fick köpa deras mest lönsamma ekonomiska sektorer. Tillgången till dessa sektorer kommer mer att gynna de multinationella bolagen än folken i dessa fattiga länder.

Det gäller myten om att ökad handel kommer att hjälpa fattiga länder att utvecklas ekonomiskt. Detta har jag redan varit inne på.

Det gäller myten om att GATT och VHO kommer att förhindra handelskrig och tullhinder. Även detta har jag varit inne på.

Det gäller myten om att ökad handel innebär ökad demokrati. Hur sant det än må ha varit förr hävdar i dag Financial Times att GATT och VHO tillsammans med Världsbanken och IMF utgör världens de facto-regering. Uppgiften är främst att serva de multinationella bolagen, bankerna och investerarna i ”den nya tidsålderns imperium”. De nya GATT-,

VHO- och handelsreglerna kör över lagstiftningar framväxta under århundraden och gör såväl demokratisk som ekonomisk tillväxt i u-länderna omöjliga.

Till sist gäller det myten om att handelsavtal förhindrar krig. Det är ett önsketänkande som förekommit i århundraden med en expanderande handel och med expanderande krigshandlingar. Argumentationen är att handelspartner som är beroende av varandra rimligtvis inte påbörjar krig. Frånsett att det inte finns påtagliga bevis för tesen kan man peka på den utvidgade sociala misären, den arbetslöshet och den sociala oro som förorsakats av en skoningslös ekonomisk världsordning. Alla politiska försök att förbättra situationen kvävs av den ekonomiska makten. Resultatet blir en ökande rädsla samt osäkerhet och våld.

Det här är några av de myter som European Greens tagit upp. Vi i Miljöpartiet ser faran i den s.k. internationella handel som sker mellan olika *delar* inom *samma* transnationella företag. Den är inte demokratisk. Vidare saknar den konkurrens, hjälper inte fattiga, skapar inte fler arbeten, ger inte konsumenterna större valfrihet osv. Denna "handel" måste synliggöras, och Sverige måste aktivt verka för att i internationella sammanhang minska dessa företags makt, inflytande och världsstyrande roll.

Sverige är med i VHO. Vi måste därför kämpa inifrån för en rättvisare handel och för ekologisk uthållighet. Därför måste miljöklausuler och sociala klausuler gälla utan att det betraktas som "icke-tariffära handels hinder". Miljö och hälsa måste gå före frihandelsregeln. Vi i Miljöpartiet vill utöka detta till att även omfatta djurskydd, vilket vi tagit upp i riksdagen i en motion inför antagandet av VHO.

Anf. 164 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Vi har just fått en inblick i den mytomspunna värld som de gröna befinner sig i när det gäller handelspolitik. Det var intressant få att lyssna till.

Det finns en oroande tendens att man börjar ifrågasätta frihandelns betydelse för vår materiella välfärd. De senaste veckorna har det förekommit artiklar och inslag i nyhetsprogram där frihandel har ifrågasatts som vägen till ökad välfärd i tredje världen och också i den industrialiserade världen.

Vi kristdemokrater anser att frihandeln är en mycket viktig drivfjäder för materiell utveckling och också för fördelning av de materiella resurserna. Frihandel ställer krav på effektivitet och på en sund konkurrens. Därmed driver den också fram de processer som ökar förutsättningarna för en bättre ekonomisk utveckling för alla som deltar i handeln.

Vi vet att ordet konkurrens har både en negativ och en positiv laddning. Det finns alltid politiska riktningar och partier som försöker att exploatera den negativa sidan av konkurrens. Ofta vill man vrida klockan tillbaka och utnyttja de krafter som inom oss alla motsätter sig nödvändiga förändringar, även om dessa syftar till att göra produktionen mer effektiv. Men ett rationellt nyttjande lägger grunden till en god resurshushållning och därmed också grunden till viktiga samhällsåtaganden såsom vård om människor, miljö och natur.

Sverige är ett extremt exportberoende land. Sverige har ett mycket stort intresse av att verka för en global frihandel. Av den anledningen

välkomnar vi kristdemokrater de framgångar som har nåtts inom världs-handelsorganisationen VHO.

Vi skall också arbeta för en ekonomisk utveckling genom handel i de ekonomiskt eftersatta länderna. Jag tänker då på utvecklingsländerna i tredje världen, men också på våra nära grannar i Öst- och Centraleuropa som har anledning att förvänta sig kraftfull draghjälp från Sverige i kampen för en rättvis handelspolitik.

Sveriges medlemskap i EU är en stor tillgång i arbetet för att riva handelsmurar. Svenska företag har genom tillträdet till EU:s tullunion och genom våra möjligheter att fullt ut delta i den inre marknaden och den gemensamma handelspolitiken fått betydande möjligheter till effektiviseringar. Man slipper bl.a. kostnadshöjande krav på ursprungsregler och gränskontroller. Företagen får dessutom ytterligare fördel genom att de får samma konkurrensvillkor i förhållande till tredje land som övriga EU-länder.

Herr talman! Vi måste också konstatera att det inom EU och VHO-området finns en hel del att göra för Sverige när det gäller att åstadkomma en hållbar utveckling för vår miljö och för att den sociala dimensionen skall få ett ökat genomslag. Vi kristdemokrater menar att Sverige faktiskt har en utomordentligt viktig roll att spela i samarbete med andra likasinnade länder och krafter inom EU. Vi måste verka för att EG:s handelspolitik på teko- och jordbruksområdena utvecklas. Tillsammans med andra frihandelsinriktade länder måste vi motverka protektionismen i olika former.

Jag vill nu vända mig särskilt till handelsministern, inte för att framföra kritik men för att ta upp en viktig fråga. Vi kristdemokrater anser att det är lika viktigt i de internationella handelssammanhangen att Sverige verkar för ett mer globalt och jämlikt ansvar för såväl miljö som mänskliga rättigheter i form av rimliga arbetsmiljöer. Det bör inte vara tillåtet att konkurrera genom miljömässig eller social dumpning såsom genom t.ex. barnarbete. Här har handelspolitiken inget "frijul".

Som en svensk framgång kan vi notera att vi kunde behålla våra frihandelsavtal när vi gick in i EU. Med hjälp av detta kunde länderna i Baltikum utveckla sina Europaavtal med EU. De är nu i full gång för att kvalificera sig för ett djupare samarbete. Detta leder till ett bättre liv för medborgarna i dessa länder.

EU har ett antal olika avtal med tredje land. Avtalen reglerar ofta inte bara handel utan också samarbete, bistånd och andra ekonomiska områden där medlemsstaterna har befogenheter såsom t.ex. EES-avtal, EG:s associationsavtal med ett antal stater i Central- och Östeuropa och det s.k. Loméavtalet som omfattar ett 70-tal ACP-stater. Utöver detta har EU en hel flora av avtal för association, frihandel och samarbete med ett stort antal medelhavsländer och länder i Latinamerika och den del av Asien som inte ingår i ACP-kretsen.

Herr talman! EU har i större omfattning än Sverige ingått ett antal breda frihandels- och samarbetsavtal med utvecklingsländerna. Att beskriva EU som en sluten rikemansklubb är fel. EU importerar en större andel från utvecklingsländer än vad Sverige gör.

EU:s målsättning är att bygga broar i Europa för att trygga freden, demokratin och stabiliteten. Vår generations största utmaning är att nu verkställa utvidgningen till våra central- och östeuropeiska grannar och

genomföra denna på ett bra sätt, utan att gemenskapen blir mindre demokratisk eller mera protektionistisk. Det handlar om att avveckla osunda subventionsystem. Subventioner är lika stora handelshinder som tullmurar. Ett av EU:s största handelshinder gentemot de nya kandidatländerna är den gemensamma jordbrukspolitiken. Detta är kanske det störta handelspolitiska problemet inför framtiden. Låt oss hjälpas åt att riva den tullmuren. På så sätt ger det oss välfärdsvinster både i de gamla och i de nya medlemsländerna.

Prot. 1996/97:47

17 december

näringsliv

handelspolitik

Anf. 165 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Det som fick mig att begära replik var Holger Gustafssons yttrande om att barnarbete skulle kopplas till handelsfrågorna.

Är Holger Gustafsson medveten om att av världens export är det 5 % som kan hänföras till tillverkning genom barnarbete? Är Holger Gustafsson medveten om att alla de organisationer som arbetar för att förbättra barnens möjligheter och villkor i världen säger nej till inrättandet av handelshinder, eftersom alla är övertygade om att just detta skulle försämra och försvåra möjligheterna för dessa barn att få en drägligare vardag?

Anf. 166 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! När det gäller kampen för mänskliga rättigheter och barnens situation är det inte volym och antal som betyder någonting för oss kristdemokrater. Rör det sig om en människa är det tillräckligt för att kampen skall drivas vidare.

Jag litar inte heller på de organisationer som gör sig till tals för att man inte skall använda mänskliga rättigheter i handelspolitiken. Jag litar inte på att de verkligen vill försvara barnen i sina hemländer. De kan mycket väl ha andra intressen som de anser överväger. Därför tycker vi att alla politikområden – så ock handelspolitiken – skall innehålla ett inslag för mänskliga rättigheter och för barnens rättigheter oavsett var kränkningarna förekommer, i Sverige eller i andra länder.

Anf. 167 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Det innebär att Holger Gustafsson misstror Unesco, som klart har slagit fast att handelshinder icke är en lösning för att man skall komma till rätta med frågan om barnarbete, utan handelshinder försvårar i stället.

Om man skall tala om mänskliga rättigheter och bättre möjligheter för barnen skall man ju inte införa hinder för deras möjligheter att få det bättre. Det är ingen lösning på detta mycket svåra problem.

Anf. 168 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Det är inte fråga om att vi vill sätta upp handelshinder. Jag har i hela mitt anförande försökt belysa vikten av att hålla handelshindren så låga som möjligt.

Men det finns en sak som är viktigare, och det är de mänskliga rättigheterna. Jag tror att det är oerhört viktigt att de får genomsyra alla politikområden, och där kan handelspolitiken inte vara undantagen. Som kristdemokrat kan jag aldrig se handelspolitiken så till den milda grad liberal

att man inte kan ställa några krav på den. Vi hyllar marknadsekonomin mycket högt, men det finns en gräns där den inte får träda över de mänskliga rättigheterna. Då vill vi vara med och sätta stopp även på handelspolitikens område.

Anf. 169 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Herr talman! När jag hörde Karin Falkmers inlägg och frågor till handelsministern trodde jag för ett ögonblick att jag befann mig någon helt annanstans, i en helt annan värld. Om man som Karin Falkmer gör gällande att det är en socialistisk regim i Sverige som skulle utgöra ett hinder för investeringar och företagsetableringar tror jag att man är väldigt illa ute, Karin Falkmer. Jag skulle vilja uppmana Karin Falkmer att upphöra med den typen av propaganda och i stället sluta upp kring det värdefulla som det här landet står för.

Att Sverige är ett socialistiskt land är ett befängt påstående. Sverige är och har under lång tid varit ett socialdemokratiskt land, och jag hoppas att det under lång tid även kommer att förbli ett socialdemokratiskt land. Jag har besökt länder som kan betecknas som socialistiska. Det finns ingenting där som över huvud taget kan jämföras med Sverige. Sluta med detta, Karin Falkmer! Jag tror att det gör mer skada än nytta!

Herr talman! Låt mig börja mitt egentliga anförande med att ge en kort reflexion kring det nyligen avslutade VHO-mötet i Singapore, där jag hade förmånen att få ingå i den svenska delegationen. Jag vet att handelsministern senare kommer att gå in mer i detalj på VHO-frågan. Mina reflexioner bygger på erfarenheter av tidigare GATT-förhandlingar, där jag också deltagit.

Många här hemma och kanske också i vår omvärld har säkert funderat över hur Sverige skulle agera i Världshandelsorganisationen när vi nu är medlemmar i EU.

Herr talman! Mitt alldeles bestämda intryck är att Sverige utövar en pådrivande roll såväl inom EU-kretsen som i hela VHO-organet. Handelsministern och övriga i den svenska delegationen har medverkat till att vi har fått i hamn ett mycket viktigt IT-avtal. Vi har åstadkommit tull-sänkningar, och vi har ökat marknadstillträdet. Vi har flyttat fram positioner när det gäller mänskliga rättigheter och arbetsvillkor, och vi har nått bättre resultat när det gäller handel och miljö än vad som såg ut att vara möjligt i början.

Självklart hade man kanske önskat att vi skulle ha kommit något längre på ett eller annat område. Men sett i perspektivet av hur frågorna behandlades tidigare finns de nu åtminstone med på dagordningen, och det bådär gott inför framtiden.

Enligt mitt sätt att se vår roll och vår position i de här sammanhangen är det alltså helt klart att Sverige har en större betydelse och är mer pådrivande än vad man ibland tycks tro.

Betydelsefullt är också att parlamentariker som jag och kollegan Lars Tobisson får delta på den typen av konferenser. För det vill jag rikta ett tack till Björn von Sydow och hans företrädare på posten, som gett oss den här möjligheten. Jag tror också, herr talman, att det ligger ett värde i att fler parlamentariker, fler ledamöter av den här kammaren, får möjlighet att vara med på liknande konferenser och sammanslutningar.

I det betänkande vi nu behandlar finns ett avsnitt som tar upp utrikes-handel, export och investeringsfrämjande. Låt mig också något få beröra detta.

När det gäller handelspolitiken har det genom åren varit stor enighet i utskottet i just dessa frågor. I fråga om Kommerskollegium kommer dess verksamhet fortsatt att vara att ge regeringen ett underlag för beslut och ställningstagande. Detta kommer att ske genom utredningar och samråd med ansvariga departement. Kollegiet kommer också framöver att få lägga större vikt vid kartläggningen av handelshinder samt utökad bevakning och analys av hur den inre marknaden fungerar. Anslaget för nästa budgetår uppgår till 48,2 miljoner kronor och har inte föranlett någon motion.

När det gäller exportfrämjande åtgärder föreslår Centerpartiet i en motion att riksdagen skall göra ett tillkännagivande om att det statliga stödet till exportsatsningar tydligare skall inriktas på småföretag.

Exportrådets verksamhet är redan i dag i stor utsträckning inriktad på små företag. Stora företag har som bekant oftast egna utlandsorganisationer och är inte i lika stort behov av Exportrådets tjänster. I dag jobbar rådet mer med små och medelstora företag. Av Exportrådets s.k. kunder är 97 % små och medelstora företag. Två tredjedelar av kunderna exporterar för högst 14 miljoner kronor per år, medan ungefär 30 % av kunderna exporterar för 14–400 miljoner kronor per år. Det krav som Centern för fram i sin motion anser vi i och med detta tillgodosett.

Utöver detta kan noteras att regeringen inom ramen för småföretagsprogrammet, som administreras av NUTEK, har beslutat att anvisa 17,5 miljoner kronor till Exportrådet för särskilda insatser riktade till småföretag.

Herr talman! När det sedan gäller Exportkreditnämndens verksamhet begärs i en socialdemokratisk motion ett tillkännagivande om ökade krediter till Ryssland och övriga öststater. I en annan motion från Vänsterpartiet föreslås att riksdagen skall göra förändringar av Exportkreditnämndens regler för trähusexport.

Det behov av exportkrediter som finns i Ryssland och andra öststater har redan uppmärksamats av regeringen. År 1993 uppdrog regeringen åt EKN att administrera en särskild exportkreditram, som i dag uppgår till 2 miljarder kronor, avseende de baltiska länderna och Ryssland. Eftersom riskerna då bedömdes som större än för det ordinarie garantisystemet avsatte regeringen 400 miljoner kronor extra för förlustrisker.

Sedan den särskilda kreditgarantiramen inrättades har situationen i många öststater påtagligt förbättrats. EKN är därför numera öppen för ordinarie garantier för många av de länder som den tidigare faktiskt har varit stängd för.

När det gäller det yrkande som tas upp i Vänsterpartiets motion kan jag bara konstatera att sådan export kan garanteras inom ramen för EKN:s ordinarie garantiverksamhet. Men jag vill också understryka att om garantiverksamheten skall fungera krävs det att både det aktuella köparlandet och köparen bedöms som kreditvärdiga. Låt mig också påpeka att det finns en viss risk i att använda särskilda garantisystem för enskilda branscher. Den ena risken består i att bedöma vilken bransch som har en större risk än en annan, och den andra i att det sannolikt kommer att krävas betydande belopp för att systemet skall fungera med

Prot. 1996/97:47
17 december

Näringsliv

Handelspolitik

en tillfredsställande riskspridning och för att det hela skall gå ihop över tiden.

Det senaste staten gjort i samarbete med Exportrådet är att satsa 10 miljoner kronor för marknadsföring av trähus i Japan. Detta bedöms faktiskt kunna bli en stor möjlighet för den svenska trähusbranschen. Om vi lyckas med den här satsningen finns det fler branscher, inte minst på miljöområdet, som kan se nya exportsatsningar och områden som går att utveckla.

När det slutligen gäller investeringsverksamheten för nyinvesteringar och nyetableringar i Sverige samt ökad samverkan med svenska företag vill Miljöpartiet i en motion skära ned anslaget med 20 miljoner kronor.

Enligt vår uppfattning finns det ett stort behov av investeringsfrämjande åtgärder så att vårt land på lika villkor som andra länder skall kunna marknadsföra förutsättningarna för att etablera och driva företag. Det är viktigt, herr talman, för ett litet land som Sverige, och det är viktigt för ett land som är så oerhört exportberoende som Sverige är.

Herr talman! Det är glädjande att konstatera att handelsministern i en debattartikel i DN i dag bl.a. pekar på just dessa frågor. Jag stöder hans idéer till fullo. Jag är övertygad om att Sverige kommer att ha stora möjligheter att både utveckla och påverka handelspolitiken i en framtida positiv riktning.

Jag ber med det anförda att få yrka bifall till hemställan i betänkandet samt avslag på motionerna och de reservationer som fogats till detta betänkande.

Anf. 170 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Det gläder mig att se Reynoldh Furustrand i riksdagens talarstol som en varm frihandelsförespråkare – numera. När jag var ny i näringsutskottet hade jag min allra första debatt om tekofrågan, där Folkpartiet och Moderaterna slogs för att få bort handelshindren på det området mot Socialdemokraterna – där Reynoldh Furustrand, om jag inte minns fel, var min meddebattör – Centerpartiet och Kommunisterna, som Lennart Beijers parti hette på den tiden.

Nu verkar det som om jag har lyckats trampa på en oerhört öm tå hos Reynoldh Furustrand, när jag tar upp problemet med hur omvärldens syn på Sverige påverkar våra möjligheter att få investeringar till vårt land.

Problemet är hur omvärlden ser på vårt land. Jag har inte sagt att det är ett socialistiskt land vi lever i, men jag har sagt, och det kan jag stå för, att många i vår omvärld ser Sverige som socialistiskt. Och jag tror att även Reynoldh Furustrand har träffat på dylika personer.

Jag ser fram emot handelsministerns utveckling av detta område. Jag brukar hävda motsatsen och prata väl om Sverige. Men jag blir då så oerhört besviken när jag upplever en regeringsföreträdare som Marita Ulvskog göra ett sådant oerhört klavertramp att det sprider sig över världen och sprider samma missuppfattning om Sverige igen.

Anf. 171 REYNOLDH FURUSTRAND (s) replik:

Herr talman! Jag tror att det vore klädsamt om Karin Falkmer tog den diskussionen med Marita Ulvskog, eftersom det är Marita Ulvskog hon nu angriper för vad Marita Ulvskog har sagt och gjort.

Jag har haft samma frihandelsvänliga uppfattning sedan jag kom till den här riksdagen, och jag kommer att stå för denna frihandelsvänliga uppfattning. Jag är mycket medveten om – kanske något mer medveten än Karin Falkmer – de motsättningar som finns runt om i vår värld gällande hur handeln utvecklas, men så mycket kan jag lova Karin Falkmer att jag kommer att slåss så mycket jag orkar för att frihandeln skall segra i den här slutliga kampen.

Karin Falkmer säger att folk uppfattar Sverige som ett socialistiskt land. Det vore mig fullständigt främmande att gå ut och hävda det motsatta, dvs. att Sverige skulle vara ett land där man är så konservativ att det inte lönar sig att investera i detta land. Jag träffar företrädare från andra länder, och jag har inte mött någon företrädare, från något land, som har påstått eller uppfattat att Sverige skulle vara ett socialistiskt land som man drar sig för att investera i. Tvärtom ser man fram emot att göra investeringar och etableringar i Sverige.

Anf. 172 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Problemet med Marita Ulvskogs uttalande är ju att det backades upp av vår statsminister. Därigenom delar hela regeringen ansvaret för det, och det är därför jag ställer frågan till Björn von Sydow: Är regeringen medveten om hur omvärldsbilden av Sverige påverkar möjligheterna för oss att få investeringar till vårt land? Vad gör man för att förändra bilden till det bättre? Det är ju den frågan jag tycker är så viktig att få svar på här i dag.

Anf. 173 REYNOLDH FURUSTRAND (s) replik:

Herr talman! Karin Falkmer har ju möjlighet vid någon frågestund i riksdagen att ställa frågan till både Marita Ulvskog och Göran Persson när de är närvarande. Jag utgår från att Karin Falkmer kommer att få ett mycket tydligt och fullödigt svar av Björn von Sydow på de frågor hon har ställt.

Anf. 174 Statsrådet BJÖRN VON SYDOW (s):

Herr talman och ärade ledamöter! Jag skall be att få kommentera några av de frågor som har ställts till mig, och jag skall försöka göra det i slutet av mitt anförande.

Jag vill koncentrera mig på det som också har varit teman i inläggen här i dag, nämligen dels världshandelskonferensen, dels investeringsfrågorna i vårt eget land.

Även jag delar den positiva hållning som alla har uttryckt när det gäller resultatet av konferensen i Singapore. Det är, som har sagts, ett stort och betydelsefullt verkligt avtal som har träffats kring informationsteknik, låt vara att det finns en och en halv kontrollstation, kan man säga, kring detta under första kvartalet nästa år. Jag tror för min del att hade det inte pågått en slutförhandling om ett riktigt avtal så är det inte heller så säkert att deklarationen med intentionerna hade blivit så framgångsrik som den faktiskt blev, och jag vågar tro det för flertalet deltagare. Jag tror att det är en viktig iakttagelse som vi har gjort att VHO är en organisation som har ett väldigt konkret innehåll, och där det spelade roll att det var fråga om ett slutförande av en förhandling på ett centralt område.

En viktig erfarenhet som har berörts bl.a. av Reynoldh Furustrand i hans inlägg gäller det EU-samråd som ägde rum. Jag vågar påstå att Sveriges möjligheter att hävda våra intressen och värderingar var stora genom att EU, företrätt av kommissionen och Leon Britten, är en viktig, ja, t.o.m. en synnerligen stor, aktör i VHO. Vi kunde influera aktivt tillsammans med bl.a. Finland när det gällde att verkligen få igenom ett informationsteknikavtal med den bredd som vi fick. Vi hade ett liknande inflytande när det gällde att värna om miljöarbetet inom VHO. Vi hade också, genom bl.a. engagerade insatser från Hollands regering som vi stödde helhjärtat, liknande inflytande när det gällde skrivningar om möjligheterna för de minst utvecklade länderna att kunna påräkna några åtgärder från de rika länderna.

Jag menar att man kunde se att vi genom vårt medlemskap i EU fick en sorts hävstångseffekt när det gällde våra intressen och våra värderingar på många punkter.

Ytterligare en iakttagelse är att det är svårt, för att inte säga omöjligt, att skilja ut handelspolitik från all annan politik. Här i debatten i dag är det bara ett inlägg där man har försökt att hålla fast vid den ståndpunkten, och jag syftar då på det moderata inlägget från Karin Falkmer. Alla andra ser att det är nödvändigt att kunna diskutera hur handelspolitik och handelsregler skall länkas samman med andra internationella regelverk bl.a. i syfte att åstadkomma det som Holger Gustafsson pekar på: ett liv, ett samhälle och mänskliga relationer fyllda av anständighet också när det gäller ekonomiska utbyten oss emellan.

Den konflikt som det handlade om när det gällde frågan om en socialklausul i VHO har egentligen kanske inte beskrivits alldeles fullödigt i svenska medier. Vi hade en konflikt som handlade om ifall det skall finnas ett engagemang i VHO för detta. Det var *en* stor punkt. Den andra punkten var: Om det skall finnas det, skall det i så fall byggas in i VHO en möjlighet att använda det som är konfliktlösningsmekanismen inom VHO, nämligen sanktioner staterna emellan när man inte följer VHO:s regler? Delegationen satt och hörde på samtliga ca 120 inlägg från världens regeringar. Icke någon företrädde ståndpunkten att det skall införas sanktioner på det sättet.

Meningarna var delade om VHO över huvud taget skall engagera sig i frågan eller inte. Skiljelinjerna kom inte att gå entydigt mellan nord och syd, utan det fanns i syd de som kunde tänka sig att någonting borde kunna hända i form av en länk mellan VHO och det som skall vara huvudorganet för detta, nämligen FN:s organisation för arbetsrättigheter, ILO.

På nordsidan gick det en liknande skiljelinje. De flesta kunde tänka sig en sådan länk. Ett fåtal regeringar var motvilliga till att över huvud taget tänka sig en länk. Att det gick att komma fram berodde delvis på att det dag efter dag av inlägg och förhandlingar visade sig att det ändå fanns någonting som förenade, nämligen att man har rätt att belysa hur handelspolitikens regler tar sig ut i förhållande till mänskliga rättigheter. VHO kan, vilket vi strävar efter, spela en roll för att få ILO att verkligen göra det som är ILO:s huvudansvar, nämligen att skjuta på. Samtidigt kände vi att vi skulle få en bättre diskussion i VHO om vi fick höra och ta del av ordentliga rapporter från framför allt ILO. Hur är det verkliga tillståndet i

världens nationer när det gäller mänskliga rättigheter av det slag som har nämnts i flera inlägg?

Nu kom vi fram till en lösning som jag tyckte var bra. Vi från EU kunde ställa upp på den. Det var en formulering om att världens regeringar skall följa de konventioner som finns och att ILO skall vara huvudverktyget för att komma till rätta med missgrepp. Vi vill inte ha någon form av protektionism. Under det ligger en reaktion emot tanken på handelssanktioner. Samtidigt har de två organisationernas sekretariat fått i uppdrag att fortsätta ett samarbete som förhoppningsvis gör att denna debatt, som kommer att fortsätta, kan byggas på bättre underlag och bättre kunskaper. Det kan därigenom verka förbättrande för förhållandena.

Jag vill nu gå över till investeringsfrågorna. Även de spelade en viktig roll i förhandlingarna i Singapore. Sverige är ett land med stora utgående och numera också ingående investeringar. Vi engagerade oss starkt för att få till stånd ett internationellt regelverk kring vilka krav investerare och mottagarland kan ställa på varandra, med tanke på ländernas olika politiska och administrativa system.

Vi vill ha genomskinlighet. Vi vill ha förutsägbarhet. Vi vill kort sagt se till att investerare skall tävla med varandra på ärliga, raka och tydliga villkor.

Vi nådde framsteg på det sättet att det bestämdes att det skall tillsättas studiegrupper kring dessa frågor, liksom kring konkurrensfrågorna. Vi ser det som ett sätt att få till stånd en internationell rättsordning kring investeringar, på samma sätt som handeln med varor är reglerad. Vi märkte att det började slå rot också bland u-ländernas företrädare. Detta är någonting som rätt utformat och satt i system också kommer att vara till fördel för ett fattigt land med ett oerhört behov av investeringar.

Hur står det då till med investeringarna i Sverige? Vi har diskuterat det här i dag. Min uppfattning, som jag har lagt fram vid olika tillfällen, är att vi har all anledning att i princip vara positiva till utländska investeringar i vårt land. Andra länder skall se på samma sätt på svenskbaserade investeringar i sina länder. Utländska investerare kan innebära mycket positivt för vår ekonomi. Jag vill trycka på ökad överföring av kunskaper och erfarenheter och en förbättring av konkurrenstrycket på sådana sektorer som inte har haft tillräckligt bra konkurrens. Teknisk kunskapsöverföring kompletterar ett land. Alla länder har flaskhalsar. Vi har också haft det.

Den avgörande frågan är hur ett ägarskap förvaltas. Jag tror att få av oss med handen på hjärtat säger att svenskar i alla hänseenden är ärligare och effektivare företagare än vad utländska medborgare är. Man kan se på samma sätt på företag som är baserade i olika länder, givet att vi har internationella regelverk som verkar likriktande för förutsättningarna.

Jag vill också nämna någonting om realiterna i Sverige i dag. Vi vet att vi i verkligheten har stora ingående utländska investeringar i vårt land. När jag tittar på statistiken har jag har väldigt svårt att se hur den bild som Karin Falkmer målade upp skulle kunna vara riktig. Vårt land ligger i dag som nummer tre i Europa vad gäller ingående utländska investeringar. De uppgår till ca 14 miljarder dollar om året. Vi är nummer tre i Europa och nummer fem i världen. Jag har väldigt svårt att tro att den

Prot. 1996/97:47

17 december

näringsliv

handelspolitik

analys som Karin Falkmer gör spelar någon större roll när utvecklingen har tagit denna vändning.

Förändringen inträdde 1993. Siffrorna förtärktes 1994, gick upp 1995 och är fortfarande 1996 tillfredsställande. Vi har i verkligheten kommit att få en kraftig ingående utländsk investeringsvåg, som vi har all anledning att bejaka.

Jag vill ta upp ytterligare några av de frågor som har ställts i debatten. Trähus har nämnts. Jag vill säga att jag när det gäller Bosnien inte har något nytt att komma med, eftersom inga förändringar har skett i de affärsförutsättningar eller politiska förutsättningar som de engagerade trähusföretagen arbetar med.

Lennart Beijer tog upp frågan om Tyskland. Jag och mina medarbetare har tyvärr ingen kännedom om det projekt som han tar upp. Vi tror att man i stort sett inte behöver använda EKN för export till norra Tyskland. Här räcker vanliga kommersiella bankgarantier. Vi är tacksamma för information om vad som kan ligga bakom. Vi är naturligtvis beredda att titta på frågan, men vi känner inte till den.

Kjell Ericsson tog upp frågan om Norge och gränsproblemen. På en punkt hoppas jag att det skall vara möjligt att göra någonting. Det gäller den faktiska tullklareringen. Kanske går det att komma fram till en effektivare tullklarering med ADB osv. Ett problem som jag icke tror att vi kommer undan är att EES-avtalet inte gäller jordbruket och jordbruksvaror. Där är en skillnad. Jag tror inte att vi kan få någon avgörande ändring till stånd, hur mycket vi än anstränger oss i Bryssel. Men jag vill understryka att jag och mina medarbetare i departementet arbetar för att långt i förväg identifiera alla eventuella problem i gränsytan mellan industriella varor och jordbruksvaror och försöka lösa upp de knutar och konflikter som finns. Jag delar Kjell Ericssons mening. Trassel vid vår gemensamma gräns är helt ovärdigt våra grannförhållanden. Men det är en skillnad mellan EU-medlemskap och EES, och det är den som kommer till uttryck.

Eva Flyborg frågade mig om Anders Sundströms uttalande. Jag tror hon syftar på det Anders Sundström har sagt om att Svenska Kraftnät egentligen också borde ha möjlighet att äga och därmed vara en neutral distributör av el till andra länder. Jag tror att det är det som hans uttalande syftade på. Jag ser för min del inget problematiskt i en sådan konstruktion. Jag är dock inte underrättad av Anders Sundström om detta är aktuellt i de energipolitiska förhandlingarna eller inte.

Slutligen vill jag till Holger Gustafsson säga att jag stöder mycket i hans inlägg. Jag kan också säga att min uppfattning är att den del av EU-medlemskapet ur handelspolitiskt hänseende där vi har mest att göra och där svårigheterna är störst är den gemensamma jordbrukspolitiken.

Jag vet att Annika Åhnberg arbetar i samråd med flera av kollegerna för att kunna lansera en svensk politik inför omförhandlingen av den gemensamma jordbrukspolitiken som är baserad på vårt frihandelstänkande men som det ändå skall vara möjligt att åstadkomma framgångar för i EU-kretsen.

Anf. 175 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Jag delar helt och fullt Björn von Sydows övertygelse om att vårt EU-medlemskap har gagnat Sveriges möjligheter att ha infly-

tande på sådana viktiga frågor som handelspolitiken. Vi har ju i och med att vi är medlemmar i EU en möjlighet att påverka den största handelsorganisationen i världen, nämligen EU.

Det återstår mycket att åtgärda inom EU. Det är inte bara jordbrukspolitiken, utan det är att avskaffa EU:s tullar på industrivaror och att snabbare än vad det är sagt avskaffa tullarna gentemot de baltiska länderna, osv. Jag är övertygad om att Björn von Sydow delar min uppfattning att det här är en viktig fråga för Sverige att driva inom EU.

När det gäller arbetsvillkoren och handelsorganisationen VHO, tycker jag att utgången var lyckosam. Det är inte någon arbetsgrupp inom VHO som arbetar med detta, utan det är sekretariaten som har kontakter. Jag tycker att det är rimligt.

Investeringarna till Sverige har ökat markant i och med att Sverige blev medlem i EU, och det är mycket bra. Jag tycker inte att det är något negativt att vi får in investeringar i Sverige, tvärtom. Men vi har ett litet problem, och det är att det mesta av investeringarna har skett genom att redan befintliga företag övertagits av utländska företag. Det har varit väldigt få utländska företag som har startat ny verksamhet, och i och med detta har det inte skapats nya arbeten i Sverige. Man har möjligen tryggt dem som vi har, och det är bra nog.

Jag tycker att det som är viktigt att åtgärda är omvärldsbilden av Sverige, så att vi även får in investeringar som innebär att man bygger ut ny verksamhet och får nya jobb i Sverige.

Anf. 176 Statsrådet BJÖRN VON SYDOW (s):

Herr talman! Det återstår mycket att göra i EU. Vi lär oss också hur man kan arbeta i EU.

Jag avser att förelägga riksdagen två skrivelser under våren. En skrivelse handlar om svenska målsättningar när det gäller arbetet på den inre marknaden. En annan skrivelse handlar om Sveriges yttre handelspolitik. Den går givetvis i väldigt stor utsträckning, men inte helt, genom EU. Jag hoppas på en bra diskussion i Sveriges riksdag kring dessa strävanden, som vi sedan skall arbeta med genom sedvanligt inofficiellt och officiellt arbete i EU:s olika organ.

Jag vill ta upp frågan om omvärldsbilden. Jag har faktiskt också sett uppgifter om vad det är som spelar roll bland utländska analytiker och investerare. Det visar sig att vi har väldigt många plus som har att göra med kunskaper, informationsteknik och språkfärdighet. Om jag spetsar till det litet, kan jag säga att det finns problem när det gäller den uteblivna utbildning som en del ungdomar och yngre medelålders träffades av på 80-talet.

Det viktigaste när det gäller förtroendet har att göra med makroekonomin i Sverige. När vi är på väg ur den ekonomiska krisens mest akuta skede, som vi är, menar jag att Sverige har förutsättningar att i alla hänseenden te sig som ett av Europas mest attraktiva investeringsländer. Vi är det redan i många hänseenden.

Anf. 177 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Även jag hoppas att vi når därhän, men det kräver en aning mer från regeringen.

När det gäller investeringarna är det oerhört viktigt att VHO får ett regelverk för investeringsfrågorna. Jag hoppas att det kommer att gå framåt.

När det gäller den inre marknaden vill jag bara tillägga att vi också måste bevaka hur vi hanterar de här frågorna i Sverige och vara med som en vakthund. Den inre marknaden måste man erövra dag för dag. Man måste passa på vad man själv gör i Sverige och se vilka nya regler som kommer i de olika EU-länderna. Det har ju visat sig att det skapas ett fåtal regler på EU-nivå, jämfört med alla de nya regler som kommer till i de olika medlemsländerna och som sätter käppar i hjulen för den inre marknaden.

Jag tycker att Näringsdepartementet skall skapa en egen stark inre marknadsfunktion, som har en vaktande roll i alla frågor som passerar i regeringen, just med inre marknadsperspektivet i bakhuvudet.

Anf. 178 Statsrådet BJÖRN VON SYDOW (s):

Herr talman! Det är viktigt att vi har en aktiv hållning till en inre marknad. Men jag vill ge en kommentar. Vad är det som det handlar om? Ja, det handlar inte om att ta bort offentliga regler. Det handlar i väldigt stor utsträckning om att skapa gemensamma regler. När man sitter där i inre marknadsrådet, och även när EU-nämnden tar del av förberedelserna, ser man att det handlar om den offentliga maktens interventioner i marknaden, för att tillgodose konsumentintressen, miljöintressen, producentintressen osv. Det är den balansgång som Sveriges riksdag ständigt har. Nu har vi den på europeisk nivå. Det är en ständig avvägning.

Jag hoppas att jag skall kunna levandegöra dessa, ibland motsägelsefulla, utmaningar som man står inför. Men det är för lätt att ge intrycket att det handlar om en allmän drift i väg till en marknad utan regler och offentliga styrintstrument.

Anf. 179 LENNART BEIJER (v) replik:

Herr talman! Jag blir litet förvånad när Björn von Sydow säger att han inte känner till frågeställningen om trähus. Jag kanske var otydlig. Det är alltså inget projekt som pågår, utan det är snarare ett projekt som har avstannat, beroende på att de svenska hustillverkarna har så dåliga erfarenheter. De har alltså svårt att få betalt för gjorda leveranser. Såvitt jag begriper, har ändå deras riksorganisation försökt få en ändring till stånd.

Här måste det naturligtvis vara av intresse för oss att dels låta Exportrådet ta hand om och förbereda marken, dels vara beredda att under en övergångsperiod, tills allting fungerar av sig självt, se till att EKN tar den här branschen under sina vingar. Det var frågan.

Jag skulle vilja passa på att be om en utveckling av jämförelsen mellan utländska investerare och tidigare valloner. Det skulle vara mycket intressant.

Anf. 180 Statsrådet BJÖRN VON SYDOW (s):

Herr talman! Lennart Beijers sista fråga handlar om en liknelse som jag har gjort då och då. Jag vet ju att det var möjligt att sprida företagskunnande i det dåtida Sverige, genom den berömda importen av val-lonska både företagsledare och yrkesarbetare. Det är den liknelsen som

jag tycker känns väldigt relevant att få göra, i en tid när det ibland riktas skepsis mot utländska investerare och företagsledare men också mot löntagare från andra länder.

Frågan om trähus till Tyskland är okänd för mig. Jag kan bara säga att jag i princip tror att det är en fråga för det vanliga banksystemet.

Anf. 181 LENNART BEIJER (v) replik:

Herr talman! Jag skall naturligtvis se till att statsrådet kommer att bli informerad i den här frågan på något sätt, ganska ordentligt för den delen.

Jag tycker ändå att det är en viss skillnad mellan utländska investerare och tidigare års valloner i den meningen att vallonerna stannade kvar och utvecklade Sverige, medan det ibland kan vara litet mer osäkert med utländska investerare. Det är därför jag tycker att man skall hantera de olika storheterna litet varsamt.

Anf. 182 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Som jag sade i min inledning delar jag handelsministerns positiva syn på resultatet i Singapore. Jag tycker att det är en stor framgång att man har liberaliserat handeln med informationsteknik, och att man har fått ett internationellt regelverk för investeringsfrågor tycker jag också är mycket bra. Man måste se socialklausulerna som en framgång. Vi har fått en länk mellan VHO och ILO. De här frågorna tycker jag att man har skött på ett fint sätt.

Jag återkommer till den lilla frågan. Frågan om Norge är en liten fråga i förhållande till VHO, men det är trots allt en ganska stor fråga för dem den berör. Norge är också, som jag sade tidigare, en stor handelspartner. Förvisso har vi EES-avtalet, som inte omfattar jordbruket. Men man tycker ändå att när det gäller ett EES-land, ett land som har minst lika hårda villkor för miljö och skydd som Sverige och andra EU-länder, skulle man i förhandlingar mellan kommissionen och Norge i vissa fall ha kunnat göra Norge till yttergräns. Det skulle egentligen inte skada någon. Det skulle underlätta mycket för den trafik som förekommer över gränsen. Det här är trots allt ett stort praktiskt problem, som man tycker skulle kunna underlättas. Det handlar ändå om vår närmaste granne och stora handelspartner.

Än en gång hoppas jag att det går att hitta någon lösning när det gäller trähusen till Bosnien. Vi vet att marknaden i Sverige i dag inte är speciellt stor. Kan man hitta olika marknader för trähus här, kan man också behålla både sysselsättning och kompetens i vårt land. Det är också nödvändigt.

Sedan kan jag bara intyga det som Lennart Beijer säger när det gäller Tyskland. Där finns problem. Det finns ett antal trähusföretag i Sverige som har problem med att klara krediterna mot Tyskland.

Anf. 183 Statsrådet BJÖRN VON SYDOW (s):

Herr talman! Jag vill bara peka på att när det gäller investeringar på internationell nivå gäller framsteget möjligheten att få i gång ett studiearbete inom VHO för att belysa detta innan vi kan komma i gång med förhandlingar. Det är långt dit.

Prot. 1996/97:47

17 december

näringsliv

handelspolitik

Vi ligger möjligen längre fram när det gäller ett arbete inom OECD. Men jag har fått klart för mig att de flesta OECD-länder har genomskinnliga regelverk för investeringar sinsemellan. Den viktiga frågan är att få det på världsnivå.

Jag kan inte kommentera mycket mer när det gäller Norge, men jag skall titta närmare på detta med mina medarbetare och se om det finns några tekniska möjligheter till framgång.

När det gäller Bosnien och trähus ser jag ganska pessimistiskt på situationen så länge trähusfabrikanterna knyter sina tilltänkta finansieringssystem från den serbiska delen av Bosnien-Hercegovina in mot Serbien. Det är den politiska knutpunkten. Sverige liksom Daytonavtalet strävar ju efter att hålla ihop de tre befolkningsgrupperna inom Bosnien-Hercegovina.

Dessutom är det utomordentligt stora kreditrisker, så stora att det inte går att lösa dem med den vanliga avgiftssättning vi har. Och vi har inga statsmedel. Vi kan inte omdisponera våra utgiftsområden som riksdagen här har fastställt för att ta fram belopp, allra minst de jättebelopp som hela idén bygger på.

Anf. 184 EVA GOËS (mp) replik:

Herr talman! Jag tackar för rapporteringen och även för en rapport som jag har fått i handen i näringsutskottet. Där läser jag under rubriken Handel och miljö: Frågan om fortsatt arbete inom VHO om frågekomplexet handel och miljö avslutades odramatiskt med att en text som förelåg från Genève antogs som en del av ministerdeklarationen. Texten för inte frågorna framåt på ett sådant sätt som EU eftersträvat, men arbetet kan fortsätta på basis av ett konsensusbeslut.

Jag skulle önska att handelsministern utvecklade den här formuleringen.

Anf. 185 Statsrådet BJÖRN VON SYDOW (s):

Herr talman! Det kanske var en knapphändig information som fanns i dokumentet. Situationen är den att många av de u-länder som är kritiska mot att föra in en social klausul i VHO-systemet, därför att man fruktar att den kommer att användas i protektionistisk riktning, riktar samma kritik mot möjligheten att inom VHO ta hänsyn till miljökonventioner eller miljömärkning. Kort sagt, att de kommer att användas av den rika världen som ett sätt att utestänga den fattiga världens produkter.

När jag var nere i Genève i början av november var situationen synnerligen dålig. Det verkade som om u-länderna var så starka i förhandlingarna att vi inte ens skulle ha ett bekräftande av vad som redan var uppnått med oss i den deklaration som vi ändå fick. Men vi agerade kraftfullt inom EU och uppnådde den här hävstångseffekten på nytt, släpp inte taget! Vi klarade inte att flytta fram positionerna, men vi skall ha en fortsatt arbetsgrupp inom VHO och förhoppningsvis en reorganiserad sådan, som ger bättre möjligheter till framsteg nästa gång när det gäller att åstadkomma att det skall vara möjligt att ta hänsyn till miljökonventioner utan att det skall betraktas som handelshinder.

Anf. 186 EVA GOËS (mp) replik:

Herr talman! Det här kan man kanske säga är en gränsdragning mellan nord och syd, mellan u-länder och i-länder.

Jag läser i ett annat avsnitt, om investeringar och konkurrens, som statsrådet var inne på. Då tänkte jag att om man nu såg det ur u-ländernas synvinkel: På vems villkor investerar man? Om handelsministern kunde sätta sig in i att vara en person från ett u-land som var på den här konferensen, hur skulle han eller hon ha upplevt det hela? Är det investeringar på i-ländernas villkor eller på u-ländernas?

Anf. 187 Statsrådet BJÖRN VON SYDOW (s):

Herr talman! Det är verkligen en berättigad fråga. Lyssnade man på inläggen var det verkligen många u-länder, särskilt i början av debatterna, som ställde den frågan och sade: Vi vill ha kvar nationella möjligheter att reglera den ingående investeraren. Men det växte så småningom fram en känsla av att en hel del u-länder faktiskt har tagit steget ifrån u-landsstatusen och numera är på väg uppåt i inkomster. De såg att de egentligen hade gjort det därför att de kunnat ha en reglering av kapitalbildning och investeringsförhållanden. De såg snabbt: Men snart är vi också investerare utåt, kanske att det ändå är så att det som vi uppfattar som ett förtryck från i-länderna i verkligheten, rätt hanterat, kan vara till stöd för oss.

De allra fattigaste länderna är de som upplever detta hot som mest. Och där finns mycket att göra för oss. Man talade ibland om behovet av en *educational process* för att vinna förståelse för att ett genomskinligt regelverk är bättre än inget regelverk alls.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 december.)

Prot. 1996/97:47
17 december

näringsliv

handelspolitik

10 § Utgiftsområde 21 – Energi

Energi

Föredrogs

Näringsutskottets betänkande 1996/97:NU2

Anslag inom utgiftsområde 21 Energi (prop. 1996/97:1 delvis)

Anf. 188 MIKAEL ODENBERG (m):

Herr talman! Låt mig allra först få yrka bifall till reservation 1 till betänkandet, avgiven av Karin Falkmer m.fl. Det är en reservation som handlar om hur ett förslag från regeringen att spara vissa medel på energiforskningsanslagen bör läggas ut.

Det kanske inte är den största energipolitiska utmaningen vi står inför. Det är ett tunt betänkande, eftersom energipolitiken i huvudsak ligger i malpåse i avvaktan på den energipolitiska proposition som regeringen har aviserat skall komma någon gång under våren 1997.

Den knapphändiga budgetbehandling som vi har att ta itu med när det gäller utgiftsområdet Energi ackompanjeras nu av ett partitaktiskt förhandlingsspel som främst handlar om landets kärnkraft. Skall man ange

några nyckelord för detta förhandlingsspel skulle det kunna vara ord som reaktorexercis, årtalsdribblande, bondeoffer och kohandel.

Det påminner också litet om barnramsan om tio små negerpojkar eftersom man i förhandlingarna från början hade sex samtalspartner. I november konstaterade näringsministern att det i sak var en stor åsiktsgemenskap mellan honom och Socialdemokraterna å ena sidan och Moderaterna och Folkpartiet å den andra. Detta uttalande till medierna ackompanjeras med att Moderaterna och Folkpartiet slängdes ut ur förhandlingsrummet. I dag på eftermiddagen har Miljöpartiet uteslutits från förhandlingarna. Det sker samtidigt som alla vet att Miljöpartiet och Centern så här långt har intagit identisk likartad uppfattning i de samtal som pågått. Nu hörde vi på nyheterna att Centern i morgon överväger att lämna energiförhandlingarna.

Detta visar naturligtvis att regeringens förhandlingsuppläggning har lett in i en återvändsgränd. Näringsministern har anmält sig till debatten, men han syns inte till. Det är synd därför att jag skulle vilja, mot bakgrund av det taktiska spel som pågår, påminna honom och kammaren i övrigt om att det i förra veckan, då han träffade sina samtalspartner i energiöverläggningar, gick 551 185 människor utan riktigt jobb i det här landet. Det är en ökning med drygt 20 000 sedan Energikommissionen slutade sitt arbete för jämnt ett år sedan.

Bland all reaktorexercis och allt årtalsdribblande kan det kanske vara bra att erinra sig om att det är om dessa 551 185 människor av kött och blod som detta egentligen handlar. Energipolitiken är ju inget självändamål. Energipolitiken är ett instrument, ett redskap i riksdagens händer. Energipolitiken är viktig för miljön. Men den är framför allt en strategisk faktor för att få till stånd tillväxt, för att få till stånd investeringar, företagande och sysselsättning. I det perspektivet är energipolitiken oerhört viktig. Den har avgörande betydelse för det här landets industriella framtid. För de svenska basindustrierna är energipolitiken något av en ödesfråga. Men det gäller inte bara för basindustrier utan hela bygder – Bergslagen, efter Norrlandskusten och i Norrbottens inland – som för sin framtid är beroende av att energipolitiken ger vettiga och konkurrenskraftiga spelregler för de svenska företagen. Ingen regionalpolitik i världen kan kompensera det dessa bygder drabbas av, om vi genom en oklok energipolitik och en förtida kärnkraftsavveckling höjer elpriserna för den svenska industrin.

Nu är näringsministern klok nog att inse detta. Han är väl medveten om det, och han har skrivit om det i ett stort antal debattartiklar. Ändå har han kallat det för en skrämselfkampanj när jag och andra moderater under de gångna veckorna rest runt och besökt elintensiva företag just i de här bygderna. Jag kan försäkra kammaren om att energifrågan för oss inte är någon kul kampanjfråga. Vi har besökt elintensiva företag för att lyssna, lära och bilda opinion. Vi har träffat företagsledare och fackklubbar. Alla har delat vår djupa oro över det förhandlingsspel som för närvarande pågår.

Man kan när man ser mediernas rapportering få det intrycket att frågeställningen för den svenska riksdagen i dag är om vi skall förtidsavveckla en svensk reaktor 1998 eller om vi skall göra det år 2001. Så är naturligtvis inte alls fallet. Den huvudfråga som vi nu har att avgöra är om det skall fattas politiska beslut om att i förtid avveckla svenska kärn-

kraftsreaktorer, eller om kraftbranschen själv under de kommande decennierna skall få ta ansvar för omställningen av sitt produktionssystem. Jag vill med viss skärpa hävda att kraftindustrin numera inte skiljer sig från andra kapitalintensiva industribranscher med långa ledtider. Om staten kan sätta stabila ramar och ange långsiktigt hållbara spelregler kommer kraftbranschen sakta men säkert att kunna förnya sin produktionsapparat under kommande år. Det behövs inte, lika litet som det behövs för andra branscher, några politiska beslut för att åstadkomma detta.

Energikommisionen har avfärdat årtalet 2010, det som tidigare har ansetts vara en kärnkraftens bortre parentes. Därmed har naturligtvis också skälen för politiskt beslutsfattande kring en "hitre" parentes fallit. Sanningen är att det över huvud taget inte behövs några politiska beslut för att få till stånd en avveckling av den svenska kärnkraften. Om vi behåller dagens lagverk, tillkommet efter 1980 års folkomröstning, kommer den svenska kärnkraften att fasas ut under första halvan av 2000-talet. Då vinner vi också den tid som inte minst Energikommisionen understrukt att vi behöver för att förnybar energiproduktion skall bli ekonomiskt konkurrenskraftig.

Regeringen och näringsministern gör sig nu i medierna till tolk för uppfattningen att det skulle erfordras politiska beslut av det skälet att de svenska kärnkraftverken inom kort kommer att sjunga på sista versen. Det här är en grovt felaktig beskrivning. Den svenska kärnkraften är en toppmodern produktionsapparat. Den har inte ett evigt liv, utan den kommer så småningom att bytas ut, men den har många år kvar.

Det innebär att politiskt fattade beslut om att i förtid lägga ned lönsamma reaktorer som uppfyller de svenska säkerhetskraven blir också beslut om kapitalförstöring. Per definition innebär sådana förtidsavvecklingar en kapitalförstöring. Vi vill med bestämdhet hävda att ett land med över en halv miljon arbetslösa människor inte har råd med denna kapitalförstöring. Tvärtom har vi nu anledning att ta vara på alla de resurser som står till det svenska folkhushållets förfogande.

Vi behöver, herr talman, få till stånd en långsiktig och hållbar energipolitik värd namnet. Det talas mycket i den här talarstolen, inte minst när det är näringsdebatter, om att landets företagare och investerare behöver långsiktiga och stabila spelregler, att vi måste få fasta spelvillkor. Det område som för många industrier är helt centralt är energiområdet, och här saknas de fasta spelreglerna. I stället får man på håll se hur det partitaktiska spelet utvecklas. Jag fick väldigt tydligt bekräftat, när jag besökte olika elintensiva företag runt om i landet under den gångna månaden, att man i olika styrelser sitter och väntar på besked för att man sedan skall kunna ta sina strategiska investeringsbeslut. De beskeden måste ges. Det går inte att i längden låta energipolitiken vara totalt utan den stadga som investerarna behöver för sina beslut.

Jag vill också hävda att det i längden inte heller går att utforma landets energipolitik i öppen strid mot Moderaterna, Folkpartiet, näringslivet och en samlad fackföreningsrörelse. Det går inte att åstadkomma den bredd och stabilitet som näringslivet behöver. Då hjälper det inte att man försöker motivera det politiska spelet med uttalanden om att man vill inleda en förtida avveckling därför att detta skulle vara till gagn för industrin. Det vore mer fruktbart om man lyssnade på näringslivet, anställda i företagen och de entydiga budskap som de ger.

Låt mig till sist säga att det nu, när vi nu ser energiförhandlingarna sakta men säkert haverera, finns anledning att understryka att det – med tanke på vad som behöver komma ut av energipolitiken och av den energipolitiska proposition som skall läggas fram i vår – inte duger med besked om vad statsmakterna vill göra med reaktor nr 1. Investerarna behöver nu få besked om vilka spelregler som skall gälla för energiproduktionen i stort. Det går inte att fatta beslut om en första reaktor och sedan lämna alla i tvivelsmål om vad som skall hända med de återstående reaktorerna. Gör man det har man fattat det absolut sämsta tänkbara beslutet. Då har man sänt en avvecklingssignal samtidigt som man lämnar investerarna i totalt tvivelsmål om vilka långsiktiga spelregler som skall gälla.

Genomför man en politisk stängning av en kärnkraftsreaktor utan att ge besked om hur fortsättningen av omställningen skall gå till, har man förenat denna enstaka avställning med oerhört höga kostnader för det svenska samhället.

Därmed, herr talman, ber jag återigen att få yrka bifall till reservation 1 i betänkandet NU2.

Anf. 189 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Jag skall läsa citat: ”Efter det att Energikommissionens betänkande har varit på remiss kommer regeringen att kalla till partiledaröverläggningar om energifrågan.

Socialdemokratin är beredd att ta sig an den stora uppgift som omställningen av energisystemet innebär. Vi är övertygade om att denna omställning, som också ska ha inslag av hushållande och sparande, både är nödvändig och möjlig. Enligt vår uppfattning bör kärnkraftsavvecklingen inledas under mandatperioden och därefter fortsätta i jämn takt. Omställningen ska genomföras på ett sådant sätt att den elintensiva basindustrins konkurrensläge inte äventyras. Den redan genomförda om- och avregleringen av elmarknaden får inte leda till ökade elpriser generellt sett för hushållen eller för hushåll i särskilda områden, till exempel i glesbygden. Om så sker måste åtgärder vidtas.

Den nationella utmaning som ligger framför oss på energipolitikens område kräver mångas medverkan och delaktighet. Inför nästa stora energipolitiska beslut eftersträvar socialdemokratin bred politisk enighet. De förestående partiledaröverläggningarna måste utgå från denna ambition.”

Detta var ett utdrag ur s-kongressens protokoll.

Jag är benägen att hålla med Mikael Odenberg om att det ser ut som tio små negerpojkar – den ena efter den andra hoppar av. Det verkar inte bli en så bred uppgörelse.

Herr talman! Frågan är om det blir någon kärnkraftsavveckling över huvud taget. Jag skall ge ett exempel. Jag har nämligen en reservation som gäller kabel till Polen.

Håller Vattenfall på att skaffa sig en ny marknad för svensk kärnkraft? Jag tänker på den svenskpolska kabeln utanför Blekinges kust. Vattenfall säger att de har gjort en kommersiell bedömning ”att kärnkraften kommer att vara kvar efter 2010”. Vad som glöms bort är att man själv, med 50 % av marknaden, är den som kontrollerar utvecklingen. För att bromsa en vidare avställning av kärnkraftverken byggs nu ett system som förutsätter en fortsatt kärnkraftsdrift. Ingen har kunnat motivera varför kabeln skall

byggas. Är det samhällsekonomiskt? Gör det någon miljönytta? Knappast.

De senaste dagarnas avslöjanden, att kabeln kommer att kräva sex mil luftledning över natur som är av riksintresse utmed sjön Åsnen till Mörrumsån är bara undantaget som bekräftar regeln.

Man hemlighåller sådant som är obekvämt. Här finns ingen transparens. Genomskinligt? Ja, det är det emellertid.

Dessutom har den polska kommunen Mielno, som skall ha denna anläggning, enhälligt sagt nej – en avstod från att rösta, för att vara korrekt. De hade en detaljplan, men efter protester revs beslutet upp den 22 november av miljöskäl och för att värna om den naturnära turism som håller på att utvecklas där.

Därför fortsätter Vattenfall att söka nya kommuner längs kusten västerut. Till slut hamnar man i närheten av Bornholm. Där går det knappast att lägga någon likströmskabel.

Polen har länge betraktats som Europas soptipp. Så är det emellertid inte längre. Nu vill man visa att man sätter miljön i främsta rummet. Man vill sänka energianvändningen med 45 % på 1994 års nivå fram till år 2010. Man är stolt, och man vill visa vägen.

Fru talman! När denna kabel togs upp till beslut i investeringsbudgeten i kammaren i våras skulle vi politiker ha frågat vad det var som inte sades i ansökan. Vi i Miljöpartiet de gröna sade nej, eftersom vi befarade att kabeln skulle byggas just för att användas för fortsatt kärnkraftsdrift – ett sätt att sälja svensk kärnkraftsel på marknaden nere på kontinenten.

Jag vet att Svenska Kraftnäts företrädare Christer Olsson redan den 27 februari sade: Kabelns byggande beror på politiska beslut kring kärnkraftsavvecklingen.

I ett pressmeddelande från Länsstyrelsen i Kronobergs län stod det den 13 mars: ”Då behövs en förstärkning av ledningsnätet Alvesta–Hemsjö. Denna togs bort tidigare när man avfärdat utbyggnadsplanerna i Karlshamn. Likströmsdelen över Östersjön kostar ca 3 miljarder kronor och ny ledning mellan Alvesta och Hemsjö ca 30 miljoner kronor. Ännu är projektet osäkert. Det beror främst på politiska ställningstaganden kring kärnkraftsavvecklingen.” Vad menar de, Anders Sundström?

Det tioåriga avtalet om kraftutbyte, som har tecknats mellan Polen och Sverige under s.k. normalår, skulle ge en nettoexport om ca 2 TWh. Detta försämrar dock inte försörjningstryggheten i Sverige, står det vidare. Hur går denna ekvation ihop?

Det är något skumt med det hela. Inte nog med att man gömmer sig bakom formuleringar som ingen begriper och hemlighåller saker och ting, utan man håller också på att köpa upp energibolag utomlands som är fossilbaserade och/eller drivna med kärnkraft.

Fru talman! Varför har Vattenfall köpt in sig i nio tyska kol- och kärnkraftverk samt tre polska kolkraftverk?

De gröna och Socialdemokraterna i Tyskland anser att detta hotar att slå ut de alternativa energikällorna. Vattenfall köper upp miljöfarlig energi för att kunna sälja den billigt. Inte nog med det, utan i dagarna, den 2 december, kom man in till NUTEK med fjärde motiveringen och tredje kompletteringen av miljökonsekvenserna för hela projektet. Motiv och syfte har hela tiden ändrats. Man framhåller att luftledningen inte skulle godkännas i Skåne och låtsas som om den inte skulle behöva bygg-

gas sex mil från Hemsjö norrut mot Alvesta. Därför skall man inte pröva att förlägga den till Skåne t.ex., utan man undersöker denna möjlighet bara i Karlshamn.

Kabelprojektet berör Östersjön och dess botten och får internationella konsekvenser. Detta projekt bedöms därför vara ett ärende som berörs av Esbokonventionen om gränsöverskridande miljöpåverkan. Naturvårdsverket är ansvarig myndighet för konventionen, varför det bör underrättas så att miljöprövning kan ske på internationell nivå. Esbokonventionen är en ECE-konvention, *Economic Commission for Europe*, som många länder har skrivit under men som endast har ratificerats av 13 stater. De nordiska länderna har beslutat att tillämpa konventionen. Naturvårdsverket har underrättats och utreder för närvarande frågan. Men det märkliga är att man den ena gången säger att kabeln redan är beslutad och nästa gång att man håller på att utreda det ena och det andra. T.ex. har frågan om prövning enligt 4 kap. naturresurslagen remitterats till ett antal instanser. Troligen kommer ett regeringsbeslut enligt detta lagrum att fattas tidigast under hösten 1997.

Kritik har riktats från Boverket, SGU, NUTEK, Sölvesborgs, Karlshamns och Ronnebys kommuner, Länsstyrelsen i Blekinge, miljövårdsenheten i Kronobergs län, Fiskeriverket m.fl. De kräver att projektet, inklusive den sex mil långa luftledningen, skall prövas enligt naturresurslagen. Remisstiden går ut den 10 januari. I dag fattar Karlshamn beslut i ärendet, vilket antagligen kommer att gå ut på att projektet skall prövas enligt naturresurslagen.

Fru talman! Det är helt klart att vi bara har sett början av detta spektakel, och inte lär kabeln kunna kastas i sjön 1997 eller 1998. Med alla dessa instanser emot sig borde riksdagen ta sig en ny titt på fallet Swepol kabel. Skall man lära något av handläggningen hittills, är det viktigast att granska det som inte har kommit upp till ytan.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 3.

Anf. 190 BARBRO ANDERSSON (s):

Fru talman! Energipolitiken skall utgå från vad natur och miljö kan bära. Landets energiförsörjning skall tryggas genom ett energisystem som i största möjliga utsträckning grundas på varaktiga, helst inhemska och förnybara, energikällor samt genom effektiv energihushållning.

Så står det i den överenskommelse som Socialdemokraterna, Centern och Folkpartiet liberalerna gjorde 1991. Den förra fyrpartiregeringen tog in detta i sin regeringsförklaring, och därmed är också Moderata samlingspartiet och Kristdemokraterna med på detta synsätt. Dessa riktlinjer håller även i dag. Det tycker jag är bra.

I energiöverenskommelsen kom man överens om olika typer av stöd till omställningen och utvecklingen av energisystemet. Det gällde insatser för ny energiteknik och investeringsbidrag till kraftvärmeproduktion med biobränslen samt till vindkraftverk och solvärmeanläggningar. Det fanns också stöd till energieffektiv teknik, och senare har det införts ett stöd till främjande av biobränslebaserad elproduktionsteknik. Det är anslagen till dessa stöd som vi i dag debatterar, utgiftsområde 21, energi.

Regeringen föreslår att ramen för detta utgiftsområde skall vara drygt 474 miljoner kronor. Miljöpartiet yrkar i en motion om ett större anslag, 1 miljard kronor, men detta avvisades av riksdagen när vi bestämde ramarna.

Fru talman! Utskottet pekar i betänkandet på betydelsen av forskning för ny teknik; utvecklingen av nya, alternativa energikällor. Att utveckla ett långsiktigt hållbart energisystem är en omfattande uppgift som ställer stora krav på hela samhället. Det är viktigt att gemensamma insatser från staten och näringslivet fortsätter.

Fram till i dag har ca 30 miljarder kronor satsats på forskning, utveckling och demonstration. Det har satsats mycket, det har hänt rätt mycket, men det är också mycket kvar att göra på detta område. Det har varit svårare än vi en gång trodde, det har inte varit så enkelt att få in de nya energikällorna.

Sedan 1980 har ändå biokraftvärme och vindkraft bidragit med ungefär 700 MW. 1994 fanns det 55 biokraftvärmeanläggningar, nu finns några fler, och det fanns 295 vindkraftverk.

Vi kommer att få en energipolitisk proposition i mars att ta ställning till, och regeringen avser att då återkomma med förslag vad gäller inriktningen och utformningen av energiforskningen.

Fru talman! När vi diskuterar stöd till utveckling av ny teknik, är det viktigt att fundera över vad vi menar med detta. Det är viktigt att betona att en utveckling sker för bättre effektivitet m.m. och att det inte bara blir subventioner för byggande av ett antal anläggningar, ganska lika varandra. Det kanske går att räkna hem ändå, med det ränteläge vi har i dag och med de erfarenheter och det kunnande som vi har skaffat oss. Självklart skall vi diskutera om stöd skall gå ut i någon form, men vi bör noga tänka över hur och till vad, så att det verkligen sker en utveckling.

Det tål också att funderas över inom vilka områden vi skall satsa. Biobränslen t.ex. är ju mycket viktiga för oss i Sverige, och kommer att öka i betydelse när vi ställer om energisystemet. Men det är också så att biobränslen är betydelsefulla i ett bälte i norra Europa; i Sverige, i Finland, i Ryssland och i de baltiska staterna.

Om vi tror, och vill, att vi skall kunna vara världsledande i fråga om ny energiteknik, kanske vi skall lyfta blicken litet och se vad som kan komma i fråga i andra delar av världen. Är solenergin ett sådant område? Hur kan vindkraften utvecklas vidare, och hur kan vi medverka till att svenska energiföretag skall kunna utveckla tekniken, exportera sitt kunnande och skapa jobb i Sverige? Vad tror vi om framtiden för vätgasen? Låt oss titta framåt – kanske långt framåt – och se i ett 50-årsperspektiv. Låt oss inrikta oss på spetstekniken och se det nya.

Fru talman! Jag förutsätter att regeringen återkommer med förslag om detta i den kommande energipolitiska propositionen.

Sedan vill jag tala litet om R2-reaktorn. Enligt 1991 års energipolitiska beslut, skall den statliga finansieringen till R2-reaktorn lämnas oförändrad så länge reaktordriften pågår och forskningstjänster tillhandahålls. Regeringen föreslår nu vissa besparingar även på detta område.

Utskottet har diskuterat detta och vill betona att även andra viktiga verksamheter, bl.a. medicinsk forskning och behandlingsmetoder utanför den rena kärntekniska tillämpningen, numera drar nytta av forskningsreaktorn. Utskottet föreslår därför att besparingen fördelas på ett annat sätt,

och förutsätter att de diskussioner som pågår inom regeringskansliet utmynnar i att man hittar kompletterande finansiering.

Fru talman! Affärsverket Svenska Kraftnät planerar medverkan i ett projekt avseende uppförande och förvaltning av en likströmslänk i form av en undervattenskabel mellan Sverige och Polen. I betänkandet redogör utskottet utförligt för detta ärende. Motioner har inkommit som ifrågasätter kabeln, bl.a ur miljösynpunkt. Ett omfattande beredningsarbete pågår för närvarande vad gäller prövningen av Polenlänken. Den skall ses i perspektivet av en gemensam elmarknad i norra Europa, runt Östersjön. Projektet analyseras utifrån kraven i både ellagen och naturresurslagen, och en omfattande miljökonsekvensbeskrivning kommer att göras. Utifrån detta tillstyrker utskottet regeringens förslag.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 191 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman! Barbro Andersson nämnde att hon tycker att det är viktigt med stöd till ny teknik. Det tycker jag också. Jag tycker verkligen att vi skall satsa på ny teknik, och jag är väldigt glad för de investeringsstöd som går till vind, sol osv. Frågan är om en likströmskabel till Polen, där man skall importera fossilbaserad el eller där vi skall skicka kärnkraftsel, skall kallas för att satsa på ny teknik. De 3 miljarder kronor man ämnar investera, som kanske inte kommer att bli av på grund av att det blir bakläxa när det gäller miljökonsekvensbeskrivningen, skulle man i stället kunna använda till att satsa på solceller, på solfångeri.

Vi går in i solåldern. En gång höll man på med kol. Nu står vi inför den nya eran, och det är solåldern. Varför kasta pengarna i sjön? En kabel är att konservera gammal teknik, eftersom det handlar om kolbaserad el och kärnkraft.

Anf. 192 BARBRO ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror att Eva Goës blandar ihop två saker. Det ena är investeringarna för ny teknik, som vi båda är överens om och som vi i utskottet är överens om att vi ser som viktigt för framtiden. Det andra är den här kabeln. Den skall man se som en viktig del av en europeisk elmarknad för oss i norra Europa och runt Östersjön. Med den kan vi på ett bättre sätt än i dag medverka till elförsörjningen. Vi kan hjälpa varandra. När någon av länderna behöver mer el, kan man ha utbyte. På samma sätt har vi utbyte mellan Sverige och Norge och mellan Sverige och Finland. Jag tror att detta är viktigt för elförsörjningen för oss runt Östersjön.

Anf. 193 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman! Jag skall inte gå in mer på den frågan nu. Den tar jag sedan. Men ett parallellfall är R2-reaktorn i Studsvik. Här handlar det om att man har gått över till kommersiell drift. Man tar in mer och mer kärnavfall för att bearbeta, och sedan låter man det stanna i Sverige. Här finns det också töjningsmån. Det finns en gummiparagraf enligt vilken man får låta kärnavfallet stanna i Sverige som det finns *synnerliga skäl*. Frågan om Studsvik har jag haft uppe många gånger. Det började den 24 oktober

1994 med att jag uppvaktade miljöministern om hur man hade utvidgat tillståndet att behålla utländskt kärnavfall. Nu har det skett en gång till.

Vi i Miljöpartiet anser att R2-reaktorn skall läggas ned. Man kan sköta det här på ett annat sätt. När det gäller medicinska undersökningar eller isotoper för medicinskt bruk, går det lika bra med cyklotron. Det enda vi behöver de här anläggningarna till är att kunna avveckla kärnkraften. Till *det* kan man behålla dem, men inte till att använda dem i kommersiellt bruk. Vad säger Barbro Andersson om det?

Anf. 194 BARBRO ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror att R2-reaktorn är viktig – inte minst ur den medicinska forskningens synpunkt. Jag tror att de människor som lider svårt av cancersjukdomar och som kan mildra smärtan tack vare den forskning som sker i R2-reaktorn är nog så tacksamma för att den finns. Jag tror att människor som drabbas av hjärntumörer och andra svåra sjukdomar, och som kan få lindring, och kanske rent av bli botade i vissa fall, är mycket nöjda med att vi har en framstående forskning som kan ske i denna reaktor.

Anf. 195 KERSTIN WARNERBRING (c):

Fru talman! Den energiöverenskommelse som Barbro Andersson nyss återgav var en överenskommelse mellan Centerpartiet, Folkpartiet liberalerna och Socialdemokraterna som ingicks 1991. Vad däri står om landets elförsörjning är så viktigt att det tål att upprepas, nämligen att den skall tryggas genom ett energisystem som i största möjliga utsträckning grundas på varaktiga, helst inhemska och förnybara, energikällor.

I överenskommelsen ingick olika typer av stöd till omställningen och utvecklingen av energisystemet – investeringsbidrag till vindkraftverk och solvärmeanläggningar liksom till kraftvärmeproduktion med biobränslen. Redan då vi i utskottet behandlade vårbudgeten ansåg jag att ytterligare medel behövdes för att utbyggnaden av de alternativa energikällorna inte skulle stanna upp. Tyvärr har det inte gått att få gehör för detta vare sig då eller nu. Nu vill ju majoriteten avvakta den energiproposition som aviseras till våren. Denna avvaktande hållning har smittat av sig även på motionsbehandlingen. Energimotionerna har ju också hänskjutits till våren. Med andra ord: Utskottets behandling av energifrågan är, som Mikael Odenberg sade, lagd i malpåse.

Fru talman! Jag vill ändå ägna några minuter åt något så viktigt som detta med alternativ och förnybar energi.

Enligt regeringsförklaringen i september i år skall ett nytt energisystem utvecklas, och avvecklingen av kärnkraften bör inledas under mandatperioden. Tydliga signaler om att energiomställningen börjar kan bara komma genom att man inleder avvecklingen av kärnkraften. Till skillnad från vissa andra ser vi i Centerpartiet de enorma möjligheter som ryms i ett sådant scenario. Det skulle ge impuls åt idéer, entreprenörer och nyföretagande på energimarknaden. Investeringar i energieffektivisering och i energikällor som biobränsle och vindkraft skulle stärka den inhemska efterfrågan och också skapa stora exportmöjligheter.

Dagens centralistiska energisystem med ett fåtal stora anläggningar för elproduktion måste ställas om till ett mindre sårbart decentraliserat energisystem. Biobränslen kommer att ha en central roll i ett sådant energisystem.

Biobränslen är redan i dag Sveriges största inhemska energikälla, vilket de allra flesta i det här landet uppenbarligen inte har fått klart för sig. Potentialen för att öka användningen av biobränslen är mycket stor. Biobränslen kan användas i kraftvärmeverk och mottrycksanläggningar inom industrin, för produktion av el och värme, i värmeverk och hetvattencentraler och, naturligtvis, för uppvärmning av bostäder. Biogas kan bl.a. tillverkas genom rötning, vilket har stor betydelse från kretsloppsynpunkt. Utvecklingen av biobränslen som alternativ till fossila drivmedel har också en stor potential.

Ny teknik utvecklas för förgasning av biobränslen, vilket ger ett större elutbyte vid förbränning. Genom att förädla biobränslen till pellets, briketter och träpulver kan man åstadkomma en effektiv distribution och hantering samt en miljövänlig förbränning. Den nya tekniken innebär ännu större möjligheter till småskalig användning av biobränslen.

Ökad användning och förädling av biobränslen kommer att innebära att arbetstillfällen skapas i hela landet. Särskilt skogslänen kommer att bli vinnare när ett kretsloppsanpassat energisystem utvecklas. Avsättningen för träråvara kommer att bli mindre känslig för konjunktursvängningar. Det skulle alla naturligtvis vara mycket tacksamma för.

En decentraliserad förädling av biobränslen till pellets och liknande kommer att innebära nya arbetstillfällen i de delar av landet som har ett utsatt sysselsättningsläge. Även för jordbruksnäringen kommer nya avsättningsmöjligheter för energiråvaror att öppna sig.

En omställning till förnybar energi kommer att skapa ett stort antal nya arbetstillfällen i Sverige. Många av dessa arbetstillfällen kommer att skapas i de delar av landet som i dag har ett mycket dåligt sysselsättningsläge. Redan i dag är de förnybara energislagen på frammarsch i landet, men vi utnyttjar bara en bråkdel av de potentialer som finns för energiproduktion av förnybara råvaror. Redan i dag sysselsätter dessa näringar många människor. Genom omställningen av energisystemet kommer tiotusentals nya arbeten att tillskapas i denna framtidsnäring. Sverige måste påbörja omställningen av energisystemet i en ekologiskt hållbar riktning. Kärnkraftsreaktorer måste stängas av. Om vi klarar av att ta de första stegen i denna riktning finns det mycket att vinna för det svenska samhället. Vägen mot ett ekologiskt hållbart samhälle blir litet kortare. Svenskt näringsliv kommer att kunna bli världsledande på en expansiv marknad. Det svenska importberoendet av bränslen kommer att kunna minska.

För närvarande pågår energiöverläggningar i syfte att nå en bred upplutning bakom ett energibeslut. Med en gemensam nationell kraftsamling kan energiomställningen bli en positiv förnyelse som lyfter hela landet ur stelhet och stagnation och som ger Sverige en plats i den internationella utvecklingens frontlinje. Det är en utveckling som hela landet skulle tjäna på. Avvecklingen av kärnkraften är nödvändig för att skapa utrymme på energimarknaden för ett kretsloppsanpassat energisystem baserat på förnybar energi.

Fru talman! Det är nödvändigt att vårens energiproposition innehåller kraftfulla satsningar på ett sådant här nytt energisystem. Jag avvaktar nu detta med både spänning och förväntan.

Prot. 1996/97:47
17 december

Energi

Anf. 196 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Alla besjålas vi av ambitionen att kärnkraften, när den spelat ut sin roll, skall ersättas av förnybar elproduktion. Lärdomen av arbetet i Energikommissionen är att det just därför är viktigt att se till att kärnkraftens återstående livslängd utnyttjas. Det ger nämligen den förnybara elproduktionen möjligheter att bli ekonomiskt konkurrenskraftig.

Kerstin Warnerbring gjorde sig till tolk för teorin om sysselsättning och nya jobb genom kapitalförstörelse. Om vi abrupt ställer om det svenska elproduktionssystemet skapas självklart en del nya jobb i nya branscher. Men samtidigt är det intet jämfört med alla de arbetstillfällen som försvinner i traditionella elberoende basindustrier. Om det hade varit möjligt att skapa tillväxt och sysselsättning genom kapitalförstörelse kan jag inte begripa varför man skall begränsa den politiken till att gälla endast kraftbranschen. Det finns ju många branscher med lönsamma produktionsanläggningar som kan stängas i den fåfänga förhoppningen om att nya jobb skapas när man i stället skall bygga upp något annat.

Anf. 197 KERSTIN WARNERBRING (c) replik:

Fru talman! Sällan eller aldrig har jag varit med om några som är så fenomenala på att måla upp skräckscenarior som moderaterna är när det handlar om avveckling av kärnkraften. Det är fullständigt ofattbart att kravet på att ställa av en reaktor innan nästa val skall kunna störta Sverige i ett totalt fördärv med tanke på att det redan är en reaktor som har stått stilla i nästan fyra år, och ingen människa har upptäckt det.

Mikael Odenberg påstod såväl nu som i sitt anförande att förnybar energiproduktion måste kunna bli konkurrenskraftig, och det kan den inte bli om man avvecklar kärnkraften. Kärnkraften skall vara kvar just för att ge denna möjlighet till förnybar energiproduktion.

Mikael Odenberg, det är precis tvärtom. Det är avvecklingen av kärnkraften som är nödvändig för att skapa ett utrymme på energimarknaden. Om inte det utrymmet skapas kan vi inte heller tro att den förnybara energiproduktionen kan bli så konkurrenskraftig som det är absolut nödvändigt att den blir. Vi måste börja med att ställa av en reaktor och visa att detta är allvar för att skapa det utrymme som behövs.

Anf. 198 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Jag försöker inte att måla upp några skräckscenarior. Över huvud taget vinnlägger jag mig om att försöka ha ett rationellt snarare än religiöst förhållningssätt till kärnkraften. Kärnkraft är för mig inget självändamål, men det är en resurs som i dag står till det svenska folkhushållets förfogande. Jag skulle kunna uttrycka det så här: Man kan tycka vad man vill om 70-talets politiska beslut att bygga tolv reaktorer i Sverige. Men det finns en stark inneboende logik i att dra slutsatsen att även om man inte tycker att det var det visaste beslutet, gör man sig skyldig till en stor dumhet om man inte i dag, med tanke på det läge som vårt

land befinner sig i, ser till att utnyttja den resurs som står till vårt förförande.

Jag kan för mitt liv inte inse varför alla arbetslösa människor i vårt land skulle gagnas av en medveten kapitalförstörelse iscensatt av det politiska systemet. Det politiska systemet har i dag en övergripande uppgift, och det är att se till att få fart på investeringar och sysselsättning samt skapa nya arbetstillfällen. Då skall vi inte ägna oss åt kapitalförstörelse.

Anf. 199 KERSTIN WARNERBRING (c) replik:

Fru talman! Mikael Odenberg talade om sitt rationella förhållningssätt. Det består i att hålla fast vid omoderna betonganläggningar som inte har någon som helst framtid för sig. Det har redan visat sig att de inte har skapat några som helst nya jobb. Vi har världens absolut största elproduktion och elkonsumtion med tanke på hur mycket energi vi använder per invånare. Ändå har vi en rekordhög arbetslöshet.

Fru talman! Det absolut bästa sättet att komma till rätta med detta är att se till att de förnybara energikällorna kan få fäste på marknaden. Där har vi potentialen för var vi skall skaka fram tiotusentals nya jobb under den närmaste framtiden.

Anf. 200 TORSTEN GAVELIN (fp):

Fru talman! Det är ett tunt betänkande som inte innehåller så många kontroversiella frågor som vi skall behandla i kväll. Därför vill jag passa på när vi nu har energiministern här att ta upp ett par inslag i den debattartikel i DN om kärnkraftsavvecklingen som energiministern skrev i förra veckan.

Inledningsvis vill jag säga att jag helt delar energiministerns ståndpunkter om vikten av en stabil och säker energiförsörjning, om betydelsen för vårt välstånd och vår välfärd av våra naturtillgångar i skogar och gruvor och om att hälften av vår elförsörjning inte kan hanteras lättvindigt utifrån fromma förhoppningar.

Anders Sundström uttrycker en ängslan inför den folkliga reaktionen på en ny kärnkraftsolycka, att denna skulle föra med sig en panikavveckling med förödande konsekvenser för svensk industri och välfärd. Jag har också tidigare varit av samma åsikt, att vi politiker måste ta hänsyn till människors rädsla för kärnkraften, men jag har ändrat mig. Jag skall här i kammaren berätta om hur det gick till.

Vid ett partistyrelsesammanträde inför vårt förra landsmöte behandlade vi motioner för och emot kärnkraften. Jag framförde mina synpunkter, bl.a. den att vi måste respektera människors rädsla. Då spände Birgit Friggebo ögonen i mig, som ni vet att hon kan göra, och sade med sin låga men bestämda röst: "Hördu du, Torsten, om vi låter människors rädsla styra våra politiska beslut kan det gå här i Sverige som det gick i Tyskland på 1930-talet."

Jag har funderat mycket på det här sedan dess. För mig är det uppenbart att vi politiker, som är valda för att på väljarnas uppdrag sätta oss djupare in i de komplicerade samhällsfrågorna än väljarna kan göra, har ansvaret att se igenom rädslan, se längre in i sammanhangen, granska rädslans orsaker och uppskatta dessa orsakers storlek och värdera deras vikt.

Vad finner vi då när vi tränger förbi rädslan för cesiumsmittat gräs och renlav, fisk och vilt med förhöjd radioaktivitet och rädslan för långsiktiga genetiska förändringar? Jo, vi finner att den joniserande strålningen från radondöttrar i våra bostäder ger 1 000 svenskar cancer varje år medan nedfallet från Tjernobyl ökade vår stråldos från omgivningen mycket obetydligt, och den kommer inte att kunna spåras i den framtida cancerstatistiken. Vi finner att den stråldos som jag fick efter en flera timmar lång promenad genom Ignalina kärnkraftverk med besök i reaktorthall och generatorhall är mindre än en tiondel av den dos jag får när jag röntgar en tand, och t.o.m. mindre än den dos jag får om jag solbadar en dag på Bohuslänns granitklippor. Vi finner att vetenskapen ännu inte har kunnat påvisa genetiska skador hos människor, inte ens hos Hiroshimas befolkning. Joniserande strålning är lätt att mäta, och dess skadeverkningar är mycket noggrant utredda till skillnad från många andra skadliga ämnen.

Trots att tusen svenskar skadas av radon i sina bostäder verkar inte människor särskilt upprörda. Regeringen minskar t.o.m. anslaget till radonsanering. Den småskaliga vedeldningens risker har börjat uppmärksammas mer och mer. De vetenskapliga studierna är fortfarande osäkra, men de tyder på att eldning med biobränslen inte är så harmlöst och ofarligt som vi trott. Tvärtom pekar de på att biobränslen tycks kunna förorsaka 30 gånger större skada på den mänskliga hälsan än vad kärnkraften gör. Det här upprör inte heller så många människor ännu, men vi måste undersöka detta närmare innan vi ytterligare forcerar fram biobränsleanvändningen. Vi politiker har ansvaret för att ta hänsyn till alla de kunskaper som finns och se till att få fram kunskaper när vi ser att vi har brister i vårt beslutsunderlag. Vi får däremot inte låta människors rädsla styra våra beslut.

Jag vill så ta upp en andra åsikt som Anders Sundström för fram i sin debattartikel. Det gäller de åldrande kärnkraftverken, som även Mikael Odenberg berörde. Jag citerar Anders Sundström: "Även om de i dag fungerar på ett förhållandevis säkert och stabilt sätt kommer de inom den närmaste framtiden att börja sjunga på sista versen." Är detta en teknisk eller en ekonomisk fråga, Anders Sundström?

År 1980 trodde vi politiker på att 25 år var den tekniska livslängden medan teknikerna talade om att man byggt reaktorerna för att de skall hålla i 40 år. Ekonomerna talade om 25 års avskrivningstid. Nu vet vi att den tekniska livslängden kan bli längre än 25 år, och teknikerna talar om mycket längre tid än 40 år. Varför det? Jo vi har lärt oss mer om kärnkraften under de 16 år som har gått sedan folkomröstningen. Världen över har reaktorer varit i drift sammanlagt i mer än 6 000 år nu! Bl.a. visade ju renoveringen av Oskarshamn 1 att reaktortanken klarat strålningen mycket bättre än vad teknikerna räknat med.

Allt annat kan i princip bytas ut. Ett kärnkraftverk är ju inte i övrigt märkvärdigare att underhålla och hålla i gång än vilket annat kraftverk som helst där generatorerna drivs med kokande vatten. Men själva vattenkokaren, reaktortanken, anses väl fortfarande för komplicerad att byta ut. Troligen är det för dyrt i alla fall. Att det skulle finnas en risk för ett samtidigt tekniskt åldrande av våra svenska reaktorer, vilket skulle forcera fram en ersättning, anser jag vara en felsyn. Det vore intressant om energiministern ville utveckla sin syn på det här litet närmare.

Sedan har vi det här med bestämda tidpunkter. Det är svårt, det. Energiministern säger sig inte vilja ge sig in i någon datumexercis, och det hedrar honom. Vi politiker har gjort fel upprepade gånger. 1980 beslutade vi att avveckla inom 25 år, 1988 beslutade vi om avveckling 1995 och 1996 och nu skall det kanske beslutas om ett nytt datum. Men är detta verkligen nödvändigt? Har vi inte lärt av tidigare felaktiga datumbeslut att verkligheten tar över och att besluten inte fullföljs, hur oåterkalleliga de än är?

Datumbesluten skapar oro, oreda och spekulationer om vad som skall hända efter nästa val osv. Jag tycker det är hög tid att nu i stället myndigförklara elkonsumenterna. Inom några få år kommer alla att kunna byta elleverantör utan större kostnader och besvär. När man får sin elräkning kan var och en själv avgöra om man tycker det är värt merkostnaden att köpa sin el från företag utan kärnkraftverk eller köpa från samma företags gröna sortiment. Tryck från konsumenterna är mycket verkningsfullt på leverantörerna. Se bara vad som hände med klorblekningen!

Vem är bäst på att avgöra när rätt tidpunkt är inne för att avställa en reaktor? Är det vi politiker eller är det producenterna i samspel med konsumenter och omvärlden i övrigt? Marknaden har bevisat att den kan ställa om sig snabbt när förutsättningarna är de rätta. Dessutom ligger i dag hårda restriktioner på oss politiker som begränsar vårt politiska manöverutrymme inte minst i en så fundamental fråga som energiförsörjningen. Vårt stora internationella beroende, den integrerade nordeuropeiska energimarknaden och vår extremt höga arbetslöshet och därmed dåliga ekonomi och bristande välfärd begränsar starkt vår politiska handlingsfrihet.

Jag håller helt med energiministern, som i TV i söndags kväll sade ungefär att om vi, dvs. staten, hade några pengar över ville han hellre ge dem till vården än till någon reaktorägare.

Så långt funderingarna med anledning av energiministerns debattartikel och TV-framträdande.

Det händer stora saker i dagens Energisverige utanför de politiska förhandlingsrummen. Biobränslena erövrar marknaden i rasande takt. De senaste åren har ökningstakten legat på 3–4 TWh/år. Detta är nog vad branschen maximalt klarar av. Det anser i alla fall Svenska Bioenergiförbundet.

En verksam orsak till denna positiva utveckling är att priset på biovärme har sjunkit, men också koldioxidskatten har ökat biobränslenas konkurrensförmåga avsevärt. Import av billigt avfall och billig skogsflis pressar råvarupriset. Ingen tjänar i dag pengar på flishanteringen, men man blir av med en överskottsprodukt. Allt det här sker nu utan att något beslut fattats om avställning av någon reaktor. Omställningen till det hållbara energisystemet har alltså pågått ett bra tag redan.

Som den stora förespråkare för bioenergi jag är ser jag det som ytterst angeläget att frågetecknen kring hälsoaspekterna blir utträtade så snabbt och fullständigt som möjligt. Jag önskar mig därför en kraftfull forskningssatsning på detta område. Vi måste vara helt säkra på att vi inte hoppar i galen tunna eller går ur askan i elden i vår iver att öka biobränsleanvändningen.

Vi måste också ha klart för oss att biobränslen inte räcker till allt. Teoretiskt skulle vi kunna täcka hela vårt energibehov för uppvärmning med biobränslen. Men vi vill ju även använda en del till fordonsbränsle och en del för att generera el i kraftvärmeverken. En del av vår uppvärmning kommer alltså även på lång sikt att behöva ordnas med el, olja eller kol. Solen värmer ju litet dåligt när vi har det som kallast.

Bioenergin kan inte alls ersätta kärnkraften. Tvärtom är det så att en snabb avveckling av kärnkraften kräver fossilgasintroduktion som i sin tur bromsar biovärmeutvecklingen. Detta har fått t.o.m. LRF att ändra sin energipolicy så att man nu är enig med bl.a. skogsägarrörelsen och emot en förtida avveckling.

Det behövs mer tid och mer forsknings- och utvecklingssatsningar för att öka elutbytet i biokraftvärmen och energiutbytet i framställningen av biobaserade fordonsbränslen. Däremot är jag skeptisk till långsiktiga subventioner som lätt leder till bromsad teknikutveckling och permanentning av gammal teknik. Här ansluter jag mig till den syn som Barbro Andersson redovisade alldeles nyss.

För att slutligen komma in på dagens betänkande har näringsutskottet granskat, eller i varje fall försökt granska, de satsningar på forskning, utveckling, demonstration och investering inom energiområdet som regering och riksdag beslutat om fr.o.m. energiöverenskommelsen 1991. Det har då bl.a. visat sig att resultaten är svåra att få fram och att resursförbrukningen inte motsvarat anslagen. Jag vill därför betona granskningsgruppens skrivning om att det i nästa energipolitiska beslut riktas uppmärksamhet på verksamhetsindelningen av programmen, avvägningen av resursfördelningen till dem och kraven på resultatredovisning vad gäller utfallet av omställningsåtgärderna i förhållande till insatta resurser.

Fru talman! Jag har inga yrkanden, utan vi står bakom majoritetsskrivningen i betänkandet. Men det skulle vara intressant om energiministern ville utveckla sin syn på det här med åldrande reaktorer, panikavveckling och datumexercis.

Anf. 201 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna Torsten Gavelin om att om alla håller på dubbla talartiden blir vi inte färdiga före jul.

Anf. 202 EVA GOËS (s) replik:

Fru talman! Snälla Torsten Gavelin! Torsten Gavelin är inte rädd längre. Han kanske skulle vara det. Det går inte att bara titta på kärnkraften som den ser ut här och nu. Om han hade varit i en urangruva och sett hur de som arbetar där utsätts för radondöttrar, gas som tränger upp osv., om han sett hur cancerfallen ökar och att 90 % av radioaktiviteten stannar kvar i den slagg som förstör deras miljö, då kanske han skulle tänka annorlunda.

Varför bryter vi inte uran i Sverige? Vi har ju uran i Ranstad.

Tänk på kärnavfallet, som någon skall ta hand om i framtiden! Det är inte många som vill ha det på sin bakgård. NIMBY-syndromet härskar.

Hälsa, risker, miljö och etik kommer in i den här debatten. Det handlar om etik och om kommande generationer. Vad är det vi lämnar efter oss?

KSU är kärnkraftskramarnas eget utbildningsorgan, och det är KSU som har skrivit den här artikeln.

För ett år sedan bjöd Industriförbundet, ABB, Sydkraft, Ringhals och Vattenfall in kvinnor i Norrland för att de skulle få höra hur ofarligt det är med kärnkraft. Jag fick då höra att biobränsle var 20–40 gånger farligare än kärnkraft. Men ack, vad de har glömt mycket i den ekvationen! De har inte tagit med riskerna; de har inte tagit med uranbrytningen bortom i Krasnokamensk eller bland urinvånarna i Kanada och Australien. Kärnavfallet har de inte heller tagit med. De har inte tagit med svavelsyran som man håller över vid uranbrytningen eller hur man förstör livsförutsättningarna för människor för hundratals, kanske tusentals år framåt.

Rasmussenrapporten säger att en kärnkraftsolycka skall hända vart tusende år. Det händer vart sjunde år.

Anf. 203 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Fru talman! Eva Goës ägnar sig åt det Miljöpartiet brukar göra i kärnkraftsdebatten, nämligen ohämmad skrämselfpropaganda.

Om vi tittar på vilka seriösa utredningar och undersökningar som gjorts kring uranbrytningen och avfallet kan vi se att det finns hyllmeter av rapporter som just försöker kartlägga de s.k. externa kostnaderna för kärnkraften. Bl.a. har man i EU nyligen gjort en sammanställning av forskningsläget på det här området. När man tar med de kostnader, risker och skador som uppkommer från brytningen t.o.m. avfallshanteringen finner man att kärnkraften ger bland de allra lägsta externa kostnaderna bland alla sätt att producera el. Det är t.o.m. så att vår trygga, hederliga vattenkraft dödar många fler människor i världen per kilowattimme räknat än vad kärnkraften gör.

Vad gäller biobränslenas skadeverkningar står vi på mycket osäker grund. Jag sade i mitt anförande att jag är angelägen om att vi forskar mer om det här, eftersom det finns vetenskapsmän som har påvisat att utsläppen av t.ex. cancerframkallande polyaromater vid biobränsleförbränningen är oroande stor. Jag känner det som mycket angeläget att vi har korrektare underlag att stå på innan vi går vidare med den här stora biobränslesatsningen.

Anf. 204 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman och Torsten Gavelin! Det är inte rädsla som jag talar om, utan det är kunskap.

Jag har varit i Kijev i tre omgångar, jag har varit uppe i Murmansk, och jag har varit där man har smält av atombomber och fått veta vad som har hänt. Jag har läst rapporter, men det är rapporter som säger något helt annat än de rapporter som Torsten Gavelin har läst. Jag har talat med f.d. plutoniumforskare som också har gjort rapporter. Torsten Gavelin och jag läser olika material. Expertord står mot expertord.

I den artikel som Torsten Gavelin har läst står det: Man har i studierna också avstått från att inkludera riskkällor för vilka det vetenskapliga underlaget är bristfälligt. Osäkerhetselementet är alltså stort.

Jag säger som jag sade i den förra debatten: Det är det som inte är sagt eller inte är skrivet som man skall titta efter.

Prot. 1996/97:47

17 december

energi

Anf. 205 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Fru talman! Jag håller med Eva Goës vad gäller bioenergins risker: Osäkerheten är mycket stor. Men det är viktigt att vi får denna osäkerhet undanröjd. Både Eva Goës och jag tycker att det är väldigt positivt att bioenergin går framåt, och vi är säkert båda väldigt angelägna om att vi inte så småningom skall upptäcka att vi har gjort ett stort misstag ur hälsosynpunkt. Jag tror att Eva Goës och jag är lika angelägna om att en rejäl forskningsinsats görs just om bioenergins eventuella hälsorisker – de är ju bara eventuella än så länge.

Anf. 206 LENNART BEIJER (v):

Fru talman! Som sagt var: Energiförhandlingar pågår. Det är en litet besvärlig situation för oss som deltar där att utveckla oss alltför mycket på de olika punkterna under den här kvällen. Men de partier som orkat med de första turerna är ändå överens om att påbörja energiomställningen och om att det därför är viktigt att relativt snabbt avställa den första reaktorn. Det är här naturligtvis fråga om att ge den signal som behövs till hela marknaden, både för dem som i dag äger kärnkraftsreaktorer och för dem som står i tur att komma med de nya idéerna för den nya elproduktionen.

Alla partier som inte vill fortsätta bygga upp ny kärnkraft har ansvar för att energiomställningen kommer i gång. Även om vi i dag tycker att kärnkraftsreaktorerna går bra och ingenting tyder på att de skall stoppas eller stanna av sig själva kan det ändå inträffa att vi blir tvungna att rätt snabbt ställa av ett antal av reaktorerna. I det läget vore det naturligtvis mycket ansvarslost och dåligt om politikerna inte hade vidtagit åtgärder och inte på något sätt hade försökt möta en sådan utveckling.

Ibland glömmar vi också bort, mitt i all teknik, ekonomi och annat, orsaken till att vi över huvud taget diskuterar varför kärnkraften måste avvecklas. Eva Goës var inne på detta med uranbrytningen och att det trots allt finns risker med våra tolv reaktorer – den mänskliga faktorn finns ju alltid där. Inte minst är förvaret av det radioaktiva avfallet fortfarande en inte särskilt lätt fråga.

Jag vill också hålla med Kerstin Warnerbring om att det är dumt att vara alltför beroende av ett energislag. Jag ställer mig bakom hennes synpunkter om ett decentralistiskt energisystem. Det är viktigt, tror jag, och det är väl det vi försöker komma fram till, nämligen att inte ha för många ägg i samma korg.

Mikael Odenberg dunderar naturligtvis på, och det har han väl rätt till, liksom även Torsten Gavelin från Folkpartiet. Jag skall bara ta upp ett par punkter som Mikael Odenberg nämnde här. Han sade med hög stämma och flera gånger att 551 000 människor var arbetslösa, och det har dessutom ökat sedan energiförhandlingarna påbörjades. Det är naturligtvis

mycket allvarligt, men borde inte Mikael Odenberg ha tänkt efter hur detta kan ha skett, eftersom vi ju har haft tolv reaktorer hela tiden?

Mikael Odenberg har besökt en del energiintensiva företag. Det har jag också gjort. Det är väl alldeles självklart att ute på sådana arbetsplatser och sådana industrier är det väl ingen som med glädje tycker att det skall bli spännande att få ställa av reaktorer precis. Självfallet försöker man alltid bevisa en massa andra saker som är viktiga. Naturligtvis är det genomgående hur viktigt det är att ha tillräckligt med elenergi till konkurrenskraftiga priser.

Men man vill också ha ett besked. Just i dag förväntar man sig nog beskedet att politikerna tänker hålla fast vid att genomföra energiomställningen och naturligtvis att vi också ser till att man får el till konkurrenskraftiga priser. I det fallet kvittar det industrin om elen kommer från kärnkraft eller annan kraftproduktion.

Det går ej att klara energipolitiken om man gör detta i konfrontation med moderater, folkpartister, industriförbund och fackföreningsrörelse. Ja, moderater och folkpartister tror jag inte har så stor betydelse faktiskt, om jag skall vara helt ärlig. Industrin är naturligtvis besvärlig. Här får man väl ändå hoppas att industrin agerar som den brukar göra, nämligen finner sig i situationen, gör det bästa av den och kanske tvärtom vänder det här till något positivt för både den nuvarande industrin och den kommande. Fackföreningsrörelsen är det naturligtvis samma sak med. Även de inser ju att någonting kommer att hända och att detta kanske ändå måste påbörjas. Fackföreningsrörelsen vill naturligtvis ha el till konkurrenskraftiga priser.

Men i en sådan här diskussion som naturligtvis kommer sista tiden innan besluten fattas är det alldeles självklart att de olika kontrahenterna står fast vid sina olika åsikter, låser fast sig, höjer rösten och pressar på på alla sätt för att, som det sista de gör, göra så mycket de kan för att vrida diskussionen åt det håll de själva önskar.

Fru talman! Jag hoppas att förhandlingarna kommer att resultera i någonting bra för landet. Jag hoppas att en bred majoritet ser till att vi får en ansvarsfull omställning av vårt energisystem. Ska man någon gång komma en bit på vägen är det alldeles självklart att omställningen måste börja relativt snabbt. Det får inte ta alltför lång tid innan den viktiga signalen kommer från de politiska partierna.

Anf. 207 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Jag vill bara påminna Lennart Beijer om att han kan vara lugn. Vi har efter folkomröstningen 1980 fått ett lagverk i Sverige som säkerställer det som Lennart Beijer efterlyser, nämligen att den svenska kärnkraften successivt kommer att avvecklas. Den kommer att avvecklas under lagar vi har allteftersom ägarna till reaktorerna bedömer det som alltför kostsamt att göra de reinvesteringar som behövs för att man skall kunna uppfylla de höga säkerhetskrav vi ställer. Vi har ett lagverk som garanterar en naturlig avveckling av den svenska kärnkraften.

Vad Lennart Beijer förespråkar är att vi skall föregripa denna oundvikliga utveckling genom att påskynda den och i förtid stänga reaktorer trots att de är lönsamma och trots att de uppfyller säkerhetskraven. Det är en politik som är förenad med väldigt höga kostnader för samhället.

Just därför att man sänder en tydlig avvecklingssignal skapar man en betydande osäkerhet. Är det politiska systemet berett att stänga den första reaktorn på politiska grunder måste investerare och andra också utgå ifrån att man kommer att vara beredd att stänga reaktorerna nr 2–12 på politiska grunder. Då har man åsamkat de aktörer som vi är beroende av om vi skall få investeringar, företagande och ny sysselsättning i vårt land stor osäkerhet.

Anf. 208 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Jag tror inte att Mikael Odenberg tillhör den skaran, men det finns rätt starka krafter som tror att diskussionen om energiomställning skall gå över och att man återigen skall kunna inrikta sig på utveckling och byggande av nya reaktorer. Även för dem är det nyttigt om signalen kommer från de politiska partier som har pratat om detta i så pass många år.

Jag tycker att Mikael Odenberg med sina kunskaper, som verkligen är insatt i frågan från början, i stället för att obstruera borde försöka hjälpa till och delta i en ansvarsfull och lugn avvecklingsprocess.

Anf. 209 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Den lugnaste, jämnaste och minst kostsamma omställningsprocessen får man om man som Torsten Gavelin pekade på förut låter producenterna av elenergi möta konsumenterna på dagens avreglerade elmarknad och om politikerna håller fingrarna borta. Då ges de bästa förutsättningarna för en smidig omställning av det svenska elproduktions-systemet.

Väldigt många bedömare hade nog inte trott att regeringen på allvar överväger att förtidsavveckla en reaktor i den situation vi befinner oss i med en halv miljon människor utan riktiga jobb. Om industri och investerare ser att det första ledet i regeringsförklaringen om att inleda avvecklingen under mandatperioden leder fram till ett stängningsbeslut måste samma bedömare också utgå från att andra ledet i regeringsförklaringen är lika viktigt, nämligen att avställningen därefter skall fortsätta i jämn takt. Då vill det till att Lennart Beijer och andra som kan finnas kvar i energiförhandlingarna ger besked om hur skrivningen om den jämna takten skall verkställas. Annars har energiförhandlingarna slutat i det värsta tänkbara scenariot, nämligen att man från statens sida sänder en avvecklingssignal till industri och investerare utan att ge besked om hur omställningen av energisystemet därefter skall gå till. Då har vi fått maximal osäkerhet. Då har vi kanske också fått oöverstigligt stora samhällsekonomiska kostnader.

Anf. 210 LENNART BEIJER (v) replik:

Fru talman! Jag utgår naturligtvis ifrån att regeringsförklaringen gäller både på denna punkt och på andra punkter. Jag utgår också från att Mikael Odenberg förstår att det måste vara så.

Det talades om smidighet. Att låta avställningen av reaktorer pågå fram till 2050, vilket Mikael Odenberg tydligen är ute efter, gör att det hela tiden kommer att finnas en osäkerhet. Några år framåt i tiden måste ett antal reaktorer – inte bara en eller två, utan kanske tre och fyra och

fem – stannas ganska snabbt. Har det politiska systemet inte vidtagit åtgärder för att möta detta är det naturligtvis en mycket värre händelse än om vi på ett balanserat sätt försöker ställa om energisystemet. Det är faktiskt det som pågår just nu. Det är på intet sätt ett hetsigt förlopp som ställer samhället under stort hot.

Anf. 211 DAN ERICSSON (kd):

Fru talman! Det betänkande vi debatterar är inte alltför omfattande. Vårt parti är del av utskottsmajoriteten. Det finns i och för sig frågetecknen kring kabelprojektet, men vi vet att det nu kommer att prövas ytterligare gentemot ellagen och naturresurslagen. Miljökonsekvensbeskrivningar skall genomföras. Tanken är dock att kabeln skall bidra till att reducera negativa miljöeffekter av kraftproduktion och bidra till en tryggare energiförsörjning i regionen. Vi får se om dessa skäl håller i den fortsatta prövningen.

Fru talman! Om en sådan kabel slutligen blir av gäller det att ha de långsiktiga spelreglerna för energipolitiken klara för sig. Det är det som de pågående energisamtalen syftar till.

Jag måste få ställa en fråga till Eva Goës, som tillsammans med sitt parti här i riksdagens kammare förra året röstade för att samtliga tolv kärnkraftsreaktorer skulle stängas av 1998. Är det uttryck för en långsiktig och miljömedveten energipolitik? Hur skall vi på denna korta tid – två tre år – kunna få ersättningsel eller spara bort motsvarande hälften av landets elbehov utan allvarliga miljökonsekvenser och stor import av el? Jag tror inte att det är möjligt. Det är en sådan situation som kan leda till att det verkligen behövs kablar för att fixa elsituationen. Detta är inte en seriös energipolitik.

Fru talman! Detta skadar faktiskt också de partier som står för att vi skall fasa ut kärnkraften, men tycker att det skall ske på ett seriöst och ansvarsfullt sätt. Man tar ställning till det och röstar om det här i kammaren. Men när denna typ av förslag läggs fram på detta sätt är det inte riktigt seriöst, som jag ser det. Jag menar att det skadar energidebatten litet grand.

Eva Goës höll med Moderaterna om deras syn på energiförhandlingarna. Det kanske inte är så konstigt. Miljöpartiet och Moderaterna är i denna fråga ytterkantspartier som egentligen inte vill delta i en samlad och bred energiöverenskommelse. Det skulle störa deras egna energipolitiska partiprofiler. Så tror jag att man ser på det från det hållet. De orkar helt enkelt inte ta ett gemensamt ansvar i energipolitiken.

Fru talman! Jag hoppas att övriga fem partier, trots Torsten Gavelins inlägg, skall finna varandra för att ge vårt land tydliga och långsiktiga spelregler för en energipolitik som kan hålla över flera mandatperioder. Det är det som efterlyses. Man vill veta vad som gäller för lång tid framåt.

Jag kan också lugna Torsten Gavelin på en punkt, och det gäller storskalig introduktion av naturgas för att öka fossileldningen. Det är ju inte aktuellt. Det fördes ut ur resonemanget redan när Folkpartiet fanns med som aktiv deltagare i energisamtalen.

Mikael Odenberg sade att energipolitiken måste ha stadga för att ge tydliga villkor för aktörerna på energimarknaden. Ja, det är ju det vi kristdemokrater vill. Det vill också de som fortfarande sitter och försöker lösa den här frågan. Varför vill ni då absolut stå utanför diskussionen om hur vi skall ställa om energisystemet?

Ni vill också fasa ut kärnkraften. Det nämner ni inte så ofta, men det är ett faktum. Ni vill inte bygga ny kärnkraft, utan ni vill fasa ut den.

Kärnkraften har inget evigt liv, sade Odenberg. Men om nu denna sanning slås fast, hur skall ni då klara omställningen? På vilket sätt skall ni göra det?

Detta är någon form av infrastrukturfråga, liksom alla andra. När det gäller investeringar i infrastruktur tar vi då och då politiska beslut, som säkerställer att det fungerar. Vad är skillnaden i den här frågan, Mikael Odenberg? Hur skall ni lösa problemet med att få fram ersättningskraft? Det handlar ju om hälften av Sveriges elbehov. Någon gång måste ni ge besked i den frågan. Om vi skall ha en tryggad ersättning i framtiden är inte "vänta och se" det som ger stadga i energipolitiken, utan vi måste ha litet mera framförhållning, veta hur vi skall få det att gå ihop.

Ert resonemang går inte ihop, Mikael Odenberg.

Anf. 212 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Jag är i och för sig fullt medveten om att Dan Ericsson är oerhört fascinerad av det politiska spelet och känner sig smickrad över att han får delta i det. Men när han hävdar att vi skulle vara något sorts ytterkantsparti i frågan, som saknar intresse av att göra upp, underskattar han åhörarnas intelligens. Det är, med förlov sagt, rena tramset.

Vi har allt intresse av att försöka medverka till en energipolitik i landet som främjar investeringar och sysselsättning. Jag skulle vara den förste att hälsa med tillfredsställelse att få fortsätta en dialog med regeringen och övriga partier, för att försöka medverka till en klok energipolitisk uppgörelse.

Jag har inte lämnat några energiförhandlingar. Jag har blivit utesluten från dem, på den grundvalen att jag inte vill medverka till en politiskt beslutad förtida avveckling. Det beror på att jag motsätter mig kapitalförstöring och anser att vi skall utnyttja de resurser som står till det svenska folkhushållets förfogande.

Det är ingen ytterkantuppfattning, utan det är en uppfattning som hävdas inte bara av Moderata samlingspartiet och Folkpartiet, utan också av ett samlat näringsliv och en samlad fackföreningsrörelse. Då är jag i betydligt bättre sällskap än Dan Ericsson är i närheten av.

Anf. 213 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Mikael Odenberg hetsar upp sig, tydligen därför att han inte får delta i energisamtalen. Han tror att jag är smickrad över att få delta. Det är inte på den grunden som man försöker lösa den fråga som har blockerat mycket av den politiska debatten i Sverige under många år. Det är inte för vår egen bekvämlighets skull som vi sitter här och ger och tar i energisamtalen, utan det är för att gemensamt försöka finna en lösning som kan ta oss ur detta energitrauma.

Odenberg hävdar att han har ett intresse av att delta i en gemensam energipolitik. Men varför kan han då inte börja med att säga hur utfasningen av kärnkraftsreaktorer skall gå till? När skall detta påbörjas i praktiken? Ni vill ju också fasa ut kärnkraften. Det är en poäng som ofta glöms bort i debatten. Men någon gång måste ni också ställas till svars. Hur skall detta gå till? När skall vi börja? Skall vi ha en stadga i energipolitiken, eller är det "vänta och se" som gäller för Moderaterna?

Anf. 214 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Jag hetsar inte upp mig därför att jag inte får vara med i energisamtalen. Jag hetsar upp mig därför att Dan Ericsson underskattar kammarens intelligens, med sina fördummande formuleringar.

Det är bara att lyssna. Jag har i den här debatten och i tidigare debatter klargjort mitt förhållningssätt väldigt tydligt, skulle jag våga påstå.

Vi har ett lagverk i Sverige som gör att kärnkraften kommer att avvecklas. Det finns inget oavvisligt behov av politiska beslut för att få den utvecklingen till stånd. Kärnkraften kommer att avvecklas "av sig själv", utan att det fattas några särskilda politiska beslut. Det kommer att tillgå på samma sätt som utvecklingen av produktionsapparaten tillgår i alla andra branscher, nämligen genom att producenterna i sitt möte med konsumenterna på en fri marknad gör rationella överväganden när det är dags att avveckla en produktionsanläggning för att i stället föra in en ny produktionsanläggning i systemet. Det politiska systemets roll härvidlag är att sätta ramarna, gränserna, villkoren, skatterna och avgifterna som producenterna på denna marknad har att agera inom.

Den diskussionen tar jag gärna med regeringen och med övriga partier för att försöka medverka till att vi får så bra villkor som möjligt, så bra forskningsansträngningar som möjligt och så bra utvecklingsinsatser som möjligt, för att underlätta för kraftmarknaden att sköta denna omställning.

Anf. 215 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Invektiven haglar nu från Moderaternas sida, och det måste tyda på att man är litet stressad därför att man inte deltar i diskussionen om hur vi skall lösa en av de svåraste frågorna för vårt land. Man ställer sig utanför. Det är en bekväm väg för Moderaterna.

Jag förstår det. Det var det jag sade i mitt anförande. Det är mycket tydligt. Man vill inte vara med i ett gemensamt ansvarstagande. Man vill profilera sig på sin egen kant och känna sig trygg, och man försöker slå vakt om sina egna opinionssiffror och röstsiffror. Det är det viktiga för Moderaterna. Att försöka ta ansvar och lösa den här frågan, att ge och ta, har inte varit aktuellt för dem i den här diskussionen.

Odenberg säger att vi redan har lagverk som gör att kärnkraften kommer att avvecklas. Ja, om det vore så enkelt.

När vi drog i gång kärnkraftsproduktionen byggde det på att staten tog beslut om detta. Det var politiska beslut. Skulle staten ha avstått från detta också? Det är en följdfråga till Mikael Odenberg, när han nu diskuterar detta med politiska beslut. Det finns ingen logik och konsekvens i Moderaternas resonemang.

De har ännu inte svarat på kärnfrågan för sin egen del: Hur skall det gå till i praktiken när ni skall fasa ut kärnkraften? Det är hälften av vår el. Skall vi vänta och se? Är det stabil energipolitik, som Odenberg efterlyser? Jag tycker inte det.

Prot. 1996/97:47
17 december

energi

Anf. 216 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman! Dan Ericsson har anammat att attack är bästa försvar. Jag har inte hört någonting om vad Dan Ericsson och kd skall göra för att fasa ut kärnkraften. Det var bara attacker på alla här. Var det någon som dög?

I fråga om kabeln är det bara jag som har reserverat mig mot den. Jag tog upp den frågan i våras för att få någon att begripa att det kan innebära att man binder sig fast i kärnkraften i stället för att lösa problemen. Jag vet ju att det finns vissa förhållningsregler på gång från staten, att staten skall lägga sig i det här. Vi får se vad som händer. Antingen behåller man elen inom landet, eller också låter man den fara utanför landet.

Dan Ericsson sade att vi ville avveckla på tre år. Lars Norberg, som var min föregångare här, jobbade med inneslutningarna och turbinerna till reaktorerna i Sverige och hoppade sedan av etablissemangen. Han lade upp en plan för hur det skulle kunna gå till att avveckla på tre år. Han föreslog redan då, mandatperioden 1988–1991, att man skulle införa en lagstiftning om att avveckla på tre år. Men det förutsatte att hela industrin var med och tyckte att det var nödvändigt.

Det här hände givetvis direkt efter Tjernobyl, då människor i Sverige var upprörda och hade allting i färskt minne. De visste att vinden även kunde blåsa åt deras håll och att regnet kunde föra med sig cesium. Vi har fortfarande kvar cesium i markerna uppe i Härnösand, och där kan man inte äta vilt eller svamp. Det är glömt här, men det är inte glömt där hemma, kan jag tala om. Markstrålningen har vi fortfarande.

Hur skall ni lösa problemen med energifrågan? Vi lade fram tre alternativ. Antingen stänga på tre år – men då måste alla vara med och kämpa för det – eller på tio år eller slutdatum 2010, som det var i folkomröstningen. Det är ingen snabbavveckling. En panikavveckling hade det blivit om man varit tvungen att stänga på grund av att det hänt en olycka.

Anf. 217 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Nu hänvisar Miljöpartiet till en avvecklingsplan, upprättad av Lars Norberg, för att försvara sitt röstningsförfarande förra året här i Sveriges riksdag. Jag har all respekt för Lars Norberg. Han är för övrigt från mitt hemlän Östergötland. Det är en duktig kille. Men det krävs väl ändå litet mer när vi skall fatta beslut som innebär att vi tappar hälften av vår el på tre år än att bara hänvisa till en avvecklingsplan av Lars Norberg.

Det var det jag menade i mitt anförande, fru talman, detta är ju inte en seriös energipolitik. Det är det jag menar skadar de intressen som både Miljöpartiet och Kristdemokraterna står för, att vi skall fasa ut kärnkraften. Det blir inte en seriös energidebatt, och litet av det som Miljöpartiet står för faller över på oss andra också. Då skadar det faktiskt möjligheten att driva på utfasningen av kärnkraften.

Sedan säger Eva Goës att hon inte har hört någonting om vad Kristdemokraterna tycker. Då tror jag ändå att hon har varit något lomhörd. Vi

har under hela den tid vi har funnits i riksdagen drivit de här frågorna hårt. Vi har en tydlig energipolitik, vi har i förhandlingarna framfört våra synpunkter, ställt tydliga villkor. Att Eva Goës inte har hört vad Kristdemokraterna tycker kanske var litet felaktigt ändå.

Anf. 218 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman! Jag sade i dag, jag sade det nu, att ni inte har sagt någonting. Dan Ericsson har bara attackerat alla runt omkring. Jag förstår att han går till attack, efter de samtal som jag får från kristdemokrater i Sveriges avlånga land. Det är till mig de ringer och beklagar sig över att ni inte för den politik som ni talar om att ni skall föra. Det kan vara både på helger och vardagar som de ringer hem till mig.

Jag minns att jag själv tog kontakt med Dan Ericsson, när jag var utansför riksdagen, med anledning av att man skulle göra förstudier uppe i Storuman. Ni hade ett kommunalråd från kds. Och ni sade: Men det är väl bra att få arbetstillfällen. Det var svaret den gången. Jag glömmer aldrig det fax jag fick tillbaka. Jag tycker att det är ganska rätt.

Jag har inte glömt Tjernobyl. Jag har inte glömt Hiroshima. Hiroshima – varför säger jag det? Jo, därför att kärnkraft och kärnavfall hör ihop. Man kan göra bomber av kärnavfall. I Studsvik har vi *high enriched uranium* som är rena kärnvapenarsenalen, vi kan använda det till bomber. Man har inte kunnat föra tillbaka det till Amerika. I Sverige kan man sätta ihop en atombomb vilken dag som helst. Jag menar att de är siamesiska tvillingar. Det begreppet myntade Hannes Alfvén, men även Lars Norberg, och Lars Norberg är mycket kunnig på de här områdena. Den plan han lade fram visade konkret hur man skulle kunna gå till väga. Vi har också lagt fram en plan på tio år.

Om det händer en olycka måste vi stoppa reaktorerna omgående, pa-nikavveckla. Den mänskliga faktorn har vi inte mig veterligt opererat bort i Sverige heller.

Anf. 219 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag kan upprepa några av våra krav i de pågående diskussionerna, eftersom Eva Goës inte har lyssnat på dem.

För Kristdemokraternas del är det centrala i en kommande överenskommelse effektiviserings- och energibesparingsprogram, inklusive kraftfulla åtgärder för konvertering av elvärme till andra förnybara uppvärmningsformer, ett program för tillförsel med förnybar el, med tyngdpunkten på biobränsleområdet, utfasning av kärnkraften ur energisystemet, utökat ansvar för reaktornnehavare vid en eventuell olycka vid ett kärnkraftverk, avvisande av storskalig introduktion av naturgas, avvisande av utbyggnad av de stora orörda älvarna, ett klimatprogram som anvisar hur koldioxidutsläppen skall kunna minska, en ny energimyndighet som skall ansvara för omställningen av energisystemet. Jag skulle kunna fortsätta hur länge som helst. Men det här har faktiskt alla andra tagit del av, utom Eva Goës. Jag beklagar att hon inte har lyssnat på vår energipolitik.

Vad gäller frågan om slutförvar har vi faktiskt väckt en motion, som inte behandlas i det här betänkandet men som kommer upp senare i näringsutskottet, där vi begär ett moratorium för att hantera den frågan. Vi är inte säkra på att det man nu arbetar med är den bästa lösningen. Detta

vet också Eva Goës. Varför inte ta vara på de delar i energipolitiken där vi är överens och försöka föra den framåt, i stället för att söka misskreditera?

Prot. 1996/97:47
17 december

energi

Anf. 220 Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Det har varit intressant att lyssna på samtalen. Jag tänkte egentligen säga väldigt litet om själva den del av budgeten som vi nu behandlar, nämligen energiavsnittet, utan mer berätta litet grand om hur jag ser på samtalen, möjligheten att nå en uppgörelse om omställningen av energisystemet.

Den regering som jag tillhör fick två stycken uppdrag av det svenska folket i 1994 års valrörelse. Det första uppdraget var att så fort som möjligt se till att Sverige fick statsfinanserna i ordning. Det var ett tufft och svårt uppdrag. Många tvivlade på att vi skulle klara av det.

Det har vi nu kunnat genomföra, får man väl säga. Vi har ännu inte statsfinanserna i balans, men allt tyder på att vi när vi går in i valrörelsen 1998 också har en budget i balans, t.o.m. med något litet överskott. Jag tror inte att det var många som trodde att det var möjligt att klara detta när vi i valrörelsen 1994 gick till svenska folket och sade: Vi vill ha ert förtroende att ordna de här två arbetsuppgifterna.

Den andra arbetsuppgiften var att öka sysselsättningen, se till att vi fick fler jobb i Sverige. Den arbetsuppgiften var och är starkt förknippad med möjligheten att sanera statsfinanserna. Det är omöjligt att i längden uppnå hög sysselsättning med ett stort budgetunderskott. För mig som näringsminister är det oerhört tydligt att det krävs mycket långsiktiga beslut, när det gäller statsfinanser, energi, välfärdssystem, forskning eller vad vi än pratar om, för att långsiktigt åstadkomma en sysselsättningsökning.

Om vi tittar på vad vi hittills har uppnått, gör en bedömning av mandatperioden och jämför den med förra perioden, kan man som Konjunkturinstitutet – jag tar det för att välja något som inte är allra mest optimistiskt – säga att antalet arbetade timmar kommer att öka med litet drygt 4 % under mandatperioden, att jämföras med förra periodens minus 6 %. Antalet arbeten i den privata sektorn kommer att öka med ungefär 100 000, att jämföras med minus 468 000 under den förra perioden. Hushållens löneinkomster under perioden 1994–1997, alltså under tre år, kommer att öka med ungefär 11,6 %, att jämföras med perioden 1991–1994 då det var minus 8 %. Reallönen per timme under 1994–1997 kommer att öka med 8 %, att jämföras med minus 0,6 % under perioden 1991–1994.

Den andra uppgiften är alltså att se till att Sverige får fler arbetstillfällen, och där är energipolitiken viktig. Energipolitiken har många uppgifter. Den skall naturligtvis garantera tillgången till energi. Jag var för någon vecka sedan i Mexico. Mexico är ett land som har en befolkning som är tio gånger så stor som Sveriges. Det är oerhört slående att vi har ungefär lika stor bruttonationalprodukt och att vi har exakt lika stor konsumtion av el. Mellan tillgången till energi, välstånd och bruttonationalprodukt finns ofta ett starkt samband.

Energipolitiken skall också se till att vi klarar social och regional utjämning, att klyftorna helt enkelt kan minska. Den skall också se till att vi stöder utvecklingen mot ett ekologiskt uthålligt samhälle. Energipolitiken

i sig skall se till att andra delar av samhället utvecklas socialt, regionalt och ekologiskt åt rätt håll. Men också energipolitiken i sig själv, sättet att producera t.ex. el, måste vara långsiktigt hållbar och robust, ekologiskt uthållig eller inhemskt förnybar, som vi sade när vi delade ut valsedlar i folkomröstningskampanjen.

Hur ser det då ut för Sverige? Fortfarande kommer hälften av Sveriges exportinkomster från skogen. Basindustrin är fortfarande, och kommer att vara under årtionden framöver, den industri som garanterar att vi får de inkomster i utrikeshandeln som gör att vi kan köpa in dyra och fina röntgenutrustningar på våra sjukhus, datorer till våra kontor eller någonting annat som inte tillverkas i Sverige men som vi så väl behöver för att ha ett rikt liv och en stor produktion. Vi måste alltså se till att vi ställer om energisystemet samtidigt som vi fortsätter att vidareutveckla vår basindustri. Hälften av vår el kommer från kärnkraften. Så ser det ut.

Därför anser jag att det är nödvändigt att minska beroendet av kärnkraft. Vi har i en folkomröstning sagt att vi skall avveckla kärnkraften. Basindustrin, som står för hälften av våra exportinkomster, måste rimligen veta vilka alternativ den har när man investerar i en ny pappersmaskin, en ny huvudnivå i en gruva, ett nytt smältverk för koppar eller någon annan mineral som förädlas. Man måste veta på 15–20 års sikt vilket energislag man skall använda sig av. Det är alltså nödvändigt att Sverige minskar beroendet av kärnkraften därför att det skapar ett beroende som är svårt för industrin att bygga in i sina kalkyler, det är helt enkelt svårt att bedöma riskerna.

Det är också nödvändigt att på sikt avveckla kärnkraften. Det är rätt i sak men också därför att det faktiskt har fattats ett demokratiskt beslut om en sådan avveckling. Det är också i folkomröstningen beskrivet hur den avvecklingen skall gå till. Man kan säga att det är två parenteser. Den tidigare parentesen säger att vi skall starta avvecklingen då det finns alternativ. Det kan vi säga sakligt att det nu finns. Energikommissionen och Mikael Odenberg har t.ex. sagt att det nu går att påbörja omställningen. Det var precis det som stod på Mikael Odensbergs valsedel och på Torsten Gavelins och min valsedel – om han då företrädde linje 2. Det stod på både linje 1:s och linje 2:s valsedel, att vi skulle börja avvecklingen när det går att påbörja. Därför är jämförelsen med 30-talets Tyskland förfärlig, Torsten Gavelin. Torsten Gavelin och jag har i en folkomröstning lovat att påbörja avvecklingen när det går att göra det. Det ändrar inte Folkpartiets eller Socialdemokraternas partistyrelse hur som helst.

För mig är det självklart att industrin måste få en energiförsörjning som baseras på energislag som vi långsiktigt tror att vi kan använda oss av. Annars får vi ingen långsiktig tillväxt. För att halvera arbetslösheten är det viktigt att vi har en långsiktig försörjning av el. Vi måste påbörja en omställning, och den skall leda till en slutlig avveckling av kärnkraften.

Det är vidare viktigt på kort sikt att nu påbörja omställningen framför allt ur sysselsättningssynpunkt. Varför inte nyttja de närmaste åren till att bygga upp alternativen, till att – precis som Kerstin Warnerbring på ett utmärkt sätt beskrev – använda några av de kraftverk som vi har, som är kommersiellt gångbara och som går att använda i en konjunktur när vi har en halv miljon människor arbetslösa för att hinna ta fram de alternativ som behövs och för att kunna påbörja det som Mikael Odenberg, Torsten

Gavelin och jag lovade på valsedel 1 och valsedel 2 i folkomröstningen? Varför inte använda de närmaste åren till att påbörja den omställningen med tillförsel och hushållning? Det förstår inte jag.

Därför menar jag också att som ett resultat av den tillförsel och hushållning som vi kan åstadkomma kan vi koppla det till en avstängning av den första reaktorn. Då gör vi det på ett sådant sätt att vi faktiskt inte behöver spara i vård och omsorg för att stänga av. Vi använder i stället kostnaden för arbetslösheten till att skapa nytt. När detta nya har skapats stänger vi av det gamla. På det sättet sätter vi i gång en process som leder till att vi så småningom får ett energisystem som är långsiktigt uthålligt, ekologiskt uthålligt och det också går att leva med, en process efter vilken vi kan planera för industrin och för hushållen. Det känns väldigt viktigt. Jag tycker att det var oerhört intressant att lyssna på den här diskussionen. Jag gläder mig åt alla de partier som tillsammans med mig försöker hitta en långsiktig lösning för det problem som vi stångats med under 16 års tid.

Anf. 221 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Fru talman! Energiministern hänvisar till folkomröstningen. Det är alldeles riktigt att vi på valsedeln skrev att omställningen skulle börja när det finns alternativ energi till konkurrenskraftiga priser. Min omedelbara fråga till energiministern blir: Hur skall det kunna ordnas att på en så kort tid få fram alternativ och ekologiskt hållbar elproduktion till sådana priser som kan konkurrera på marknaden?

Anders Sundström menar att vi skall använda arbetslöshetsmedlen för att bygga upp alternativ. Det tycker jag är en alldeles riktig tågorordning, först skaffar vi ny energi innan vi börjar tänka på att stänga av tillförseln. Hur det än är kostar det också att stänga av en fullt fungerande industrianläggning, som dessutom är avskriven och mycket lönsam. Det är självklart så som Anders Sundström sade i TV-programmet, att det kommer att kosta att lösa ut reaktorägarna. Jag tycker, 16 år efter folkomröstningen och med den arbetslöshet och ekonomiska situation som vi har, att vi kan använda pengarna betydligt bättre i t.ex. vården än att ge dem till reaktorägarna.

Anf. 222 Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! På linje 2:s valsedel står: Kärnkraften avvecklas i den takt som är möjlig med hänsyn till behovet av elektrisk kraft för upprätthållande av sysselsättning och välfärd. Alltså ”i den takt som är möjlig”. Sedan har Folkpartiet i Energikommisionen sagt att det nu är möjligt. Det har Torsten Gavelin och jag lovat väljarna, och det alternativet fick 39,1 % av rösterna i folkomröstningen. Då är det inte bara att säga att vi nu skall omvända medborgarna. Vi skall inte fråga dem en gång till, det sade Torsten Gavelin inte, utan han sade att vi inte behöver lyssna på väljarna därför att vi är klokare än de. Det var det som Birgit Friggebo hade lärt honom. För mig är det faktiskt ganska centralt vad jag lovade när jag delade ut valsedeln.

Därför säger jag, som jag också sade i söndags, att de första kronorna som vi får loss skall användas för att bygga ut för tillförsel och hushållning. Vi skall använda arbetslöshetsperioden för att tillföra och hushålla,

så att vi steg för steg kan ta reaktorer ur bruk. Den första reaktorn skall vi klara inom maximalt fyra år, har jag sagt i förhandlingar och samtal. En del tycker att det skall gå fortare. Men vi är nu överens om att det skall ske inom maximalt fyra år.

Jag hoppas, Torsten Gavelin, att Folkpartiet söker sig tillbaka till den ståndpunkt som var Folkpartiets. Jag tycker att ni i partistyrelsen en gång till borde diskutera just frågan om hur förpliktat ett parti är av en valsedel som vi faktiskt delade ut, Torsten Gavelin och jag.

Anf. 223 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Fru talman! Ja, Anders Sundström, visst är det möjligt att ställa av en reaktor. Vi kan ställa av ett par tre stycken utan att det får drastiska konsekvenser för energibalansen i Sverige, som Energikommisionen kom fram till. Men är det klokt att göra det? Vilka konsekvenser får det förutom för elbalansen? Jo, det får en lång rad negativa ekonomiska konsekvenser, inte minst konsekvenser för sysselsättningen.

Jag tycker att vi kan lita på medborgarna. Vi genomförde en folkomröstning för 16 år sedan. Låt elkonsumenterna nu rösta om kärnkraften varje gång de betalar sin elräkning. Det kommer mycket snart att bli möjligt att byta elleverantör utan större kostnader och besvär. Då tycker jag att vi kan lita på att våra medborgare och väljare själva kan göra en bedömning.

Vi har lärt oss en hel del under de 16 år som har gått sedan folkomröstningen. Dessutom tror jag faktiskt att svenska folket har lärt sig en del. Det har hänt rätt mycket på energiområdet under de 16 åren, vilket jag tog upp i mitt anförande. Det är väl ingen tvekan om att Anders Sundström med sin bakgrund som kommunalråd i en basindustrikommun mycket väl känner till vad som har hänt under de 16 åren.

Jag tror att det finns en mycket stor förståelse bland väljarna för att en 16 år gammal folkomröstning inte till varje kommatecken och punkt behöver följas i dag.

Anf. 224 Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Ja, det har hänt mycket under de 16 åren. Men det som har hänt, Torsten Gavelin, är ju inte att det har blivit svårare att avveckla kärnkraften i dag än när svenska folket röstade i enlighet med den valsedel som Torsten Gavelin och jag ville att de skulle rösta på. När nu dessa 16 år har gått har vi faktiskt tagit fram rätt många ganska goda alternativ till kärnkraften. Det innebär att man knappast med trovärdighet kan säga till medborgarna att det som vi sade var möjligt för 16 år sedan är mycket svårare i dag, för det är ju inte sant.

Jag har litet svårt att se hur Torsten Gavelin så lätt kan komma förbi den demokratiska aspekten. Ni frågar om det som beslutades för 16 år sedan var klokt. Torsten Gavelin berättade sedan om Birgit Friggebos inlägg på partistyrelsemötet. En demokrati är ju så utformad att det som det svenska folket har sagt i en folkomröstning inte går att ändra på utan vidare. Jag tycker faktiskt att det som det svenska folket sade var klokt. Jag anser inte att jag har mandat att inta någon annan ståndpunkt än den som folkomröstningsresultatet ledde till.

Just på den här punkten är det rätt konstigt – jag vill då vända mig till någon som företrädde valsedeln för linje 3 – att det är de som företrädde valsedeln för linje 3 som nu skall försvara att vi genomför det som stod på valsedeln för linje 2. De som förlorade är beredda att ställa upp på folkomröstningsresultatet. Torsten Gavelin, som vann, vill dock inte längre stå för det. Är det inte ganska orimligt?

Anf. 225 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Näringsministerns anförande innehöll särskilt i den första delen många kloka synpunkter om energipolitikens betydelse för jobben, för regional balans, för basindustrins framtid. Jag glädde mig också över den tydliga ambitionen att leva upp till folkomröstningens krav på att efter kärnkraften föra in förnybar elproduktion i det svenska elsystemet, dvs. att undvika en återgång till användning av fossila bränslen.

Men slutsatsen av alla dessa kloka ståndpunkter var inte fullt lika självklar. Näringsministern försökte måla upp en bild av hur bekymrade industrialister sitter i våra basindustrier och drar sig för att investera i nytt smältverk eller i ny pappersmaskin, därför att man är så orolig för att bli beroende av kärnkraften och för att den plötsligt skall stängas av. Anders Sundström vet ju att detta inte är en korrekt bild av verkligheten. Han träffar tillräckligt många företrädare för LO-folket och för industrin för att veta att så inte är fallet.

Industrins och investerarnas oro är liksom deras anställdas oro i dag förknippad med de faror som ligger i att det politiska systemet går in och fattar årtalsbestämda stängningsbeslut. Detta fanns det ingen täckning för i folkomröstningen och på valsedlarna för linje 1 och linje 2. Det är nämligen inte så, som näringsministern sade, att det på valsedlarna för linje 1 och för linje 2 stod att man skulle inleda avvecklingen när det fanns alternativ. Näringsministern läste själv upp formuleringen, nämligen att kärnkraften skall avvecklas i den takt som är möjlig med hänsyn till behovet av elektrisk kraft för upprätthållande av sysselsättning och välfärd. Sysselsättning och välfärd underlättar vi inte bäst genom att ägna oss åt kapitalförstöring.

Anf. 226 Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Jag skall berätta för Mikael Odenberg att ett av mina första politiska uppdrag var att ta ställning till en reningsanläggning på dåvarande ASEA:s plastfabrik hemma i Piteå i mitten på 70-talet. Curt Nicolin var då en stor man som vi unga kommunalpolitiker hade stor respekt för. Han kom till kommunen och sade att om ni kräver en sådan här installation – den kostade då 1,5 miljoner kronor – så lägger vi ned plastfabriken. Men vi gjorde det ändå, kanske på grund av ungdomlig dumdristighet. ASEA investerade, och den fabriken var en av de fabriker som överlevde när infrastrukturen ställdes om i byggandet av elektrisk kraftproduktion. Det var första gången som jag stod inför den situationen, inte sista. Jag har mött den situationen många, många gånger när jag har förhandlat om miljökrav med basindustrins företrädare, som alltid har varit väldigt kortsiktiga när de har fört debatten med samhället. Men efteråt har man prisat beslutet.

Det som är vår uppgift, Mikael Odenberg, är att fatta dessa långsiktiga strategiska infrastrukturbeslut – jag tror att det var Dan Ericsson eller Lennart Beijer som använde ordet infrastruktur, som det handlar om i det här fallet. Jag är övertygad om att man inom svensk industri kommer att vara glad om beroendet av kärnkraften minskar, speciellt om det får ske i en takt som inte leder till kraftiga prishöjningar. Den takt som Mikael Odenberg förespråkar kan faktiskt få mycket dramatiska konsekvenser.

Anf. 227 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Fru talman! Sanningen är ju att man på många industriorter i Sverige i dag står inför avvägningen om man skall göra investeringarna i Sverige eller på andra håll. Om vi skall få dessa investeringar att hamna i Sverige, måste vi ge långsiktiga, klara och tydliga spelregler.

Det gör man inte om man frångår folkomröstningens uppfattning att det var säkerhet och ekonomi som skulle vara avgörande för kärnkraftens utfasning och i stället börjar fatta politiska beslut om hur elproduktions-systemet skall förnyas. Då skapar man osäkerhet. Varje investerare måste då utgå från att det är politiska beslut som kommer att ligga bakom ersättningen av reaktorerna 2–12. Vi får en lång period av osäkerhet, och det riskerar att slå hårt mot investeringar, företagande och sysselsättning i vårt land.

Den avvecklingssignal som näringsministern vill sända genom att förtidsavveckla en första reaktor, kan få mycket omfattande konsekvenser för investerarnas tilltro både inom och utom landet när det gäller vilka industriella spelregler som egentligen skall gälla långsiktigt i Sverige. Det är bakgrunden till att jag varnar för att man nu gör ett avsteg från det som faktiskt ligger i förlängningen av folkomröstningsutslaget 1980, nämligen att vi drar nytta av de investeringar vi har gjort i kärnkraften och överlåter till denna bransch att själv förnya sin produktionsapparat – precis som vi gör med alla andra branscher.

Härvidlag finns det ingen skillnad. Det är inte riktigt korrekt att på en avreglerad elmarknad tala om detta som en infrastrukturfråga vilken som helst. Jag frågar mig: Inom vilken annan bransch anser näringsministern att vi måste gå in med politiska beslut för att få till stånd en utveckling av produktionsapparaten?

Anf. 228 Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! När det gäller den sista frågan är jag och Mikael Odenberg överens. Det är faktiskt politiska beslut som avvecklar kärnkraften. Har aldrig Mikael Odenberg tänkt den tanken? Det är faktiskt ett politiskt beslut att avveckla kärnkraften. Det finns ett regelverk riggat för detta, som säger när den slutgiltigt skall vara avvecklad. Det tycker Mikael Odenberg är bra. Nu vill vi andra komplettera det med ett regelverk så att det också sker i planerad takt. Mikael Odenberg accepterar i varje fall att vi nu har ett politiskt beslut som avvecklar kärnkraften. Det är inte marknaden som gör det, utan det är faktiskt politiken efter beslut av svenska folket.

Den andra frågan som Mikael Odenberg tar upp är att en planerad avveckling – han kallar det för politisk avveckling, men en politisk avveckling innebär både hans och mitt förslag – är mycket skadligare än en oplanerad. Jag förstår inte det. Det borde vara precis tvärtom.

Det tredje som Mikael Odenberg tar upp, och som han också använt mot andra riksdagsledamöter, är att detta är en kapitalförstöring och att det är fel. Gäller det på hela miljöområdet, Mikael Odenberg? Nästan alla investeringar sker som ett resultat av miljökrav – inte för att anläggningarna är avskrivna eller inte går att bruka, utan för att vi faktiskt ställer högre krav.

Så är det också när det gäller infrastrukturen. Det är inte så att man bygger en ny väg för att den andra inte längre finns eller för att den är uppnött. Man gör det för att man bestämmer sig för att höja standarden.

Mikael Odenbergs tre argument är alltså för det första att det här skulle vara ett politiskt beslut. Det är Mikael Odenbergs också. För det andra skulle en oplanerad avveckling vara bättre än en planerad. Det är oerhört svårt att förklara. För det tredje skulle det vara fel att via miljölagstiftning driva på och ställa om system, också energisystem, innan de är avskrivna och obrukbara. Men det rör sig om en princip som Mikael Odenberg har tillämpat i miljölagstiftning på alla andra områden och i alla andra branscher. Varför vill han inte tillämpa den här?

Anf. 229 KERSTIN WARNERBRING (c) replik:

Fru talman! Det är mycket glädjande att höra näringsministern tala om att vi nu de facto befinner oss vid den tidpunkt där vi kan börja omställningen av energisystemet helt enkelt för att alternativen finns. Det har hänt väldigt mycket på det här området under bara ett fåtal år. Den ena kommunen efter den andra håller på och bygger kraftvärmeverk och fjärrvärmeverk, och man tänker sig att bli helt självförsörjande – inte minst genom att använda biobränslen, köksavfall, slaktavfall och allt det nu är man använder. Redan har alla dessa alternativ skapat en mängd sysselsättning.

Det känns därför också bra att höra näringsministern tala om den positiva potential som finns i alternativen just när det gäller att kunna skapa sysselsättning framöver. Jag tror dessutom att det är en mycket stor sysselsättningspotential som finns i utbyggnaden av de alternativa energikällorna.

Jag skulle bara vilja höra litet grand med näringsministern om han har funderat omkring vad som måste komma i vårens energiproposition i fråga om ytterligare satsningar på de alternativa energikällorna. Jag tycker att det var väldigt synd när vi varken i vårbudgeten eller nu i höst kunde få in ytterligare pengar till stöd för t.ex. vindkraft och solenergi. Nu blir det ju ett uppehåll.

Den allra viktigaste förutsättningen för att få ännu mer fart på det här, är att det kommer ett beslut om att en reaktor ställs av. Jag föreställer mig dock att det behövs mer. Jag undrar hur näringsministern har funderat omkring detta, alltså om att få fart på effektiviseringarna och om ytterligare alternativ.

Anf. 230 Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Jag har svårt att argumentera mot Kerstin Warnerbring. Jag vill understryka det Kerstin Warnerbring säger om att det är viktigt att det kommer ett beslut om att en reaktor stängs av. Jag tror att det är viktigt. Jag tror också att det är väldigt viktigt att detta kopplas till ett tillförsel- och hushållningsprogram. Om detta tillförsel- och hushållningsprogram, och om hur beslutet om avstängning skall utformas, för vi nu samtal med Kerstin Warnerbrings parti, med Kristdemokraterna och med Vänsterpartiet. Förhoppningsvis kan det också bli något ytterligare parti som kan vara med och komma överens om en uppgörelse för att påbörja detta. Det hoppas jag väldigt mycket på.

Jag vill däremot inte nu gå in och säga hur det här skall se ut. Jag anser att det är ett gemensamt ansvar för de partier som förhandlar att tillsammans redovisa både hur tillförseln och hushållningen skall gå till och hur den skall kopplas till en avstängning.

Det jag kanske ändå vill skicka med, är följande: Vi har många gånger varit på väg att påbörja omställningen, men inte klarat av det. Jag tror inte att konsten är att komma i gång. Jag tror att konsten är att komma i gång på ett sådant sätt att man också kan fortsätta. Kommer man inte i gång på ett sådant sätt att man får t.ex. besvärliga priseffekter, dvs. att man inte klarar tillförsel och hushållning, då tror jag också att det blir väldigt svårt att fortsätta. Det tycker jag också är en insikt som finns i den förhandlingsgrupp som nu sitter.

Anf. 231 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman! Ett nytt uttryck myntades i veckan: Fisigt, sade Astrid Lindgren när hon inte fick hönsen fria. Hon hade fått en gåva, och den förverkligades inte. Vi har också fått en gåva. Vi har fått ett löfte i regeringsförklaringen och av s-kongressen om att avstänga en reaktor under mandatperioden och fortsätta i jämn takt.

Det känns faktiskt fisigt att bli utesluten. Jag och Miljöpartiet har gått in i det här arbetet seriöst för att lösa frågan om kärnkraftsavvecklingen. Som Anders Sundström tidigare sade, står ju vi och för linje 2:s politik. Det hade varit bättre om man fört linje 3:s politik. Då hade det inte funnits några reaktorer. Det hade varit ännu bättre.

Det märkliga är ju att det ligger en miljard kronor kvar i det här omställningsprogrammet som låg på 3,8 miljarder kronor. Jag har näringsutskottets rapport här. Det finns alltså pengar kvar. Det har liksom inte rört på sig i den takt som man hade önskat. Jag är helt inne på samma linje som Kerstin Warnerbring, och jag vill också att vi skall fortsätta direkt med vindkraftssatsningarna så att det inte blir något glapp.

Jag tog upp det här med kabeln bara för att visa att det verkar som att man vill satsa mer på att sälja kärnkraft. Det var väldigt mystiskt runt det här. Man har inte tagit upp luftledningarna på 400 kilovolt och det faktum att det är riksintressen som störs. Man har inte velat pröva. Man har kringgått ärendet. Det har, som jag sade förut, verkligen inte varit transparent. Så jag undrar: Menar Anders Sundström och regeringen allvar med kärnkraftsavvecklingen?

Anf. 232 Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Eva Goës tar upp några saker. Först gäller det frågan om varför vi inte bedömer det vara möjligt att träffa en överenskommelse med Miljöpartiet. Ja, vi har gått igenom era ståndpunkter i riksdagen. Dan Ericsson beskrev en viktig ståndpunkt, och för mig är det helt obegripligt hur man över huvud taget kan hamna i den positionen att man tror att det går att på tre år stänga av reaktorerna.

Vidare gäller det den bild som Miljöpartiets ledande språkrör förmedlar till och via medierna. Man säger att man deltar i samtalen för att bevaka att något annat parti inte gör eftergifter mot regeringen.

Jag menar att de som skall sitta med under de här samtalen måste ha i uppgift att faktiskt försöka komma överens. Det får inte vara en form av pokerspel som vi håller på med. Det här är för allvarligt för det.

Det gäller också uttalanden av arten: Vi skall sitta med och bevaka, men inte träffa överenskommelser. Än en gång säger jag att jag tycker att det här är alldeles för allvarligt för det. Min bedömning är att i varje fall Socialdemokraterna och Miljöpartiet ligger väldigt långt från varandra. Jag har sagt att vi är som eld och vatten.

Så till Eva Goës fråga: Ja, vi kommer att påbörja omställningen. Jag är helt övertygad om att det t.o.m. går att få en bred majoritet i riksdagen att gå med på att nu fatta beslut om en första stängning. Men detta går att åstadkomma bara under förutsättning att denna stängning görs på ett sådant sätt att vi tryggar välfärd och sysselsättning – jobben.

Anf. 233 EVA GOËS (mp) replik:

Herr talman! Det är just det som vi i Miljöpartiet också hävdar.

Den 12 juli stod jag här och talade varmt om Olof Eriksson. Han ingår nu, mig veterligt, i statsrådsberedningen. Jag talade om hans satsning på gröna jobb. Jag tycker att han är en suverän kraft. Jag har själv tagit med honom i en rapport som handlar om gröna jobb. Nu är han anställd. Visst är vi seriösa när det gäller välfärd och jobb! Vi har ju påvisat att om kärnkraften stängs av ger det ett sådant utrymme.

I Kanada har man räknat ut att om kärnkraften stängs av och det satsas på sol, vind och andra alternativ, ger det mångdubbelt fler arbetstillfällen – för att inte tala om energieffektiviteten. Det gäller ju att kunna sälja energitjänster. Det ger mångfalt mera än om man t.ex. skulle satsa på en ny kärnkraftsanläggning.

Jag har hört att Anders Sundström sagt att Centern talar mer om sysselsättning och välfärd och spelar i en annan division. Om så är fallet tycker jag att det är att undervärdera de kontakter som varit mellan de olika partierna. Lennart Daléus och jag har jobbat seriöst ihop. Jag tror att Kvinnoförbundet, Broderskaparna och SSU är ganska förtvivlade. Det har inte varit fråga om att mygla utan om att jobba ihop sig för en vettig satsning. Det har ju gått 16 år nu sedan folkomröstningen, så det kan inte vara en nyhet att kärnkraften skall stängas av. Alla måste väl veta att en avveckling borde ha påbörjats efter 16 år.

Tidigare talade man om två reaktorer och om att det var oåterkalleligt att de skulle avvecklas. Ingenting hände. Nu gick jag in i det här arbetet för att det verkligen skulle hända något. Jag gjorde det alltså inte för att förstöra något. Jag har ju också sagt att jag vill jobba *offensivt* för att avveckla kärnkraften, men på ett vettigt sätt.

Anf. 234 Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag pratar ogärna om personen Eva Goës. I stället pratar jag om Miljöpartiet och Miljöpartiets politik. Det gäller då den politik som kommer till uttryck inte bara via Eva Goës utan också via många andra i Miljöpartiet. Min ståndpunkt är att det inte alls är möjligt att avveckla i den takt som Eva Goës nu beskriver. Jag anser att det, om vi gjorde det i den takten, skulle leda till en katastrof.

Jag argumenterar så hårt mot Moderaterna just därför att jag tror att en så snabb avveckling – oavsett om den sker nu eller på 10, 15 eller 20 år – skulle bli mycket allvarlig. I den meningen är det litet paradoxalt att ni egentligen har samma ståndpunkt. Ni befinner er bara på litet olika tidpunkter på tidsaxeln, men resultatet blir detsamma. I den meningen har Dan Ericsson faktiskt rätt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 december.)

11 § Ändringar i lagen om revisorer

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1996/97:NU7
Ändringar i lagen om revisorer (prop. 1996/97:47)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut skulle fattas den 18 december.)

12 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Kulturutskottets betänkande
1996/97:KrU1 Kulturpolitik, m.m. (utgiftsområde 17)

13 § Anmälan om skriftligt svar på fråga

Anmäldes att följande skriftliga svar på fråga inkommit

den 17 december

1996/97:170 av *Annika Nordgren* (mp) till försvarsministern
Lokaliseringar efter bullereffekter

Svaret redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 21 januari 1997.

Förhandlingarna leddes

av förste vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. 7 § anf. 12
(delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 59 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 110 (delvis),

av talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 153 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 189 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 231 (delvis) och

av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Meddelande om fördröjt svar på interpellation.....	1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
4 § Förnyad bordläggning	1
5 § Beslut rörande utskottebetänkanden som slutdebatterats den 16 december	2
JoU1 Statsbudgeten för budgetåret 1997 (Utgiftsområde 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar).....	2
TU1 Budgetpropositionen för år 1997, utgiftsområde 22 Kommunikationer.....	5
UU5 Svenskt deltagande i fredsstyrka efter IFOR i Bosnien-Hercegovina	8
UU1 Statsbudgeten för budgetåret 1997. Utgiftsområde 5 (Utrikesförvaltning och internationell samverkan)	8
6 § Ändring i sekretesslagen	9
Konstitutionsutskottets betänkande 1996/97:KU7	9
Beslut	9
7 § Utgiftsområde 7 – Internationellt bistånd	9
Utrikesutskottets betänkande 1996/97:UU2	9
Anf. 1 BERTIL PERSSON (m).....	9
Anf. 2 HELENA NILSSON (c).....	13
Anf. 3 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp).....	16
Anf. 4 BERTIL PERSSON (m) replik	19
Anf. 5 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	20
Anf. 6 HELENA NILSSON (c) replik	20
Anf. 7 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	20
Anf. 8 HELENA NILSSON (c) replik	20
Anf. 9 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	21
Anf. 10 EVA ZETTERBERG (v)	21
Anf. 11 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	24
Anf. 12 INGRID NÄSLUND (kd)	27
Anf. 13 HELENA NILSSON (c) replik	31
Anf. 14 INGRID NÄSLUND (kd) replik	31
Anf. 15 NILS T SVENSSON (s).....	31
Anf. 16 EVA ZETTERBERG (v) replik	35
Anf. 17 NILS T SVENSSON (s) replik	35
Anf. 18 EVA ZETTERBERG (v) replik	35
Anf. 19 NILS T SVENSSON (s) replik	36
Anf. 20 BERTIL PERSSON (m) replik	36
Anf. 21 NILS T SVENSSON (s) replik	36
Anf. 22 BERTIL PERSSON (m) replik	37
Anf. 23 NILS T SVENSSON (s) replik	37
Anf. 24 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik.....	38
Anf. 25 NILS T SVENSSON (s) replik	38
Anf. 26 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik.....	38

Anf. 27	NILS T SVENSSON (s) replik.....	39
Anf. 28	INGRID NÄSLUND (kd) replik	39
Anf. 29	TREDJE VICE TALMANNEN	39
Anf. 30	INGRID NÄSLUND (kd) replik	39
Anf. 31	NILS T SVENSSON (s) replik.....	40
Anf. 32	INGRID NÄSLUND (kd) replik	40
Anf. 33	NILS T SVENSSON (s) replik.....	40
Anf. 34	Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	41
Anf. 35	BERTIL PERSSON (m) replik.....	44
Anf. 36	Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	44
Anf. 37	BERTIL PERSSON (m) replik.....	45
Anf. 38	Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	45
Anf. 39	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	45
Anf. 40	Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	46
Anf. 41	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	46
Anf. 42	Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	47
Anf. 43	EVA ZETTERBERG (v) replik	47
Anf. 44	Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	48
Anf. 45	EVA ZETTERBERG (v) replik	48
Anf. 46	Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	49
Anf. 47	INGRID NÄSLUND (kd) replik	49
Anf. 48	Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	50
Anf. 49	INGRID NÄSLUND (kd) replik	50
Anf. 50	Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	51
Anf. 51	HELENA NILSSON (c) replik.....	51
Anf. 52	Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	51
Anf. 53	HELENA NILSSON (c) replik.....	52
Anf. 54	Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	52
Anf. 55	INGER KOCH (m).....	52
Anf. 56	NILS T SVENSSON (s) replik.....	54
Anf. 57	INGER KOCH (m) replik.....	54
Anf. 58	HÅKAN HOLMBERG (fp)	55
Anf. 59	EVA GOËS (mp).....	57
Anf. 60	GÖRAN LENNMARKER (m).....	58
Anf. 61	EVA ZETTERBERG (v) replik	60
Anf. 62	GÖRAN LENNMARKER (m) replik	60
Anf. 63	EVA ZETTERBERG (v) replik	61
Anf. 64	GÖRAN LENNMARKER (m) replik	61
Anf. 65	Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	62
Anf. 66	HÅKAN HOLMBERG (fp) replik	63
Anf. 67	Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	63
Anf. 68	HÅKAN HOLMBERG (fp) replik	63
Anf. 69	Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	63
Anf. 70	GÖRAN LENNMARKER (m) replik	64
Anf. 71	Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	64
Anf. 72	GÖRAN LENNMARKER (m) replik	64
Anf. 73	Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	65
Anf. 74	INGRID NÄSLUND (kd) replik	65
Anf. 75	Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	65

Anf. 76 LENNART FRIDÉN (m)	65
Anf. 77 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	67
Anf. 78 LENNART FRIDÉN (m)	68
Anf. 79 HÅKAN HOLMBERG (fp)	68
Anf. 80 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	68
Beslut	69
Ajournering.....	69
Återupptagna förhandlingar	69
8 § Information från regeringen om EU:s toppmöte i Dublin	69
Anf. 81 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	69
Anf. 82 GÖRAN LENNMARKER (m)	73
Anf. 83 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	74
Anf. 84 GÖRAN LENNMARKER (m)	74
Anf. 85 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	75
Anf. 86 HOLGER GUSTAFSSON (kd)	75
Anf. 87 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	75
Anf. 88 HOLGER GUSTAFSSON (kd)	76
Anf. 89 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	76
Anf. 90 JOHAN LÖNNROTH (v)	76
Anf. 91 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	77
Anf. 92 JOHAN LÖNNROTH (v)	77
Anf. 93 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	77
Anf. 94 PETER ERIKSSON (mp)	78
Anf. 95 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	78
Anf. 96 PETER ERIKSSON (mp)	79
Anf. 97 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	79
Anf. 98 WIDAR ANDERSSON (s)	80
Anf. 99 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	80
Anf. 100 WIDAR ANDERSSON (s)	81
Anf. 101 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	81
Anf. 102 BO KÖNBERG (fp).....	81
Anf. 103 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	82
Anf. 104 BO KÖNBERG (fp).....	82
Anf. 105 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	83
Anf. 106 HELENA NILSSON (c).....	83
Anf. 107 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	83
Anf. 108 HELENA NILSSON (c).....	84
Anf. 109 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	84
Anf. 110 MATS ODELL (kd).....	84
Anf. 111 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	85
Anf. 112 BENGT HURTIG (v).....	85
Anf. 113 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	85
Anf. 114 BIRGITTA HAMBRAEUS (c).....	86
Anf. 115 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	86
Anf. 116 KIA ANDREASSON (mp)	87
Anf. 117 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	87
9 § Utgiftsområde 24 – Näringsliv.....	88
Näringsutskottets betänkande 1996/97:NU1	88

<i>Allmän inriktning – Näringspolitik</i>	88
Anf. 118 KARIN FALKMER (m).....	88
Anf. 119 KJELL ERICSSON (c).....	90
Anf. 120 Tredje vice talman CHRISTER EIREFELT (fp).....	92
Anf. 121 KJELL ERICSSON (c) replik	94
Anf. 122 Tredje vice talman CHRISTER EIREFELT (fp) replik.....	94
Anf. 123 KJELL ERICSSON (c) replik	95
Anf. 124 LENNART BEIJER (v).....	95
Anf. 125 KARIN FALKMER (m) replik.....	97
Anf. 126 LENNART BEIJER (v) replik	97
Anf. 127 EVA GOËS (mp).....	98
Anf. 128 GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	101
Anf. 129 LENNART BEIJER (v) replik	103
Anf. 130 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik.....	103
Anf. 131 LENNART BEIJER (v) replik	103
Anf. 132 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik.....	104
Anf. 133 BIRGITTA JOHANSSON (s).....	104
Anf. 134 EVA GOËS (mp) replik	106
Anf. 135 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik.....	106
Anf. 136 EVA GOËS (mp) replik	107
Anf. 137 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik.....	107
Anf. 138 KARIN FALKMER (m) replik.....	107
Anf. 139 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik.....	107
Anf. 140 KARIN FALKMER (m) replik.....	108
Anf. 141 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik.....	108
Anf. 142 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik.....	108
Anf. 143 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik.....	109
Anf. 144 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik.....	109
Anf. 145 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik.....	109
Anf. 146 Tredje vice talman CHRISTER EIREFELT (fp) replik.....	110
Anf. 147 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik.....	110
Anf. 148 Tredje vice talman CHRISTER EIREFELT (fp) replik.....	110
Anf. 149 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik.....	111
Anf. 150 KJELL ERICSSON (c) replik	111
Anf. 151 BIRGITTA JOHANSSON (s) replik.....	111
Anf. 152 STEN TOLGFORS (m).....	112
<i>Forskning</i>	114
Anf. 153 OLA KARLSSON (m)	114
Anf. 154 MATS LINDBERG (s).....	116
Anf. 155 OLA KARLSSON (m)	117
Anf. 156 MATS LINDBERG (s).....	117
Anf. 157 OLA KARLSSON (m)	118
Anf. 158 MATS LINDBERG (s).....	118
(forts.).....	118
Beslut om uppskjuten votering	118

9 § (forts.) Näringsliv (forts. NU1).....	118
<i>Handelspolitik</i>	118
Anf. 159 KARIN FALKMER (m).....	118
Anf. 160 KJELL ERICSSON (c)	120
Anf. 161 EVA FLYBORG (fp).....	122
Anf. 162 LENNART BEIJER (v)	125
Anf. 163 EVA GOËS (mp)	125
Anf. 164 HOLGER GUSTAFSSON (kd)	127
Anf. 165 KARIN FALKMER (m) replik	129
Anf. 166 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	129
Anf. 167 KARIN FALKMER (m) replik	129
Anf. 168 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	129
Anf. 169 REYNOLDH FURUSTRAND (s)	130
Anf. 170 KARIN FALKMER (m) replik	132
Anf. 171 REYNOLDH FURUSTRAND (s) replik	132
Anf. 172 KARIN FALKMER (m) replik	133
Anf. 173 REYNOLDH FURUSTRAND (s) replik	133
Anf. 174 Statsrådet BJÖRN VON SYDOW (s)	133
Anf. 175 KARIN FALKMER (m) replik	136
Anf. 176 Statsrådet BJÖRN VON SYDOW (s)	137
Anf. 177 KARIN FALKMER (m) replik	137
Anf. 178 Statsrådet BJÖRN VON SYDOW (s)	138
Anf. 179 LENNART BEIJER (v) replik	138
Anf. 180 Statsrådet BJÖRN VON SYDOW (s)	138
Anf. 181 LENNART BEIJER (v) replik	139
Anf. 182 KJELL ERICSSON (c) replik	139
Anf. 183 Statsrådet BJÖRN VON SYDOW (s)	139
Anf. 184 EVA GOËS (mp) replik	140
Anf. 185 Statsrådet BJÖRN VON SYDOW (s)	140
Anf. 186 EVA GOËS (mp) replik	141
Anf. 187 Statsrådet BJÖRN VON SYDOW (s)	141
(Beslut skulle fattas den 18 december.)	141
10 § Utgiftsområde 21 – Energi.....	141
Näringsutskottets betänkande 1996/97:NU2	141
Anf. 188 MIKAEL ODENBERG (m).....	141
Anf. 189 EVA GOËS (mp)	144
Anf. 190 BARBRO ANDERSSON (s)	146
Anf. 191 EVA GOËS (mp) replik	148
Anf. 192 BARBRO ANDERSSON (s) replik	148
Anf. 193 EVA GOËS (mp) replik	148
Anf. 194 BARBRO ANDERSSON (s) replik	149
Anf. 195 KERSTIN WARNERBRING (c).....	149
Anf. 196 MIKAEL ODENBERG (m) replik.....	151
Anf. 197 KERSTIN WARNERBRING (c) replik.....	151
Anf. 198 MIKAEL ODENBERG (m) replik.....	151
Anf. 199 KERSTIN WARNERBRING (c) replik.....	152
Anf. 200 TORSTEN GAVELIN (fp)	152
Anf. 201 ANDRE VICE TALMANNEN.....	155

Anf. 202	EVA GOËS (s) replik	155	Prot. 1996/97:47
Anf. 203	TORSTEN GAVELIN (fp) replik	156	17 december
Anf. 204	EVA GOËS (mp) replik	156	
Anf. 205	TORSTEN GAVELIN (fp) replik	157	
Anf. 206	LENNART BEIJER (v).....	157	
Anf. 207	MIKAEL ODENBERG (m) replik	158	
Anf. 208	LENNART BEIJER (v) replik	159	
Anf. 209	MIKAEL ODENBERG (m) replik	159	
Anf. 210	LENNART BEIJER (v) replik	159	
Anf. 211	DAN ERICSSON (kd)	160	
Anf. 212	MIKAEL ODENBERG (m) replik	161	
Anf. 213	DAN ERICSSON (kd) replik	161	
Anf. 214	MIKAEL ODENBERG (m) replik	162	
Anf. 215	DAN ERICSSON (kd) replik	162	
Anf. 216	EVA GOËS (mp) replik	163	
Anf. 217	DAN ERICSSON (kd) replik	163	
Anf. 218	EVA GOËS (mp) replik	164	
Anf. 219	DAN ERICSSON (kd) replik	164	
Anf. 220	Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	165	
Anf. 221	TORSTEN GAVELIN (fp) replik	167	
Anf. 222	Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	167	
Anf. 223	TORSTEN GAVELIN (fp) replik	168	
Anf. 224	Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	168	
Anf. 225	MIKAEL ODENBERG (m) replik	169	
Anf. 226	Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	169	
Anf. 227	MIKAEL ODENBERG (m) replik	170	
Anf. 228	Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	170	
Anf. 229	KERSTIN WARNERBRING (c) replik	171	
Anf. 230	Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	172	
Anf. 231	EVA GOËS (mp) replik	172	
Anf. 232	Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	173	
Anf. 233	EVA GOËS (mp) replik	173	
Anf. 234	Näringsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)	174	
	(Beslut skulle fattas den 18 december.)	174	
11 §	Ändringar i lagen om revisorer	174	
	Näringsutskottets betänkande 1996/97:NU7	174	
	(Beslut skulle fattas den 18 december.)	174	
12 §	Bordläggning.....	174	
13 §	Anmälan om skriftligt svar på fråga	174	
14 §	Kammaren åtskildes kl. 21.07.....	175	

Gotab, Stockholm 1997